

„Wir entkamen auf eigene Faust“

Zeitzeug*innenberichte rumänischer Rom*nja
vom Pogrom in Rostock-Lichtenhagen 1992

Herausgegeben vom Dokumentationszentrum „Lichtenhagen im Gedächtnis“
und der Landeszentrale für politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern

„Am scăpat singuri“

Mărturii ale romilor români despre pogromul
din Rostock-Lichtenhagen (1992)

Volum editat de Centrul de Documentare „Lichtenhagen im Gedächtnis“
și de Centru pentru Educație Politică al landului Mecklenburg-Pomerania

**„Wir entkamen auf eigene Faust“
Zeitzeug*innenberichte rumänischer Rom*nja
vom Pogrom in Rostock-Lichtenhagen 1992**

Herausgegeben vom Dokumentationszentrum „Lichtenhagen im Gedächtnis“
und der Landeszentrale für politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern

**„Am scăpat singuri“
Mărturii ale romilor români despre pogromul
din Rostock-Lichtenhagen (1992)**

Volum editat de Centrul de Documentare „Lichtenhagen im Gedächtnis“
și de Centru pentru Educație Politică al landului Mecklenburg-Pomerania

Impressum

„Wir entkamen auf eigene Faust“. Zeitzeug*innenberichte rumänischer Rom*nja vom Pogrom in Rostock-Lichtenhagen 1992

Schwerin 2024
ISBN 978-3-948624-12-5

Herausgeber*innen

Dokumentationszentrum „Lichtenhagen im Gedächtnis“
c/o Soziale Bildung e.V.
Doberaner Straße 21, 18057 Rostock, Deutschland
lichtenhagen-1992.de

Landeszentrale für politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern
Jägerweg 2, 19053 Schwerin, Deutschland
lpb-mv.de

Beteiligte

- Projektleitung: Johann Henningsen und Dr. Eckart Schörle
- Autor*innen: Johann Henningsen, Eva-Maria Kröger, Stefanie Oster, Ionela Padure, Jochen Schmidt und Izabela Tiberiade
- Übersetzung: Andrei Anastasescu und Eva Ruth Wemme
- Lektorat: Andrei Anastasescu, Eva Ruth Wemme und Susanne Zeisler
- Interviewübersetzungen aus dem Romanes: Ionela Padure und David Paraschiv
- Interviewführung: Cristian Padure, Ionela Padure, Izabela Tiberiade und Romeo Tiberiade
- Illustrationen und Covergestaltung: Sandra Carmona Durán
- Gestaltung und Druck: Druckerei Weidner GmbH Rostock

Caseta tehnică

„Am scăpat singuri“. Mărturii ale romilor români despre pogromul din Rostock-Lichtenhagen (1992)

Schwerin 2024
ISBN 978-3-948624-12-5

Ediție îngrijită de

Dokumentationszentrum „Lichtenhagen im Gedächtnis“
c/o Soziale Bildung e.V.
Doberaner Straße 21, 18057 Rostock, Germania
lichtenhagen-1992.de

Landeszentrale für politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern
Jägerweg 2, 19053 Schwerin, Germania
lpb-mv.de

Participanți la proiect

- Responsabili de proiect: Johann Henningsen și dr. Eckart Schörle
- Autori: Johann Henningsen, Eva-Maria Kröger, Stefanie Oster, Ionela Pădure, Jochen Schmidt și Izabela Tiberiade
- Traducere: Andrei Anastasescu și Eva Ruth Wemme
- Redactare: Andrei Anastasescu, Eva Ruth Wemme und Susanne Zeisler
- Traducerea interviurilor din romani: Ionela Pădure și David Paraschiv
- Intervievatori: Cristian Pădure, Ionela Pădure, Izabela Tiberiade și Romeo Tiberiade
- Ilustrații și design de copertă: Sandra Carmona Durán
- Prezentare grafică și tipar: tipografia Weidner GmbH, Rostock

Diese Publikation wurde gefördert aus Mitteln des Bundesprogramms „Demokratie leben!“ vom Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend und des Europäischen Sozialfonds Plus. Die Veröffentlichung stellt keine Meinungsäußerung des BMFSFJ oder des BAFzA dar. Für inhaltliche Aussagen tragen die Autor*innen die Verantwortung. Die Interviews und Recherchen, auf denen diese Publikation beruht, wurden ermöglicht durch Förderungen der Partnerschaft für Demokratie der Hanse- und Universitätsstadt Rostock im Rahmen des Bundesprogramms „Demokratie leben!“, der Hanse- und Universitätsstadt Rostock und der Rosa-Luxemburg-Stiftung. An der Projektdurchführung beteiligt waren das Asociația Centrul de Cultură al Romilor Dolj, das Dokumentationszentrum „Lichtenhagen im Gedächtnis“ – Soziale Bildung e.V., die Landeskoordinierungsstelle für Demokratie und Toleranz in der Landeszentrale für politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern und das Roma Center e.V.

Această publicație a fost finanțată prin intermediul programului federal „Demokratie leben!“ al BMFSFJ și al Fondului Social European Plus.

Publicația nu reprezintă poziția oficială a BMFSFJ sau a BAFzA. Autorii sunt responsabili de orice afirmații din textele lor.

Interviurile și cercetările pe care se bazează această publicație au fost realizate cu concursul Parteneriatului pentru Democrație al orașului hanseatic și universitar Rostock, ca parte a programului federal „Demokratie leben!“, și al Fundației Rosa Luxemburg.

La realizarea proiectului au participat Asociația Centrul de Cultură al Romilor Dolj, Centrul de Documentare „Lichtenhagen im Gedächtnis“ – Asociația „Soziale Bildung“, Organismul de Coordonare pentru Democrație și Toleranță din cadrul Centrului pentru Educație Politică al landului Mecklenburg-Pomerania Inferioară și Asociația Roma Center.

Bildnachweise

Kristina Becker – photovisionen (7); Landeszentrale für politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern (11); Spectacle Media (16, 37, 44, 49); pong film (17); Dokumentationszentrum „Lichtenhagen im Gedächtnis“ (18, 38); Allegra Schneider (20, 67); picture alliance / ZB / Jürgen Sindermann (32); picture alliance / ZB / Jan Bauer (47); picture-alliance / dpa / Bernd Wüstneck (48); Dikh He Na Bister (118)

Die Herausgeber*innen waren darum bemüht, alle Bildrechte zu klären. Sollten dennoch Rechte Dritter berührt sein, bitten wir um Nachricht.

Credit imagini

Kristina Becker – photovisionen (7); Landeszentrale für politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern (11); Spectacle Media (16, 37, 44, 49); pong film (17); Dokumentationszentrum „Lichtenhagen im Gedächtnis“ (18, 38); Allegra Schneider (20, 67); picture alliance / ZB / Jürgen Sindermann (32); picture alliance / ZB / Jan Bauer (47); picture-alliance / dpa / Bernd Wüstneck (48); Dikh He Na Bister (118)

Editorii volumului s-au străduit să verifice situația drepturilor pentru toate imaginile utilizate. În cazul în care au fost încălcate drepturile unor terți, vă rugăm să ne contactați.

Inhalt

Eva-Maria Kröger Grußwort	7
Jochen Schmidt Grußwort	11
Dokumentationszentrum „Lichtenhagen im Gedächtnis“ Einleitung	15

Johann Henningsen und Stefanie Oster Zeitgeschichtlicher Kontext, Ablauf und Nachgeschichte des rassistischen Pogroms in Rostock-Lichtenhagen 1992	23
--	----

Ionela Padure Rostock 1992 und die Silberschmied-Roma aus Alexandria	55
--	----

Izabela Tiberiade „Meine Bitte an euch ist, uns in unserem Kampf zu unterstützen“ Rede aus dem August 2023	67
---	----

Cuprins

Eva-Maria Kröger Mesaj de salut	7
Jochen Schmidt Mesaj de salut	11
Centrul de Documentare „Lichtenhagen im Gedächtnis“ Introducere	15

Johann Henningsen și Stefanie Oster Contextul istoric, desfășurarea și urmările pogromului rasist din Rostock-Lichtenhagen (1992)	23
---	----

Ionela Padure Rostock, 1992, și romii argintari din Alexandria	55
--	----

Izabela Tiberiade „Rugămintea pe care v-o adresez este să ne susțineți în lupta noastră“ Discurs din august 2023	67
---	----

Interviews mit Zeitzeug*innen aus Craiova

- „Wenn ich Deutsche Demokratische Republik höre,
denke ich an Feuer“
Interview mit Romeo Tiberiade, Juli 2022 73
- „Wir gingen fort, um unseren Kindern ein besseres Leben
zu ermöglichen“
Interview mit Ioana Miclescu, Juli 2022 85
- „Ich habe meiner Familie geholfen, wir entkamen auf eigene Faust“
Interview mit Marian Dumitru, Juli 2022 95
- „Noch nie ist jemand gekommen, um mich etwas zu fragen“
Interview mit Leonora Dumitru, Juli 2022 107

Interviuri cu martori contemporani din Craiova

- „Când aud de Germania democrată,
îmi vine în minte foc“
Interviu cu Romeo Tiberiade, iulie 2022 73
- „Am plecat pentru a găsi o viață mai bună
pentru copiii noștri“
Interviu cu Ioana Miclescu, iulie 2022 85
- „Eu mi-am ajutat familia, apoi am scăpat singuri“
Interviu cu Marian Dumitru, iulie 2022 95
- „Nimeni nu a venit vreodată să mă întrebe ceva“
Interviu cu Leonora Dumitru, iulie 2022 107

- Izabela Tiberiade
„Wir holen uns die Sonnenblume jetzt zurück“
Rede aus dem August 2024 119

Interviews mit Zeitzeug*innen aus Alexandria

- „Wir gingen, weil wir arm waren, aus Not“
Interview mit R.I., März 2022 125
- „Da war ein großes Gebäude, sehr groß, und mehr
als die Hälfte davon war niedergebrannt“
Interview mit M.I., August 2022 141
- „Sowas vergisst du nicht, solange du lebst“
Interview mit M.I., September 2023 159

- Izabela Tiberiade
„Acum, noi vrem să ne luăm floarea-soarelui înapoi“
Discursu din august 2024 119

Interviuri cu martori contemporani din Alexandria

- „Am plecat pentru că eram săraci, de nevoie“
Interviu cu R.I., martie 2022 125
- „Era o clădire mare, foarte mare, și mai mult
de jumătate din ea a ars“
Interviu cu M.I., august 2022 141
- „Așa ceva nu uiți cât trăiești“
Interviu cu M.I., septembrie 2023 159

Grußwort

Eva-Maria Kröger

Liebe Leserinnen und Leser,

die schrecklichen Tage des Pogroms von Rostock-Lichtenhagen im August 1992 vor der Zentralen Asylaufnahmestelle des Landes Mecklenburg-Vorpommern sind für viele Menschen bis heute fest in ihrem Gedächtnis verankert. Die Zeit steht für eines der dunkelsten Kapitel in der jüngeren Geschichte unserer Stadt. Die Angriffe auf die vietnamesische und die Sinti- und Roma-Gemeinde haben viel Leid verursacht, das uns auch dreißig Jahre später mehr als beschäftigt, entsetzt, beschämt. Es sind Erinnerungen an Angst, Gewalt und Rassismus, die bis heute nachwirken.

Mesaj de salut

Eva-Maria Kröger

Dragi cititoare și cititori,

teribilele zile ale pogromului care a avut loc în august 1992, în fața Biroului Central de Primiri pentru Solicitanții de Azil al landului Mecklenburg-Pomerania Inferioară din cartierul Rostock-Lichtenhagen, au rămas adânc întipărite în memoria multor oameni. Acea perioadă reprezintă unul dintre cele mai întunecate capitole din istoria recentă a orașului nostru. Atentatele comise împotriva comunității vietnameze și a celei rome au pricinuit multă suferință, care, chiar și la treizeci de ani de atunci, ne preocupă, ne îngrozește, ne dezonorează enorm. Sunt amintiri impregnate de teamă, de violență și de rasism, care continuă să ne bântuie.

Umso dankbarer können wir dafür sein, dass die Menschen, die damals Hass und Gewalt ausgesetzt waren, heute die Kraft und den Mut haben, über ihre persönlichen Empfindungen und Erfahrungen zu sprechen und uns an ihrem Umgang mit den Ereignissen teilhaben lassen.

Wir mussten erst lernen, auch zuzuhören. Denn zunächst standen Erklärungs- und oft auch Relativierungsversuche an erster Stelle. Nun stehen ihre Erinnerungen und Perspektiven im Mittelpunkt unserer heutigen Erinnerungskultur. Statt über sie zu reden, reden wir miteinander. Ihre Sichtweisen bestimmen nun unser gemeinsames Gedenken. Das ist nicht nur ein Ausdruck von Respekt, sondern auch der Einsicht, das Geschehene in einem anderen Licht betrachten zu wollen – aus der Perspektive derjenigen, die das Leid ertragen mussten.

Suntem cu atât mai recunoscători când vedem că oamenii care au îndurat atunci ură și violență au astăzi tăria și curajul de a vorbi despre sentimentele lor și despre încercările prin care au trecut, făcându-ne părtași la modul cum se raportează ei la acele evenimente și cum le rememorează.

A trebuit, întâi de toate, să învățăm să ascultăm. Căci, inițial, au primat diverse tentative de a explica și, adesea, de a relativiza cele întâmplate. Acum însă, în centrul culturii memoriei, așa cum o profesăm noi astăzi, stau amintirile și perspectivele lor. În loc să vorbim despre ei, vorbim unii cu alții. Punctele lor de vedere determină acum gândirea noastră comună. Această schimbare nu este doar o formă de respect; ea exprimă și dorința noastră chibzuită de a privi cu alți ochi ceea ce s-a întâmplat atunci – din unghiul de vedere al celor care au îndurat suferința.

Diese Form der Erinnerung bestimmt heute nicht nur unseren Blick in die Vergangenheit, sie ist auch die richtige Perspektive für die Zukunft. Wir dürfen nie wieder zulassen, dass Hass, Gewalt und Intoleranz salonfähig sind, den öffentlichen Raum erobern oder ihn gar bestimmen.

Dass die Opfer von damals jetzt auch mit diesem Buch Erinnerungen wachhalten und konservieren, beweist für uns auch zwei entscheidende Dinge: Erstens, dass wir nicht vergessen haben, was damals geschah, und zweitens, dass wir uns als Stadtgesellschaft in den letzten Jahrzehnten weiterentwickelt haben. Die Vergangenheit wird uns immer begleiten, aber sie mahnt uns auch, wachsam zu bleiben und weiter an einem friedlichen Miteinander zu arbeiten.

Es liegt in unserer Verantwortung, die Fortschritte, die wir als Stadtgesellschaft in den letzten Jahren gemacht haben, zu bewahren und zu vertei-

Pe lângă faptul că această formă de rememorare determină modul în care privim azi trecutul, ea este și perspectiva justă pentru viitor. Nu trebuie să mai permitem niciodată ca ura, violența și intoleranța să devină prezentabile, să ocupe spațiul public sau chiar să-l modeleze. Faptul că victimele de atunci păstrează vii amintirile și le conservă – inclusiv prin intermediul acestei publicații – ne dovedește două lucruri hotărâtoare: în primul rând, că nu am uitat ce s-a petrecut atunci, iar în al doilea rând, că noi, ca societate urbană, am evoluat în ultimele decenii. Trecutul ne va însoți mereu și, în plus, ne pretinde acum să rămânem vigilenți și să ne continuăm eforturile de a face posibilă o conviețuire pașnică.

E de datoria noastră să menținem și să apărăm progresele pe care le-am făcut în ultimii ani ca societate urbană. Decența și umanitatea sunt mai puternice decât ura, iar noi trebuie să luptăm în continuare

digen. Anstand und Menschlichkeit sind stärker als Hass, und wir müssen weiter für ein friedliches Zusammenleben kämpfen. Denn was wir in den letzten 30 Jahren gemeinsam aufgebaut haben, wäre ohne das unermüdlige Engagement von so vielen Menschen in Rostock nicht möglich gewesen. Vereine, Initiativen und unzählige ehrenamtlich Engagierte haben die Auseinandersetzung mit den Tagen von Lichtenhagen 1992 immer und immer wieder thematisiert, unsere Erinnerungen wachgehalten und uns dazu bewegt, immer wieder auch innezuhalten und die Lehren aus der Vergangenheit nicht zu vergessen. Dies ist nicht nur eine Aufgabe für alle, die diese Zeit miterlebt haben, sondern vielmehr auch Teil unseres Erbes, das wir den jüngeren Rostocker*innen anvertrauen.

Daher möchte ich an dieser Stelle auch all jenen Menschen herzlich danken, die sich Tag für Tag dafür einsetzen, die Erinnerungen wachzuhalten und insbesondere junge Menschen in unserer Stadt auf-

pentru o conviețuire pașnică. Căci nimic din ce am construit împreună în ultimii treizeci de ani n-ar fi fost posibil fără implicarea neobosită a atâtor locuitoare și locuitori ai Rostockului. Diverse asociații și inițiative, precum și nenumărați voluntari implicați social au readus iar și iar în prim-plan evenimentele din Lichtenhagen, din 1992, ne-au păstrat vii amintirile și ne-au îndemnat să stăm pe gânduri mai des și să nu uităm învățămintele pe care ni le oferă trecutul. Acest deziderat nu este doar o misiune pentru toți cei care au trăit nemijlocit acele vremuri, ci și o parte integrantă a patrimoniului nostru, pe care o încredințăm tineretului din Rostock.

De aceea, țin să le mulțumesc aici din inimă tuturor celor care luptă zi de zi pentru a ține în viață amintirile și a-i edifica pe tinerii din orașul nostru. Lor le datorăm faptul că pogromul din 1992 nu a fost dat uitării, că reflectăm și azi la acea perioadă și că tragem

zuklären. Es ist ihr Verdienst, dass das Pogrom von 1992 nicht in Vergessenheit gerät, dass wir diese Zeit auch heute reflektieren und Lehren ziehen. Sie gestalten den Weg in eine Zukunft, in der ein solches Ereignis nie wieder stattfinden darf.

Es bleibt die dauerhafte Verpflichtung für alle Rostocker*innen, gemeinsam weiter dafür einzustehen, dass wir in einer Stadt der Mitmenschlichkeit und des Miteinanders leben. Dieses Engagement ist wichtiger und aktueller denn je!

Wir haben nicht vergessen – und wir werden niemals vergessen.

Herzliche Grüße,

Eva-Maria Kröger

Oberbürgermeisterin der Hanse- und Universitätsstadt Rostock

învățăturile cuvenite. Ei deschid calea spre un viitor în care un asemenea eveniment nu se va mai putea repeta.

Toți locuitorii orașului Rostock au obligația de durată să lupte împreună pentru ca noi și urmașii noștri să trăim într-un oraș al omeniei și al binelui comun. Această implicare este mai importantă și mai actuală ca oricând!

Nu am uitat – și nu vom uita niciodată.

Salutări cordiale,

Eva-Maria Kröger

Primar general al orașului hanseatic și universitar Rostock

Grußwort

Jochen Schmidt

In ganz Europa waren und sind Sinti und Roma seit Jahrhunderten Opfer von Ausgrenzung, Diskriminierung und Verfolgung. Im nationalsozialistischen Deutschland kulminierte der antiziganistische Rassismus im Massenmord an Sinti und Roma: Bis zu 500.000 Kinder, Frauen und Männer fielen diesem Menschheitsverbrechen zum Opfer.

Trotz aller Brüche und Diskontinuitäten führten auch nach dem Ende des Zweiten Weltkriegs 1945 in Ost- und Westdeutschland Stereotype und Vorurteile gegen Sinti und Roma immer wieder zu Diskriminierung und Ausgrenzung. Viel zu spät erfolgte die Anerkennung ihres Leids, die Aufarbeitung der gegen sie im National-

Mesaj de salut

Jochen Schmidt

Pe întreg teritoriul Europei, populațiile de origine sinti și romă au fost secole de-a rândul – și continuă să fie – victimele excluderii, discriminării și persecuțiilor. În Germania nazistă, rasismul antițigănist a culminat cu genocidul comis asupra populațiilor sinti și rome: până la 500 000 de copii, femei și bărbați au căzut victimă acestei crime împotriva umanității.

În ciuda tuturor rupturilor și discontinuităților, o mulțime de stereotipuri și de prejudecăți au provocat, în repetate rânduri, discriminare și excludere în Germania de Est și de Vest, chiar și după 1945, când a luat sfârșit Al Doilea Război Mondial. Recunoașterea suferinței romilor

sozialismus verübten Verbrechen und vor allem der Strukturen und Einstellungen, die diese möglich machten.

Die rassistischen Angriffe in Rostock-Lichtenhagen 1992 sind Teil dieser Nachkriegsgeschichte. Sie richteten sich zuallererst gegen die dort unter unwürdigen Bedingungen untergebrachten Roma. Wie in diesem Band anschaulich beschrieben wird, flohen diese Menschen nach Deutschland in der Hoffnung auf ein besseres Leben in Würde und ohne Ausgrenzung. Ihre Ängste und Nöte werden in der Rückschau in den hier versammelten Interviews deutlich – aber auch das Versagen von Gesellschaft und Politik in unserem Land.

Ebenso problematisch erscheint die Tatsache, dass sich die Marginalisierung dieser Gruppe auch in der Aufarbeitung der Geschehnisse von Lichtenhagen fortsetzte, die lange Zeit einen blinden Fleck hatte:

și reflecția critică asupra crimelor comise împotriva lor sub regimul național-socialist și, mai cu seamă, a structurilor și atitudinilor care au făcut posibile aceste crime au venit mult prea târziu.

Atentatele rasiste comise în Rostock-Lichtenhagen, în 1992, se înscriu în această istorie postbelică. Ele au fost îndreptate în primul rând contra romilor cazați acolo în condiții nedemne. Volumul de față descrie în mod grăitor cum au fugit în Germania acești oameni, mânați fiind de speranța într-o viață mai bună, mai demnă și ferită de excludere. Interveniurile strânse aici prezintă retrospectiv, cu toată claritatea, fricile și necazurile lor – dar și eșecul societății și al sistemului politic din țara noastră.

La fel de problematic se dovedește faptul că marginalizarea acestui grup etnic s-a perpetuat și în analiza critică a incidentelor din Lich-

tenhagen, analiză care a avut, mult timp, un punct nevralgic: cu toate că ei au fost primele victime și adevărata țintă a atentatelor, romii care au suferit atunci în mod concret nu au figurat, multă vreme, decât la marginea demersului de elucidare critică a momentului „Lichtenhagen, 1992”. Într-adevăr, la festivitățile comemorative de la Rostock au fost invitați, de pildă, și reprezentanții Consiliului Central al Populației de Origine Sinti și Romă; dar adevărații martori, victimele atacurilor din 1992, au rămas multă vreme absenți.

Die Hanse- und Universitätsstadt Rostock hatte zwar schon 2012 versucht, Betroffene in Rumänien ausfindig zu machen. Erst den Mitarbeiterinnen und Mitarbeitern des durch die Stadt geförderten Archivs „Lichtenhagen im Gedächtnis“ von Soziale Bildung e.V. gelang

Administrația orașului hanseatic și universitar Rostock a încercat încă din 2012 să identifice victimele din România. Abia acum însă, personalul Centrului de Documentare „Lichtenhagen im Gedächtnis” – centru finanțat de municipalitate – din cadrul asociației „Soziale Bildung” a reușit să umple acest gol. Ei au pornit, cu multă dedicare și acribie, în căutarea martorelor și martorilor, le-au câștigat încrederea și i-au implicat în

es jetzt aber, diese Lücke zu schließen. Mit großem Engagement und Akribie haben sie sich auf die Suche nach Zeitzeuginnen und Zeitzeugen gemacht, ihr Vertrauen gewonnen und sie in das Gedenken und die Aufarbeitung einbezogen. Die in diesem Band dokumentierte Offenheit und die Bereitschaft, Auskunft zu geben, sind ein Geschenk für uns alle und tragen dazu bei, nicht nur die Ereignisse von 1992 besser zu verstehen. Sie können damit auch einen Beitrag dazu leisten, bis heute anzutreffende antiziganistische Einstellungen abzubauen und auf das Unrecht der Ausgrenzung und Diskriminierung von Sinti und Roma hinzuweisen. Allen, die dieses Buch möglich gemacht haben, gebührt deshalb ein großer Dank.

Jochen Schmidt

Direktor der Landeszentrale für politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern

demersurile de comemorare și de elucidare critică ale pogromului. Deschiderea acestor oameni și disponibilitatea lor de a oferi informații sunt un cadou pentru noi toți și ne ajută să înțelegem mai bine evenimentele din 1992. Mai mult decât atât, mărturiile lor contribuie la demontarea pozițiilor antițigănistice încă prezente în societatea noastră, atrăgând atenția asupra nedreptății pe care o reprezintă excluderea și discriminarea populației de origine sinti și romă. De aceea, țin să le mulțumesc din inimă tuturor celor care au făcut posibilă această carte.

Jochen Schmidt

Director al Centrului pentru Educație Politică al landului Mecklenburg-Pomerania Inferioară

Einleitung

„Ich wünsche mir, dass diese Geschichte möglichst viele Menschen erreicht. Vielleicht würden dann mehr Maßnahmen ergriffen, damit dieser Hass aufhört.“ (Marian Dumitru, 2022)

Die Geschichte des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen soll möglichst weit verbreitet werden – damit die Möglichkeit entsteht, dass der Hass auf Rom*nja verschwindet. Das forderte Marian Dumitru 2022 in einem Interview. Mit dem vorliegenden Band möchten wir dem nachkommen. Erstmals findet sich hier eine Sammlung von Interviews mit Betroffenen, die wie Marian Dumitru als Asylsuchende die tagelange rassistische Gewalt im August 1992 erleben mussten.

Introducere

„Aș vrea ca povestea asta să ajungă la cât mai mulți oameni. Poate că în felul acesta se vor lua mai multe măsuri și poate că ura va dispărea“ (Marian Dumitru, 2022).

Povestea pogromului din Rostock-Lichtenhagen trebuie popularizată la scară cât mai largă – în așa fel încât să ia naștere posibilitatea ca ura împotriva romilor să dispară. Este ceea ce a cerut Marian Dumitru într-un interviu din 2022. Prin volumul de față, dorim să-i împlinim dorința. Pentru prima oară, punem la dispoziția cititorilor o culegere de interviuri cu oameni care, asemenea lui Marian Dumitru, au îndurat, ca solicitanți de azil, zile întregi de violențe rasiale în august 1992.

Rostock-Lichtenhagen als antiziganistisches Pogrom

Die tagelangen rassistischen Angriffe auf Asylsuchende und Arbeitsmigrant*innen aus Vietnam gelten als größtes Pogrom der deutschen Nachkriegsgeschichte. Unter den betroffenen Asylsuchenden waren viele Rom*nja aus Rumänien

Rom*nja sind die größte ethnische Minderheit in Europa. Seit Jahrhunderten sind sie von Entrechtung und Verfolgung betroffen, die in der systematischen Ermordung im Nationalsozialismus gipfelte, auch nach 1945 nicht endete und bis in die Gegenwart reicht. Die Gewalterfahrungen in Rostock reißen sich in diese Geschichte ein. In den in diesem Band versammelten Berichten spiegeln sie sich ebenso wider wie Erzählungen von Formen des Umgangs mit der gewaltvollen Lebenssituation, von Selbstbehauptung und von Widerstand.

Rostock-Lichtenhagen – un pogrom antițigănist

Atacurile rasiste, întinse pe mai multe zile, împotriva solicitanților de azil și a muncitorilor imigranți din Vietnam sunt considerate cel mai mare pogrom din istoria postbelică a Germaniei. Printre solicitanții de azil afectați de atacuri s-au numărat și mulți romi din România.

Romii sunt cea mai numeroasă minoritate etnică din Europa. De secole de-a rândul, ei au fost privați de drepturi și supuși unor persecuții care au culminat cu exterminarea sistematică din timpul nazismului, dar nu au încetat nici după 1945, continuând și în prezent. Violențele de la Rostock se înscriu în această istorie. Volumul de față oferă atât o descriere a violențelor, cât și relatări despre moduri de raportare la o situație de viață marcată de violență, despre autoafirmare și rezistență.

Antiziganismus, also die Feindschaft gegenüber Rom*nja, spielte eine zentrale Rolle für die Entstehung und Legitimierung des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen. Mittels antiziganistischer Stereotypen wurden die Asylsuchenden von Politiker*innen, Anwohner*innen, Journalist*innen und Neonazis entmenschlicht und die Gewalt gegen sie gerechtfertigt.

Noch während der Angriffe wurden die betroffenen Asylsuchenden aus Rostock gebracht oder flohen selbstorganisiert aus der Stadt. Die meisten verließen Deutschland wenig später, um schlechten Lebensbedingungen und rechter Gewalt zu entgehen, oder wurden abgeschoben. Aber nicht nur diese geografische Entfernung trug zur Unsichtbarkeit bei. Auch als Betroffene des Pogroms noch in Rostock anwesend waren, wurde in der Berichterstattung kaum nach ihren Erfahrungen und Perspektiven gefragt. Die Betroffenen wurden unsichtbar gemacht und blieben es meist bis heute.

Antițigănișmul, ostilitatea față de romi, a jucat un rol crucial în producerea și legitimarea pogromului din Rostock-Lichtenhagen. O serie de politicieni, locuitori ai cartierului, jurnaliști și neonaziști i-au dezumanizat pe solicitanții de azil, servindu-se de stereotipuri antițigăniște, și au justificat violența îndreptată împotriva lor. Încă din timpul atacurilor, solicitanții de azil afectați au fost evacuați din Rostock sau au fugit din oraș, organizându-se singuri. Cei mai mulți dintre ei au părăsit Germania puțin mai târziu, pentru a scăpa de condițiile de viață precare și de violența de extremă dreapta, ori au fost expulzați. Dar invizibilitatea lor nu este doar rezultatul acestei distanțe geografice. Chiar și atunci când o parte din persoanele afectate de pogrom se aflau încă la Rostock, opinia publică a tratat cu indiferență experiențele și perspectivele lor. Victimele au fost invizibilizate, rămânând, în majoritatea cazurilor, invizibile până azi.

Anka in „The truth lies in Rostock“, 1993 / Anca în „The Truth Lies in Rostock“, 1993

Die wenigen Ausnahmen finden sich vorwiegend bei Selbstorganisationen und im zivilgesellschaftlichen Spektrum. Der Zentralrat Deutscher Sinti und Roma und die Rom und Cinti Union aus Hamburg wiesen unmittelbar nach dem Pogrom in Rostock-Lich-

Rarele excepții se găsesc cu precădere în rândul organizațiilor independente și în sfera societății civile. Consiliul Central German al Populației de Origine Sinti și Romă și „Rom und Cinti“ din Hamburg au evidențiat, imediat după pogromul din Rostock-Lichtenhagen, dimensiunea antițigăniștă a violențelor. În octombrie 1992, o serie de militanți evrei francezi s-au solidarizat cu romii amenințați cu expulzarea, organizând o acțiune comemorativă în fața primăriei orașului Rostock.

Documentarul *The Truth Lies in Rostock*, lansat chiar în 1993, a făcut, la rândul lui, să se audă vocile a doi romi din România. Anca și Stoian – pseudonimele celor doi – evocau în film motivele pentru care emigraseră în Germania și situația de la Rostock, în vara lui 1992.

tenhagen auf die antiziganistische Dimension der Gewalt hin. In einer Gedenkaktion am Rostocker Rathaus solidarisierten sich im Oktober 1992 französische Juden*Jüdinnen mit von Abschiebungen bedrohten Rom*nja.

Im bereits 1993 veröffentlichten Dokumentarfilm „The truth lies in Rostock“ waren ebenfalls die Stimmen zweier rumänischer Rom*nja zu hören. Anka und Stoyan, so die Pseudonyme der beiden, berichteten über ihre Gründe für die Migration nach Deutschland und die Situation im Sommer 1992 in Rostock.

Erst knapp 20 Jahre später war in einem Film erneut ein Betroffener des Pogroms zu hören. In der Dokumentation „Revision“ von 2012 spricht Romeo Tiberiade über seine Erinnerungen an die rassistischen Angriffe in Rostock und über seinen verstorbenen Freund Grigore Velcu, der zusammen mit Eudache Calderar im Juni 1992 an der deutsch-polnischen Grenze von Jägern erschossen wurde.

La aproape douăzeci de ani mai târziu, altă victimă a pogromului a fost prezentată într-un film. În documentarul *Revision* (2012), Romeo Tiberiade rememorează atacurile rasiste de la Rostock și își evocă prietenul, pe Grigore Velcu, care, împreună cu Eudache Călderar, a fost împușcat mortal de niște vânători, la granița dintre Germania și Polonia, în iunie 1992.

Cercetări și contacte, începând din 2021

În septembrie 2021, când am început, la centrul de documentare „Lichtenhagen im Gedächtnis“ din Rostock, să efectuăm cercetări despre romii din România afectați de pogromul din Rostock-Lichtenhagen, am luat ca punct de pornire aceste demersuri preliminare. Susținuți de Roma Center din Göttingen, cercetătorii Cristian Pădure și Ionela Pădure au realizat, în martie și în august 2022, interviuri

Recherchen und Kontakte seit 2021

Als wir im Sommer 2021 im Rostocker Dokumentationszentrum „Lichtenhagen im Gedächtnis“ mit Recherchen zu rumänischen Rom*nja als Betroffene des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen begannen, konnten wir auf diesen Vorarbeiten aufbauen. Vermittelt durch das Roma Center in Göttingen führten die beiden Wissenschaftler*innen Cristian Padure und Ionela Padure im März und August 2022 Interviews mit Betroffenen des Pogroms aus Rom*nja-

Romeo Tiberiade mit seinen Kindern in „Revision“, 2012 /

Romeo Tiberiade cu copiii lui, în *Revision*, 2012

cu mai multe victime ale pogromului, victime care aparțin comunităților rome din Alexandria. Orașul, cu o populație de cca 40 000 de locuitori, este situat în sudul României, nu departe de București.

Communitys in Alexandria. Die Stadt mit ca. 40.000 Einwohner*innen liegt im Süden Rumäniens, unweit der Hauptstadt Bukarest. Durch einen Zufall entstand während der Recherche außerdem ein Kontakt zu Izabela Tiberiade, der Tochter von Romeo Tiberiade. Gemeinsam mit ihrem Vater führte sie im Juli 2022 vier Interviews mit Betroffenen des Pogroms aus Craiova. Die Hauptstadt des Kreises Dolj liegt ebenfalls im Süden Rumäniens und hat ca. 200.000 Einwohner*innen. Anlässlich der 30. Jahrestage des Pogroms im August 2022 besuchte Izabela Tiberiade außerdem Rostock. Hier nahm sie an den offiziellen Gedenkfeierlichkeiten teil, sprach bei einer Demonstration und stellte die Interviews aus Craiova erstmals der Öffentlichkeit vor.

Izabela Tiberiade und Romeo Tiberiade organisierten im August 2023 erstmals für fünf vom Pogrom Betroffene aus Craiova einen

În cursul cercetărilor, a fost găsit întâmplător contactul Izabelei Tiberiade, fiica lui Romeo Tiberiade. În iulie 2022, Izabela și Romeo Tiberiade au realizat patru interviuri cu câteva victime ale pogromului, originare din Craiova. Municipiul de reședință al județului Dolj este situat tot în sudul României și numără cca 200 000 de locuitori. În august 2022, cu prilejul celei de-a treizecea aniversări a pogromului, Izabela Tiberiade a vizitat și Rostockul. Aici, a participat la festivitățile comemorative oficiale, a luat cuvântul la o demonstrație și a prezentat pentru prima oară interviurile de la Craiova.

În august 2023, Izabela și Romeo Tiberiade au organizat o primă vizită la Rostock pentru cinci victime ale pogromului, originare din Craiova. Cei cinci au vizitat împreună „Blocul cu floarea-soarelui“, s-au întâlnit cu reprezentanți ai administrației municipale și au

Veranstaltung mit Izabela Tiberiade in Rostock, August 2022

Manifestare cu Izabela Tiberiade la Rostock, în august 2022

Besuch in Rostock. Die Gruppe besichtigte gemeinsam das Sonnenblumenhaus, traf Vertreter*innen der städtischen Verwaltung und sprach bei einem Zeitzeug*innengespräch im Rostocker Rathaus.

Die Veröffentlichung dieses Bandes ist ein weiterer Schritt in der Zusammenarbeit zwischen Betroffenen, Forscher*innen, Aktivist*innen und demokratischen Institutionen in Rumänien und Deutschland. Die Projekte, aus denen das Buch hervorgegangen ist, wären ohne die Beteiligung von vielen Engagierten nicht möglich gewesen. Wir danken allen, die mit Recherchen, Übersetzungen, Videoaufnahmen, finanziellen Förderungen und zahlreichen anderen Aufgaben daran beteiligt waren. Unser größter Dank gilt allen beteiligten Betroffenen des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen, die mit ihrer Kraft, ihren Stimmen und Forderungen einen unschätzbaren Beitrag zur Aufarbeitung und Erinnerung leisten.

participat, în calitate de martori ai incidentelor, la o discuție desfășurată la primăria din Rostock.

Publicarea acestui volum constituie o nouă etapă în cooperarea dintre victime, cercetători, activiști și instituțiile democratice din România și din Germania. Proiectele care au dat naștere cărții nu ar fi fost posibile fără participarea entuziastă a numeroase persoane implicate. Le mulțumim tuturor celor care au contribuit la aceste proiecte prin cercetări, traduceri, înregistrări video, sponsorizări și multe alte servicii. Le datorăm cea mai mare recunoștință tuturor victimelor pogromului din Rostock-Lichtenhagen, care, prin forța, vocile și revendicările lor, aduc o inestimabilă contribuție la analiza critică și la rememorarea evenimentelor.

Beiträge und Interviews in diesem Band

Den ersten Teil des Bandes eröffnen Johann Henningsen und Stefanie Oster mit einem Artikel zu Entstehungsbedingungen und Verlauf des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen. Anders als in vielen bisherigen Ereignisrekonstruktionen stellen sie das Handeln und die Perspektiven der Betroffenen in den Mittelpunkt. Es folgt ein Artikel von Cristian Padure und Ionela Padure zu den Erzählungen der Betroffenen aus Alexandria. Sie diskutieren Fragen nach innerfamiliären Erzählungen und Kontextualisierungen des Pogroms durch die Betroffenen.

Eine Rede von Izabela Tiberiade aus dem August 2023 leiten den zweiten Buchteil ein. Es folgen vier Interviews mit Betroffenen aus Craiova. Romeo Tiberiade, Ioana Miclescu, Marian Dumitru und

Textele și interviurile din acest volum

Prima parte a volumului se deschide cu un articol, semnat de Johann Henningsen și Stefanie Oster, despre cauzele și desfășurarea pogromului din Rostock-Lichtenhagen. Altfel decât în multe dintre reconstituirile de până acum ale unor evenimente, cei doi autori aduc în prim-plan acțiunile și perspectivele victimelor. Urmează un articol de Cristian Pădure și Ionela Pădure, care comentează relatările persoanelor din Alexandria afectate de pogrom. Ei abordează relatările intrafamiliale și modul în care cei afectați contextualizează pogromul.

A doua secțiune a cărții începe cu un discurs ținut de Izabela Tiberiade în august 2023. Urmează patru interviuri cu victime originare din Craiova. Romeo Tiberiade, Ioana Miclescu, Marian Dumitru și Leonora Dumitru rememorează momentul emigrării în Germania,

*Zeitzeug*innen aus Craiova vor dem Rathaus Rostock, August 2023 / Martori din Craiova, în fața primăriei orașului Rostock, august 2023*

Leonora Dumitru sprechen über ihre Erinnerungen an die Migration nach Deutschland, das Pogrom in Rostock-Lichtenhagen und die Zeit danach. Nach einer weiteren Rede von Izabela Tiberiade aus dem Jahr 2024 folgen Interviews mit zwei Betroffenen aus Alexandria, die anonym bleiben wollen und daher als R.I. und M.I. bezeichnet werden. Sie berichten vom Weg über die grüne Grenze, die Situation vor dem Sonnenblumenhaus und ihre Erinnerungen an das Pogrom. In einem zweiten Interview reflektiert M.I. die Auswirkungen des Sprechens über die Gewalterfahrung und die Bewertung des Pogroms.

Die Berichte der Zeitzeug*innen sind von der spanischen Künstlerin Sandra Carmona Duran illustriert worden. Alle Interviews sind teils gekürzte und redigierte Übersetzungen aus dem Rumänischen und dem Romanes. Die Originalfassungen können beim Dokumentationszentrum „Lichtenhagen im Gedächtnis“ angefragt werden.

pogromul din Rostock-Lichtenhagen și perioada ulterioară. Un nou discurs al Izabelei Tiberiade, din 2024, este urmat de interviuri cu două victime din Alexandria, care au ținut să rămână anonime, motiv pentru care sunt numite aici R. I. și M. I. Aceste două persoane evocă trecerea frontierei verzi, situația din fața „Blocului cu floarea-soarelui“ și momentul pogromului. Într-un al doilea interviu, M. I. reflectează atât asupra efectelor pe care le produce faptul de a vorbi despre experiența violenței, cât și asupra evaluării pogromului.

Relatările martorilor sunt ilustrate de artista spaniolă Sandra Carmona Duran. Toate interviurile publicate aici sunt traduceri – parțial prescurtate și redactate – din română și din roman. Versiunile originale pot fi procurate de la Centrul de Documentare „Lichtenhagen im Gedächtnis“.

Zeitgeschichtlicher Kontext, Ablauf und Nachgeschichte des rassistischen Pogroms in Rostock-Lichtenhagen 1992

*„Auch nach 31 Jahren ist es nicht angenehm, darüber zu reden. Wir haben die Situation immer noch nicht überwunden.“¹
(Paganini Zăreanu, 2023)*

*„Mir fällt es schwer, mich daran zu erinnern, was passiert ist.“²
(Marian Dumitru, 2022)*

Contextul istoric, desfășurarea și urmările pogromului rasist din Rostock-Lichtenhagen (1992)

*„Nici după treizeci și unu de ani nu ne e ușor să vorbim despre ce s-a întâmplat atunci. Situația asta încă ne apasă“¹
(Paganini Zăreanu, 2023)*

*„Mi-e greu să rememorez ce s-a întâmplat“²
(Marian Dumitru, 2022)*

Für viele der Betroffenen des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen wie Paganini Zăreanu und Marian Dumitru ist es schwierig und schmerzhaft, über das vor mehr als drei Jahrzehnten Erlebte zu sprechen. Dennoch haben sie ihre Erinnerungen in Interviews und bei Veranstaltungen geteilt und damit einen unschätzbaren Beitrag zur Aufarbeitung des Pogroms geleistet. Denn die ehemaligen Vertragsarbeiter*innen aus Vietnam und ehemaligen Asylsuchenden, die im Sonnenblumenhaus Ziel der tagelangen rassistischen Gewalt wurden, sind die „Hauptzeug*innen des Geschehens“.³ Ibrahim Arslan, selbst Überlebender des Brandanschlags in Mölln im November 1992, führte diesen Begriff ein, um die Bedeutung von Handlungen, Perspektiven und Forderungen der Betroffenen rechter Gewalt herauszustellen.

Wie wir im Folgenden zeigen werden, haben die Betroffenen im August 1992 durch ihr Handeln maßgeblich dazu beigetragen, dass

Multora dintre cei afectați de pogromul din Rostock-Lichtenhagen, cum sunt Paganini Zăreanu și Marian Dumitru, li se pare greu și dureros să vorbească despre ce au trăit acum mai bine de trei decenii. Cu toate acestea, ei și-au împărtășit amintirile în interviuri și la diverse manifestări publice, aducând astfel o contribuție inestimabilă la analiza critică a pogromului. Căci foștii muncitori contractuali din Vietnam și foștii solicitanți de azil, care au fost, zile întregi, ținta unor violențe rasiale în „Blocul cu floarea-soarelui“, sunt „martorii principali ai acelor evenimente“.³ Ibrahim Arslan, el însuși supraviețuitor al incendiului criminal de la Mölln, din 1992, a introdus această sintagmă pentru a releva cât de importante sunt acțiunile, perspectivele și revendicările celor care au căzut victimă violenței de extremă dreapta.

Așa cum vom arăta în cele ce urmează, datorită acțiunilor decisive ale persoanelor afectate de incidentele din august 1992, nimeni nu

während der Angriffe niemand schwer verletzt oder getötet wurde. Durch die Erinnerungen der betroffenen Rom*nja aus Rumänien erhalten wir zudem erstmals einen Eindruck davon, was sich während des Pogroms in der Zentralen Aufnahme- und Unterbringung für Asylsuchende abgespielt hat, und können die oft durch antiziganistische Stereotype verzerrte Darstellung über die Betroffenen kontrastieren.

Trotz dieser zentralen Bedeutung von Handlungen und Perspektiven Betroffener haben diese im Gedenken an das Pogrom in Rostock-Lichtenhagen lange nur eine untergeordnete Rolle gespielt oder sind völlig ausgeblendet worden. Mediale Darstellungen konzentrierten sich häufig auf die Perspektive der Täter*innen, und ein Großteil der wissenschaftlichen Darstellungen des Ereignisablaufs blieb auf das Handeln staatlicher Akteur*innen beschränkt und eher oberflächlich. Auch die seit den 30. Jahrestagen im August 2022 zahl-

a fost grav rănit sau ucis în cursul atentatelor. În plus, amintirile romilor din România care au avut de suferit atunci ne ajută să ne facem pentru prima oară o impresie despre ce s-a întâmplat în timpul pogromului de la Biroul Central de Primiri pentru Solicitanții de Azil (ZAST) și să contracarăm reprezentarea, adesea deformată de stereotipuri antițigănistice, a celor afectați.

În ciuda semnificației cruciale a acțiunilor și a perspectivelor celor afectați, mult timp aceștia din urmă n-au jucat decât un rol inferior în comemorarea pogromului din Rostock-Lichtenhagen, ba chiar au fost complet ignorați. Mass-media oferă adesea doar perspectiva celor vinovați, iar relațiile științifice ale evenimentelor s-au mărginit în mare parte la acțiunile întreprinse de reprezentanții statului, rămânând mai degrabă superficiale. Până acum, cercetătorii nu au valorificat sistematic numeroasele mărturii ale victimelor,

reichen, neu veröffentlichten Berichte von Betroffenen haben Wissenschaftler*innen bisher nicht systematisch ausgewertet.

Diese Leerstelle nehmen wir zum Anlass, die drei Tage der Gewalt im August 1992 erneut zu erzählen. Für das deutschsprachige Publikum soll der Text eine Möglichkeit bieten, bisherige Darstellungen des Pogroms zu erweitern und verbreitete Narrative zu hinterfragen. Dem rumänischsprachigen Publikum wollen wir erstmalig umfassende Informationen und die Gelegenheit zur vertieften Beschäftigung geben.

Dieser Beitrag wird zunächst die Vorgeschichte und Entstehungsfaktoren des Pogroms darstellen. Es folgt im Hauptteil eine chronologische Erzählung des Kernereignisses, die das Handeln der Betroffenen der Gewalt in den Fokus rückt. Grundlage dafür ist eine kritische Analyse der bisherigen Ereignisrekonstruktionen und die

mărturii publicate începând din august 2022, când s-au împlinit treizeci de ani de la evenimente.

Profităm de această lacună pentru a relata din nou cele trei zile de violențe din august 1992. Textul nostru este menit să ofere publicului germanofon posibilitatea de a îmbogăți descrierile de până acum ale pogromului și de a pune în discuție narațiunile dominante. Publicului de limbă română dorim să-i oferim pentru prima oară informații ample și ocazia de a aprofunda evenimentele din 1992.

Acest articol va prezenta mai întâi antecedentele pogromului și factorii care au dus la producerea lui. Urmează, în secțiunea principală, o relatare cronologică a evenimentului central, menită să aducă în prim-plan acțiunile celor care au suferit violențele respective. Ne bazăm pe o analiză critică a versiunilor de până

Auswertung der in den letzten drei Jahrzehnten veröffentlichten Berichte von Betroffenen. Eine zusammenfassende Darstellung der Geschichte der beiden Betroffenengruppen nach dem Ereignis und der politischen Auswirkungen schließt diesen Text ab.

Das Sonnenblumenhaus in Rostock-Lichtenhagen

Der Ort des größten rassistischen Pogroms der deutschen Nachkriegsgeschichte war der Rostocker Stadtteil Lichtenhagen – kurz vor der Ostseeküste, im Nordwesten der Hansestadt. Der Stadtteil wurde in den 1970er-Jahren als Großwohnsiedlung errichtet, die besonders den Beschäftigten von Häfen, Werften und Fischfang einen Wohnort geben sollte.⁴ Viele Städte der Deutschen Demokratischen Republik (DDR) im sozialistischen Osten des geteilten Deutschlands waren um solche Siedlungen erweitert worden. In Lichtenhagen war

acum ale evenimentului și pe valorificarea mărturiilor celor implicați, mărturii publicate în ultimele trei decenii. Textul se încheie cu o prezentare succintă a parcursului urmat de cele două grupuri afectate după evenimente și a consecințelor politice.

„Blocul cu floarea-soarelui“ din Rostock-Lichtenhagen

Scena celui mai mare pogrom rasist din istoria postbelică a Germaniei a fost cartierul Lichtenhagen din Rostock – situat la mică distanță de coasta Mării Baltice, în nord-vestul orașului hanseatic. Cartierul, un mare complex de locuințe construit în anii 1970, era destinat îndeosebi angajaților din porturi, de pe șantierele navale și din industria pescuitului.⁴ Numeroase orașe din Republica Democrată Germană (RDG) – din estul socialist al Germaniei divizate – fuseseră extinse prin asemenea cartiere. Cel mai frapant și mai mare imobil nou din Lich-

der auffälligste und größte Neubau das Sonnenblumenhaus: ein elfgeschossiges Haus mit sieben Aufgängen, errichtet direkt an der Fernstraße Richtung Ostsee, benannt nach dem charakteristischen Sonnenblumenmosaik an der Ostseite.

Die Wohnungen im Sonnenblumenhaus galten als modern und komfortabel. Viele der Bewohner*innen des Neubauviertels schätzten sich glücklich, hier leben zu können. Der Zusammenbruch des sozialistischen Staates im Jahr 1989 veränderte das Leben der Lichtenhäger*innen grundlegend. Arbeitslosigkeit und wirtschaftliche Unsicherheit wurden für viele Alltag. Soziale Netze zerbrachen, kulturelle Angebote im Viertel fielen weg.⁵

Besonders gegen den Abbau von Arbeitsplätzen entfalteten sich Anfang der 1990er-Jahre jedoch Proteste.⁶ Getragen wurden diese

tenhagen era „Blocul cu floarea-soarelui“: o clădire de unsprezece etaje, cu șapte scări, construită chiar la drumul interurban spre Marea Baltică și denumită astfel după mozaicul caracteristic, decorat cu floarea-soarelui, de pe fațada estică.

Apartamentele din „Blocul cu floarea-soarelui“ treceau drept moderne și confortabile. Mulți dintre locuitorii cartierului de blocuri se felicitau că trăiesc în asemenea locuințe. Prăbușirea statului socialist în 1989 a transformat radical viața celor din Lichtenhagen. Pentru mulți dintre ei, șomajul și nesiguranța economică au ajuns să fie la ordinea zilei. Plasele sociale s-au destrămat, ofertele culturale din cartier au dispărut.⁵

La începutul anilor 1990, au avut loc mișcări de protest îndreptate mai ales contra reducerii locurilor de muncă.⁶ Aceste mișcări au fost

auch von den nach 1989 in Rostock neu gegründeten gewerkschaftlichen, zivilgesellschaftlichen und aktivistischen Organisationen, die häufig auf oppositionelle Bewegungen in der DDR zurückgingen. Das Ende des Staatssozialismus eröffnete nicht zuletzt für Jugendliche viele neue Möglichkeiten, darunter die Betätigung in Subkulturen, antifaschistischen Gruppen oder der wachsenden Hausbesetzerzene. Ein wichtiger Ort für diese Jugendlichen war das Jugendalternativzentrum (JAZ) in der Innenstadt. Im JAZ organisierten sie ehrenamtlich politische, soziale und kulturelle Projekte. Das Engagement gegen rechte Gewalt und die wachsende Neonaziszene war ein Teil dieser Arbeit.⁷

Jedoch gab es bereits in der DDR in Lichtenhagen rund um das Sonnenblumenhaus auch rechte Jugendcliquen.⁸ Nach 1989 wurden diese Neonazis, zeitgenössisch oft Skinheads genannt, in Rostock

inițiate, între altele, de organizațiile sindicale, civice și militante reînființate la Rostock după 1989, și care proveneau, adesea, din mișcările de opoziție ale Germaniei de Est. Sfârșitul socialismului de stat le-a deschis îndeosebi tinerilor o mulțime de noi posibilități, între care aceea de a activa în diverse subculturi, în grupări antifasciste sau în mediul squatterist, care începuse să ia amploare. Un loc important pentru acești tineri era Centrul Alternativ de Tineret (JAZ), situat în centru orașului. În cadrul JAZ, ei desfășurau benevol proiecte politice, sociale și culturale. Opoziția asumată față de violența de extremă dreapta și față de cercurile neonaziste, tot mai prezente în oraș, făcea parte integrantă din activitatea lor politică.⁷

Dar încă din perioada RDG-ului au apărut în Lichtenhagen, în zona „Blocului cu floarea-soarelui“, și cliici compuse din tineri extremiști de dreapta.⁸ După 1989, acești neonaziști – care, la vremea aceea,

und Mecklenburg-Vorpommern die dominante Jugendkultur. Täglich gab es Anfang der 1990er Angriffe auf Asylsuchende, Migrant*innen, alternative Jugendliche und alle anderen, die nicht in das Weltbild der rechten, meist männlichen Gewalttäter*innen passten. Die Polizei schützte die Betroffenen dieser Angriffe nur unzureichend.⁹

Verstärkend auf die rechte Gewalt wirkte eine Kampagne von konservativen Parteien für die grundlegende Verschärfung der deutschen Asylgesetze.¹⁰ Das Thema „Asylpolitik“ war Anfang der 1990er-Jahre omnipräsent. Auch in der Rostocker Lokalpresse wurde breit über Asylsuchende berichtet, häufig mit rassistischen Stereotypen und Bildern. Besonders negativ war die Berichterstattung über asylsuchende Rom*nja.¹¹

erau numiți adesea skinheads – au instituit cultura de tineret dominantă a Rostockului și a landului Mecklenburg-Pomerania Inferioară. La începutul anilor 1990, aveau loc zilnic atentate asupra solicitanților de azil, a migranților, a tinerilor alternativi și a tuturor celor care nu corespundeau concepției despre lume a persoanelor violente de extremă dreapta, preponderent bărbați. Poliția nu le oferea suficientă protecție celor care cădeau victimă acestor atacuri.⁹

O campanie desfășurată de partidele conservatoare în scopul înăspririi decisive a legilor germane privind azilul nu a făcut decât să amplifice violența de extremă dreapta.¹⁰ „Politica în materie de azil“ era o temă omniprezentă la începutul anilor 1990. La rândul ei, presa locală din Rostock publica ample reportaje despre solicitanții de azil, apelând adesea la stereotipuri și imagini rasiste. Mai ales reportajele despre azilanții romi erau pronunțat negative.¹¹

Das Wohnheim der vietnamesischen Vertragsarbeiter*innen im Sonnenblumenhaus

Die rassistische Stimmung traf auch Migrant*innen, die bereits seit einem Jahrzehnt im Sonnenblumenhaus lebten. Ab 1979 kamen die ersten sogenannten Vertragsarbeiter aus Vietnam nach Rostock. Die DDR wollte durch das Anwerben von Menschen aus anderen sozialistischen Staaten ihren Arbeitskräftemangel ausgleichen. Die Arbeitsmigrant*innen sollten nur wenige Jahre im Land bleiben, wurden streng staatlich kontrolliert und gesellschaftlich isoliert.

Um dies zu erreichen, durften die Arbeiter*innen ihren Wohnort nicht frei wählen, sondern mussten gemeinsam in Wohnheimen leben. Eines dieser Wohnheime befand sich ab 1979 in den beiden östlichsten Aufgängen des Sonnenblumenhauses, den Nummern

18 und 19. Trotz der Isolation und der häufig schlechten Arbeitsbedingungen gibt es auch viele positive Erzählungen von ehemaligen Vertragsarbeiter*innen über das Leben in Rostock und besonders über die Unterbringung im modernen Sonnenblumenhaus.¹²

Die Auswirkungen der Transformationszeit Anfang der 1990er-Jahre trafen die Vertragsarbeiter*innen besonders hart. Sie verloren als erste ihre Arbeitsplätze und hatten keinen rechtlich gesicherten Aufenthalt in Deutschland mehr. In dieser Situation verließen viele von ihnen Rostock. Im Sommer 1992 lebten im Sonnenblumenhaus im äußeren östlichen Aufgang Nummer 19 noch etwa hundert ehemalige Vertragsarbeiter*innen aus Vietnam. Im Erdgeschoss des Aufgangs befand sich eine Beratungsstelle für Vietnames*innen, die im Seehafen gearbeitet hatten.¹³

Căminul muncitorilor contractuali vietnamezi din „Blocul cu floarea-soarelui“

Starea de spirit rasistă i-a vizat și pe unii dintre migranții care trăiau de un deceniu în „Blocul cu floarea-soarelui“. Primii „muncitori contractuali“ – cum li se spunea atunci – din Vietnam au venit la Rostock începând din 1979. Angajând oameni din alte țări socialiste, RDG-ul intenționa să-și compenseze propriul deficit de forță de muncă. Muncitorii migranți urmau să rămână doar câțiva ani în țară, erau controlați cu strictețe și izolați de restul societății.¹²

Ca atare, ei nu aveau voie să-și aleagă singuri domiciliul, ci erau obligați să locuiască împreună în cămine. Unul dintre aceste cămine a funcționat, începând din 1979, la cele două scări estice

ale „Blocului cu floarea-soarelui“, scările nr. 18 și nr. 19. În ciuda izolării și a condițiilor de muncă adesea neprielnice, există și relatări pozitive ale unora din foștii muncitori contractuali despre viața la Rostock și mai ales despre cazarea în modernul „Bloc cu floarea-soarelui“.¹²

Consecințele tranziției de la începutul anilor '90 i-au lovit deosebit de dur pe muncitorii contractuali. Ei au fost primii care și-au pierdut locurile de muncă și calitatea de rezidenți legali ai Germaniei. Prin urmare, mulți dintre ei au părăsit Rostockul. În vara lui 1992, la scara exterioară dinspre est a „Blocului cu floarea-soarelui“, cea cu numărul 19, mai trăiau cam o sută de muncitori contractuali din Vietnam. La parterul acestei scări se afla un birou de asistență pentru vietnamezii care lucraseră în portul Rostock.¹³

Viele der in Rostock Gebliebenen machten sich mit kleinen Handelsständen oder Imbissen selbstständig. In Rostock waren sie verstärkt rassistischen Anfeindungen und rechten Übergriffen ausgesetzt, gegen die sich die Betroffenen teils selbst verteidigten.¹⁴ Teile der jungen Rostocker Zivilgesellschaft, darunter der damalige Ausländerbeauftragte Wolfgang Richter und Aktivist*innen aus dem JAZ unterstützten sie dabei.

Die Zentrale Aufnahmestelle für Asylsuchende im Sonnenblumenhaus

Im nun leerstehenden Nachbaraufgang des Sonnenblumenhauses, der Nummer 19, wurde im Dezember 1990 die erste Zentrale Aufnahmestelle (ZAST) für Asylsuchende in Mecklenburg-Vorpommern eröffnet. Diese war Teil des Asylsystems, das nach der Vereinigung der beiden deutschen Staaten in den ostdeutschen Bundesländern

Mulți dintre cei rămași la Rostock au devenit mici întreprinzători, deschizând chioșcuri sau bufete. Erau și mai expuși decât înainte amenințărilor rasiste sau violențelor de extremă dreapta, de care uneori trebuiau să se apere singuri.¹⁴ Erau susținuți de anumite facțiuni ale tinerei societăți civile de la Rostock, între care Wolfgang Richter, fostul delegat în chestiuni de imigrație al orașului, și o serie de activiști din JAZ.

Biroul Central de Primiri pentru Solicitanții de Azil din „Blocul cu floarea-soarelui“

La numărul 19, la scara vecină a „Blocului cu floarea-soarelui“, scară neocupată inițial, s-a deschis, în decembrie 1990, primul Birou Central pentru Solicitanți de Azil (ZAST) din Mecklenburg-Pomerania Inferioară. El făcea parte dintr-un sistem de gestionare a

aufgebaut wurde. Dazu gehörten in jedem Bundesland Aufnahmestellen, in denen Mitarbeiter*innen von Bundes- und Landesbehörden Asylsuchende erstmalig registrierten und anschließend Sammelunterkünften im ganzen Bundesland zuwies.¹⁵ Unmittelbar nach der Eröffnung der ZAST in Lichtenhagen kamen vor allem Asylsuchende aus westdeutschen Bundesländern dorthin. Die Lebensumstände in den unsanierten und dicht belegten Räumen waren bereits zu diesem Zeitpunkt sehr schlecht.¹⁶

Ab dem Sommer 1991 kamen vermehrt Asylsuchende aus den Staaten Ex-Jugoslawiens und aus Rumänien in Rostock an. Sie flohen vor beginnenden Kriegen, politischer Verfolgung und existenzieller Not. Besonders die Rom*nja unter ihnen waren nach dem Zusammenbruch der sozialistischen Staaten Europas rassistischer Gewalt und lebensbedrohlicher Armut ausgesetzt.¹⁷ In Deutschland erhofften

azilului, implementat în landurile federale est-germane după reunificare. Acest sistem prevedea, în fiecare land, birouri de primiri, unde angajații autorităților federale și regionale îi înregistrau, mai întâi, pe solicitanții de azil, apoi îi alocau unor centre de cazare colectivă situate pe întreg teritoriul landului.¹⁵ Imediat după deschiderea biroului central din Lichtenhagen, s-au prezentat acolo mai ales solicitanți de azil din landurile federale vest-germane. Condițiile de viață din spațiile nerenovate și supraaglomerate erau încă de atunci foarte proaste.¹⁶

Din vara lui 1991, au început să sosească la Rostock numeroși azilanți din țările fostei Iugoslavii și din România. Fugeau din calea unor războaie gata să izbucnească, de persecuții și pentru că erau privați de mijloacele necesare traiului. Dintre toți, romii erau cel mai expuși – după colapsul regimurilor socialiste din Europa – la

sich viele ein Leben ohne Verfolgung und eine bessere Zukunft, vor allem für ihre Kinder.

Für diese Menschen gab es durch unmittelbar nach 1989 geschlossene Vereinbarungen kaum noch Möglichkeiten, legal nach Deutschland zu kommen. Deshalb wählten viele den Weg über die grüne Grenze zwischen Deutschland und Polen, der nach Mecklenburg-Vorpommern führte. Der Grenzübertritt war anstrengend und gefährlich. Für einige endete er sogar tödlich: Am 29. Juni 1992 wurden die beiden Rumänen Eudache Calderar und Grigore Velcu während des Grenzübertritts beim vorpommerschen Nadrensee von deutschen Jägern getötet.¹⁸ Über die Strapazen des Wegs nach Deutschland und die Gerüchte über Schüsse an der Grenze berichten die Zeitzeug*innen in diesem Band.

violente rasiale și la privațiuni ce le puneau viața în pericol.¹⁷ În Germania, mulți sperau la o viață fără persecuții și la un viitor mai bun, în special pentru copiii lor.

Din cauza unor acorduri încheiate imediat după 1989, acești oameni nu mai aveau aproape nicio șansă de a intra legal în Germania. Așa se face că mulți au traversat frontiera verde dintre Germania și Polonia, luând-o pe drumul spre Mecklenburg-Pomerania Inferioară. Trecerea frontierei a fost extenuantă și periculoasă. Pe câțiva i-a costat chiar viața: la 29 iunie 1992, doi români, Eudache Călderar și Grigore Velcu, au fost uciși de vânători germani când treceau frontiera în apropiere de Nadrensee, în Pomerania Inferioară.¹⁸ Martorii intervievați în volumul de față evocă vicisitudinile drumului spre Germania și zvonurile potrivit cărora s-ar fi tras focuri de armă la graniță.

Wer es bis auf die deutsche Seite der Grenze geschafft hatte, musste zuerst in die ZASt in Rostock-Lichtenhagen, um sich dort für das Asylverfahren zu registrieren. Die Einrichtung war jedoch für die große Zahl der ankommenden Menschen nicht ausgelegt. Bereits im Mai 1991 war die ZASt erstmals so überfüllt, dass keine Asylsuchenden mehr aufgenommen wurden. Dennoch übernahmen die zuständigen Verwaltungen von Stadt und Land nur unzureichend Verantwortung. Wiederholt wurden nur kurzfristig Notunterkünfte eingerichtet, statt eine dauerhafte Lösung zu schaffen.¹⁹

Auch die Umverteilung in eine andere Unterkunft brachte nicht unbedingt bessere Lebensbedingungen für die Asylsuchenden. Es gab kaum qualifiziertes Personal oder eine unterstützende Zivilgesellschaft. Hinzu kam die permanente Bedrohung durch rechte Angriffe.²⁰

Cine reușea să ajungă în partea germană trebuia să se prezinte mai întâi la ZASt, în Rostock-Lichtenhagen, pentru a se înregistra acolo, urmând ca, după înregistrare, să fie luate deciziile referitoare la azil. Instituția nu era însă pregătită pentru numărul mare de oameni care soseau. În mai 1991, aceștia umpluseră până la refuz sediul ZASt, în așa fel încât autoritățile fuseseră nevoite să sisteze primirea solicitanților de azil. Cu toate acestea, administrațiile locale și regionale competente nu și-au asumat cum se cuvine răspunderea. Din nou, au fost amenajate adăposturi numai pe termen scurt, în loc să se găsească o soluție durabilă.¹⁹

Nici transferul către alt adăpost din landul federal n-a adus neapărat condiții de viață mai bune pentru solicitanții de azil. Adăposturile erau de cele mai multe ori izolate și nu prea existau personal calificat sau o societate civilă aptă să ofere susținere. La

Gegen die Angriffe verteidigten sich Asylsuchende häufig selbst, andere verließen das Bundesland und gingen entgegen den asylrechtlichen Bestimmungen nach Westdeutschland, wo sie sich mehr Sicherheit versprachen.²¹

Nachdem sich rumänische Jugendliche gegen einen Angriff zur Wehr gesetzt hatten, erschlug am 14. März 1992 eine Gruppe von rechten Jugendlichen in einer Sammelunterkunft in Saal, nur etwa 50 Kilometer von Rostock entfernt, den 18-jährigen Rumänen Dragomir Christinel.²² Über die Auswirkungen dieser alltäglichen und potenziell tödlichen rechten Gewalt spricht in einem der wenigen zeitgenössischen Interviews mit Asylsuchenden Anka, eine rumänische Romni. Sie beschreibt die

toate se adăuga pericolul permanent al atacurilor de extremă dreapta.²⁰ Unii azilanți se apărau adesea singuri de aceste atacuri, alții părăseau landul, mergând, contrar dispozițiilor în materie de azil, în Germania de Vest, unde sperau să se bucure de mai multă siguranță.²¹

La 14 martie 1992, după ce mai mulți adolescenți români s-au apărat de un atac, un grup de adolescenți de extremă dreapta l-au ucis pe Dragomir Cristinel, un român de optsprezece ani, într-un centru de cazare colectivă din localitatea Saal, situată la numai 50 de kilometri de Rostock.²² Despre consecințele acestei violențe cotidiane și potențial letale vorbește, într-unul din rarele interviuri luate azi solicitanților de azil, Anca, o femeie romă din România. Ea evocă

„[...] Angst, bei jedem Schritt getötet zu werden, denn wenn wir von hier nach Rostock gehen, um einzukaufen, jeder, ich weiß nicht warum, im Allgemeinen schauen uns die Leute böse an. Wir haben Angst, getötet zu werden, sowohl wir, als auch die Kinder.“²³

Über Unterstützung für Asylsuchende in Lichtenhagen oder anderen Sammelunterkünften durch die Zivilgesellschaft ist nur wenig bekannt. Die damalige Ausländerbeauftragte des Landkreises Rostock begleitete mehrmals Asylsuchende aus der Sammelunterkunft in Gelbensande nach Lichtenhagen. Außerdem organisierte sie gemeinsam mit Aktivist*innen des JAZ sogenannte Schutzwachen in Gelbensande, um die Bewohner*innen bei der Verteidigung gegen mögliche Angriffe zu unterstützen und die Angriffe zu dokumentieren.²⁴

„[...] frica de a fi ucis la fiecare pas, pentru că, dacă ne ducem la Rostock să facem cumpărături, oamenii – nu știu de ce, dar toți, fără excepție – se uită în general urât la noi. Ne e frică să nu fim omorâți, atât noi, cât și copiii noștri.“²³

Nu se știe mare lucru despre susținerea acordată de societatea civilă solicitanților de azil din Lichtenhagen sau din alte centre de cazare colectivă. Delegata în chestiuni de imigrație a districtului Rostock de la vremea aceea a însoțit de mai multe ori până în Lichtenhagen solicitanți de azil de la centrul de cazare colectivă din Gelbensande. În plus, a organizat la Gelbensande, împreună cu activiști și activiste ale JAZ, „patrulare de protecție“, menite să-i sprijine pe locuitori în caz de atacuri și să documenteze posibile atentate.²⁴

Sommer 1992: Zuspitzung der Situation in Rostock-Lichtenhagen

Lebensbedrohliche rechte Gewalt, Ablehnung durch die Mehrheitsbevölkerung, stereotype Berichterstattung in den Medien und institutioneller Rassismus waren also auch vor dem Pogrom in Lichtenhagen Alltag von vielen Migrant*innen in Mecklenburg-Vorpommern. Die Betroffenen fanden vielfältige Formen des Umgangs und Widerstandes mit diesen Formen des Rassismus, teilweise unterstützt von der Rostocker Zivilgesellschaft. All diese Faktoren spitzten sich im Sommer 1992 in Rostock-Lichtenhagen weiter zu.

Ab dem März 1992 war die ZAST wiederholt überbelegt. Asylanträge wurden häufig nicht mehr bearbeitet und ankommende Asylsuchende noch an der Eingangstür abgewiesen.²⁵ Dies führte dazu,

dass Asylsuchende teils tagelang vor dem Gebäude ausharren mussten. Für diese Menschen gab es keinerlei Versorgung oder Unterstützung durch staatliche Stellen. Sie mussten tagelang im Freien vor dem Haus schlafen, ohne Zugang zu sanitären Anlagen, medizinischer Hilfe oder Lebensmitteln. Davon erzählen in diesem Band R.I. und M.I., die anonymisiert auftreten. Andere Zeitzeug*innen berichten, dass in Folge der massenhaften Obdachlosigkeit um das Haus die angespannte Stimmung im Viertel weiter eskalierte.²⁶ Anwohner*innen bedrohten und beschimpften die vor der ZAST wartenden Menschen.²⁷ Bereits im Juni 1992 gab es einen Angriff auf Asylsuchende, die sich jedoch verteidigen und fliehen konnten.²⁸

Auch im Gebäude verschlechterten sich die Zustände immer weiter. Aus den Interviews in diesem Band erfahren wir, wie die in Lichten-

Vara lui 1992: agravarea situației din Rostock-Lichtenhagen

Violențele de extremă dreapta potențial letale, ostilitatea populației majoritare, reportajele stereotipice din mass-media și rasismul instituțional fuseseră deci, chiar și înainte de pogromul din Lichtenhagen, experiențe cotidiene pentru mulți migranți din landul Mecklenburg-Pomerania Inferioară. Cei afectați au găsit diverse moduri de a ține piept acestor forme de rasism, sprijiniți fiind, parțial, de societatea civilă de la Rostock. În vara lui 1992, toți acești factori s-au agravat în Rostock-Lichtenhagen.

Începând din martie 1992, ZAST a fost copleșit în repetate rânduri de azilanți. Deseori, cererile de azil nu mai erau prelucrate, iar solicitanții care soseau erau respinși încă de la intrare.²⁵ În consecință, oamenii

erau nevoiți să aștepte în fața imobilului – uneori chiar zile în șir. Organismele statului nu le-au oferit niciun fel de aprovizionare sau de asistență. Zile întregi, au dormit în fața blocului, sub cerul liber, fără să aibă acces la instalații sanitare, la asistență medicală sau la alimente. Aceste privațiuni sunt descrise, în volumul de față, de către R.I. și M.I., care au ținut să-și păstreze anonimatul. Așa cum povestesc alți martori, faptul că în jurul blocului se strânseseră grupuri foarte numeroase de oameni fără adăpost a făcut ca situația, deja tensionată, să escaladeze în cartier.²⁶ Locuitorii acestuia îi amenințau și îi insultau pe oamenii care așteptau în fața sediului ZAST.²⁷ Primul atac asupra solicitanților de azil a avut loc în iunie 1992, dar atunci cei vizați au reușit să se apere și să fugă.²⁸

Condițiile se înrăutățeau și în interiorul imobilului. Din interviurile publicate în volumul de față, aflăm cum se descurcau în aceste

Asylsuchende vor der Lichtenhäger ZAST, darunter Romeo Tiberiade mit seiner Tochter (2. und 3. von rechts), August 1992 / Solicitanți de azil în fața sediului ZAST din Lichtenhagen. Între ei, Romeo Tiberiade și fiica lui (a doua și al treilea din dreapta), august 1992

hagen ankommenden Menschen mit dieser Situation umgingen: Sie versuchten, die Zimmer wieder wohnlich zu machen und unterstützten sich gegenseitig, indem sie sich beispielsweise Geld liehen. Ioana Miclescu berichtet über die Situation innerhalb des Gebäudes und den Kontakt mit den Mitarbeiter*innen der ZAST:

„Nein. Das war ein schrecklicher Ort. Ich habe keine Anzeichen von Menschlichkeit bei ihnen gesehen. Sie gaben uns nicht mal das Nötigste. Sie brachten uns unter wie Tiere. Es war sehr schlimm. [...] Nein, keiner kümmerte sich. Wir machten sauber. Wenn du wolltest, dass es sauber war, musstest du selbst putzen.“²⁹

Die Verhältnisse in Lichtenhagen dienten in der Logik der „Asylkampagne“ auch der Abschreckung. Wie der Rostocker Innensenator in der Lokalpresse erklärte, würde eine Verbesserung der Lebens-

condiții oamenii care ajungeau în Lichtenhagen: încercau să facă din nou locuibile camerele și se susțineau reciproc, bunăoară împrumutându-și bani. Ioana Miclescu descrie astfel situația din interiorul blocului și contactul cu angajații și angajatele ZAST:

„Era un loc împruțit. N-am văzut niciun semn de omenie la ei. Nu ne-au dat nici măcar lucrurile de strictă necesitate. Ne-au cazat ca pe niște animale. A fost foarte rău. [...] Nu, nu s-a ocupat nimeni. Noi făceam curățenie. Dacă voiai să fie curățenie, trebuia să faci curat singur.“²⁹

În logica faimoasei „campanii pentru modificarea dreptului la azil“, situația din Lichtenhagen a servit și intimidării. Așa cum declara în presa locală senatorul însărcinat cu afaceri interne al orașului Rostock, o ameliorare a condițiilor de viață ar încuraja și mai mulți

umstände dazu führen, dass noch mehr Asylsuchende nach Lichtenhagen kämen.³⁰ Statt solche Argumentationen zu hinterfragen, wurden in der Berichterstattung die in Lichtenhagen ankommenden Menschen selbst für die katastrophalen Lebensumstände verantwortlich gemacht. Mit antiziganistischen Bildern und Stereotypen wurde ihnen unterstellt, dass die Situation in Lichtenhagen auf ihre Lebensweise zurückzuführen sei.³¹ Parallel verteilten organisierte Neonazis aus Hamburg in Lichtenhagen Flugblätter, die die Anwohner*innen zum Widerstand gegen die ZAST aufriefen.³²

18.-21. August 1992: Ankündigungen und Vorbereitungen

Am 18. August 1992, einem Dienstag, meldete sich bei der Rostocker Redaktion der „Norddeutschen Neuesten Nachrichten“ ein anonymes Anrufer, der für das Wochenende organisierte Gewalt gegen die

solicitanți de azil să vină în Lichtenhagen.³⁰ În loc să demonteze asemenea argumente, presa îi făcea responsabili de condițiile de viață catastrofale chiar pe oamenii care soseau în Lichtenhagen. Autorii articolelor și ai reportajelor presupuneau abuziv, apelând la imagini și stereotipuri antițigănistice, că situația din Lichtenhagen era rezultatul modului de viață al azilanților.³¹ În paralel, organizațiile neonaziste de la Hamburg au distribuit în Lichtenhagen pliante în care locuitorii cartierului erau îndemnați să opună rezistență ZAST-ului.³²

18–21 august 1992: proclamații și pregătiri

La data de 18 august 1992, într-o marți, o persoană anonimă a luat legătura telefonic cu redacția cotidianului *Norddeutsche Neueste Nachrichten*, anunțând că în acel weekend urmau violențe organizate

Asylsuchenden in Rostock-Lichtenhagen ankündigte. Obwohl der Ausländerbeauftragte der Stadt Rostock dringend davon abriet,³³ wurde dieser Aufruf sowohl von den „Norddeutschen Neuesten Nachrichten“ als auch von der „Ostsee Zeitung“ verbreitet.³⁴ Die Aufrufe richteten sich explizit gegen die Rom*nja unter den Asylsuchenden und nicht gegen die ehemaligen Vertragsarbeiter*innen.

Die Verantwortlichen in Politik und Verwaltung nahmen diese Artikel in der Lokalpresse wahr und verhandelten sie in Besprechungen. Dennoch entschieden sie sich dagegen, die Asylsuchenden aus Lichtenhagen wegzubringen. Stattdessen sollte die ZAST in Lichtenhagen am 1. September 1992 in eine alte, abgelegene Kaserne in Rostock-Hinrichshagen verlegt werden. Außerdem gingen die Verantwortlichen davon aus, dass für die Vietnames*innen keine Gefahr bestände. Jürgen Deckert, stellvertretender Polizeidirektor der Hansestadt Rostock,

împotriva solicitanților de azil din Rostock-Lichtenhagen. În ciuda protestelor vehemente ale delegatului în chestiuni de imigrație al orașului Rostock³³, apelul a fost pus în circulație și de *Norddeutsche Neueste Nachrichten*, și de *Ostsee-Zeitung*.³⁴ Apelurile îi vizau explicit pe azilanții romi, nu pe foștii muncitori contractuali.

Responsabilii din politică și din administrație au luat cunoștință de aceste articole apărute în presa locală și le-au analizat în debateri intense. Cu toate acestea, ei s-au pronunțat împotriva deciziei de a-i transfera pe azilanți din Lichtenhagen. Au hotărât, în schimb, ca sediul ZAST din Lichtenhagen să fie strămutat, la 1 septembrie 1992, într-o veche cazarmă izolată din cartierul Rostock-Hinrichshagen. În plus, responsabilii erau convinși că vietnamezii nu sunt în pericol. Jürgen Deckert, directorul adjunct al poliției din Rostock, a cerut sprijinul unui efectiv suplimentar de

forderte lediglich zwei Dutzend zusätzlicher Kolleg*innen zur Unterstützung für das Wochenende an. Am Freitagnachmittag waren dann fast alle direkt Verantwortlichen aus Polizei, Politik und Verwaltung nicht mehr in Rostock, weil sie sich im Urlaub befanden oder die Stadt übers Wochenende verlassen hatten.³⁵

Im Gegensatz dazu bereiteten die vietnamesischen Bewohner*innen des Sonnenblumenhauses gemeinsam mit Unterstützer*innen die Verteidigung und Dokumentation bei möglichen Angriffen vor. Sie entschieden sich jedoch gegen aktive Gegenangriffe, da sie befürchteten, im Nachhinein selbst für die Gewalt verantwortlich gemacht zu werden.³⁶ Die Unterstützer*innen aus dem JAZ nutzten außerdem Kontakte zu linken Aktivist*innen in Hamburg und Berlin, von denen einige für das Wochenende zur Unterstützung nach Rostock kamen.³⁷ Anders als die Vietnames*innen wurden die Asylsuchenden in der

numai douăzeci și patru de colegi pentru acel weekend. În după-amiaza zilei de vineri, aproape toți responsabili direcți din cadrul poliției, organizațiilor politice și administrației erau plecați de la Rostock, întrucât se aflau în concediu sau părăsiseră orașul în weekend.³⁵

În aceste condiții, locatarii vietnamezi ai „Blocului cu floarea-soarelui“, ajutați de membri JAZ, au făcut pregătiri pentru a se apăra și a documenta eventualele atacuri. Au decis totuși să nu recurgă la contraatacuri, de teamă să nu fie tot ei trași la răspundere ulterior pentru acte de violență.³⁶ Membrii JAZ care-i ajutau pe migranți s-au prevalat, în plus, de legăturile pe care le întrețineau cu activiști de stânga din Hamburg și Berlin, dintre care câțiva au venit la Rostock, pentru a le oferi susținere în weekend.³⁷ Spre deosebire de vietnamezi, solicitanții de azil de la ZAST n-au fost in-

ZASt offenbar von niemandem über mögliche bevorstehende Angriffe informiert und hatten daher keine Gelegenheit sich vorzubereiten.

Samstag, 22. August 1992: Beginn der Angriffe und Selbstverteidigung

Ab dem späten Samstagnachmittag, etwa zwischen 16 und 18 Uhr, versammelte sich vor dem Sonnenblumenhaus eine Menschenmenge. Diese wuchs über den Abend auf mehrere hundert Personen an. An Imbissständen versorgten sie sich mit Getränken, Journalist*innen schrieben von einer „Volksfeststimmung“.³⁸ Zu diesem Zeitpunkt waren nur wenige Einsatzkräfte der Polizei anwesend.³⁹ Parallel ließen die Mitarbeiter*innen der ZASt nun einige der noch immer vor dem Haus wartenden Asylsuchenden ins Gebäude und brachten sie in einem Kellerraum unter.⁴⁰ Andere, darunter I.R. und

formați, după toate aparențele, de nimeni cu privire eventualele atacuri iminente, motiv pentru care n-au avut posibilitatea să se pregătească.

Sâmbătă, 22 august 1992: Începutul atacurilor și acțiunile de autoapărare

La sfârșitul după-amiezii de sâmbătă, cam între orele 16 și 18, în fața „Blocului cu floarea-soarelui“ au început să se strângă oameni. Spre seară, mulțimea a crescut până la câteva sute de inși. Aceștia se aprovizionau cu băuturi de la bufetele și chioșcurile din zonă; jurnaliștii prezenți au evocat o „atmosferă de serbare populară“³⁸ La ora aceea, forțele de ordine concentrate acolo erau puțin numeroase.³⁹ În paralel, angajații ZASt le-au permis accesul în imobil câtorva dintre solicitanții de azil – care încă așteptau afară –, adă-

M.I., mussten sich auch während der Angriffe außerhalb des Gebäudes aufhalten.

Zwischen 18 und 20 Uhr begannen aus der an beiden Seiten des Sonnenblumenhauses versammelte Menge heraus Angriffe, die sich von Anfang an sowohl gegen die Asylsuchenden in der Nummer 18 als auch gegen die ehemaligen Vertragsarbeiter*innen in der Nummer 19 richteten. Die Unterschiede zwischen Vietnames*innen und Asylsuchenden, die zuvor betont wurden, spielten während der Angriffe also keine Rolle mehr.

Die Angreifer*innen verwendeten Steine, Flaschen, Gaspistolen und Brandsätze. Immer noch waren nur wenige Dutzend Polizist*innen im Einsatz, die zudem unzureichend ausgerüstet waren. Ihnen gelang es nicht, die Angriffe zu stoppen. So konnten aus der Menschen-

postindu-i într-o încăpere de la subsol.⁴⁰ Alții, între care I.R. și M.I., au fost nevoiți să rămână în fața blocului.

Între orele 18 și 20, din mijlocul mulțimii strânse pe ambele laturi ale „Blocului cu floarea-soarelui“ au pornit atacuri, îndreptate, din capul locului, atât împotriva azilanților de la nr. 18, cât și a foștilor muncitori contractuali de la nr. 19. Prin urmare, diferențele dintre vietnamezi și azilanți, subliniate anterior, n-au mai contat în cursul atacurilor.

Atacatorii au folosit pietre, sticle, pistoale cu gaz și materiale incendiare. În continuare, se aflau în acțiune doar câteva zeci de polițiști, care, fiind insuficient înarmați, n-au reușit să stopeze atacurile. Astfel, mulțimea a spart geamurile de la ambele scări ale primului etaj și a incendiat mai multe balcoane. În plus,

menge heraus die Scheiben der unteren Etagen beider Aufgänge zerstört und Balkone in Brand gesetzt werden. Außerdem gelang es den Angreifer*innen wiederholt, so nah an das Gebäude heranzukommen, dass die Gefahr bestand, sie könnten ins Gebäude eindringen.⁴¹

Weil sie keine Information oder Warnung erhalten hatten, wurden die Asylsuchenden in der ZAST von den massiven Angriffen am Samstag völlig überrascht. In vielen ihrer Erzählungen beginnen die Angriffe plötzlich und ohne Vorwarnung. So schildert Ioana Miclescu:

„Ich weiß noch, nach ein paar Tagen wurden wir Zeugen eines Feuers, das aus heiterem Himmel ausgebrochen war. Ein paar Leute hatten ein Feuer gelegt, ich weiß nicht, wer sie waren. [...] Sie steckten alles in Brand, inklusive unser Gebäude.“⁴²

atacatorii au reușit în repetate rânduri să se apropie atât mult de ușile de acces, încât pătrunderea lor în imobil a devenit nentă.⁴¹

Întrucât nu primiseră niciun fel de informație sau avertisment, solicitanții de azil din ZAST au fost luați complet prin surprindere de atacurile violente din acea sâmbătă. Potrivit unei bune părți din relatările lor, atacurile ar fi început subit și fără vreun avertisment prealabil. Acestea sunt cuvintele Ioanei Miclescu:

„Îmi amintesc că, după câteva zile, am fost martorii unui incendiu izbucnit din senin. Niște oameni au provocat un incendiu, nu știu cine erau. [...] Au dat foc la tot, inclusiv la clădirea noastră.“⁴²

Trotz ihrer Überraschung verteidigten sich die Menschen in der ZAST, indem sie Gegenstände aus den Fenstern und von den Balkonen auf die Angreifer*innen warfen.⁴³ Auch im ehemaligen Wohnheim der Vietnames*innen wurden ähnliche Selbstschutzmaßnahmen ergriffen und die Angriffe mit Kameras dokumentiert.⁴⁴ Diese Formen der Selbstverteidigung waren unter den vietnamesischen Betroffenen umstritten.⁴⁵ Zumindest das Eindringen von Gewalttäter*innen ins Gebäude konnten die Angegriffenen so verhindern.

In der Innenstadt trafen im Laufe des Abends antifaschistische linke Aktivist*innen aus anderen Städten ein. Sie versammelten sich im Jugendalternativzentrum (JAZ), das in den folgenden Tagen der zentrale Ort für die Organisation von Gegenprotesten wurde. Zunächst gab es aber keine gemeinsame Intervention vor Ort, weil sich die Aktivist*innen nicht auf ein gemeinsames Vorgehen einigen konnten.⁴⁶

Cu toate că au fost luați prin surprindere, oamenii din ZAST s-au apărut, aruncând, de la ferestre și de pe balcoane cu diverse obiecte în direcția atacatorilor.⁴³ În fostul cămin al vietnamezilor au fost luate măsuri de precauție similare, iar atacurile au fost documentate cu ajutorul unor camere video.⁴⁴ Aceste forme de autoapărare au fost controversate în rândul vietnamezilor afectați de atacuri.⁴⁵ Dar, în felul acesta, cei atacați au reușit măcar să împiedice pătrunderea agresorilor în imobil.

În cursul serii, au sosit în centrul Rostockului activiști de stânga antifasciști, veniți din alte orașe. S-au adunat la Centrul Alternativ de Tineret (JAZ), devenit, în zilele următoare, punctul central pentru organizarea contraprotestelor. La început, n-a existat însă o intervenție comună la fața locului, întrucât activiștii n-au putut cădea de acord asupra unei acțiuni conjugate.⁴⁶

Gegen 2 Uhr setzte die Polizei das erste Mal zwei Wasserwerfer ein. Der auf bis zu 160 Einsatzkräfte aufgestockten Polizei gelang es im Laufe der Nacht dennoch nicht, die Angriffe zu beenden.⁴⁷ Die Dynamik aus einer der Gewalt zustimmenden Menge, in die sich aktive Angreifer*innen zurückziehen konnten, von unzureichender polizeilicher Intervention und dem Selbstschutz der Betroffenen bestimmte auch die folgenden Tage.

**Sonntag, 23. August 1992:
Sturm des ehemaligen Wohnheims und antifaschistische
Demonstration**

Bereits gegen Mittag versammelte sich am Sonnenblumenhaus eine Gruppe von Menschen, die unter anderem einen der Wachmänner der ZASt angriff.⁴⁸ Parallel wurde nun ein wesentlich größerer Poli-

Către ora 2 noaptea, poliția a utilizat pentru prima oară tunuri de apă. Forțele de ordine, ale căror efective atinseseră 160 de inși, nu au reușit totuși să pună capăt atacurilor în cursul nopții.⁴⁷ Următoarele zile au stat sub semnul aceleiași dinamici: o mulțime care aproba violența și în mijlocul căreia atacatorii activi se puteau retrage cu ușurință, o intervenție insuficientă a poliției și eforturile de a se autoapăra ale celor vizați de atacuri.

**Duminică, 23 august 1992:
asaltul împotriva fostului cămin și demonstrația
antifascistă**

Încă de pe la prânz, lângă „Blocul cu floarea-soarelui“ s-a strâns un grup de oameni, care l-au agresat, între alții, pe unul din gardienii ZASt-ului.⁴⁸ În paralel, a fost pregătită o intervenție mult

Zerstörungen am Sonnenblumenhaus nach der ersten Nacht des Pogroms, Morgen des 23. August 1992 / Distrugerii la „Blocul cu floarea-soarelui“ după prima noapte a pogromului, în dimineața zilei de 23 august 1992

zeieinsatz vorbereitet. Dazu wurden auch Kräfte der Bereitschaftspolizei aus Hamburg und des Bundesgrenzschutzes angefordert, die über Ausbildung und Ausrüstung für Lagen von Massengewalt verfügten. Trotz der massiven Gewalt des Vortages und der starken Beschädigung am Gebäude entschieden die verantwortlichen Poli-

*Privataufnahme von der Südseite des Sonnenblumenhauses, Nachmittag des 23. August 1992
/ Fotografie privată cu fațada sudică a „Blocului cu floarea-soarelui“, în după-amiaza zilei de
23 august 1992*

tiker und Polizisten bei einer Besprechung am Nachmittag, die ZAST und das ehemalige Wohnheim nicht zu räumen.⁴⁹

Im Laufe des Nachmittags versammelten sich erneut mehrere hundert Menschen um das Sonnenblumenhaus – darunter auch organisierte Neonazis aus Mecklenburg-Vorpommern und dem gesamten Bundesgebiet.⁵⁰ Dennoch waren in der unmittelbaren Umgebung des Hauses kaum Polizist*innen anwesend. Aus der Menschenmenge heraus gab es zwischen 17:30 und 18:30 Uhr einen ersten koordinierten Angriff auf beide Seiten des Gebäudes. Den Angreifer*innen gelang es, bis in den 6. Stock des ehemaligen Wohnheims im Aufgang Nummer 18 vorzudringen und dort Fenster, Türen und die Einrichtung zu zerstören. Ob bei diesem Angriff auch Menschen in die ZAST eindringen konnten, ist unklar.⁵¹

mai semnificativă a poliției. De asemenea, au fost convocate trupe ale jandarmeriei mobile de la Hamburg și ale poliției federale de frontieră, instruite și echipate pentru a face față violenței de masă. În ciuda violențelor intense din ajun, politicienii și polițiștii responsabili au decis, după consultări care au avut loc în acea după-amiază, să nu evacueze ZAST-ul și fostul cămin.⁴⁹

În cursul după-amiezii, în jurul „Blocului cu floarea-soarelui“ s-au strâns din nou mai multe sute de oameni – între care grupuri organizate de neonaziști din Mecklenburg-Pomerania Inferioară și de pe întregul teritoriu federal.⁵⁰ Cu toate acestea, în imediata apropiere a blocului nu se afla aproape niciun polițist. Între orele 17:30 și 18:30, din mulțime a pornit un prim atac coordonat asupra ambelor laturi ale imobilului. Agresorii au reușit să intre în bloc, urcând până la etajul șase al fostului cămin, la scara nr. 18, unde

Im ehemaligen Wohnheim hatten sich die angegriffenen Vietnames*innen und Unterstützer*innen aus dem JAZ in die oberen Stockwerke zurückgezogen und auf die Verteidigung vorbereitet. Der eintreffenden Polizei gelang es schließlich, die Angreifer*innen wieder aus dem Gebäude herauszuholen. Im Anschluss drang die Polizei erneut in das Haus ein – nun jedoch, um einen vietnamesischen Mann festzunehmen. Ihm wurde vorgeworfen, einen Gegenstand aus dem Gebäude geworfen zu haben. Weil es sich scheinbar um eine Verwechslung handelte, wurde der Mann jedoch wieder freigelassen.⁵²

Im Vergleich zu diesen sehr detaillierten Schilderungen aus dem ehemaligen Wohnheim ist über die Situation in der ZAST nach wie vor deutlich weniger bekannt. Jedoch berichten die Zeitzeug*innen aus Craiova übereinstimmend und ausführlich, wie sie aus der brennenden ZAST flohen und dabei Türen aufbrachen. So erinnert sich Romeo Tiberiade:

au distrus ferestre, uși, instalații tehnice și mobilier. Nu e clar dacă unii dintre ei au pătruns și în birourile ZAST.⁵¹

În fostul cămin, cei atacați – vietnamezii și susținătorii lor din JAZ – se retrăseseră la etajele superioare și erau pregătiți să se apere. Polițiștii sosiți la fața locului au reușit în cele din urmă să-i evacueze pe agresori din imobil. Apoi au intrat din nou în clădire, pentru a aresta un vietnamez. Acesta a fost învinuit că aruncase cu un obiect din imobil. Dar, întrucât s-a dovedit că era vorba de o confuzie, bărbatul a fost eliberat.⁵²

Spre deosebire de incidentele din fostul cămin, descrie în detaliu, situația de la ZAST a rămas în mare parte neelucidată. Totuși martorii craioveni relatează pe larg, unanim, cum au fugit din sediul ZAST – cuprins de flăcări –, fiind nevoiți să spargă mai multe uși. Iată, de

„Mein Glück und das meiner Familie war, dass das Feuer nicht bis auf unsere Flure vordrang. Wir wollten durch die Flammen, die nicht ganz so hoch schlugen, schützten uns mit Decken und Betttüchern, die wir von den Betten gezogen hatten. Sobald wir losgerannt waren, breitete sich das Feuer sehr schnell auf den Treppenaufgängen aus. Wir blieben also drin, schrien wie alle anderen auch. Es waren Dutzende von Familien, die Menschen schrien, sie waren in Panik, denn das Feuer war in der Etage darunter noch stärker. Wir wussten nicht, wie wir raus sollten, auch, wenn wir die Flammen durchquert hatten. Ich weiß noch, dass Leute kamen und die Türen einschlugen, um einen Ausgang zu schaffen. Ich war sehr entschlossen und ging ins Feuer, wickelte Decken um mich, ich deckte auch die Kinder zu und wir schafften es bis nach draußen.“⁵³

pildă, ce-și aduce aminte Romeo Tiberiade:

„Norocul meu și al familiei mele a fost că focul nu s-a extins atât de mult pe holurile noastre. Am trecut prin flăcări, care nu erau așa înalte, protejându-ne cu păturile și cu cearșafurile pe care le luaserăm de pe pat. Imediat ce am plecat noi, focul s-a întezit foarte mult pe scări. Am rămas înăuntru, țipând, ca toată lumea. Erau zeci de familii, oamenii țipau, cuprinși de panică, pentru că focul era și mai mare la etajul de dedesubt. Nu știam pe unde să ieșim, chiar dacă trecuserăm de flăcări. Îmi amintesc că au venit niște oameni să spargă ușile, ca să asigure o ieșire. Eu am fost foarte încăpățânat, am intrat în foc, înfășurat cu pături, i-am acoperit și pe copiii și am reușit să ieșim.“⁵³

Diese Befreiung aus dem brennenden Gebäude fehlte in bisherigen Erzählungen des Pogroms in Lichtenhagen. Noch immer ist es nicht möglich, sie zeitlich exakt zu verorten. So gibt es Berichte über Brände am Gebäude für den ersten Tag des Pogroms.⁵⁴ Auch bei der Stürmung des Hauses am zweiten Tag könnten die Angreifer*innen Brandsätze verwendet haben.

Vermutlich verließ nach diesen Angriffen ein Teil der Asylsuchenden selbstorganisiert Lichtenhagen, während andere in Lichtenhagen blieben und später in andere Sammelunterkünfte gebracht wurden. Über die Flucht aus Lichtenhagen in einem Auto berichtet Marian Dumitru:

„Ein Freund lud uns ins Auto, wir drängten uns zu zehnt da rein. Ich sah, dass auch er Panik hatte, und weil ich die Stadt nicht kannte, sagte er, er würde fahren. Er fuhr, ohne anzuhäl-

Această eliberare din imobilul în flăcări lipsește din relatările de până acum ale pogromului din Lichtenhagen. Ea nu poate fi situată cu precizie în timp. Există relatări despre incendii izbucnite în imobil în prima zi de pogrom.⁵⁴ E posibil ca agresorii să fi folosit materiale incendiare și când au luat cu asalt blocul, a doua zi.

Probabil că după atacuri o parte dintre solicitanții de azil s-au organizat singuri și au plecat din Lichtenhagen, în timp ce alții au rămas, fiind transferați ulterior la alte centre de cazare colectivă. Marian Dumitru povestește cum a fugit din Lichtenhagen într-un autoturism:

„Un prieten ne-a luat în mașina lui, eram peste zece inși înghesuți înăuntru. L-am văzut și pe el panicat și, cum eu nu știam orașul, a zis că o să conducă el. A condus fără oprire, și

ten und wir gelangten auf eine Landstraße. Wenn ich heute nochmal dorthin fahren würden, wüsste ich nicht, wo lang. Wir waren irgendwann ziemlich weit entfernt. Mein Freund ließ einen Teil der Passagiere aussteigen und fuhr weiter, bis wir alle ausgestiegen waren, wo wir hinwollten.“⁵⁵

Auch einzelne vietnamesische Betroffene verließen Lichtenhagen während der Angriffe.⁵⁶ Andere kehrten in das Sonnenblumenhaus zurück und erlebten dabei Angriffe.⁵⁷

Während die Angreifer*innen am Abend bereits das erste Mal ins Haus eindringen konnten, hatten die Aktivist*innen im JAZ weiter über eine gemeinsame Gegenaktion diskutiert und sich schließlich für eine Demonstration entschieden. Etwa zweihundert Personen fuhren in einem Autokorso aus der Innenstadt Richtung Norden

am ajuns pe un drum de țară. Dacă aș mai merge azi acolo, n-aș ști pe unde s-o iau. Eram destul de departe la un moment dat. Prietenul meu a lăsat să coboare o parte din pasageri și a continuat să conducă până am coborât cu toții unde voiam să coborâm.“⁵⁵

În cursul atacurilor, au plecat din Lichtenhagen și unii dintre vietnamezii afectați.⁵⁶ Alții s-au întors în „Blocul cu floarea-soarelui“, devenind ținta atacurilor.⁵⁷

În timp ce seara agresorii pătrundeau pentru prima oară în imobil, activiștii au continuat să discute, la JAZ, despre o contraacțiune comună și au optat, în cele din urmă, pentru o demonstrație. O coloană de mașini, în care se aflau circa două sute de persoane, a plecat din centru, îndreptându-se spre nord; după ce au primit

und konnten schließlich, in Absprache mit der Polizei, gegen 2 Uhr nachts mit einer Demonstration bis vor das Sonnenblumenhaus ziehen.⁵⁸ Über die Wahrnehmung der Demonstration aus der ZAST ist nichts bekannt. Tinh Do Nguyen berichtet, dass die Demonstration die Angreifer*innen vertrieben hätte⁵⁹, während andere vietnamesische Betroffene diese Unterstützung nicht wahrgenommen haben.⁶⁰

Nach der Demonstration nahm die Polizei vorgeblich wegen „Gefahr im Verzug“ etwa sechzig Aktivist*innen vorläufig fest und brachte sie in eine provisorische Gefangenenansammelstelle, wo desaströse Haftbedingungen herrschten. Die Tätigkeit der Aktivist*innen im JAZ konzentrierte sich daraufhin auf diese Inhaftierten und es gab keine gemeinsamen Gegenaktionen mehr.⁶¹

acordul poliției, pasagerii mașinilor au reușit să organizeze demonstrația, ajungând pe la ora 2 noaptea până în fața „Blocului cu floarea-soarelui“.⁵⁸ Nu se știe cum a fost privită demonstrația la ZAST. Tinh Do Nguyen relatează că demonstrația i-ar fi alungat pe agresori⁵⁹, în timp ce alți vietnamezi afectați de atacuri n-au sesizat această susținere.⁶⁰

După demonstrație, poliția a arestat, pentru început, circa șazeci de activiști, din cauza unui așa-zis „pericol iminent“, și i-a dus în centru de rețineră și arestare preventivă, unde condițiile de detenție erau dezastruoase. În consecință, activiștii de la JAZ s-au concentrat asupra acestor persoane arestate și n-au mai inițiat alte acțiuni comune.⁶¹

Den Einsatzkräften der Polizei gelang es nach dem ersten erfolgreichen Sturm des Wohnheims nun anscheinend besser, die Angreifer*innen auf Abstand von den Aufgängen Nummer 18 und 19 zu halten. Die Gewaltdynamik war damit am zweiten Tag sowohl von der effektiveren Intervention der in Bezug auf Personenzahl und Ausrüstung wesentlich besser aufgestellten Polizei als auch von der Brutalität der Angreifer*innen gekennzeichnet. Trotz des Einsatzes von Wasserwerfern und Tränengas gelang es der Polizei im Laufe des Abends jedoch erneut nicht, die Angriffe zu beenden.⁶²

Montag, 24. August 1992: Räumung der ZAST und Flucht aus dem brennenden Wohnheim

In den ersten zwei Tagen der Angriffe war es den Gewalttäter*innen mindestens einmal gelungen, in das Gebäude einzudringen. Ein Teil

După primul asalt asupra căminului, de data asta forțele de intervenție ale poliției au reușit mai bine, din câte se pare, să-i țină pe agresori la distanță de scările nr. 18 și nr. 19. Astfel, în a doua zi a pogromului, dinamica violenței a fost determinată atât de intervenția mai eficientă a trupelor de poliție – mult mai numeroase, mai bine organizate și echipate –, cât și de brutalitatea agresorilor. Dar, deși au utilizat tunuri de apă și gaz lacrimogen, poliția nu a reușit nici în seara aceea să pună capăt atacurilor.⁶²

Luni, 24 august 1992: evacuarea sediului ZAST și fuga din căminul în flăcări

În primele două zile ale atacurilor, agresorii au pătruns cel puțin o dată în imobil. O parte dintre azilanți au părăsit cartierul Lichtenhagen după un incendiu. Poliția nu a fost capabilă să pună capăt escaladării

der Asylsuchenden hatte nach einem Brand Lichtenhagen verlassen. Die Polizei war nicht in der Lage gewesen, die massive Gewalteskalation zu beenden und die Betroffenen ausreichend zu schützen. Dennoch entschieden sich die politisch Verantwortlichen im Innenausschuss des Landtags am Montagvormittag erneut dagegen, die in der ZAST Angegriffenen in Sicherheit zu bringen.⁶³

Entgegen dieser Entscheidung beschlossen der Ausländerbeauftragte des Landes, Winfried Rusch, und Heike Buhrow, die amtierende Leiterin der ZAST, in einem Telefongespräch, zum Nachmittag die Räumung der ZAST zu organisieren.⁶⁴ Die Räumung geschah also auf die Initiative von Einzelpersonen und entgegen der politischen Entscheidung des Innenausschusses. Gegen 15 Uhr wurden die in der ZAST verbliebenen Menschen schließlich mit zwei Bussen zu Sammelunterkünften in Neustrelitz, Greifswald, Bad Doberan, Schwerin und Rostock-Hinrichs-

semnificative a violențelor și să-i protejeze îndeajuns pe cei afectați. Cu toate acestea, responsabilii politici din cadrul comisiei pentru afaceri interne a Landtagului s-au pronunțat din nou împotriva măsurii de salvare a persoanelor atacate la sediul ZAST.⁶³

În pofida acestei decizii, Winfried Rusch, delegatul în chestiuni de imigrație al landului, și Heike Buhrow, directoarea ZAST de atunci, au hotărât, într-o convorbire telefonică, să organizeze evacuarea sediului ZAST în acea după-amiază.⁶⁴ Astfel, evacuarea a avut loc la inițiativa unor indivizi, contrar deciziei politice luate de comisia pentru afaceri interne. În jurul orei 15, oamenii rămași la ZAST au fost în sfârșit transferați, cu două autobuze, la centre de cazare colectivă din Neustrelitz, Greifswald, Bad Doberan, Schwerin și Rostock-Hinrichshagen.⁶⁵ Astfel, deși solicitanții de azil erau acum protejați de atacurile agresorilor din Lichtenhagen, ei riscau în

hagen gebracht.⁶⁵ Damit waren die Asylsuchenden dem Zugriff der Gewalttäter*innen in Lichtenhagen entzogen, jedoch keineswegs sicher vor rechter Gewalt.⁶⁶ Die ehemaligen Vertragsarbeiter*innen aus Vietnam verblieben im Aufgang Nummer 18 und wurden lediglich angewiesen, sich ruhig zu verhalten und die Vorhänge zuzuziehen.⁶⁷ Parallel versammelte sich ab etwa 14 Uhr wieder eine stetig wachsende Menschenmenge am Sonnenblumenhaus, die rassistische Parolen grölte.⁶⁸ Die Menschenmenge war wesentlich größer als an den Vortagen. Mittlerweile waren in Rostock auch zahlreiche Kamerateams eingetroffen, sodass die folgenden Angriffe teils live im Fernsehen übertragen wurden – was die Gewalttäter*innen wiederrum bestärkte.⁶⁹

Im Laufe des Abends wurde die Menschenmenge zunehmend aggressiver und die Angriffe auf die Einsatzkräfte der Polizei nahmen zu. Gegen 20 Uhr zogen sich die Einsatzkräfte dennoch vollständig

continuare să cadă victimă violenței de extremă dreapta.⁶⁶ Foștii muncitori contractuali din Vietnam au rămas la scara nr. 18 și au fost rugați doar să-și păstreze calmul și să tragă perdelele.⁶⁷ În paralel, începând cu ora 14, lângă „Blocul cu floarea-soarelui“ s-a strâns din nou o mulțime, tot mai numeroasă, care urla sloganuri rasiste.⁶⁸ Mulțimea era mult mai numeroasă decât în zilele anterioare. Între timp, sosiseră la Rostock și echipe de filmare, astfel că următoarele atacuri au fost, parțial, transmise în direct la televiziuni – ceea ce a motivat noi agresori să vină în Lichtenhagen.⁶⁹

În cursul serii, mulțimea a devenit tot mai agresivă, iar atacurile asupra forțelor de ordine s-au înmulțit. În jurul orei 20, forțele de ordine s-au retras complet, astfel că oamenii din „Blocul cu floarea-soarelui“ au fost lipsiți de protecția poliției. Nici măcar o comisie parlamentară de anchetă, înființată un an mai târziu, n-a

zurück, die Menschen im Sonnenblumenhaus waren ohne polizeilichen Schutz. Die Frage, ob dieses Manöver das Resultat einer bewussten taktischen Entscheidung, eines Missverständnisses oder der chaotischen Einsatzleitung war, konnte auch ein parlamentarischer Untersuchungsausschuss ein Jahr später nicht aufklären.⁷⁰

Die Angreifer*innen hatten nun freien Zugang zum Sonnenblumenhaus. Unter dem Jubel von tausenden Umstehenden attackierten sie sowohl die leere ZAST als auch das Wohnheim der ehemaligen Vertragsarbeiter*innen mit Steinen und Brandsätzen. Die im Erdgeschoss entstandenen Brände versuchten die Angegriffenen zunächst mit Handfeuerlöschern zu bekämpfen.⁷¹ Etwa gegen 21:30 Uhr drangen die ersten Angreifer*innen in die Aufgänge Nummer 18 und 19 ein und legten dort Feuer.⁷² Zu diesem Zeitpunkt befanden sich im Aufgang Nummer 19 etwa 120 ehemalige Vertragsarbeiter*in-

reușit să stabilească dacă această manevră a fost rezultatul unei decizii tactice conștiente, al unei neînțelegeri sau al modului haotic în care a fost gestionată intervenția.⁷⁰

Acum, agresorii aveau acces liber la „Blocul cu floarea-soarelui“. În uralele miilor de oameni care priveau de pe margine, ei au atacat cu pietre și materiale incendiare atât sediul ZAST – unde nu se mai afla nimeni –, cât și căminul foștilor muncitori contractuali. Cei atacați au încercat să stingă incendiile izbucnite la parter, folosind mai întâi stingătoare manuale.⁷¹ Pe la ora 21:30, primii agresori au pătruns la scările nr. 18 și nr. 19, provocând incendii.⁷² În acel moment, la scara nr. 19 se aflau circa 120 de muncitori contractuali din Vietnam, delegatul în chestiuni de imigrație al orașului Rostock, una dintre colegele sale, directorul ZAST și personalul de pază a biroului, o echipă de filmare a postului ZDF, precum și susținători

nen aus Vietnam, der Ausländerbeauftragte der Stadt Rostock, eine seiner Mitarbeiterinnen, der Leiter und Wachpersonal der ZAST, ein Kamerateam des ZDF sowie Unterstützer*innen aus dem JAZ. Unter den nun im brennenden Gebäude Eingeschlossenen waren auch hochschwängere Frauen und Säuglinge.⁷³

Gemeinsam begann die Gruppe im ehemaligen Wohnheim, die vorbereiteten Selbstschutzmaßnahmen umzusetzen. Während sich das Feuer weiter im Gebäude ausbreitete, zogen sich die Angegriffenen in die oberen Stockwerke zurück. Sie stellten eine Postenkette auf und versuchten, über den Notruf Hilfe zu holen. Auch zahlreiche Anwohner*innen wählten nun den Notruf.⁷⁴ Im Aufgang Nummer 19 bewegten sich mittlerweile eingeteilte Gruppen im Gebäude, um die Angreifer*innen abzuwehren, Barrikaden zu errichten und die verschlossenen Ausgänge zum Dach bzw. zur Nummer 18 zu öffnen.

din JAZ. Printre persoanele captive în imobilul cuprins de flăcări se numărau și gravide în ultimele luni și sugari.⁷³

Împreună, grupul a început să pună în practică, în fostul cămin, măsurile de autoprotecție exersate. În timp ce focul continua să se extindă în imobil, cei vizați de atacuri s-au retras la etajele superioare. Au format un cordon și au încercat să cheme ajutoare, telefonând la serviciul de urgență. Ulterior, numeroși alți locatari au sunat și ei la serviciul de urgență.⁷⁴ Între timp, la scara nr. 19, oamenii s-au împărțit în grupuri și s-au pus în mișcare în interiorul imobilului pentru a-i respinge pe agresori, a construi baricade și a descuria ușile care duceau pe acoperiș, respectiv la scara nr. 18. În cele din urmă, persoanele încercuite au reușit să deblocheze una dintre scările de acces spre acoperișul blocului și să se ascundă acolo.⁷⁵

Schließlich gelang es den Eingeschlossenen, einen der Aufgänge zum Dach zu öffnen und sich dort zu verstecken.⁷⁵

Über das Dach flohen sie in einen weiter entfernten Aufgang des Gebäudes. Erst nach mehreren Versuchen erklärten sich schließlich deutsche Nachbar*innen aus dem Aufgang Nummer 15 bereit, einen Teil der Vietnames*innen in ihre Wohnung aufzunehmen. Etwa zur

Aufnahme von der Flucht aus dem brennenden Haus, 24. August 1992 / Fotografie care surprinde fuga oamenilor din imobilul în flăcări, 24 august 1992

De pe acoperiș, s-au refugiat la o scară mai îndepărtată a imobilului. Abia după ce li s-a cerut ajutorul de mai multe ori, unii dintre vecinii germani de la scara nr. 15 au fost de acord să primească o parte din vietnamezi în locuințele lor. Cam în același timp, au

gleichen Zeit trafen wieder Einsatzkräfte der Polizei ein, die die gewalttätige Menschenmasse vor dem Sonnenblumenhaus räumten.⁷⁶ Gegen 22:30 Uhr wurde die Gruppe aus dem Aufgang Nummer 15 mit Bussen aus Lichtenhagen gebracht. Noch während des Besteigens der Busse wurden sie rassistisch beleidigt,⁷⁷ dazu wurden die Busse während der Fahrt verfolgt, sodass sich die Gruppe zum Selbstschutz auf den Boden duckte.⁷⁸ Die Bedrohung durch rechte Gewalt setzte sich also auch außerhalb von Rostock-Lichtenhagen fort.

Selbstrettungen und Auswirkungen der Gewalt

Die gesamte Flucht aus dem brennenden Gebäude war durch die umsichtige Organisation, das vernetzte Wissen und den Mut der Angegriffenen getragen. Sie reihte sich ein in Maßnahmen zum Selbstschutz, die die Betroffenen in der ZAST und im ehemaligen Wohnheim

revenir forțele de ordine, care au evacuat mulțimea violentă din „Blocul cu floarea-soarelui“.⁷⁶ În jurul orei 22:30, oamenii de la scara nr. 15 au fost imbarcați în mai multe autocare și, astfel, au părăsit cartierul Lichtenhagen. În timp ce urcau în autocare, au fost ținta unor injurii cu caracter rasist⁷⁷; în plus, autocarele au fost urmărite în timpul cursei, în așa fel încât fugarii au fost nevoiți să se ghemuiască pe jos, pentru a se apăra.⁷⁸ Așadar, pericolul violențelor de extremă dreapta s-a menținut și în afara cartierului Rostock-Lichtenhagen.

Măsuri de autosalvare și efectele violenței

Evadarea din imobilul cuprins de flăcări s-a datorat în întregime organizării precaute, abilităților conjugate și curajului celor vizați de atacuri. Această evadare a fost o nouă măsură de autoprotecție,

in den Tagen zuvor ergriffen hatten. Zumindest an der Befreiung der vietnamesischen Betroffenen aus dem brennenden Haus waren auch Unterstützer*innen und gegen Ende auch die Polizei beteiligt. Angesichts der unzureichenden polizeilichen Intervention vor Ort und der politischen Entscheidung gegen eine rechtzeitige Evakuierung der Angegriffenen scheint es dennoch an erster Stelle dem Handeln der Betroffenen und besonders den beiden Selbstrettungen von Asylsuchenden und Vietnames*innen nach den Bränden zu verdanken, dass es den Angreifer*innen nicht gelang, Menschen schwer zu verletzen oder zu töten.⁷⁹ Um diese Handlungsmacht der Betroffenen und ihre Bedeutung für den Verlauf des Ereignisses zu kennzeichnen, verwenden wir den Begriff Selbstrettung.

Viele der Betroffenen nahmen die tagelangen Angriffe, gegen die sie sich selbst schützen mussten, als lebensbedrohlich war. So be-

similară măsurilor luate de cei afectați în zilele anterioare, la sediul ZAST și în fostul cămin. La eliberarea din imobilul în flăcări a vietnamezilor vizați de atacuri au participat și susținători, iar spre sfârșit și poliția. Având în vedere intervenția insuficientă a poliției la fața locului și decizia politică împotriva unei evacuări în timp util a persoanelor atacate, faptul că agresorii n-au reușit să rănească grav sau să ucidă oameni pare totuși să se datoreze în primul rând acțiunilor întreprinse de cei afectați și mai ales celor două măsuri de autosalvare luate de azilanți și de vietnamezi după incendiul.⁷⁹ Am recurs aici la conceptul de „autosalvare” pentru a desemna această capacitate de a acționa a persoanelor afectate și semnificația ei în desfășurarea incidentelor.

Mulți dintre cei afectați au simțit că atacurile întinse pe mai multe zile, atacuri de care ei au fost nevoiți să se apare singuri, le puneau

richtet eine anonyme vietnamesische Frau über die Nacht des 24. August:

„Wir haben die Polizei und die Feuerwehr angerufen, aber niemand kam. Wir dachten, es sei eine Lösung, hoch in die zwölfte Etage zu klettern. Dort wären wir in Sicherheit. Wir haben uns in einer Reihe auf dem Flur aufgestellt und haben uns vorbereitet, auf das Dach zu klettern. Für mich ging das sehr schwer, weil ich im 8. Monat schwanger war. Draußen wurden weiter Feuerflaschen geworfen und es wurde immer stärker. Hinter dem Haus war Chaos. Die Menschen liefen um ihr Leben. Heute denken wir, wir hätten sterben können.“⁸⁰

Und auch Anka, die während des Pogroms in der ZAST war und wenige Monate nach dem Pogrom in Lichtenhagen interviewt wurde, erzählt:

viața în pericol. Iată ce relatează o vietnameză despre noaptea de 24 august:

„Am sunat la poliție și la pompieri, dar n-a venit nimeni. Am crezut că soluția ar fi să urcăm până la etajul doisprezece. Ne gândeam că o să fim în siguranță acolo. Ne-am aliniat pe culoar și ne-am pregătit să ne suim pe acoperiș. Mie mi-a fost foarte greu, pentru că eram însărcinată în luna a opta. Afară se aruncau în continuare cu sticle incendiare, atacurile se înteteau. În spatele blocului era haos. Oamenii alergau ca să scape cu viață. Azi credem că am fi putut să ne pierdem viața.“⁸⁰

Anca, aflată în biroul ZAST în timpul incidentelor, și care a dat un interviu la câteva luni de la pogromul din Lichtenhagen, povestește la rândul ei:

„Sie waren so wütend, als wollten sie uns mitnehmen, weggeben, töten. Wenn, also wenn sie irgendeine Macht gehabt hätten, wenn wir dann so in ihren Händen gewesen wären, dann hätten sie uns getötet, wie sie so viele unschuldige Menschen getötet haben.“⁸¹

Die als lebensbedrohlich empfundenen Gewalterfahrungen haben auf viele der Betroffenen bis heute psychische Auswirkungen. Ioana Miclescu formulierte es 2023 anlässlich einer Veranstaltung im Rostocker Rathaus so: „Für mich war es ein Trauma. Ich kann also vergeben, aber ich kann nicht vergessen.“⁸² Auch die zu Beginn thematisierte Schwierigkeit des Sprechens und Erinnerns ist im Kontext solcher möglichen psychischen Langzeitfolgen zu sehen.

„Erau turbați de furie, ca și cum ar fi vrut să ne ia de acolo, să scape de noi, să ne omoare. Dacă le-ar fi stat în putere, dacă le-am fi căzut pe mână, ne-ar fi omorât, așa cum au omorât atâția nevinovați.“⁸¹

Experiența acestor violențe, pe care cei afectați le-au considerat susceptibile de a le pune viața în pericol, a avut și continuă să aibă consecințe psihologice asupra multora dintre ei. În 2023, cu ocazia unei manifestări desfășurate la primăria orașului Rostock, Ioana Miclescu s-a exprimat astfel: „Pentru mine a fost o traumă. Cu alte cuvinte, pot să iert, dar nu pot să uit.“⁸² Dificultatea, descrisă la început, a oamenilor de a vorbi și de a-și aminti trebuie pusă și ea în contextul unor asemenea posibile efecte pe termen lung.

Nach dem Pogrom: Kein Ende des Rassismus

Auch nach den potenziell traumatischen Erlebnissen erhielten die Betroffenen zunächst keine angemessene Versorgung. Die vietnamesischen Betroffenen wurden mehrere Tage in einer Turnhalle untergebracht und angewiesen, diese nicht zu verlassen.⁸³ Auch für die Asylsuchenden setzten sich die häufig katastrophalen Lebensbedingungen in den Sammelunterkünften fort. Ein Teil der Betroffenen kam aus Lichtenhagen nach Hinrichshagen, wo wenige Tage später die neue ZAst eröffnen sollte. Die alten Kasernen waren bald überfüllt und die Versorgung für die teils in Zelten untergebrachten Menschen mangelhaft. Schnell gab es wieder Anfeindungen und Bedrohungen durch Anwohner*innen.⁸⁴

După pogrom: rasismul nu a dispărut

Inițial, cei afectați nu au beneficiat de îngrijire adecvată nici după aceste experiențe potențial traumatizante. Vietnamezii vizați de atacuri au fost cazați timp de mai multe zile într-o sală de sport, pe care li s-a cerut să nu o părăsească.⁸³ Condițiile de viață adesea catastrofale din centrele de cazare colectivă s-au menținut și în cazul solicitanților de azil. O parte dintre victime au fost mutate din Lichtenhagen în Hinrichshagen, unde, peste câteva zile, urma să se deschidă noul sediu ZAst. Vechile cazarme au devenit curând neîncăpătoare, iar aprovizionarea oamenilor, adăpostiți, parțial, în corturi, s-a dovedit deficientă. În scurt timp, unii dintre locuitorii cartierului au început să-i amenințe și să-i atace din nou.⁸⁴

Für rechte Gewalttäter*innen hatte das Pogrom in Lichtenhagen einen Verstärkungseffekt, der zu einer massiven Zunahme rechter Gewalt führte.⁸⁵ Auch Asylsuchende, die eben erst das Pogrom in Lichtenhagen überlebt hatten, erlebten bereits in den Folgetagen wieder Angriffe. Ein Beispiel dafür ist Greifswald-Ladebow: Obwohl die Sammelunterkunft am Stadtrand bereits zuvor regelmäßig angegriffen worden war, wurden Asylsuchende aus Lichtenhagen dorthin gebracht.⁸⁶ Auch in Rostock-Hinrichshagen traf ein Angriff in den Folgetagen Asylsuchende, die kurz zuvor das Pogrom in Lichtenhagen überlebt hatten.⁸⁷ Die Quantität der rassistischen Gewalt nahm in den Folgemonaten weiter zu, wovon die Berichte der Zeitzeug*innen in diesem Band sprechen.

Parallel zu diesen erneuten Angriffen auf Betroffene des Pogroms organisierten in Rostock Gewerkschaften, Kirchengemeinden und zi-

Pentru agresorii de extremă dreapta, pogromul din Lichtenhagen a avut un efect catalizator, ducând la creșterea masivă a violențelor.⁸⁵ Chiar și solicitanții de azil care abia supraviețuiseră pogromului din Lichtenhagen au redevenit, încă din zilele următoare, ținta atacurilor. Un exemplu este Greifswald-Ladebow: unii azilanți din Lichtenhagen au fost transferați aici, deși, anterior, acest centru de cazare colectivă de la marginea orașului fusese atacat cu regularitate.⁸⁶ Unii azilanți din Rostock-Hinrichshagen, care supraviețuiseră cu puțin timp în urmă pogromului din Lichtenhagen, au devenit și ei ținta unui atac în zilele următoare.⁸⁷ În lunile care au urmat, violențele rasiale s-au întetit, așa cum arată relatările martorilor din volumul de față.

În paralel cu aceste noi atacuri asupra victimelor pogromului, o serie de sindicate, parohii și grupări civice au organizat manifestații și scurte servicii divine, în semn de protest contra violenței de

vilgesellschaftliche Organisationen Kundgebungen und Andachten gegen die rechte Gewalt. Am 29. August 1992 nahmen in Lichtenhagen etwa 20.000 Menschen an einer Demonstration teil.⁸⁸ Zum Schutz der betroffenen Asylsuchenden vor erneuten rechten Übergriffen trugen diese symbolischen Aktionen wohl nichts bei – obwohl über die Angriffe, z.B. in Greifswald, medial berichtet wurde.

**Vorbereitung auf Angriffe in der Unterkunft in Greifswald-Ladebow, 28. August 1992 /
Pregătire pentru atacuri la centrul de cazare din Greifswald-Ladebow, 28 august 1992**

extremă dreapta. La 29 august 1992, circa 20 000 de oameni au participat la o demonstrație.⁸⁸ Aceste acțiuni simbolice nu au împiedicat noi acte de violență împotriva azilanților, dar au avut ca efect faptul că mass-media a relatat despre atacuri, bunăoară despre cele din Greifswald.

Während die deutschen Bewohner*innen des Sonnenblumenhauses von der Wohnungsgesellschaft Mietnächle erhielten,⁸⁹ gab es von staatlicher Seite weder für die betroffenen Vietnames*innen noch die betroffenen Asylsuchenden eine Entschuldigung, Entschädigung oder unmittelbare Unterstützungsangebote. Stattdessen wurde das Pogrom in Lichtenhagen politisch genutzt, um für die Verschärfung der Asylgesetze zu argumentieren. Bereits im Sep-

Protestaktion am Rostocker Rathaus, 14. Oktober 1992 / Acțiune de protest lângă primăria orașului Rostock, 14 octombrie 1992

În timp ce locatarii germani ai „Blocului cu floarea-soarelui“ au beneficiat de reduceri la chirie⁸⁹, nici vietnamezii și nici solicitanții de azil afectați n-au primit scuze, despăgubiri sau oferte de susținere nemijlocită din partea statului. În schimb, pogromul din

tember 1992 schlossen Deutschland und Rumänien ein Abkommen, um Abschiebungen von rumänischen Asylsuchenden zu erleichtern, wovon auch viele Rom*nja betroffen waren.⁹⁰ Der Innenminister von Mecklenburg-Vorpommern, Lothar Kupfer, setzte sich außerdem gegen das Bleiberecht der ehemaligen Vertragsarbeiter*innen ein – und damit gegen das der Betroffenen des Pogroms.⁹¹

Auf die Politik der Abschiebung reagierten Betroffene und Aktivist*innen in den Folgemonaten mit öffentlichen Protesten. Am 14. Oktober 1992 brachten jüdische Aktivist*innen aus Frankreich gemeinsam mit Vertreter*innen deutscher Rom*nja-Organisationen eine Gedenktafel am Rostocker Rathaus an und protestierten gegen das deutsch-rumänische Abkommen.⁹² Mit Hungerstreiks, Blockaden, Demonstrationen und Klagen forderten Asylsuchende im ganzen Bundesland ihre Rechte ein.⁹³

Lichtenhagen a fost exploatat politic, servind drept argument pentru înăsprirea legilor referitoare la azil. Încă din septembrie 1992, Germania și România au încheiat un acord menit să înlesnească expulzarea azilanților români, acord care viza și numeroase persoane rome.⁹⁰ Mai mult, Lothar Kupfer, ministrul de interne al landului Mecklenburg-Pomerania Inferioară, a contestat dreptul foștilor muncitori contractuali de a rămâne pe teritoriul Germaniei și, astfel, și pe cel al persoanelor afectate de pogrom.⁹¹

În lunile care au urmat, victimele și activiștii au reacționat prin proteste publice la politica de expulzare. La 14 octombrie 1992, mai mulți activiști evrei din Franța, împreună cu reprezentanți ai organizațiilor romilor din Germania, au amplasat o placă comemorativă pe fațada primăriei din Rostock și au protestat contra acordului germano-român.⁹² Solicitanți de azil din întreg landul federal și-au

Die vietnamesischen Betroffenen beschlossen unmittelbar nach dem Pogrom die Gründung des Vereins „Diên Hồng – Gemeinsam unter einem Dach“. Gemeinsam wollten sie so Schutz gegen rassistische

Transparent mit der Aufschrift „Wir fordern Bleiberecht für ehemalige Vertragsarbeiter“ bei der Kundgebung in Schwerin, 11. Dezember 1992 | Pancartă cu mesajul: „Ceram dreptul de a rămâne în Germania pentru foștii muncitori contractuali“, la manifestația de la Schwerin, 11 decembrie 1992

cerut drepturile, făcând greva foamei, organizând blocade și înaintând plângeri.⁹³

Vietnamezii afectați de atacuri au decis, imediat după pogrom, să înființeze asociația „Diên Hồng – Împreună sub un singur acoperiș“. Intenționau astfel să se protejeze colectiv de violențele rasiale și să pună bazele unei organizații menite să le reprezinte interesele.⁹⁴

Gewalt organisieren und eine Interessenvertretung schaffen.⁹⁴ Am 11. Dezember 1992 rief der Verein erstmals zu einer Demonstration für das Bleiberecht der ehemaligen Vertragsarbeiter*innen vor der Staatskanzlei in Schwerin auf.⁹⁵

Trotz der vielfältigen Proteste folgten dem Pogrom in Lichtenhagen zahlreiche Asylgesetzverschärfungen und im Mai 1993 schließlich die Einschränkung des Grundrechts auf Asyl. Damit stand im Nachgang des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen die grundlegendste Verschärfung der Asylgesetze, die die Bundesrepublik Deutschland je erlebt hatte.⁹⁶

Die Zeitzeug*innen in diesem Band berichten, wie sie in Reaktion auf die anhaltende rechte Gewalt und die sich verschlechternden Lebensumstände schließlich zurück nach Rumänien gingen. Ver-

La data de 11 decembrie 1992, asociația a organizat, în fața cancelariei de stat din Schwerin, o primă demonstrație, la care a fost revendicat dreptul foștilor muncitori contractuali de a rămâne pe teritoriul Germaniei.⁹⁵

În ciuda diverselor proteste, pogromul din Lichtenhagen a fost urmat de numeroase înăspriri ale legilor germane privind azilul, iar în cele din urmă, în mai 1993, de restrângerea dreptului fundamental la azil. Astfel, pogromul din Rostock-Lichtenhagen a dus la cea mai radicală înăsprire a legilor privind azilul pe care o cunoscuse până atunci Republica Federală Germania.⁹⁶

Martorii intervievați în volumul de față relatează că în cele din urmă au fost nevoiți să se întoarcă în România din pricina permanentelor violențe de extremă dreapta și a condițiilor de viață tot mai precare.

mutlich hatten bis 1993 die meisten der in Lichtenhagen angegriffenen Asylsuchenden Rostock und Mecklenburg-Vorpommern verlassen oder waren abgeschoben worden. Viele der vietnamesischen Betroffenen blieben in Rostock. Erst 1997 erhielten die ehemaligen Vertragsarbeiter*innen ein sicheres Bleiberecht.

Hauptzeug*innen des Pogroms

Zu Beginn dieses Textes stand die Beobachtung, dass es für viele Betroffene des Pogroms schwer ist, über das Erlebte zu sprechen. Umso größer ist unser Dank an sie und alle, die in den vergangenen Jahren die Sichtbarmachung ihrer Perspektiven ermöglicht haben. Wir hoffen, mit dieser Darstellung gezeigt zu haben, welche große Bedeutung die Handlungen und Perspektiven der Hauptzeug*innen für die Aufarbeitung des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen spielen müssen.

Probabil că, până în 1993, majoritatea azilanților agresați în Lichtenhagen părăsiseră Rostockul și landul Mecklenburg-Pomerania Inferioară sau fuseseră expulzați. În schimb, mulți dintre vietnamezii afectați de atacuri au rămas la Rostock. Foștilor muncitori contractuali li s-a recunoscut abia în 1997 dreptul inalienabil de a rămâne pe teritoriul Germaniei.

Martorii principali ai pogromului

La începutul textului remarcam că multora dintre cei afectați de pogrom le este greu să vorbească despre ce au trăit atunci. Cu atât mai recunoscători le suntem lor și celor care au făcut să le fie auzite vocile. Sperăm să fi arătat, în prezentarea noastră, ce importanță majoră trebuie să aibă acțiunile și perspectivele martorilor principali în reflecția critică asupra pogromului din Rostock-Lichtenhagen.

Der Text zeigt jedoch auch, wie stark die Auswirkungen der jahrzehntelangen Ausblendung dieser Perspektiven sind. Noch immer können wir zentrale Elemente des Ereignisses, wie die Selbstrettung von Menschen aus der ZAST nach einem Brand, nicht klar verorten. Insgesamt ist über die in der ZAST angegriffenen Menschen nur sehr wenig bekannt. So leben beispielsweise in der Rom*nja-Community von Craiova viele weitere Betroffene des Pogroms, deren Erzählungen noch unbekannt sind. Über Asylsuchende aus anderen Ländern, die ebenfalls in der ZAST waren, fehlen uns weiterhin genauere Informationen.

Darüber hinaus lenkt die Beschäftigung mit den Biografien der Betroffenen Rom*nja den Blick auf die Kontinuität des Antiziganismus. Unter den Rom*nja in Lichtenhagen waren Überlebende des nationalsozialistischen Völkermords.⁹⁷ Heute versuchen Kinder von Betroffenen des Pogroms erneut, sich im Ausland ein besseres Leben aufzubauen.

Textul demonstrează însă și efectele puternice pe care le produce ocultarea acestor perspective decenii de-a rândul. Încă nu putem situa clar anumite elemente-cheie ale evenimentului, cum este acțiunea de autosalvare din ZAST după un incendiu. În general, nu se știe mare lucru despre cei atacați la sediul ZAST. În comunitatea de romi din Craiova trăiesc, de pildă, multe alte victime ale pogromului, ale căror povești sunt încă necunoscute. Ne lipsesc în continuare informații mai precise despre solicitanții de azil din alte țări, care s-au aflat și ei la ZAST.

În plus, studiind biografiile romilor afectați de atacuri, am vrut să atragem atenția asupra continuității antițigănistului. Printre romii din Lichtenhagen s-au numărat și supraviețuitorii ai genocidului nazist.⁹⁷ Astăzi, copiii victimelor pogromului încearcă din nou să-și construiască o viață mai bună în străinătate. Adesea însă, ei îndură

Dabei machen sie häufig dieselben Erfahrungen von Entrechtung und Verfolgung wie ihre Eltern vor dreißig Jahren in Deutschland.⁹⁸ Eine umfassende Aufarbeitung des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen sollte das Ereignis in der Geschichte der Verfolgung kontextualisieren und die Augen vor der Gegenwart des Antiziganismus nicht verschließen.

aceeași privare de drepturi și aceleași persecuții ca părinții lor, acum treizeci de ani, în Germania.⁹⁸ O analiză critică aprofundată a pogromului din Rostock-Lichtenhagen ar trebui să situeze evenimentul în contextul istoriei oprimmării și să nu închidă ochii la antițigănișmul din prezent.

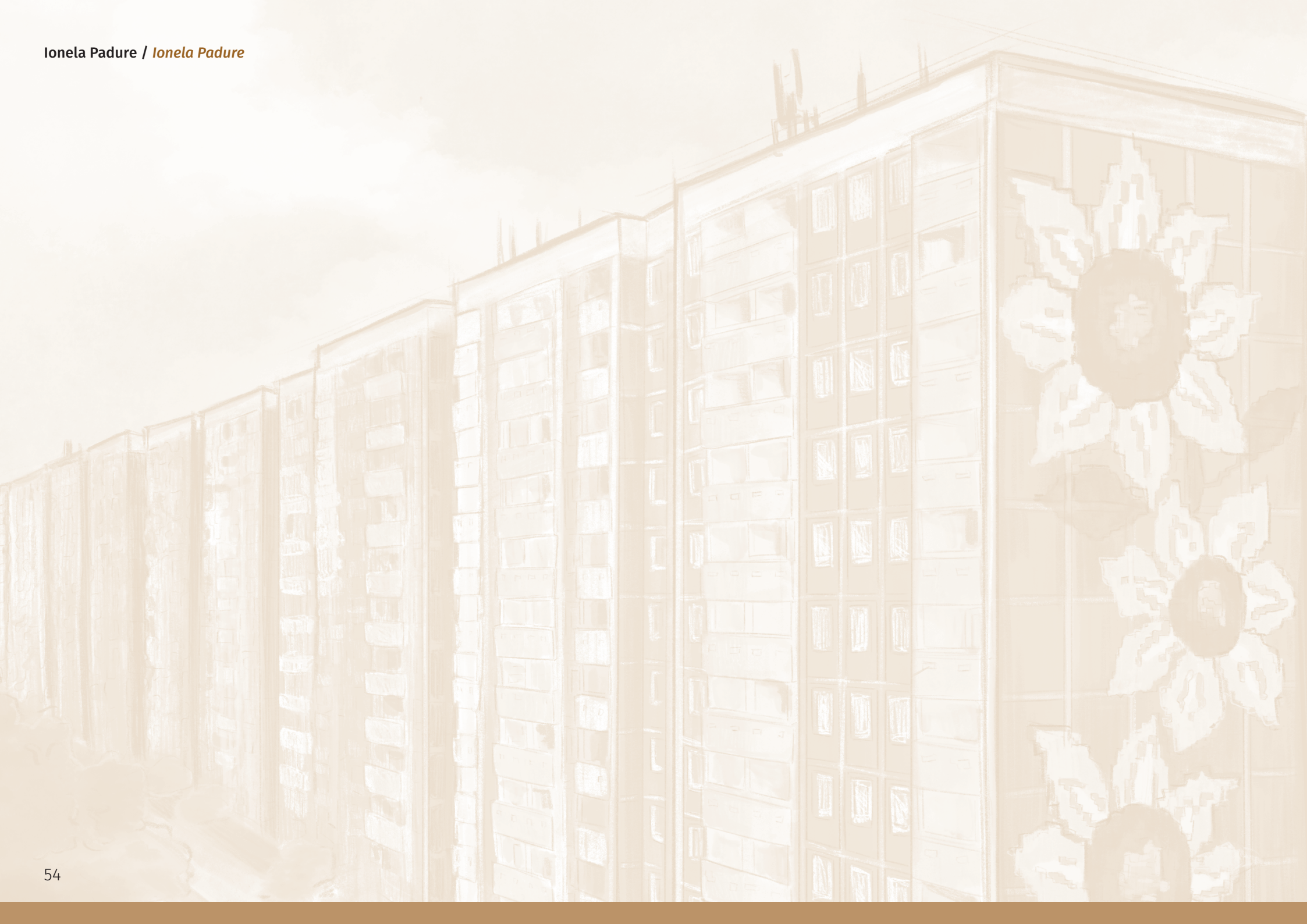
Anmerkungen:

- 1 Soziale Bildung Rostock, Mitschnitt der Veranstaltung „Hauptzeug*innen des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen“ am 26.08.2023 im Rathaus Rostock, <https://vimeo.com/877792187>, 00:26:13–00:28:04 Min.
- 2 Interview mit Marian Dumitru in diesem Band.
- 3 Ibrahim Arslan, Redebeitrag auf der Demonstration „Damals wie heute: Erinnern heißt verändern!“ am 27.08.2022 in Rostock-Lichtenhagen, <https://gedenken-lichtenhagen.de/demo/redebeitraege/#ibo>.
- 4 Franka Maubach, Hoyerswerda, Rostock-Lichtenhagen, Mölln, Solingen: Plädoyer für eine Lokalgeschichte rassistischer Gewalt in Ost und West, in: Gudrun Heinrich / David Jünger / Oliver Plessow / Cornelia Sylla (Hrsg.), Kulturen des Verdrängens und Erinnerns. Perspektiven auf die rassistische Gewalt in Rostock-Lichtenhagen 1992, Berlin 2024, S. 25–38, hier S. 30–31.
- 5 Dies zeigt anschaulich am Beispiel des Nachbarstadtteils Lütten-Klein: Steffen Mau, Lütten Klein: Leben in der ostdeutschen Transformationsgesellschaft, Berlin 2019.
- 6 Maubach, Hoyerswerda, Rostock-Lichtenhagen, Mölln, Solingen, S. 31.
- 7 JAZ e.V., „Die Distel im Beton – Erinnerungen an 20 Jahre JAZ“, Rostock 2010.
- 8 NN, Asylanten von heute – Mitbürger von morgen, in: Norddeutsche Neueste Nachrichten, 04.12.1990, S. 4.
- 9 Für Mecklenburg-Vorpommern: Hermann Langer, Flächenbrand von Rechts: Zum Rechts-extremismus im Bundesland Mecklenburg-Vorpommern, Rostock 1993. Für Ostdeutschland allgemein: David Begrich, Hoyerswerda und Lichtenhagen. Urszenen rassistischer Gewalt in Ostdeutschland, in: Heike Kleffner / Anna Spangenberg (Hrsg.), Generation Hoyerswerda. Das Netzwerk militanter Neonazis in Brandenburg, Berlin 2016, S. 32–44.
- 10 Ulrich Herbert, Ausländer - Asyl - Pogrome. Das hässliche Gesicht des neuen Deutschlands, in: Frank Bajohr / Anselm Doehring-Manteuffel / Claudia Kemper (Hrsg.), Mehr als eine Erzählung. Zeitgeschichtliche Perspektiven auf die Bundesrepublik, Göttingen 2016, S. 145–158, hier 153f.
- 11 Stephan Geelhaar / Ulrike Marz / Thomas Prenzel, „... und du wirst sehen, die Leute, die hier wohnen, werden aus den Fenstern schauen und Beifall klatschen.“: Rostock-Lichtenhagen als antiziganistisches Pogrom und konformistische Revolte, in: Alexandra Bartels / Tobias von Borcke / Markus End / Anna Friedrich (Hrsg.), Antiziganistische Zustände 2. Kritische Positionen gegen gewaltvolle Verhältnisse, Münster 2013, S. 140–161. Merle Stöver, Das antiziganistische Programm zum Pogrom in Rostock-Lichtenhagen 1992, in: Zeitgeschichte-online, 06.06.2024, <https://zeitgeschichte-online.de/themen/das-antiziganistische-programm-zum-pogrom-rostock-lichtenhagen-1992>.
- 12 Bildungsstätte Anne Frank, Mai-Phuong Kollath im Interview. Teil der Ausstellung „Anderen wurde es schwindelig.“, 28.09.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=j4UXdswdttU>, 00:00:43–00:04:28 Min.
- 13 Zu vietnamesischen Vertragsarbeiter*innen in Rostock: Micha Rehder, Zwischen zwei Welten: Vietnamesische VertragsarbeiterInnen in Rostock, Tübingen 2013. Shelby Long, Beratung, Bleiberecht und die Bekämpfung von ‚Fremdenfeindlichkeit‘: Die Lobby für den Verbleib der vietnamesischen Vertragsarbeiter/innen in Rostock nach der ‚Wende‘ 1990-1997, Osnabrück 2015. Shelby Long, „Das war schon eine schlimme Zeit“: Die Oral

- History einer vietnamesischen „Vertragsarbeiterin“ in Rostock bringt uns die Pluralität erinnelter Geschichte nahe, in: Bengü Kocatürk-Schuster / Arnd Kolb / Long Thanh / Günther Schultze / Sascha Wölck (Hrsg.), Unsichtbar. Vietnamesisch-deutsche Wirklichkeiten, Köln 2017, S. 132–145.
- 14 Elke Sasse / Ulrike Neubecker, Baseballschlägerjahre – Folge 6: Ich bleibe, in: Zeit-Online, 01.12.2020, <https://www.zeit.de/video/2020-12/rechte-gewalt-ostdeutschland-neonazis-baseballschlaegerjahre>.
- 15 Stefanie Oster / Johann Henningsen, Betroffene Rom*nja des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen 1992: Bericht aus einem Rechercheprojekt, in: Gudrun Heinrich / David Jünger / Oliver Plessow / Cornelia Sylla (Hrsg.), Kulturen des Verdrängens und Erinnerns. Perspektiven auf die rassistische Gewalt in Rostock-Lichtenhagen 1992, Berlin 2024, S. 97–110, hier S. 102f.
- 16 Michael Schmidt, Ankunft der Asylsuchenden in Rostock-Lichtenhagen, in: Abendjournal im Deutschen Fernsehfunke, 28.01.1991, <https://www.mdr.de/geschichte/stoeborn/video-546336.html>.
- 17 Johannes Nüßer, Des Hasses bittere Früchte. Eine Untersuchung antiziganistischer Gewaltvorfälle im Rumänien der 1990er Jahre, in: Janka Vogel / Cătălin Buzoianu (Hrsg.), Soziale Arbeit mit migrantischen Rom*nja. Praktische und theoretische Perspektiven aus Europa, Pécs 2022, S. 62–87.
- 18 Philip Scheffner / Merle Kröger, Revision, Deutschland 2012.
- 19 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, 1. Wahlperiode: Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, Drucksache 1/3277, 16.06.1993, S. 20–25.
- 20 Unabhängiges Centrum für empirische Sozial-, Politik- und Kommunikationsforschung, Studie über die Akzeptanz von Asylbewerber*innen, Rostock 1992, S. 5–10.
- 21 Stefanie Oster / Johann Henningsen, „Lieber schnell weg in den Westen – hier ist es zu gefährlich!“, in: Der Rechte Rand, Heft 197 (2022) Jg. 33, S. 20–21.
- 22 LOBBI e.V.: Dragomir Christinel – Kein Vergessen. Todesopfer rechter Gewalt in M-V, 2023, <https://www.kein-vergessen-mv.de/dragomir-christinel>.
- 23 Roma interviews, in: Spectacle Archive London, TLIR 110, 00:08:20–00:09:41 Min.
- 24 Stefanie Oster / Johann Henningsen, „The truth lies in Rostock“. Eine Dokumentation zum Pogrom in Lichtenhagen 1992, in: Zeitgeschichte-online, 17.08.2022, <https://zeitgeschichte-online.de/node/59542>.
- 25 Protokoll der 10./92 Sitzung des Senates der Hansestadt Rostock, 09.03.1992, in: Stadtarchiv Rostock, V.A. 4.1.1. 834, S. 1.
- 26 Christian Höntzsch, Lichtenhagen 1992 – Wolfgang Richter, 22.01.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=h3eMlPZnr9I>, 00:03:08–00:05:25 Min.
- 27 Interview mit der ehemaligen Ausländerbeauftragten des Landkreises Rostock, 14.02.2022, Z. 428–441.
- 28 NN, Asylbewerber wurden angefallen, in: Ostsee Zeitung, 02.07.1992, S. 12.
- 29 Interview mit Ioana Miclescu in diesem Band.
- 30 A.T., Schlepperbanden bringen bald die nächsten, in: Ostsee Zeitung, 06.08.1992, S. 13.
- 31 Siehe Fußnote 11.
- 32 NN, Anzeige gegen Flugblatthaber, in: Ostsee Zeitung, 05.08.1992, S.14. Flugblatt „Widerstand gegen die Ausländerflut“, 1992, in: Dokumentationszentrum „Lichtenhagen im Gedächtnis“, F3.
- 33 Höntzsch, Lichtenhagen 1992, 00:12:34–00:14:01 Min.
- 34 Vetter, Lichtenhäger Bürgerwehr will ZAST „aufräumen“, in: Norddeutsche Neueste Nachrichten, 19.08.1992, S. 9. NN, Lichtenhäger wollen Protest auf der Straße, in: Ostsee Zeitung, 21.08.1992, S. 9.
- 35 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 38.
- 36 Mark Saunders / Siobhán Cleary, The Truth lies in Rostock - Die Wahrheit liegt (lügt) in Rostock, GB 1993, 00:21:30–00:22:14 Min.
- 37 Tini Zimmermann / Nora von Gaertner, Das Pogrom von Lichtenhagen aus Perspektive von Antifaschistinnen, 26.08.2017, <https://www.freie-radios.net/84700>, 00:23:42–00:25:55 Min.
- 38 NN, „Ernstes Zeichen an der Wand“, in: Der Spiegel, 30.08.1992, <https://www.spiegel.de/politik/ernstes-zeichen-an-der-wand-a-eb1b8609-0002-0001-0000-000013689982>.
- 39 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 40–41.
- 40 Bürgerschaft der Hansestadt Rostock, Protokoll der 4. Sitzung des Untersuchungsausschusses „ZAST“, 8.10.1992, in: Stadtarchiv Rostock, V.A. 4.1.1. 835, S. 12f.
- 41 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 40f sowie S. 74.
- 42 Interview mit Ioana Miclescu in diesem Band.
- 43 A. Prüber, Polizist und Jugendlicher im Krankenhaus Bett an Bett, in: Ostsee-Zeitung, vom 25.08.1992, S. 3. kw, 1000 „brave Bürger“ klatschten, in: Mecklenburger Morgenpost, 24.08.1992, S. 4. LSP, Stundenlange Straßenschlacht vor dem Asylbewerberheim, in: Ostsee-Zeitung, 24.08.1992, S. 9. Ben Ulrich Vetter, Nächtlicher Angriff auf Ausländerheim, in: Norddeutsche Neueste Nachrichten, 24.08.1992, S. 4.
- 44 Saunders / Cleary, The Truth lies in Rostock, 00:07:24–00:07:35 Min. Bürgerschaft der Hansestadt Rostock, Protokoll der 4. Sitzung des Untersuchungsausschusses „ZAST“, S. 9f.
- 45 Minh Thu Tran / Vanessa Vu, Rice and Shine Podcast - Episode: Rostock-Lichtenhagen: 30 Jahre später, 24.08.2022, <https://www.ardaudiothek.de/episode/rice-and-shine/rostock-lichtenhagen-30-jahre-spaeter/cosmo/12973231>, 00:41:04–00:41:26 Min.
- 46 Zimmermann / Gaertner, Das Pogrom von Lichtenhagen aus Perspektive von Antifaschistinnen, 00:31:31–00:34:57 Min.
- 47 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 40–41.
- 48 Hajo Funke, Brandstifter: Deutschland zwischen Demokratie und völkischem Nationalismus, Göttingen 1993, S. 126.
- 49 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 42f.
- 50 NN, Polizei und Politik in Rostock: Das „Versagen“ war gewollt, in: analyse & kritik, 19.11.1992, <https://www.akweb.de/politik/polizei-und-politik-in-rostock-das-versagen-war-gewollt>.
- 51 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 74. Funke, Brandstifter, S. 127.
- 52 Saunders / Cleary, The Truth lies in Rostock, 36:53–37:40 Min. Minh Thu Tran / Vanessa Vu, Rice and Shine, 00:43:13–00:43:45 Min.

**Zeitgeschichtlicher Kontext, Ablauf und Nachgeschichte des rassistischen Pogroms in Rostock-Lichtenhagen 1992/
Contextul istoric, desfășurarea și urmările pogromului rasist din Rostock-Lichtenhagen (1992)**

- 53 Interview mit Romeo Tiberiade in diesem Band.
- 54 Jochen Schmidt, Politische Brandstiftung: Warum 1992 in Rostock das Ausländerwohnheim in Flammen aufging, Berlin 2002, S. 28. Der Autor ist nicht mit dem Direktor der Landeszentrale für politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern identisch.
- 55 Interview mit Marian Dumitru in diesem Band.
- 56 Katharina Ahlers, „Ich habe das nicht verstanden – ich war doch hier zu Hause“: „Ich erinnere mich an Steine, die durchs Fenster flogen“, in: Ostsee-Zeitung, 18.08.2022, S. 14.
- 57 Fabian Hillebrand / Vanessa Vu, Das Pogrom und wir, in: Zeit Online, 13.08.2022, <https://www.zeit.de/gesellschaft/2022-08/rechtsextremismus-rostock-lichtenhagen-1992-pogrom>.
- 58 Zimmermann / Gaertner, Das Pogrom von Lichtenhagen aus Perspektive von Antifaschistinnen, 34:58–38:42 Min. Saunders / Cleary, The Truth lies in Rostock, 00:36:53–00:37:40 Min.
- 59 Nguyen Do Thinh, Erlebnisbericht eines Zeitzeugen, in: Bürgerschaft der Hansestadt Rostock (Hrsg.), Erinnerungen an 1992. 10 Jahre danach, Rostock 2002, S. 14–19, hier S. 16.
- 60 Emilia Henkel, „Die Sicht der Opfer ist kaum bekannt“, in: iz3w, Heft 363 (2017), S. 40f.
- 61 Zimmermann / Gaertner, Das Pogrom von Lichtenhagen aus Perspektive von Antifaschistinnen, 00:38:56–00:42:52 Min.
- 62 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 46.
- 63 Bürgermeister und Senator für Jugend, Gesundheit und Soziales, Zuarbeit für den Bericht des Oberbürgermeisters auf der Sitzung der Bürgerschaft am 2.9.1992 zu den Geschehnissen in Rostock-Lichtenhagen, 1.9.1992, in: Stadtarchiv Rostock, V.A. 4.1.1. 834, S. 4f.
- 64 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 35.
- 65 Doris Kesselring, Busse brachten Ausländer weg, in: Ostsee Zeitung, 25.08.1992, S. 3. NN, Lichtenhagen stand gestern in Flammen, in: Norddeutsche Neueste Nachrichten, 25.08.1992, S. 1.
- 66 Cindy Hader, Randnotizen: Eine ethnografische Annäherung an die Auslagerung der Zentralen Aufnahmestelle im Anschluss an das Pogrom in Lichtenhagen, in: Gudrun Heinrich / David Jünger / Oliver Plessow / Cornelia Sylla (Hrsg.), Kulturen des Verdrängens und Erinnerns. Perspektiven auf die rassistische Gewalt in Rostock-Lichtenhagen 1992, Berlin 2024, S. 153–165, hier S. 154–156.
- 67 Saunders / Cleary, The Truth lies in Rostock, 00:52:50–00:53:30 Min.
- 68 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 50f.
- 69 Michael Schmidt im Interview mit der Ostsee-Zeitung, 2017, <https://app.lichtenhagen-1992.de/stele/station-medien-verlagsgebaeude-ostsee-zeitung>.
- 70 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 47–66.
- 71 Schmidt, Politische Brandstiftung, S. 85.
- 72 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 72.
- 73 Schmidt, Politische Brandstiftung, S. 89–92.
- 74 Funke, Brandstifter, S. 139–145.
- 75 Schmidt, Politische Brandstiftung, S. 90–133. ZDF Kennzeichen D Spezial, 25.08.1992, 1 <https://www.zdf.de/politik/politik-sonstige/pogrom-rostock-lichtenhagen-kennzeichend-archiv-1992-100.html>.
- 76 Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Beschlussempfehlung und Zwischenbericht des 2. Untersuchungsausschusses, S. 71f.
- 77 Schmidt, Politische Brandstiftung, S. 141.
- 78 Saunders / Cleary, The Truth lies in Rostock, 01:11:42–01:12:24 Min.
- 79 Dan Thy Nguyen, Eine geteilte Community: Kalter Krieg, Mauerfall und die vietnamesische Migrationsgeschichte, in: Lydia Lierke / Massimo Perinelli (Hrsg.), Erinnern stören. Der Mauerfall aus migrantischer und jüdischer Perspektive, Berlin 2020, S. 405–422, hier S. 419.
- 80 Diên Hồng – Gemeinsam unter einem Dach e.V., Vietnamesische Rostocker: Ehemalige Vertragsarbeiter erzählen, Rostock 2017, Tafel 16.
- 81 Roma interviews, in: Spectacle Archive London, TLIR 110, 00:05:38–00:05:45 Min.
- 82 Soziale Bildung Rostock, Mitschnitt der Veranstaltung „Hauptzeug*innen des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen“ am 26.08.2023 im Rathaus Rostock, <https://vimeo.com/877792187>, 00:07:50–00:08:09 Min.
- 83 Schmidt, Politische Brandstiftung, S. 167–168.
- 84 Hader, Randnotizen, S. 158–161.
- 85 NN, Übergriffe verüffacht, in: Norddeutsche Neueste Nachrichten, 08.10.1992, S. 1.
- 86 Jan-Peter Schröder, Asylbewerber aus Rostock gestern hier angekommen, in: Ostsee Zeitung, 25.08.1992, S. 9. R.A., Asylbewerber müssen Schock erst Überwinden, in: Ostsee Zeitung, 26.08.1992, S. 9.
- 87 Langer, Flächenbrand von Rechts, S. 69.
- 88 Roman Guski, Nach Rostock-Lichtenhagen: Aufarbeitung und Perspektiven des Gedenkens, in: Thomas Prenzel (Hrsg.), 20 Jahre Rostock-Lichtenhagen. Kontext, Dimensionen und Folgen der rassistischen Gewalt, Rostock 2012, S. 31–54, hier S. 38.
- 89 NN, Wiro mindert jetzt die Miete in Lichtenhagen, in: Ostsee Zeitung, 27.08.1992, S. 12.
- 90 Anneke Winckel, Antiziganismus: Rassismus gegen Roma und Sinti im vereinigten Deutschland, Münster 2002, S. 57f.
- 91 Hans Bentzien, Vietnamesen: Rostock und Kupfer uneins, in: Norddeutsche Neueste Nachrichten, 11.12.1992, S. 9.
- 92 Guski, Nach Rostock-Lichtenhagen, S. 48–50.
- 93 Oster / Henningsen, „Lieber schnell weg in den Westen – hier ist es zu gefährlich!“.
- 94 Renate Heusch-Lahl, 10 Jahre Diên Hồng - Gemeinsam unter einem Dach e.V., Rostock 2002, S. 13–15.
- 95 Maria Pistor, Im Schein der Kerzen glänzen alle Kinderaugen gleich, in: Norddeutsche Neueste Nachrichten, 18.12.1992, S. 11. Marienehe Sports Hall. Richter talks with Vietnamese. Thursday 27.08., in: Spectacle Archive London, TLIR 0038. Vietnamese Camp meeting, in: Spectacle Archive London, TLIR 0039.
- 96 Herbert, Ausländer-Asyl-Pogrome, S.152f.
- 97 Siehe die Rede „Wir holen uns die Sonnenblume jetzt zurück“ von Izabela Tiberiade in diesem Band.
- 98 Johann Henningsen /Stefanie Oster, „We escaped on our own“. Marian Dumitru über das Pogrom in Rostock-Lichtenhagen 1992, in: Selbstzeugnisse revisited, 06.04.2024, <https://selbstzeugnisse-revisited.de/we-escaped-on-our-own-marian-dumitru-ueber-das-pogrom-in-rostock-lichtenhagen-1992>.

Rostock 1992 und die Silberschmied-Roma aus Alexandria

Zu Beginn dieses Artikels muss ich gestehen, dass ich als Romni, Vertreterin meiner Community und Aktivistin nichts über die Ereignisse in Rostock 1992 wusste, solange ich mich nicht mit diesem Forschungskontext vertraut gemacht hatte. Und doch sind einige entferntere Verwandte dort gewesen, sie haben die Angst und die Demütigung gespürt und dem Tod ins Auge gesehen.

Was ist 1992 in Rostock passiert?

Alles begann mit der Nachricht einer Freundin aus Deutschland: „Möchtest du an einem Forschungsprojekt teilnehmen, bei dem

untersucht werden soll, was 1992 in Rostock passiert ist?“ Und meine Reaktion war: „Was ist denn 1992 in Rostock passiert?“

Ich begann im Internet zu recherchieren und mir wurde klar, dass nicht allzu viel darüber bekannt war, jedenfalls gab es keine Zeugenaussagen auf Rumänisch. In einem Internet-Artikel von 2012¹ zum Beispiel stand, die Asylbewerber wären von einer Gruppe wütender Bürger angegriffen worden. Über diese Bürger war nichts zu erfahren und ebenfalls nichts über die Herkunft der erwähnten Asylbewerber. Es wurde lediglich kurz erwähnt, es hätte sich um „Arbeiter aus Vietnam“ gehandelt. In der deutschen Version des Artikels² wurden wenigstens unter einer der Abbildungen „rumänische Asylbewerber“ erwähnt. Diese Information gab es in der rumänischen Übersetzung nicht. Die Journalisten erwähnen dort mit keinem Wort, dass rumänische Staatsbürger involviert waren. Fehlte ihnen diese Information?

Rostock, 1992, și romii argintari din Alexandria

Încep acest articol prin a mărturisi că eu, în calitate de femeie romă, reprezentantă a comunității mele și activistă, nu am știut nimic legat de evenimentele de la Rostock din 1992, până când am intrat în acest context de cercetare. Și totuși, unii membri ai familiei mele extinse au fost acolo, au simțit frică și umilință și au văzut moartea cu ochii.

Ce s-a întâmplat la Rostock, în 1992?

Totul a început cu un mesaj al unei prietene din Germania: „Ai vrea să participi la o cercetare care își propune să dezvăluie ce s-a întâmplat

la Rostock, în 1992?“ Și reacția mea a fost: „Dar ce s-a întâmplat în 1992?“

Am început să cercetez online și aveam să descopăr că nu se știa mare lucru despre asta, cel puțin nu existau mărturii în limba română. Într-un articol online din 2012¹, de exemplu, scrie că solicitanții de azil au fost atacați de un grup de cetățeni furioși. Nu aflăm nimic despre acei cetățeni, nimic despre originea acelor solicitanți de azil. De fapt, se menționează succint că era vorba de „câțiva muncitori din Vietnam“. În versiunea germană a articolului², legenda cel puțin a uneia dintre imagini se referă la „solicitanți de azil români“. Această informație nu mai figurează în traducerea în limba română. Jurnaliștii nu menționează nimic despre faptul că acolo au fost cetățeni români. Lipsă de informații?

Mehr zu diesen Vorkommnissen findet man auf Englisch im Internet. In einer von der BBC veröffentlichten Audiodatei erfährt man Folgendes:

„Zu Beginn der 1990er Jahre gelangten Tausende von Asylbewerbern vom Balkan nach Deutschland, insbesondere geflüchtete Sinti und Roma. Die zentrale Aufnahmestelle befand sich in einem Wohngebiet im nördlichen Stadtteil Lichtenhagen in einem Hochhaus, dessen seitliche Fassade ein buntes, allseits bekanntes Mosaik zeigte, es war bekannt als ‚Sonnenblumenhaus‘.“³

Während ich die Recherchen fortsetzte, erfuhr ich auf der englischen Wikipedia-Seite, die Geflüchteten wären vor allem rumänische Roma gewesen.⁴ Ab jetzt setzte ich meine Forschungen mit großem Interesse fort.

Mai multe informații despre aceste evenimente pot fi găsite online în limba engleză. Dintr-un material audio prezentat de BBC și postat în 2017, aflăm următoarele:

„La începutul anilor 1990, mii de solicitanți de azil din Balcani au venit în Germania, în special refugiați sinti și romi. Centrul se afla într-o zonă rezidențială din Lichtenhagen, în nordul orașului, într-una din clădirile de apartamente înalte, având pe fațada laterală un mozaic colorat și cunoscută sub denumirea de Sonnenblumenhaus – ‚Blocul cu floarea-soarelui‘.“³

Continuând cercetările, aflăm de pe Wikipedia în engleză⁴ că refugiații erau, în primul rând, romi din România. Iar cercetările au continuat cu interes.

Die Geschichte gewinnt an Kontur

Ich versuchte, über möglichst viele Menschen an Informationen zu kommen. Unter den Freunden meiner Geschwister fand ich jemanden, der anonym bleiben wollte. Damals arbeitete die genannte Person in der Nähe von Rostock als Sozialassistentin. Während des Gesprächs, das wir führten, wurden zwei Fernsehsender erwähnt, die Reportagen über die dortigen Gewalttaten ausstrahlten, ARD und ZDF. Dieses „Sonnenblumenhaus“ wäre die Zentralstelle gewesen, dort hätte man die Asylanträge eingereicht. Die Leute, denen Asyl gewährt wurde, registrierte man mit Fingerabdruck, Foto und Papieren, dann erhielten sie eine laminierte Aufenthaltserlaubnis und eine polizeiliche Anmeldung. Soweit die Person wusste, war das Haus überbelegt. Man sagte, es hätte Plätze für 400 bis 500 Leute gegeben, aber es waren weit mehr Menschen dort; viele warteten in den Grünanlagen um den Wohnblock. Anscheinend waren einige der Polizisten ausländerfeindlich und

Povestea prinde contur

Printre prietenii fraților mei – încercam să adun informații de la cât mai multă lume –, am găsit pe cineva care vrea să rămână anonim. La vremea aceea, această persoană lucra lângă Rostock, în domeniul asistenței sociale. În discuția pe care am purtat-o, mi-a spus că două televiziuni, ARD și ZDF, au difuzat reportaje despre violențele de acolo. Mi-a mai spus că acest „Bloc cu floarea-soarelui“ era sediul central, unde se înregistrau cererile de azil. Persoanele care solicitau azil erau înregistrate cu amprente, fotografii și documente, apoi obțineau permis de ședere (plastifiat) și o adresă. Din câte știe el, blocul era supraaglomerat. Se spunea că existau locuri pentru 400–500 de persoane, dar erau mult mai mulți oameni; mulți așteptau pe spațiile verzi din jurul blocului. După părerea lui, unii dintre polițiști urau și ei imigranții, așa că nu au intervenit când au atacat „neonaziștii“ – un grup mic, format

schritten nicht ein, als die „Neonazis“ angriffen – eine kleine Gruppe, die sich formiert hätte, um die Migranten einzuschüchtern. Mein Gegenüber arbeitete im sozialen Bereich und wusste, die große Mehrheit der Rostocker war arbeitslos (die Unternehmen in Ostdeutschland waren nach dem Fall der Mauer pleitegegangen); außerdem hätte für diese Leute Geld eine so wichtige Rolle gespielt, dass sie leicht dazu zu bringen gewesen wären, für Geld alles Mögliche zu tun.

Seiner Aussage nach kamen die Migranten aus dem Irak, aus Vietnam, Albanien, Jugoslawien, Bosnien-Herzegowina, Bulgarien und Russland (ehemalige Soldaten) – den ehemaligen Soldaten bot das Rote Kreuz Geld oder Unterkunft und Verpflegung an. Man munkelte, die Soldaten hätten Gewehre ausgegeben. Aus Rumänien waren Menschen aus den Städten Arad, Târgu-Mureș, Caraș-Severin und weiter aus dem Süden gekommen.

pentru a-i intimida pe imigranți. Lucra în domeniu, așa că știa că marea majoritate a oamenilor erau șomeri (întrucât întreprinderile din Germania de Est intraseră în faliment după căderea Zidului); de asemenea, a observat că banii erau foarte importanți pentru acei oameni, care, în consecință, erau ușor de convinși să facă tot felul de lucruri.

Potrivit lui, imigranții proveneau din Vietnam, Irak, Albania, Iugoslavia, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Rusia (foști soldați) – pentru foștii soldați, Crucea Roșie oferea bani sau un adăpost și mâncare. De asemenea, se zvonea că soldații aceia împart puști. Din România erau oameni de la Arad, Târgu-Mureș, din Caraș-Severin și din sud.

Das Gespräch endete mit einer wichtigen Anregung: Man müsste interdisziplinäre Forschung betreiben, denn damals wären eine Reihe internationaler Abkommen verletzt worden.

Rostock 1992 und ein paar Roma aus Rumänien

Ich setzte meine Forschungen innerhalb der Familie fort und fragte nach, bis ich erfuhr, dass ein alter Onkel aus Alexandria, den ich unter dem Namen R.I.⁵ kannte, dort gewesen war, während sich die Gräueltaten ereignet hatten. Er war so freundlich, mit uns zu sprechen, auch wenn er während des Interviews sichtlich traurig wurde. Der Gedanke, dass er nicht mehr hatte tun können, um seine Familie vor Gewalt zu schützen, versetzte ihn in Unruhe. Seine Familie gehört zu den Silberschmieden. Die Kunst, Schmuck aus Gold und Silber herzustellen, wurde bei ihnen von Generation zu Generation weitergegeben (ebenso wie die Werkzeuge übrigen), darin bestand traditionell ihr Lebensunterhalt. Meistens stell-

Discuția s-a încheiat cu o sugestie importantă de la interlocutorul nostru: ar trebui făcută cercetare multidisciplinară, întrucât atunci au fost încălcate o serie de tratate internaționale.

Rostock, 1992, și câțiva romi din România

Am continuat cercetările în cadrul familiei mele, întrebând în stânga și-n dreapta despre Rostock, și am descoperit că un unchi bătrân din Alexandria, pe numele lui R.I.⁵, se afla acolo când au avut loc evenimentele. El a avut amabilitatea să stea de vorbă cu noi, chiar dacă, în timpul interviului, i se citea tristețea pe chip. Îl frământa gândul că nu a putut face mai mult pentru a-și proteja familia de acele violențe. Ei sunt o familie de romi argintari, pentru care arta de a face bijuterii din aur și argint s-a transmis din generație în generație (ca de altfel și uneltele) și reprezintă modul tradițional de câștigare a traiului de zi cu zi. De cele mai multe ori, bărbații confecționează

ten die Männer Schmuck her und die Frauen verkauften ihn auf dem Markt oder als Hausiererinnen in den Dörfern, in denen sie sich so gut auskannten. Manchmal kehrten sich diese Rollenverhältnisse auch um.

Mein Onkel brach in Begleitung seiner Familie nach Deutschland auf. Seine Tochter⁶ und der Schwiegersohn waren ebenfalls mitgekommen. Auch mit ihnen haben wir gesprochen. Die Geschichte wurde langsam greifbarer. Und sicher gibt es noch weitere Roma, die diese Ereignisse miterlebt haben und darauf warten, darüber zu sprechen. Für diese Menschen wäre die Tatsache, dass man ihnen zuhört, eine moralische Entschädigung und böte die Möglichkeit, das Gedenken an ihre Not wertzuschätzen. Sie mussten leiden, während sie in einem fremden Land ein besseres Leben erhofften, auf das sie in ihrem eigenen Land nicht hoffen konnten.

Uns erschien es ebenso wichtig, einen Blick in andere Gegenden Deutsch-

bijuteriile, iar femeile le vând, la târguri sau din casă în casă, în satele pe care le cunosc bine. Trebuie spus că au existat și cazuri în care rolurile se inversau.

Unchiul meu a plecat în Germania, însoțit de familia lui. Fata⁶ și ginerele lui erau și ei prezenți. Am vorbit și cu ei. Povestea a început să se închege. Și, cu siguranță, mai sunt și alți romi care au participat la aceste evenimente și care așteaptă să vorbească despre ele. Pentru acești oameni, faptul de a fi ascultați însemna o compensație morală și o șansă de a valoriza amintirea greutăților pe care le-au îndurat în timp ce căutau, într-o țară străină, o viață mai bună decât aceea la care puteau să spera în țara lor.

De asemenea, ni s-a părut important să aruncăm o privire și la alte regiuni din Germania, în aceeași perioadă, și să vedem care era

lands während dieser Zeit zu werfen, und zu verstehen, wie die dortige Lage aussah. Wir sprachen mit zwei rumänischen Roma – einer von ihnen lebt in Hannover und Braunschweig, der andere in Chemnitz. Beide kamen 1992 aus dem polnischen Zgorzelec nach Deutschland.⁷ In den Interviews, die wir mit ihnen führten, erklärten sie, sie hätten gehört, was in Rostock geschehen sei, aber ihre eigenen Erfahrungen in Deutschland wären nicht so schwierig gewesen wie in Rostock.

Rostock 1992: Eine Romafamilie und die Hoffnung auf ein besseres Leben

Zurück zu den Interviews, die wir mit der Silberschmied-Familie führten. Es war interessant zu beobachten, inwieweit diese Menschen sich an das erinnern konnten, was sie durchgemacht hatten. Wir merkten, dass das Thema nicht leicht zu besprechen war; man muss wissen, dass

situația acolo. Am vorbit cu doi romi români – unul dintre ei a fost la Hannover și Braunschweig, iar celălalt, la Chemnitz. Amândoi au venit în Germania de la Zgorzelec, din Polonia, în 1992.⁷ În interviurile pe care ni le-au dat, ei declară că au zădit că s-a întâmplat la Rostock, dar că propriile lor experiențe din Germania nu au fost atât de grele ca pentru cei de la Rostock.

Rostock, 1992: o familie de romi și speranțe pentru o viață mai bună

Revenind la interviurile pe care le-am realizat cu familia de romi argintari, a fost interesant de observat în ce măsură acești oameni își aduceau aminte prin ce trecuseră. Ne-am dat seama că subiectul nu era ușor de abordat; este știut faptul că romii nu vorbesc despre evenimente negative din trecut, de teamă ca acestea să nu se

Roma nicht über negative Ereignisse der Vergangenheit sprechen, aus Angst, sie könnten sich wiederholen; dennoch fanden sehr umfassende Gespräche statt, als hätte sich ein Raum der Heilung geöffnet; sie sprachen weniger darüber, was jedem einzelnen von ihnen geschehen war, sondern davon, was die Mitglieder ihrer Familie erlitten hatten und dass sie alle Zeugen der Gewalt gewesen waren.

„Unser Glück war, dass ich auf dem Fußboden saß, ich spielte mit meiner Enkelin, als sie mit den Ziegeln warfen. Sie warfen einen großen Ziegelstein, der durch die Scheibe flog und die Wand traf. Es war unser Glück, dass er uns nicht verletzte, weder mich noch die Kleine.“

Diese Zeugenaussagen stammen von einem Familienvater, R.I., von seiner Tochter, M.I., und seinem Schwiegersohn, A.G.; alle drei sind mit weiteren Familienmitgliedern Überlebende der Rostocker Ereignisse von 1992.

repete; totuși a avut loc o discuție foarte amplă, ca și cum s-ar fi deschis un spațiu de vindecare; nu au vorbit atât despre ce pățise fiecare din ei, cât despre ce înduraseră membrii familiei lor și despre faptul că fuseseră cu toții martorii violențelor.

„Norocul nostru a fost că, atunci când aruncau cu cărămidile alea, eu eram cu fetița jos, mă jucam cu nepoata mea; ei au aruncat cu o cărămidă mare, care a trecut prin geam și a nimerit în perete. Am avut noroc că nu ne-a rănit, nici pe mine, nici pe fetiță.“

Aceste mărturii provin de la un tată de familie, R.I., de la fata lui, M.I., și de la ginerele său, A.G.; sunt toți trei, împreună cu alți membri ai familiei lor extinse, supraviețuitori ai evenimentelor de la Rostock, din 1992.

Sie hätten Rumänien für ein besseres Leben verlassen, sagten sie. Sie hätten gehört, man könnte in Deutschland besser leben. Und sie gingen fort. A.G. ergänzte dazu: „Ich ging davon aus, dass man mich nicht mit offenen Armen empfangen würde, aber ich hoffte, dass wir wenigstens gleichberechtigt behandelt würden wie normale Menschen.“

Sie wussten nichts über Rostock. Sie wollten einfach irgendwohin nach Deutschland. A.G. sagte, Rostock wäre die erste Stadt gewesen, in der Migranten aufgenommen worden wären. Also blieben sie dort. Sie überquerten die Grenze mit Hilfe eines Schleusers (eines jungen Mannes). Dieser Grenzübertritt wäre einen Film wert gewesen; nicht selten waren sie in Lebensgefahr. Sie gelangten zum „Sonnenblumenhaus“ in Rostock und lebten davor unter freiem Himmel wie viele weitere Menschen aus der ganzen Welt, die auf offizielle Papiere warteten, die ihnen Aufenthalt gewähren würden. Während sie warteten, wurden sie

Ei spun că au plecat din România pentru o viață mai bună. Auziseră că se poate trăi mai bine în Germania. Și au plecat. A.G. spune: „Mă așteptam să nu fiu primit cu îmbrățișări, dar speram măcar să fim tratați în mod egal, ca niște oameni normali printre oameni.“

Nu știau nimic despre Rostock. Voiau să ajungă oriunde în Germania. A.G. spune că Rostockul a fost primul oraș în care au fost primiți ca granți. Așa că au rămas acolo.

Au trecut granița frontiera, cu ajutorul unei călăuze (un tânăr). Trecerea frontierei ar putea face obiectul unui film; nu de puține ori, viața lor a fost în pericol. Au ajuns la „Blocul cu floarea-soarelui“ din Rostock și au stat afară, ca mulți alți oameni din întreaga lume, aflați în așteptarea documentelor oficiale ce le-ar fi

angegriffen. „Sie zündeten alles an, sie waren gefährlich, sie wollten uns umbringen. Da waren Schreie, Schluchzen, große Angst.“

M.I. erinnert sich:

„Der Wohnblock stand in Flammen, fast zur Hälfte. Es war Feuer in dem, was sie warfen. Flaschen, Brandsätze, ich weiß nicht. Wir haben große Angst durchgestanden, und selbst jetzt, wenn wir an diese Ereignisse denken, überkommt uns die Angst. So etwas vergisst du nicht, so lange du lebst. Eine Angst, die dableibt, lebenslang. Sie ist geblieben.“

Das Schlüsselwort der beiden Interviews mit M.I. war Angst. Sie fürchteten um ihr Leben und um das ihrer Familie.

Die Polizei war dort, und die Interviewten sagten aus, sie hätten sich in

permis să locuiască acolo. În timp ce așteptau, au fost atacați. „Au dat foc la tot, erau periculoși, voiau să ne omoare. Au fost țipete, plânsete, o frică mare.“

M.I. își amintește:

„Blocul era în flăcări, cam jumătate din el. Era foc în ce aruncau ei. Sticle incendiare, nu știu. Am trecut printr-o mare frică, și chiar și acum, când ne gândim la întâmplările acelea, ne copleșește frica. Așa ceva nu uiți cât trăiești. O teamă care rămâne acolo, pe viață. Și a rămas.“

Cuvântul-cheie al celor două interviuri cu M.I. este frica. Se temea pentru viața ei și pentru viața membrilor familiei ei.

Poliția era acolo, iar cei intervievați spun că se simțeau în siguranță,

Sicherheit gefühlt, auch wenn das Eingreifen der Behörden nicht so entschieden war, wie es hätte sein sollen, was wiederum den Angreifern erlaubte, die untersten Stockwerke des Hauses in Brand zu setzen. Sie erinnerten sich, dass sie sich nur noch wünschten, gesund und sicher nach Hause zu kommen.

Der Traum von einem besseren Leben in Deutschland war zum Alptraum geworden, sie wollten nur noch, dass der Alptraum aufhörte und dass sie nach Hause konnten.

Rostock 1992

Die drei Interviewten sprachen voller Furcht über die damaligen Ereignisse und merkten, je länger sie darüber redeten, desto mehr Erinnerungen kehrten zurück.

chiar dacă intervenția autorităților nu a fost atât de fermă pe cât ar fi trebuit să fie, permițându-le atacatorilor să dea foc primelor etaje ale blocului. Își amintesc că tot ce-și doreau era să se întoarcă acasă, sănătoși și în siguranță.

Visul unei vieți mai bune în Germania devenise un coșmar, iar ei nu-și mai doreau decât să se termine coșmarul și să se întoarcă acasă.

Rostock, 1992

Cei trei intervievați vorbesc cu teamă despre aceste evenimente și își dau seama că, cu cât vorbesc mai mult despre ele, cu atât le revin mai multe amintiri.

„După ultimul interviu, multe amintiri, pe care le credeam pierdute sau pe care am încercat să le pierd, mi-au revenit.“

„Nach dem letzten Interview sind viele Erinnerungen, die ich verloren geglaubt habe oder die ich versucht habe loszuwerden, wiedergekommen“. „Ich glaube wirklich, ich wollte sie loswerden oder ich hatte sie wirklich vergessen, denn es ist viele Jahre her, aber sie sind mir wieder eingefallen.“

So lautete die Aussage von A.G., und als wir Interviews durchgingen, tauchte der Gedanke bei jedem Befragten wieder auf, dass sie versucht hätten zu vergessen, die Erinnerungen aber noch da wären. Gleichzeitig ist klar, dass Heilung erst eintritt, wenn wir über das sprechen, was passiert ist.

Als wir danach fragten, was ihrer Meinung nach der Grund für die Ereignisse gewesen wäre, sagten sie, die Deutschen würden sich überlegen fühlen und hätten so reagiert, weil sie keine Migranten in ihrem Land haben wollten. M.I. sagte:

„Chiar cred că, de fapt, am vrut să le pierd sau le-am uitat cu adevărat, pentru că au trecut mulți ani de-atunci, dar ele mi-au revenit în minte.“

Asta spune A.G. și, analizând cele cinci interviuri, ideea că au încercat să uite, dar că amintirile sunt acolo se regăsește în spusele fiecăruia. În același timp, este clar că vindecarea survine când vorbim despre ce s-a întâmplat.

Întrebați de ce cred că au avut loc aceste evenimente, ei spun că germanii se consideră superiori și reacționează astfel pentru că nu vor imigranți în țara lor. M.I. spune:

„Au văzut că suntem mulți țigani pe Platz-ul ăla. Nu știu, cred că ăsta a fost motivul – eram mulți țigani acolo, pe Platz-ul ăla.“

„Sie haben gesehen, dass wir viele Tzigani auf diesem Platz waren. Ich weiß nicht, ich glaube, das war der Grund – wir waren viele Tzigani auf diesem Platz. Wir waren viele, alle Nationen der Welt. Sie wollten uns etwas antun – uns umbringen. Sie legten Feuer. In den Zeitungen wurde über das Ereignis geschrieben, es gab Fotos von dem brennenden Gebäude.“

Die Interviewten assoziierten die Ereignisse mit den Gräueltaten während des Zweiten Weltkriegs und schlussfolgerten, dass die Ereignisse von Rostock die Überzeugungen der Menschen als Ursache hätten und keine politische Strategie dahintersteckte. Weiter sagte A.G.: „Sie waren organisiert. Sie wussten, was sie taten und was sie danach tun würden. Einige von ihnen hatten das organisiert.“

Unsere Gesprächspartner sagten uns auch, die deutschen Medien

Eram mulți, toate națiile lumii. Au vrut să ne facă rău. Nu, nu să ne facă rău – să ne omoare. Au pus foc. A scris în ziar despre incident, au apărut fotografii cu blocul în flăcări.“

Cei intervievați asociază aceste evenimente cu atrocitățile din timpul celui de-al Doilea Război Mondial și conchid că evenimentele de la Rostock au avut la bază convingerile acelor oameni și nu o strategie politică. Cu toate acestea, A.G. a spus: „Erau organizați. Știau ce fac și ce o să facă mai departe. Unii de-ai lor îi organizau.“

Interlocutorii noștri ne-au mai spus că mass-media germană a preluat subiectul și l-a discutat. În România, nu au auzit vorbin despre asta.

hätten das Thema aufgenommen und besprochen. In Rumänien hätten sie nicht gehört, dass darüber geschrieben worden wäre. Die letzten Untersuchungen haben ergeben, dass die rumänische Presse die Ereignisse von Rostock erwähnt hat, beispielsweise in einem Artikel von 2012, der berichtet, eine große Gruppe von Menschen hätte tagelang ein Zentrum für Asylbewerber im Rostocker Stadtteil Lichtenhagen angegriffen – ein Schandfleck für die deutsche Demokratie.

Auf die Frage, ob ihnen Menschen bekannt wären, die nach den Rostocker Ereignissen in Deutschland geblieben wären, verneinten sie. Sie hatten eine Weile Kontakt mit einigen Familien gehalten, dann hätten sie nichts mehr von ihnen gehört. Da auch wir als Interviewer aus der Roma-Community stammen, wissen wir, dass Roma es vorziehen, nicht über tragische Vorkommnisse der Vergangenheit zu sprechen. In den Roma-Communities, aber nicht nur dort, existiert der Glaube, das Sprechen

Cercetările ulterioare au arătat că, de fapt, presa din România a relatat evenimentele de la Rostock, bunăoară în articol din 2012, unde se menționează că un grup numeros a atacat, zile întregi, un centru destinat solicitanților de azil din cartierul Lichtenhagen al orașului Rostock – o pată rușinoasă pe obrazul democrației germane.

Întrebați dacă știu persoane care au rămas în Germania după evenimentele de la Rostock, oamenii au răspuns că nu. Au ținut o vreme legătura cu câteva familii, apoi n-au mai auzit nimic de la ei. Venind și noi, interviatorii, din sânul comunităților de romi, știm că romii preferă să nu vorbească despre evenimente tragice care au avut loc în trecut. În comunitățile de romi, dar nu numai, există credința că, dacă se vorbește despre trecut și, mai precis, despre evenimente tragice din trecut, acestea redevin prezente și pot dăuna celui sau celei care le evocă. Așadar, urmele nu sunt ușor de găsit.

über die Vergangenheit, vor allem über das Schlimme, würde sie wieder gegenwärtig werden lassen und könnte dem oder derjenigen, der sich erinnert, schaden. Auch darum sind die Spuren nur schwer aufzufinden.

„Sollten wir den jungen Leuten erzählen, was damals passiert ist?“

Die Befragten betonten immer wieder, welche emotionalen Spuren diese Ereignisse bei ihnen hinterlassen hätten, und auf die Frage, ob die jüngere Generation wissen sollte, was passiert sei, sagten sie, ja, das sollte sie, auch wenn es ihnen schwergefallen wäre, diese Erinnerungen zu bewahren. A.G. sagte:

„Ich weiß nicht, ob ich gut daran getan habe, es ihnen nicht zu erzählen. Ich habe nichts erzählt, solange sie klein waren, denn ich wollte sie schützen. Damit sie nicht das Vertrauen in die Welt verlieren. Damit sie nicht in Angst leben. Ich wollte ihnen dieses Gefühl ersparen. Die Erinnerungen habe ich für mich behalten.

„Ar trebui să le spunem tinerilor ce s-a întâmplat atunci?“

Intervievații evidențiază urmele emoționale pe care le-au lăsat asupra lor aceste evenimente și, întrebați dacă tânăra generație ar trebui să știe ce s-a întâmplat, ei spun că da, ar trebui, chiar dacă le-a fost greu să poarte cu ei amintirea asta. A.G. spune:

„Nu știu dacă am făcut bine că nu le-am spus. Nu le-am spus când erau mici, pentru că am vrut să-i protejez. Pentru ca ei să nu-și piardă încrederea în lume. Să nu trăiască cu frică. N-am vrut să le dau acel sentiment. Am păstrat amintirile doar pentru mine. Dar acum, dacă află sau dacă le povestesc eu, sunt destul de mari ca să priceapă că nu e ceva ce se întâmplă tot timpul, s-a întâmplat atunci.“

Aber wenn sie es jetzt erfahren oder ich ihnen davon erzähle, dann sind sie alt genug, um zu verstehen, dass so etwas nicht dauernd passiert, es ist damals passiert.“

Auf dieselbe Frage antwortete M.I.:

„Ich glaube, sie müssen es wissen. Es ist gut, wenn du weißt, wohin du gehst, um Entscheidungen im Wissen um diesen Fall zu treffen. Ich glaube, das wird ihnen helfen. Ich glaube das wirklich. Sie müssen wissen, dass das Böse immer passieren kann, wenn du nicht mal daran denkst.“

Es muss noch einmal betont werden, dass es sich hier um ein heikles, schwer greifbares Thema handelt. Diese Interviews wurden in zwei Durchgängen geführt; wir nahmen uns vor, den Grad der Emotionen zu „messen“, den die Antworten verrieten. Wir bemerkten eine höhere

Qualität der Antworten in der zweiten Runde und den stärker werdenden Wunsch der Zeugen, sich für das Verständnis der Ereignisse des Sommers 1992 in Rostock zu engagieren.

Diese fünf Interviews verraten zugleich Stereotypen und Vorurteile gegenüber den Deutschen, die möglicherweise von Hass und Furcht getragen sind. M.I. dazu:

„Sie haben eine andere Art zu denken. Ich stelle mir vor, was sie für eine Meinung über uns haben, aber nein, ich würde ihn wie einen Gast behandeln und ihn respektieren. Aber innerlich würde ich wissen, das ist einer von den Menschen, die mir viel Böses angetan haben.“

Die Interviewten sagten, sie hätten grundsätzlich kein Vertrauen in Ausländer, ebenso wenig in die Behörden. Auch in Rumänien spürten

La aceeași întrebare, M.I. răspunde:

„Cred că ar trebui să știe. E bine să știi încotro te îndrepti, ca să poți să iei decizii în cunoștință de cauză. Cred că asta îi va ajuta. Chiar cred asta. Ei trebuie să știe că răul se poate întâmpla oricând, pe negândite.“

Trebuie spus că e vorba de un subiect sensibil, dificil de abordat. Aceste interviuri au fost realizate în două runde; ne-am propus să „măsurăm“ nivelul de implicare emoțională pe care-l trădează răspunsurile. Am remarcat o calitate superioară a răspunsurilor în runda a doua de interviuri și o dorință mai mare a martorilor de a se implica în elucidarea incidentelor din acea vară, de la Rostock.

Aceste cinci interviuri trădează totodată stereotipuri și prejudecăți despre poporul german, alimentate, poate, de ură și de frică. Cu toate acestea, M.I. spune:

„Au alt mod de a gândi. Îmi imaginez ce părere au despre noi, dar nu, l-aș trata ca pe un oaspete și l-aș respecta. Dar în sinea mea aș ști că e unul dintre oamenii care ne-au făcut mult rău.“

Intervievații au spus că nu au încredere în străini, în general, și nici în autorități. Chiar și în România au simțit că nu sunt considerați cetățeni în toată puterea cuvântului, pentru că sunt romi, ceea ce are efecte emoționale și morale asupra lor. Când au plecat în Germania și au fost victimele acestor atacuri, le-a fost pusă în pericol viața. În consecință, acum trăiesc cu frică și, cum a subliniat A.G., se simt umiliți:

sie, dass sie nicht wie Bürger im eigentlichen Wortsinn behandelt würden, weil sie Roma wären, was emotionale und moralische Auswirkungen auf sie hätte. Als sie nach Deutschland aufgebrochen waren und Opfer der Angriffe wurden, hatte ihr Leben auf dem Spiel gestanden. Folglich leben sie jetzt in Angst und, wie A.G. bereits betonte, sie fühlen sich gedemütigt:

„Es ging um unsere finanzielle Situation, aber am meisten wünschten wir uns, dort anzukommen und eine Normalität vorzufinden, als normale Menschen betrachtet zu werden, nicht als Roma, nicht als Diebe, nicht als Betrüger, nicht als die Schmutzigen. Das hatten wir uns gewünscht, eine normale Welt für uns, so wie sie für alle ist. Wir wollten respektiert werden, wir wollten nicht gesehen werden, wie wir gesehen werden, wir wollten Normalität, mehr nicht. Es stimmt, auch die finanzielle Situation spielte eine Rolle. Aber das war zweitrangig. Wir kamen dort an und es war viel schlimmer als zu Hause.“

„Era vorba și de situația noastră financiară, dar ceea ce ne doream cel mai mult era să ajungem acolo și să găsim o normalitate, să fim considerați oameni normali, nu romi, nu hoți, nu escroci, nu cei murdari. Asta ne-am dorit, o lume normală pentru noi, așa cum este pentru toată lumea. Voiam să fim respectați, voiam să nu fim priviți cum suntem priviți, voiam normalitate, nimic mai mult. E adevărat că și partea financiară a jucat un rol. Dar asta a fost partea a doua. Am ajuns acolo și a fost mult mai rău decât acasă.“

Rostock 1992: Es geht um uns alle

An dieser Stelle der Nachforschungen zu den 1992 in Rostock geschehenen Ereignissen merken wir wiederholt an, dass die Gewalttaten von damals ein schwer greifbares Thema sind und die Personen, die dort anwesend waren, noch immer emotional beeinträchtigt sind durch das, was sie dort erlebten. Je mehr die Menschen darüber sprechen, umso besser erinnern sie die Einzelheiten; sie reflektieren, was sie damals gefühlt haben und versuchen zu interpretieren. Auch hat die Tatsache, dass die Interviews auf Romanes und von Roma aus der eigenen Community durchgeführt wurden, eine bedeutende Rolle für die Bereitschaft zu sprechen gespielt.

Tatsächlich ist das Schaffen von Kontexten für Gespräch und Erinnerung an einem sicheren Ort, mit Respekt und Würde – so schwer das Erinnern auch fallen mag - entscheidend für den Heilungsprozess; erst indem die Zeugen diesen Prozess durchlaufen, können sie mit Würde, Respekt

Rostock, 1992: e vorba de noi toți

În acest punct al cercetării asupra evenimentelor petrecute la Rostock în 1992, observăm că violențele de atunci sunt un subiect greu de abordat și că persoanele care au fost acolo încă sunt afectate emoțional de ceea ce au îndurat. Cu cât oamenii vorbesc mai mult despre ce li s-a întâmplat, cu atât își amintesc mai bine detaliile; ei reflectează la ce au simțit atunci și încearcă să interpreteze. De asemenea, faptul că interviurile s-au desfășurat în limba romani și că au fost conduse de romi din propria comunitate a avut, credem noi, un rol important în disponibilitatea celor intervievați de a vorbi.

Și totuși, crearea de contexte pentru discuții și rememorare într-un spațiu sigur, cu respect și demnitate – oricât de dificil ar fi –, este decisivă pentru procesul de vindecare; numai trecând prin acest proces, martorii evenimentelor de atunci își pot continua viața cu

und Vertrauen ihr Leben fortsetzen. Die starken emotionalen Erfahrungen haben diese Menschen geprägt und sie geben sie an die nachfolgenden Generationen weiter. Forschung, Eröffnung sicherer Kontexte, Führen von Interviews und das Aufsuchen der Orte, an denen die Erlebnisse stattgefunden haben, stellen einen wichtigen Teil ihrer persönlichen Entwicklung dar. Mehr noch, in diesem Fall sprechen wir von einer Erfahrung als Familie – ein Großvater, ein Vater, eine Mutter und ihre Tochter haben alle die Ereignisse in Rostock erlebt. Sie brauchen Kontexte, um genesen zu können und ihr transgenerationales emotionales Leid zu lindern.

Die Ereignisse in Rostock 1992 sind Teil der deutschen Geschichte und der Weltgeschichte, ihre Erforschung hat ein wichtiges Ziel: Indem wir begreifen, was passiert ist, haben wir die Chance, die Gegenwart zu verstehen und eine für uns alle bessere Zukunft zu gestalten.

demnitate, respect și încredere. Acele experiențe emoționale puternice i-au marcat pe oameni, iar ei li le transmit noilor generații. Cercetarea, crearea de contexte sigure, interviurile și vizitele în locurile unde au avut loc incidentele reprezintă o parte importantă a propriei lor deveniri. Mai mult decât atât, în cazul acesta vorbim despre o experiență de familie – un bunic, un tată, o mamă și fetița lor au participat cu toții la evenimentele de la Rostock, din 1992. Ei au nevoie de contexte pentru a se vindeca și pentru a minimiza durerea emoțională transgenerațională.

Evenimentele petrecute la Rostock în 1992 fac parte din istoria Germaniei și a lumii, iar cercetarea lor are un obiectiv foarte important: aflând ce s-a întâmplat atunci, avem șansa de a interpreta prezentul și de a construi un viitor mai bun pentru noi toți.

Anmerkungen:

- 1 Richard Fuchs, Claudia Stefan: 22 August 1992 - Rostock în flăcări, in: Deutsche Welle, 21.08.2012, <https://www.dw.com/ro/22-august-1992-rostock-%C3%AEn-fl%C4%83c%C4%83ri/a-16181724>.
- 2 Richard Fuchs, Warum Deutschland brannte, in: Deutsche Welle, 22.08.2012, <https://www.dw.com/de/warum-in-rostock-der-rechtsstaat-brannte/a-16180584>.
- 3 Lucy Burns, Witness History. The Rostock-Lichtenhagen Riots, 24.08.2017, in: BBC – Witness history, <https://www.bbc.co.uk/sounds/play/w3csv27d>.
- 4 Wikipedia Eintrag: Rostock-Lichtenhagen riots, Bearbeitungsstand: 29.09.2024, https://en.wikipedia.org/wiki/Rostock-Lichtenhagen_riots.
- 5 Interview mit R.I. in diesem Band.
- 6 Interview mit M.I. in diesem Band.
- 7 Die Interviews liegen im Archiv des Dokumentationszentrums „Lichtenhagen im Gedächtnis“, Rostock vor.

„Meine Bitte an euch ist, uns in unserem Kampf zu unterstützen“ /
„Rugămintea pe care v-o adresez este să ne susțineți în lupta noastră”

„Meine Bitte an euch ist, uns in unserem Kampf zu unterstützen“

Rede aus dem August 2023

Bei der Veranstaltung „Hauptzeug*innen des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen“ sprachen am 26. August 2023 fünf Überlebende des Pogroms aus dem südrumänischen Craiova im Rostocker Rathaus: Maria Miclescu, Ioana Miclescu, Romeo Tiberiade, Petrică Ilie und Paganini Zătreanu. Es war das erste Mal, dass Betroffene, die als Geflüchtete in Lichtenhagen waren, öffentlich in Rostock auftraten.

Izabela Tiberiade im Rathaus Rostock, August 2023 / Izabela Tiberiade, la primăria orașului Rostock, august 2023

„Rugămintea pe care v-o adresez este să ne susțineți în lupta noastră”

Discurs din august 2023

La evenimentul „Martori principali ai pogromului din Rostock-Lichtenhagen“, desfășurat la 26 august 2023 și găzduit de primăria orașului Rostock, au luat cuvântul cinci supraviețuitori ai pogromului, originari din Craiova: Maria Miclescu, Ioana Miclescu, Romeo Tiberiade, Petrică Ilie și Paganini Zătreanu. A fost prima oară când mai multe victime, care la vremea aceea se aflau în Lichtenberg, în calitate de refugiați, au participat la o manifestare publică la Rostock.

Zum Abschluss der Veranstaltung sprach Izabela Tiberiade über die aktuelle Situation der Rom*nja-Community in Craiova und stellte politische Forderungen vor. Izabela Tiberiade ist Juristin und arbeitet in Craiova für die NGO „Asociația Centrul de Cultură al Romilor Dolj“. Der vorliegende Text ist eine übersetzte sowie inhaltlich und sprachlich leicht überarbeitete Fassung der Rede.

Rom*nja haben Rostock erlebt. Aber es sind bereits viele andere Dinge passiert und wir haben über Jahrhunderte mit Rassismus gekämpft. Wir erinnern euch an: Fünfhundert Jahre der Sklaverei in Rumänien. Genozid im Zweiten Weltkrieg. Samudaripen. Zwangssterilisationen. Entzug von Staatsbürgerschaften. Erzwungene Migration. Kriminalisierung und Racial Profiling. Assimilation. Segregation. Deportation. Zuweisung als Sündenböcke während Covid 19. Der Krieg in der Ukraine, in dem Roma marginalisiert und nicht als

La sfârșitul evenimentului, Izabela Tiberiade a vorbit despre situația actuală a comunității rome din Craiova și a prezentat o serie de revendicări politice. De profesie juristă, Izabela Tiberiade lucrează pentru ONG-ul „Asociația Centrul de Cultură al Romilor Dolj“ din Craiova. Textul de mai jos este o versiune tradusă și ușor adaptată – atât în ce privește conținutul, cât și exprimarea – a discursului ei.

Romii au trăit pe pielea lor atentatele de la Rostock. Dar s-au întâmplat multe alte lucruri, iar noi ne-am luptat secole de-a rândul cu rasismul. Ținem să vă amintim: cinci sute de ani de sclavie în România; Genocid în Al Doilea Război Mondial. Samudaripen. Sterilizări forțate. Retragerea cetățeniei. Emigrare forțată. Criminalizare și racial profiling. Asimilare. Segregare. Deportare. Atribuirea rolului de țapi ispășitori în timpul pandemiei de COVID-19. Războiul din

Geflüchtete anerkannt wurden. Falschdarstellungen in Medien, Politik, Kunst und Kultur. Gewalttaten. Demonstrationen mit rassistischen Motiven. Hate Speech. Kulturelle Aneignung. Handlungen, die Vorurteile verstärken. Fehlende direkte Kommunikation der Behörden mit den Communitys. Und heute, 2023: systematischer und institutionalisierter Antiziganismus.

Meine Forderung, meine Bitte an euch ist, unsere gemeinsame Verantwortung anzuerkennen. Wir können Deutschland oder Rostock nicht dauernd zu einer Entschuldigung auffordern. Wir müssen stattdessen zurück zum Ursprung gehen, zurück nach Rumänien. Aber ohne eure Hilfe können wir in Rumänien nichts verändern. Denn – schaut uns an – wir werden heute nicht von Vertreter*innen des rumänischen Staates begleitet. Meine Bitte an euch ist, uns in unserem Kampf zu unterstützen. Gegen Diskriminierung, Un-

Ucraina, în care romii au fost marginalizați și n-au obținut statutul de refugiați. Reprezentări false și defăimătoare în mass-media, politică, artă și cultură. Acte de violență. Demonstrații cu mobiluri rasiste. Instigare la ură. Apropriere culturală. Acțiuni care întăresc prejudecățile. Lipsa comunicării directe dintre autorități și comunitățile de romi. Iar astăzi, în anul 2023: antițigănist sistemtic și generalizat.

Revendicarea mea – dorința pe care v-o adresez – este să recunoașteți că avem o responsabilitate comună. Nu putem să le pretindem încontinuu scuze Germaniei sau Rostockului. Trebuie, în schimb, să ne întoarcem la origine, să ne aplecăm asupra României. Dar fără ajutorul vostru nu putem să schimbăm nimic în România. Uitați-vă numai ce se întâmplă: reprezentanții statului român nu se mai sinchisesc de noi azi, ne-au abandonat. Rugă-

gleichheit, Antiziganismus und erzwungene Migration. Ihr habt ein Symbol in Rostock, das sehr lebendig und präsent ist. Ein Symbol des Widerstands, die Sonnenblume. Vielleicht fragen wir deshalb um eure Hilfe, damit ihr uns etwas von eurer Stärke gebt. Sodass auch wir etwas in Rumänien verändern und Widerstand leisten können.

Meine Forderungen unterteile ich in fünf Punkte: Erstens. akademische Unterstützung. Wenn es um Forschung, Archive und Projekte geht, wollen wir einbezogen werden. Wir wollen eure Unterstützung, um unsere eigenen Forschungsprojekte voranzubringen. Die Menschen, die ihr heute gehört habt, kamen nach Deutschland, um Zugang zu einem besseren Leben zu erhalten. Und um Zugang zu Bildung zu erhalten, der uns in Rumänien bis heute verwehrt wird. Wir fordern dies als Form der Entschädigung, als Form der Unter-

mintea pe care v-o adresez este să ne susțineți în lupta noastră. Împotriva discriminării, inegalității, antițigănistului și migrației forțate. Aveți la Rostock un simbol foarte viu și prezent, un simbol al rezistenței: floarea-soarelui. De aceea vă cerem ajutorul – ca să ne dați și nouă ceva din forța voastră. Astfel încât să schimbăm și noi ceva în România și să fim capabili de a opune rezistență.

Îmi împart revendicările în cinci puncte: În primul rând: susținere academică. Vrem să fim și noi implicați când e vorba de cercetare, arhive și proiecte. Avem nevoie de sprijinul vostru ca să ne ducem la capăt propriile proiecte. Oamenii pe care i-ați ascultat azi au venit în Germania ca să aibă acces la o viață mai bună. Și ca să capete acces la educație, acces care, în România, ne este refuzat chiar și azi. Vă adresăm această revendicare ca pe o formă de despăgubire, o formă de sprijin, o formă de iubire de aproape, de

stützung, als Form der Nächstenliebe, der Entschuldigung, oder wie auch immer man es nennen will. Wir wollen Plätze an der Universität Rostock für Kinder der Zeitzeugen, der Betroffenen. Und dafür brauchen wir akademische Unterstützung.

Zweitens. Wir fordern zivilgesellschaftliche und kulturelle Unterstützung für unsere Projekte, für unsere kulturelle Repräsentation und Erinnerungsinitiativen. Wie ihr wisst, waren viele der Betroffenen des Pogroms auch Überlebende des Genozids.

Drittens. Wir fordern politische Unterstützung. Wir wollen die Auswirkungen des Pogroms in Rostock verstehen: Warum wird der Prozess des Asylantrags verhindert? Warum beantragen die Kinder meiner Mutter und viele andere weiter Asyl in verschiedenen Ländern Europas und auf dem amerikanischen Kontinent? Warum wird

scuze – sau oricum vreți să o numiți. Dorim locuri la universitatea din Rostock pentru copiii martorilor, ai celor afectați de pogrom. Iar pentru asta avem nevoie de susținere academică.

În al doilea rând: cerem susținere civică și culturală pentru proiectele noastre, pentru reprezentarea noastră culturală și pentru inițiativele noastre în materie de conservare a memoriei. După cum știți, mulți dintre cei afectați de pogrom au fost și supraviețuitori ai genocidului.

În al treilea rând: cerem susținere politică. Vrem să înțelegem consecințele pogromului de la Rostock: de ce sunt zădărnicate procedurile solicitării de azil? De ce copiii mamei mele și mulți alții continuă să ceară azil în diverse țări europene, dar și pe continentul american? De ce sunt criminalizate din nou aceste pro-

dieser Prozess wieder kriminalisiert? Warum gibt es keinen Schutz unter internationaler Gesetzgebung?

Der vierte Punkt betrifft behördliche Unterstützung. Wir fordern eine Partnerschaft zwischen Rostock und Craiova. Vielleicht können wir auf diesem Weg tatsächlich lernen, das Geschehene aufzuarbeiten und gemeinsam einen Schwur leisten, damit das Geschehene nie wieder passiert und wir unsere Kinder dahingehend in einer guten Weise erziehen. Dieses Bündnis kann dem Ruf Rostocks nur helfen. Denn Sie haben gesagt, dass das Geschehene das Bild von Rostock im ganzen Land beeinflusst hat. Diese Art, den eigenen Ruf zu wahren, so etwas gibt es in Rumänien nicht. Dort fühlt man sich nicht verantwortlich. Auch wenn sie das Deportationsabkommen zwischen Deutschland und Rumänien unterzeichnet haben. Nichts ist seitdem passiert. Niemand hat sie zur Verantwortung ge-

ceduri? De ce nu există protecție în virtutea legislației internaționale?

Al patrulea punct se referă la susținerea din partea autorităților. Cerem un parteneriat între Rostock și Craiova. Poate că vom învăța pe această cale să reflectăm critic asupra a ce s-a întâmplat atunci și să ne luăm angajamentul comun că acele evenimente nu se vor mai repeta niciodată și că, în acest sens, le vom oferi copiilor noștri o educație justă. Această alianță nu poate fi decât prielnică reputației orașului Rostock. Dumneavoastră ați afirmat, nu-i așa, că cele întâmplate atunci și-au pus amprenta asupra modului cum este privit Rostockul în toată țara. O asemenea grijă pentru păstrarea propriei reputații nu există în România. Acolo, nimeni nu se simte responsabil. Chiar dacă românii au semnat acordul cu Germania privind deportarea, nu s-a întâmplat nimic

zogen. Es gibt keine Entschädigungen oder eine andere Form der Unterstützung.

Und der fünfte Punkt – vielleicht hätte es der erste Punkt sein sollen. Wir wollen Freund*innen der vietnamesischen Community werden. Wir hatten diese Gelegenheit bisher nicht. Meine Eltern hatten diese Gelegenheit 1992 nicht, weil die Dynamiken so verschieden waren. Die einen waren Arbeitsmigrant*innen, die anderen waren Asylsuchende. Ich denke, dass diese Freundschaft und dieses Bündnis, diese Vereinbarung zwischen den beiden Communitys uns ermöglichen würde, zu heilen und besser für unsere Rechte arbeiten zu können. Denn auch wenn sie nie Kontakt zu uns aufgenommen haben, denke ich voller Respekt für die vietnamesische Community, dass wir Freunde sein wollen und von ihnen lernen möchten.

de atunci. Nimeni n-a fost tras la răspundere. N-au existat despăgubiri și nici vreo altă formă de susținere.

În sfârșit, al cincilea punct – care ar fi putut să fie și primul. Vrem să ne împrietenim cu membrii comunității vietnameze. Până acum, n-am avut această ocazie. Nici părinții mei n-au avut-o în 1992, pentru că dinamica celor două comunități erau foarte diferite. Unii erau muncitori migranți, ceilalți erau solicitanți de azil. Cred că această prietenie și această alianță, această înțelegere între cele două comunități ne-ar permite să ne vindecăm și să lucrăm mai bine pentru drepturile noastre. Căci, deși ei nu au luat legătura cu noi până acum, eu nutresc un mare respect pentru comunitatea vietnameză și sunt convinsă că ne putem împrieteni cu membrii ei, de la care avem multe de învățat.

**„Meine Bitte an euch ist, uns in unserem Kampf zu unterstützen“ /
„Rugămintea pe care v-o adresez este să ne susțineți în lupta noastră”**

Dass ihr mir zuhört, bedeutet mir sehr viel. Ich bin mir sicher, dass die Menschen, die mir aufmerksam zugehört haben, mit mir zum weiteren Prozess in Kontakt treten werden. Vielen Dank euch!

Contează foarte mult pentru mine că mă ascultați. Sunt sigură că oamenii care m-au ascultat cu atenție vor lua legătura cu mine în vederea continuării acestui proces. Vă mulțumesc mult!

Romeo Tiberiade, Ioana Miclescu, Marian Dumitru, Leonora Dumitru /
Romeo Tiberiade, Ioana Miclescu, Marian Dumitru, Leonora Dumitru

Interviews mit Zeitzeug*innen aus Craiova

Interviuri cu martori din Craiova

„Wenn ich Deutsche Demokratische Republik höre, denke ich an Feuer“

Interview mit Romeo Tiberiade, Juli 2022

Romeo Tiberiade ist eine führende Persönlichkeit in der Rom*nja-Community von Craiova und leitet eine Organisation, die sich für die Rechte der Rom*nja einsetzt, einschließlich der Anerkennung des Völkermords an den Rom*nja und des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen. Der Vater von sechs Kindern und Großvater von 20 Enkelkindern hat die Ausbildung seiner Familie in den Vordergrund gestellt, trotz der Herausforderungen, denen er aufgrund von Rassismus ausgesetzt war. Romeo war Rechtsanwalt, gab den Beruf aber wegen Diskriminierung auf. Jetzt setzt er sich für positive Veränderungen und Chancen für seine Community ein, sowohl lokal als auch international.

„Când aud de Germania democrată, îmi vine în minte foc“

Interviu cu Romeo Tiberiade, iulie 2022

Romeo Tiberiade este o personalitate de frunte a comunității rome de la Craiova, unde conduce o organizație care luptă pentru drepturile romilor și pentru recunoașterea genocidului comis împotriva lor și a pogromului din Rostock-Lichtenhagen. Tată a șase copii și bunic a douăzeci de nepoți, el a pus accentul principal pe educația familiei lui, în ciuda provocărilor la care a fost expus din motive rasiale. Romeo a fost avocat, dar discriminarea l-a silit să-și abandoneze profesia. Acum, el militează, pe plan atât local, cât și internațional, pentru ca membrii comunității lui să beneficieze de transformări pozitive și de mai multe șanse.

Frage: *Sprechen wir zunächst über die frühen Neunziger, vor dem Aufbruch nach Deutschland. Wie siehst du diese Zeit?*

Antwort: Als Rumänien den Kommunismus und die Diktatur loswurde, beschlossen viele Familien, vor allem Roma, die Freiheit zu suchen. So war es auch bei mir und meiner Familie. Das einzige Land, bei dem wir überzeugt waren, dass es uns Freiheit zu bieten hätte, war Deutschland. Der Weg nach Deutschland dauerte fast drei Wochen. Mit dem Pass konnten wir legal nur bis Ungarn reisen, von dort durften wir ohne gültiges Visum nicht weiter in andere Länder wie die Slowakei, Tschechien, Österreich oder Kroatien. Wir brauchten für alle diese Länder Visa. Wir waren mit den kleinen Kindern unterwegs, außerdem mit weiteren Verwandten und deren Kindern und Enkeln. Alle waren wir auf dem Weg in die Freiheit. Leider stießen wir auf dem Weg auf Schwierigkeiten. Vor allem wurden wir zwei

Wochen lang immer wieder ausgewiesen, alle Familien wurden zurückgeschickt, auch meine Familie, sowohl aus Tschechien als auch aus der Slowakei. Wir mussten verschiedene Leute bezahlen, die uns halfen, diese Länder zu durchqueren. Dann kamen wir endlich nach Deutschland. Leider schnappte man uns an der Grenze und schickte uns zurück. Wir mussten wieder eine Woche warten und nach Möglichkeiten suchen, bis Deutschland durchzukommen, nur ein Schleuser konnte einen hinbringen. Man konnte auch auf eigene Faust übergehen, einmal hatte ich diese Gelegenheit, da sah ich dann auf die Landkarte und war plötzlich mit einer Gruppe Tschechen in Deutschland angekommen. Das war 1990 meine Entscheidung gewesen, gleich nach der Revolution: Dass ich mit der Familie nach Deutschland wollte, um dort zu leben, um in einer zivilisierten Gesellschaft zu arbeiten und in einem Land, von dem ich annahm, dass die Menschenrechte dort eingehalten würden.

Întrebare: *Să vorbim mai întâi de începutul anilor '90, înaintea plecării tale în Germania. Cum vezi acea perioadă?*

Răspuns: Când România a scăpat de comunism și de dictatură, multe familii, mai ales cele de etnie romă, au decis să-și caute libertatea. Așa am făcut și eu, împreună cu familia mea. Singura țară care aveam convingerea că ne poate oferi libertatea asta era Germania. Drumul până în Germania a durat două, trei săptămâni. Cu pașaportul legal nu puteam intra decât în Ungaria, iar de acolo, fără viză valabilă, nu puteam merge în alte țări, ca Slovacia, Cehia, Austria sau Croația. Ne trebuiau vize pentru toate țările astea. Eram cu copiii mici pe drum, dar și cu alte rude de-a-le mele, cu copiii, cu nepoți. Toți ne îndreptam spre libertate. Din păcate, am întâmpinat mai multe greutăți pe drum. În primul rând, timp de două săptămâni am suferit expulzări, am fost trimiși

înapoi, toate familiile, chiar și familia mea, din Cehia și din Slovacia. A trebuit să plătim diverse persoane, care ne-au ajutat să traversăm toate țările astea. În cele din urmă, am reușit să ajungem în Germania. Din păcate, cei de la graniță ne-au prins și trimis înapoi. A trebuit să mai stăm încă o săptămână și să căutăm posibilități de a ajunge în Germania, pentru că acolo nu te putea duce decât o călăuză. Puteai să treci și pe cont propriu, iar eu am avut posibilitatea asta la un moment dat, după ce uitat pe hartă, și am ajuns în Germania, împreună cu un grup de cehi. Asta a fost decizia mea în 1990, imediat după revoluție: să plec în Germania cu familia, să mă stabilesc acolo, ca să lucrez într-o societate civilizată și într-o țară în care presupuneam că drepturile omului sunt respectate.

F.: *Wie viele Mitglieder hatte deine Familie?*

A.: Das waren ich, meine Frau, mein Vater, die Mutter und zwei Kinder. Meine älteste Tochter war drei, der Junge erst eins. Insgesamt waren wir zu sechst. Der Rest der Leute, die mit uns reisten, mindestens fünfzehn, waren nahe Verwandte. Aber an den Grenzen beim Übergang in die verschiedenen Länder verloren wir uns aus den Augen, manche hatten kein Geld mehr, andere gaben auf. Ich wollte nicht nach Rumänien zurück, ich wusste, in unserem Land wurden die Menschenrechte nicht respektiert. Wir Roma, Tziganii, wir wurden nicht respektiert. Aus diesem Grund hatte ich beschlossen, was auch immer passieren würde, wir würden alle mit der ganzen Familie nach Deutschland gehen. Und wenn ich Familie sage, meine ich die Eltern, meine Frau und die Kinder.

Î.: *Câți membri avea familia ta?*

R.: Eram eu, soția mea, tata, mama și doi copii. Prima mea fată avea doar trei ani, iar băiatul avea un an. Eram șase în total. Restul persoanelor care au călătorit cu noi, cel mult cincisprezece inși, erau rude apropiate. Dar la granițe, traversând mai multe țări, ne-am pierdut unii de alții, unii și-au pierdut banii, alții au renunțat. Eu unul n-am vrut să mă întorc în România, știind că în țara noastră drepturile omului nu erau respectate. Noi, romii, țiganii, nu eram respectați. Din acest motiv am decis că, orice s-ar întâmpla, o să mergem toți, toată familia, în Germania. Și când spun familie, mă refer la părinți, soție și copii.

F.: *Und wie lief das Asylverfahren in Rostock?*

A.: Ich hatte gehört, in Rostock gäbe es ein Aufnahmelager, einen hohen Gebäudeblock mit sechs oder sieben Stockwerken, wenn ich mich richtig erinnere. Ich weiß nicht mehr, in welchem Stock wir wohnten. Dort wartete man ein bis zwei Wochen, bis einem ein Ort in der DDR zugewiesen wurde. Früher oder später wurden die Leute mit Bussen zu ihren neuen Aufenthaltsorten geschickt: Güstrow, Waren, Sternberg. Wir waren noch nicht weg. Wir waren in diesem Zentrum, wir warteten, wie alle anderen, dass wir zugeteilt würden.

Î.: *Și cum a decurs procesul de a solicita azil la Rostock?*

R.: Aveam informații că în Rostock era un centru de primire, un bloc înalt, cu șase sau șapte etaje, dacă-mi aduc bine aminte. Nu mai știu la ce etaj am stat. Acolo așteptai o săptămână, două, până când erai repartizat undeva în R.D.G. Apoi, mai devreme sau mai târziu, oamenii erau trimiși cu autocarele spre noile lor destinații: Güstrow, Waren, Sternberg. Noi nu plecaserăm încă. Ne aflam la acel centru, așteptând, ca toți ceilalți, să fim distribuiți.

F.: *Wie sah der Alltag in dem Rostocker Zentrum aus? Kannst du uns sagen, was das Negative war, was das Positive?*

A.: Ich kann nichts Positives benennen, denn das Zentrum war sehr schmutzig. Soweit ich weiß, gab es keine Reinigungskräfte. Ich habe nie jemanden gesehen, der sauber gemacht hätte. Viele von denen, die dort arbeiteten – nicht alle – waren abweisend, sie gingen nicht freundlich mit uns um. Ich zog es vor, mit der Familie in meinem Zimmer zu sein, um dieses ungute Bild zu meiden, das im Gegensatz zu der Vorstellung entstanden war, die wir vor unserer Reise von Deutschland gehabt hatten: Einem schönen Bild. Aber dort waren wir auf Menschen getroffen, die nicht freundlich waren. Also zwei negative Dinge: Ein Teil derer, die uns dort empfangen, nahmen uns nicht wie normale Menschen auf, sondern wie Verräter, Diebe oder einfach Übeltäter. Aber ich wiederhole, ich zog es vor, in meinem

Î.: *Cum era viața de zi cu zi la centrul din Rostock? Poți să ne spui ce era pozitiv și ce era negativ?*

R.: Nu pot să dau detalii pozitive, pentru că centrul era foarte murdar. Din câte știu eu, nu existau oameni de serviciu. Nu am văzut niciodată pe cineva care să facă curățenie. Mulți din cei care lucrau acolo – nu toți – erau reticenți, erau mai duri cu noi. Eu preferam să stau în camera mea, cu familia, ca să evit această imagine proastă în comparație cu cea dinainte de plecarea în Germania, imagine care era mai frumoasă. Dar acolo am întâlnit oameni care nu erau primitivi. Deci două lucruri negative: o parte dintre care ne-au primit acolo nu ne-au primit ca pe niște oameni normali, ci ca pe niște trădători, hoți sau, pur și simplu, rău-făcători. Dar, repet, eu am preferat să stau în camera mea. Pentru că fiecare familie aveau camera ei. Am făcut curățenie, soția mea

Zimmer zu bleiben. Denn jede Familie hatte ihr Zimmer. Wir machten sauber, meine Frau reinigte und wusch alles, wir richteten uns ein hübsches, ruhiges Plätzchen ein. Jeder blieb in seinem Zimmer.

F.: *Was kommt dir als erstes in den Sinn, wenn du an die Angriffe in Rostock denkst? Wie hat alles angefangen?*

A.: Wenn ich Deutsche Demokratische Republik höre, dann denke ich an Feuer. Ich denke an sehr viele junge Leute, die dieses Aufnahmelager in Brand steckten. Ich sehe noch immer, auch dreißig Jahre danach, die Bilder der Feuersbrunst vor mir. Das Feuer war nicht nur an einer Stelle, sondern hatte mehrere Teile des Gebäudes erfasst. Manche der jungen Leute, die uns angegriffen hatten, waren kahlrasiert und hatten viele Tattoos, das Hakenkreuz war auch dabei. Sie sahen beängstigend aus. All das ließ mich zurückschrecken und

a curățat și a spălat tot, ne-am amenajat un loc mai frumos, mai liniștit. Am stat fiecare în camerele noastre.

Î.: *Care e primul lucru care-ți vine în minte când te gândești la atacurile din Rostock? Cum a început totul?*

R.: Când aud de Germania democrată, îmi vine în minte foc. Îmi vin în minte foarte mulți tineri, care au incendiat acel centru de primire. Văd și azi, chiar și la treizeci de ani de atunci, imaginile incendiului. Incendiul nu a fost într-o singură parte, ci a cuprins multe părți ale clădirii. Unii dintre tinerii care ne-au atacat erau rași în cap și aveau multe tatuaje, inclusiv cu svastica. Arătau înfricoșător. Toate astea m-au făcut să fiu și mai rezervat și să stau pitulat în cameră. Chiar dacă am fost mai retras, tot s-a întâmplat fenomenul de care mă temeam. Îmi amintesc că într-o

mich in meinem Zimmer verkriechen. Und auch wenn wir uns zurückhielten, passierte trotzdem genau das, wovor ich mich gefürchtet hatte. Ich erinnere mich, dass sie eines Morgens mit Gewalt zu uns eindringen wollten, aber das Personal hielt sie auf. Ich weiß nicht, wie sie es schlussendlich schafften. Es gab Angreifer, die einfach einbrachen und Flaschen mit Brandsätzen in die Gänge warfen. Andere warfen mit Brandsätzen von außen durch die Fenster. Sie steckten fast den halben Wohnblock in Brand. Ich denke mit Trauer an diese Momente. Ich hätte nie gedacht, dass Deutschland nicht gastfreundlich ist, aber ich will nicht alle Einwohner verurteilen. Die Angreifer hatten es zu leicht, in das Gebäude einzudringen: Die Polizei war nicht da, es gab keine Wachleute, sie kamen einfach herein und zündeten es an.

dimineață au vrut să intre cu forța peste noi, dar personalul i-a împiedicat. Nu știu cum au reușit până la urmă. Au fost atacatori care au intrat prin efracție și au aruncat cu sticle incendiare pe holuri. O parte din ei au aruncat cu sticle incendiare de afară, spre geamuri. Au incendiat aproape jumătate din bloc. Îmi amintesc cu tristețe acele momente. Niciodată nu aș fi crezut că Germania nu e ospitalieră, dar nu vreau să condamn toți cetățenii ei. Fapt e că acei oameni, în acel moment, s-au purtat foarte urât cu noi și n-au fost ospitalieri. Atacatorilor le-a fost prea ușor să intre în bloc: nu era poliție, nu erau paznici, pur și simplu au intrat și au dat foc.

F.: Wie hast du reagiert? Wie hast du überlebt?

A.: Mein Glück und das meiner Familie war, dass das Feuer nicht bis auf unsere Flure vordrang. Wir wollten durch die Flammen, die nicht ganz so hoch schlugen, schützten uns mit Decken und Betttüchern, die wir von den Betten gezogen hatten. Sobald wir losgerannt waren, breitete sich das Feuer sehr schnell auf den Treppenaufgängen aus. Wir blieben also drin, schrien wie alle anderen auch. Es waren Dutzende von Familien, die Menschen schrien, sie waren in Panik, denn das Feuer war in der Etage darunter noch stärker. Wir wussten nicht, wie wir raus sollten, auch, wenn wir die Flammen durchquert hatten. Ich weiß noch, dass Leute kamen und die Türen einschlugen, um einen Ausgang zu schaffen. Ich war sehr entschlossen und ging ins Feuer, wickelte Decken um mich, ich deckte auch die Kinder zu und wir schafften es bis nach draußen. Die ganze Geschichte dauerte ein

Î.: Cum ai reacționat? Cum ai reușit să supraviețuiești?

R.: Norocul meu și al familiei mele a fost că focul nu s-a extins atât de mult pe holurile noastre. Am trecut prin flăcări, care nu erau așa înalte, protejându-ne cu păturile și cu cearșafurile pe care le luaserăm de pe pat. Imediat ce am plecat noi, focul s-a întezit foarte mult pe scări. Am rămas înăuntru, țipând, ca toată lumea. Erau zeci de familii, oamenii țipau, cuprinși de panică, pentru că focul era și mai mare la etajul de dedesubt. Nu știam pe unde să ieșim, chiar dacă trecuserăm de flăcări. Îmi amintesc că au venit niște oameni să spargă ușile, ca să asigure o ieșire. Eu am fost foarte încăpățânat, am intrat în foc, înfășurat cu pături, i-am acoperit și pe copiii și am reușit să ieșim. Toată povestea asta a durat câteva minute, între timp au apărut și polițiștii. Aceștia ne-au preluat și ne-au dus la vreo 20-30 de metri – sub 50 de

paar Minuten, inzwischen waren auch Polizisten da. Sie nahmen uns in Empfang und brachten uns 20 oder 30 Meter vom Heim weg – weniger als 50 Meter – wo ein kleiner Wald lag, viele Bäume, und dort brachten sie uns Asylbewerber hin. Manche der Asylanten blieben im Gebäude und ich weiß nicht, wie sie entkamen, ich habe bis heute nicht herausbekommen, wie sie das gemacht haben. Andere Männer flohen ohne ihre Frauen, ohne die Eltern, ohne die Kinder. Sie rannten einfach irgendwohin. Ich kann euch ein Foto zeigen. Es ist ein Foto mit meiner Frau, hier ist die große Tochter, und meine Frau hält unseren kleinen Jungen im Arm. Er ist heute dreißig und meine Tochter drei- unddreißig. Sie sind jetzt erwachsene Menschen. Dieses Foto hat ein deutscher Journalist gemacht. Während wir alle in diesem Wäldchen warteten und von den Polizisten überwacht wurden, kam eine Menge Journalisten. Sie machten Fotos. In diesem Moment fürchtete ich mich noch stärker und ich bat meine Frau, sich vor der Presse zu verstecken.

metri – de centru, unde era o pădure mică, cu mulți copaci, și acolo ne-au plasat pe noi, solicitanții de azil. Unii dintre azilanți au rămas în clădire și nu știu cum au reușit să scape, n-am aflat nici până în ziua de azi cum au făcut. Alți bărbați au fugit fără neveste, fără părinți, fără copii. S-au risipit și au fugit care pe unde a apucat. Pot să vă arăt o poză. E o fotografie cu soția mea, aici e fata mea cea mare, iar soția mea îl ține în brațe pe băiatul nostru cel mic. El are treizeci de ani azi, iar fata mea are treizeci și trei. Sunt oameni în toată firea acum. Poza asta a fost făcută de un jurnalist german. În timp ce așteptam cu toții în păduricea aceea, supravegheați de poliție, au sosit și o mulțime de jurnaliști. Au făcut poze. În clipa aceea m-am speriat și mai tare și i-am cerut soției să se ascundă de presă. Nu aveam încredere în ei. Pe de o parte, nu voiam să mă întorc în România: mă temeam de consecințe pentru că plecasem din țară. Pe de altă parte, mă te-

Wir trauten ihnen nicht. Auf der einen Seite wollte ich nicht zurück nach Rumänien: Ich fürchtete die Strafe dafür, dass wir das Land verlassen hatten. Auf der anderen Seite hatte ich Angst vor Konsequenzen von Seiten des deutschen Staates. Ich traute niemandem mehr. Ich sah nur noch das Feuer, ich sah, wie aus den Fenstern Feuer und Rauch schlugen. Das sind Bilder, die ich immer in mir trage, die sich mir ins Gedächtnis gegraben haben. Auf diesem Foto saßen meine Frau und die Kinder eigentlich mit dem Rücken zur Hauptstraße und unserem Heim. Weil sie sich versteckten. Ich war hinter ihnen, aber man sieht mich hier nicht. Wir waren ganz vorne, auf dem Hauptfoto, das die Journalisten einfangen wollten. Und ein Fotoreporter ging am Wald vorbei, drehte sich um und sah diese Frau, meine Frau mit ihren barfüßigen Kindern – wie ihr seht, hatten sie keine Schuhe. Wir waren alle vor dem Feuer geflohen, wie wir gerade waren. Ich weiß noch, dass diese Terroristen – anders kann ich sie nicht nennen – immer weiter

meam de repercusiuni și din partea statului german. Nu mai aveam încredere în nimeni. Nu vedeam decât focul, vedeam cum ies pe geamuri mult foc și fum. Sunt imagini pe care le port mereu cu mine, care mi s-au imprimat în memorie. În poza asta, soția și copiii mei erau, de fapt, cu spatele la strada principală și la centrul nostru. Pentru că se ascundeau. Eu eram în spatele ei, dar nu sunt vizibil aici. Eram în primele rânduri, în imaginea principală pe care voiau să o surprindă reporterii. Dar un fotoreporter a trecut pe lângă pădure, s-a întors și a găsit-o pe femeia asta, soția mea, cu copiii ei desculți – după cum vedeți, nu aveau pantofi. Am fugit toți cum am putut din calea focului. Îmi aduc aminte că teroriștii ăia – nu pot să-i numesc altfel – aruncau în continuare cu pietre și cu sticle incendiare în noi, în timp ce ne aflam în acea mică pădure. Poliția nu intervenea. Se făcuse într-a-devăr un cordon, dar numai o parte din poliție ne apăra, iar

mit Steinen und Brandsätzen auf uns warfen, während wir uns in diesem kleinen Wäldchen befanden. Die Polizei schritt nicht ein. Sie hatte tatsächlich eine Schutzkette gebildet, aber nur ein Teil der Polizei beschützte uns, der andere Teil tat das nicht – ich kann mir nicht erklären, warum. Nachdem wir noch eine Weile gewartet hatten, wurden wir mit Bussen in verschiedene Teile von Deutschland gebracht. So entkamen wir diesem unglücklichen und tragischen Ereignis, ein Ereignis, das ich bis heute nicht vergessen habe.

F.: Welche Pläne hattest du nach den Angriffen in Deutschland?

A.: Wir wurden 100 Kilometer von Rostock entfernt untergebracht, ich erinnere mich nicht mehr an den Namen des Ortes. Ich merkte, dass die Einwohner, die Menschen in Deutschland grundsätzlich gastfreundlich, warmherzig und nett zu uns waren. Und es war mir bewusst

cealaltă parte nu ne apăra – și nu-mi explic de ce. După ce am mai așteptat un timp, am fost trimiși cu autocare în diferite zone ale Germaniei. Așa am scăpat de acest eveniment nefericit și tragic, un eveniment pe care nu l-am uitat nici până astăzi.

Î.: Cum ți-ai organizat planurile după atacurile din Germania?

R.: Am fost mutați la aproape 100 km de Rostock, nu-mi amintesc numele localității. Mi-am dat seama că, de fapt, localnicii, oamenii din Germania sunt în general primitivi, calzi și amabili cu noi. Dar devenisem conștient că există și altă lume, care nu suportă romii și evreii. De aceea, din acel moment, am decis să mă integrez în societatea germană, să mă angajez, să-mi duc copiii la școală, dar să fiu prudent și să evit oamenii rași în cap și cu multe tatuaje pe mâini. Mi-am învățat soția, copiii să fie foarte atenți.

geworden, dass es auch andere gab, die Roma und Juden nicht leiden konnten. Also beschloss ich in diesem Moment, mich in die deutsche Gesellschaft zu integrieren, einen Arbeitsplatz zu finden, meine Kinder zur Schule zu schicken, aber vorsichtig zu sein und Menschen mit rasierten Köpfen und vielen Tattoos auf den Armen zu meiden. Ich brachte meiner Frau und meinen Kindern bei gut aufzupassen. Unsere Unterkunft wurde noch einmal von kahlköpfigen Wahnsinnigen niedergebrannt, aber die Polizei kam wirklich schnell und umstellte die Pension, in der wir wohnten, und das war der letzte schlimme Moment in Deutschland, bei dem ich Zeuge war. Ansonsten war die deutsche Bevölkerung sehr liebenswert, sehr offen, sie halfen uns sehr. Sie nahmen uns in die Gesellschaft auf. Irgendwann machten sie mich zum Hauswart der Pension, weil sie merkten, dass ich sehr zivilisiert war, sehr sauber. Sie schätzten es, dass ich meine Kinder zur Schule schicken und arbeiten und mich in ihre Gesellschaft integrieren wollte.

Îmi amintesc că ne-au incendiat și în noua locație. Ne-au incendiat locația tot niște nebuni rași în cap, dar poliția a sosit foarte repede, a înconjurat pensiunea în care stăteam, iar acela a fost ultimul eveniment urât la care am fost martor în Germania. În rest, populația germană a fost foarte caldă, foarte primitoare și ne-a ajutat foarte mult. Ne-au încadrat în societate. La un moment dat, pe mine m-au făcut administrator al pensiunii, pentru că au văzut că sunt foarte civilizată, foarte curat. Au apreciat că vreau să-mi dau copiii la școală și să muncesc și să mă integrez în societatea lor.

F.: *Warum glaubst du, dass bisher keiner gekommen ist, um dich nach dieser Geschichte zu fragen? Und was denkst du darüber, dass man jetzt darüber spricht?*

A.: Ich glaube, dass das leider niemanden interessiert hat, bis auf ein paar Organisationen in Deutschland, die wahrscheinlich von diesem Fall gehört haben und die glauben, dass wir durch diese Interviews eine Botschaft senden könnten. Wer diese Initiative ins Leben gerufen hat, das sind Menschen, denen das, was 1992 passiert ist, nicht egal ist. Die Angriffe fanden im August statt, wenn ich mich nicht irre – ich erinnere mich nicht mehr an das genaue Datum. Es ist ja normal, dass der Ruf einer Stadt leidet, wenn dort ein paar arme Menschen, wie wir es damals waren, nicht aufgenommen worden sind. Im Gegenteil, sie wollten uns anzünden, uns umbringen. Ich wiederhole, ich spreche nicht von der gesamten deutschen Be-

Î.: *De ce crezi că nu a mai venit nimeni să te întrebe de povestea asta până acum? Și cum ți se pare că acum se discută despre ea?*

R.: Cred că, din păcate, nu a interesat pe nimeni, în afară de câteva organizații din Germania, care au aflat probabil de acest caz, și cred că noi putem să transmitem un mesaj prin aceste interviuri. Cei care au avut inițiativa asta sunt oameni cărora le pasă de ce s-a întâmplat în 1992. Atacurile au avut loc în luna august, dacă nu mă înșel – nu-mi mai amintesc data exactă. Sunt puțini cei care vor să dezvăluie acest mister, pe care cred că autoritățile au încercat să-l ascundă. Pentru că e normal ca un oraș să aibă o imagine pătată ca urmare a faptului că nu a primit niște oameni amărâți cum eram noi la ora aceea. Din contră, au vrut să ne dea foc, să ne omoare. Repet, nu vorbesc de întreaga

völkerung, die Leute sind grundsätzlich aufrichtig, freundlich, offen, aber es gibt doch auch eine Kategorie Menschen, die uns wirklich das Leben nehmen wollte.

F.: *Möchtest du den Menschen in Rostock eine Botschaft übermitteln? Oder ihnen erzählen, wie diese Ereignisse dein Leben verändert haben? Oder ihnen einen Gedanken mitteilen?*

A.: Ich würde ihnen übermitteln, dass sie jeden Einzelnen respektieren müssen, unabhängig von seiner Staatsangehörigkeit, Herkunft, politischen oder geschlechtlichen Ausrichtung, dass sie jedem helfen müssen, denn Gott hat niemanden schlechter oder besser erschaffen. Vor Gott sind wir alle gleich. Ich appelliere nicht nur an die Obrigkeiten von Rostock, sondern an alle Behörden des deutschen Staates. Ich fordere von ihnen, die Menschen zu respektieren,

populație germană, oamenii sunt, în general, serioși, amabili, prietători, dar există acolo o categorie de oameni care chiar au vrut să ne ia viața.

Î.: *Mai dorești să le transmiți vreun mesaj oamenilor din Rostock? Sau să le povestești cum ți-au schimbat viața acele întâmplări? Sau să le adresezi un gând?*

R.: Eu le-aș transmite că trebuie să respecte pe fiecare în parte, indiferent de nație, de origine, de orientare politică sau de sex, să ajute pe oricine, pentru că Dumnezeu nu a condiționat pe nimeni să fie mai bun sau mai rău. Toți suntem egali în fața lui Dumnezeu. Nu fac apel numai la autoritățile din Rostock, ci la toate autoritățile statului german. Le cer să respecte oamenii, pentru că există o lege potrivit căreia noi toți trebuie să respec-

denn es gibt ein Gesetz, nach dem wir alle die Menschenrechte, Frauenrechte und Kinderrechte befolgen müssen, das Recht auf freie Meinungsäußerung und so weiter. Es waren viele Roma in Deutschland, auch Verwandte von mir. Ich habe über offizielle Quellen erfahren, dass viele hässliche Dinge passiert sind. Sie wurden von Jugendlichen angezündet oder, wie auch immer, von älteren, aber ich habe kahlrasierte junge Leute gesehen, wir nannten sie Punker, ich weiß nicht, woher wir dieses Wort hatten, aber für mich waren es Neonazis, sehr bössartige Menschen, und sie standen vom Denken her Hitler nahe. Diese Menschen stellen auch heute eine Gefahr dar. Ich wollte wenig später ein Auto in Deutschland kaufen, ungefähr ein Jahr danach, und in dieser Werkstatt kam ich mit dem Mann, der mir das Auto verkaufen wollte, nicht gut klar. Er wurde ärgerlich und zeigte mir ein Bild, das er in der Werkstatt hängen hatte, ein Blumenstrauß, Rosen, und er sagte, ich sollte zu ihm kommen, komm

tăm drepturile omului, drepturile femeilor și drepturile copilului, dreptul la liberă exprimare și așa mai departe. Au fost foarte mulți romi în Germania, inclusiv rude de-ale mele. Am aflat din surse oficiale că au avut loc multe evenimente urâte. Li s-a dat foc de către niște tineri sau, eu știu, de oameni mai în vârstă, dar eu am văzut tineri, rași în cap, noi le spuneam punkiști, nu știu de unde am luat cuvântul ăsta, dar pentru mine erau neonaziști, niște oameni foarte răi, prieteni, în capul lor, cu Hitler. Iar oamenii ăștia prezintă un pericol și astăzi. Eu am vrut să cumpăr un autoturism din Germania, puțin mai târziu, după vreun un an de zile, iar la acel atelier nu m-am înțeles cu domnul care voia să-mi vândă autoturismul. El s-a supărat și mi-a arătat un tablou pe care-l avea în atelier, cu un buchet de flori, de trandafiri, și mi-a spus să vin la el, *komm her*. Și mi-a arătat tabloul. După aceea l-a întors, și pe verso, pe spatele tabloului,

her. Und er zeigte mir das Bild. Und dann drehte er es um und auf der Rückseite, da war Hitler. Er war ein Hitlerfreund. So wie diesen Mann gibt es heute Tausende von Menschen, die unbehelligt zwischen den normalen Leuten herumlaufen.

era Hitler. Deci ăla era un prieten al lui Hitler. Cum era atunci acel om, sunt și astăzi mii de oameni, care circulă bine-mersi printre oamenii normali.

„Wir gingen fort, um unseren Kindern ein besseres Leben zu ermöglichen“

Interview mit Ioana Miclescu, Juli 2022

Ioana Miclescu ist Hausfrau, leidenschaftliche Gärtnerin und kümmert sich intensiv um ihre große Familie. Sie war von den Anschlägen in Rostock traumatisiert und hat immer in Angst um die Sicherheit ihrer Kinder gelebt, besonders nachdem sie ins Ausland gezogen waren. Trotz ihrer Ängste leben alle ihre Kinder jetzt außerhalb Rumäniens, was sie sehr bedrückt. Ioana ist auch sehr religiös und vertraut auf ihren Glauben, um in schwierigen Zeiten Kraft zu schöpfen, und ihre Liebe zur Gartenarbeit ist ein friedliches Element in ihrem Alltag.

„Am plecat pentru a găsi o viață mai bună pentru copiii noștri“

Interviu cu Ioana Miclescu, iulie 2022

Ioana Miclescu este casnică, grădinăreasă pasionată și se ocupă intens de numeroasa ei familie. Traumatizată de atentatele de la Rostock, ea s-a temut mereu pentru siguranța copiilor, mai ales după ce aceștia au plecat din țară. În ciuda fricilor ei, toți copiii Ioanei trăiesc acum în afara României, ceea ce o apasă și o îngrijorează enorm. Ioana e, totodată, o femeie foarte religioasă, care se bazează pe credință pentru a prinde putere în vremuri grele, iar pasiunea pentru grădinarit este un element pașnic al vieții ei de zi cu zi.

Frage: *Wie schaust du auf das Jahr 1992 zurück? Wie war diese Zeit für dich?*

Antwort: Sie war gut.

F.: *Also du findest, die zwei Jahre vor dem Aufbruch nach Rostock waren eine gute Zeit in deinem Leben. Mit den Kindern, der Familie ...*

A.: Mein Leben, wie ich es wahrnehme, war gut. Ich danke Gott dafür.

F.: *Warum hast du dich entschlossen, mit der Familie aus Rumänien fortzugehen?*

Întrebare: *Cum privești înapoi la anul 1992? Cum a fost pentru tine acea perioadă?*

Răspuns: A fost bună.

Î.: *Deci consideri că cei doi ani dinaintea plecării la Rostock au fost o perioadă bună din viața ta. Cu copiii, cu familia...*

R.: Viața mea, așa cum o percep eu, a fost bună. Îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru asta.

Î.: *De ce ai decis să pleci din România împreună cu familia?*

A.: Wir sind fortgegangen, um unseren Kindern ein besseres Leben zu ermöglichen. Die Lage in Rumänien war ziemlich schlimm. Dort war nun unsere Zuflucht und unser Trost.

F.: *Wie ging die Prozedur des Asylverfahrens vor sich, als ihr nach Rostock kamt? Wie wurdet ihr von den Einwohnern aufgenommen? Wusstet ihr etwas über den Status des Asylbewerbers?*

A.: Ich weiß nichts über Asylverfahren, ich habe keine klaren Informationen darüber und würde auf diese Frage lieber nicht antworten. Aber ich weiß, dass wir dort zu einer Institution gingen, einem Zentrum für Einwanderer. Es war ein Wohnblock, ein großes Gebäude. Sie gaben uns die Möglichkeit, dort ein paar Nächte zu schlafen. Es waren sehr viele Menschen. Sie waren wie wir. Ich weiß noch, nach ein paar Tagen wurden wir Zeugen eines Feuers,

R.: Am plecat pentru a găsi o viață mai bună pentru copiii noștri. Situația era destul de proastă în țara noastră. A fost refugiul nostru, alinarea noastră.

Î.: *Cum a decurs procedura de azil când ați ajuns la Rostock? Cum ați fost primiți de localnici? Știați ceva despre statutul de azilant?*

R.: Nu știu nimic despre procedura de azil, nu am informații clare și prefer să nu răspund la întrebarea asta. Dar știu că am mers acolo, la o instituție, un centru pentru imigranți. Era un bloc, o clădire mare. Ne-au dat posibilitatea să dormim acolo câteva nopți. Erau foarte mulți oameni. Erau la fel ca noi. Îmi amintesc că, după câteva zile, am fost martorii unui incendiu izbucnit din senin. Niște oameni au provocat un incendiu, nu știu cine erau.

das aus heiterem Himmel ausgebrochen war. Ein paar Leute hatten ein Feuer gelegt, ich weiß nicht, wer sie waren. Die anderen nannten sie „Punker“. Sie steckten alles in Brand, inklusive unser Gebäude.

F.: Warst nur du Zeugin des Brandes oder auch die anderen?

A.: Alle. Die Menschen, die mit mir waren, um mich herum, sie waren eingeschüchtert, verängstigt und gestresst.

F.: Wie groß war das Feuer? Hast du die Flammen gesehen?

A.: Ja, ich habe das Feuer gesehen. Da waren ein großes Feuer, Rauch, Gedränge.

Ceilalți i-au numit „punkști“. Au dat foc la tot, inclusiv la clădirea noastră.

Î.: Numai tu ai fost martoră la incendiu sau și ceilalți?

R.: Toată lumea. Oamenii de lângă mine, din jurul meu, erau intimidați, speriați și stresați.

Î.: Cât de mare a fost incendiul? Ai văzut flăcările?

R.: Da, am văzut focul. Erau foc mare, fum, agitație.

F.: Wie habt ihr es geschafft, dem Feuer zu entkommen, dem ganzen Gedränge?

A.: Gott hat uns vor allem gerettet. Und mein Mann ist uns zu Hilfe gekommen. Er holte uns dort heraus, zusammen mit zwei anderen Männern, die wie er den anderen, die dort untergebracht waren, beistanden. Sie holten mich und meine Kinder dort heraus. Sie halfen den Frauen und Kindern. Dann gingen wir in den Park vor dem Gebäude, sie kehrten zurück zum Feuer, um auch die anderen zu retten, die noch drinnen festsäßen.

F.: Weißt du noch, wo du dich zu Beginn des Attentats befunden hast?

A.: Ich war in meinem Zimmer.

Î.: Cum ați reușit să scăpați de incendiu, de toată agitația?

R.: În primul rând, ne-a salvat Dumnezeu. Apoi ne-a sărit în ajutor soțul meu. Ne-a scos de acolo, împreună cu alți doi bărbați, care, ca și el, îi ajutau pe cei cazați acolo. Ei ne-au scos de-acolo pe mine și pe copiii mei. Le-au ajutat pe femei și pe copiii. După ce ne-au dus în parcul din fața clădirii, s-au întors la incendiu ca să-i salveze și pe ceilalți, care erau încă blocați înăuntru.

Î.: Îți amintești unde erai la începutul atentatului?

R.: Eram în camera mea.

F.: *Wie hast du reagiert, als du das Feuer gesehen hast?*

A.: Ich war aufgeregt und ich hatte eine Panikattacke. Ich fürchtete mich, ich fühlte mich verloren. Ich konnte mich nicht beruhigen. Ich wusste nichts mehr. Mir wurde übel. Vor allem wegen der Kinder.

F.: *Viele haben gesagt, dass die Angestellten, das Personal dort, nicht sehr hilfsbereit war. Sie sagten auch, dass das Gebäude und das Gelände ziemlich heruntergekommen und schmutzig waren.*

A.: Sie waren sehr unhygienisch und ungepflegt.

Î.: *Cum ai reacționat când ai văzut focul?*

R.: M-a cuprins agitația și am avut un atac de panică. Eram speriată, mă simțeam pierdută. Nu mă puteam liniști. Nu mai știam nimic. Mi s-a făcut rău. Mai ales din cauza copiilor.

Î.: *Mulți au spus că angajații, personalul n-au fost prea săritori. Au spus și că blocul și terenul erau în paragină și murdare.*

R.: Erau foarte insalubre și neîngrijite.

F.: *Was denkst du über das Personal? Haben sie dich gut behandelt?*

A.: Nein. Das war ein schrecklicher Ort. Ich habe keine Anzeichen von Menschlichkeit bei ihnen gesehen. Sie gaben uns nicht mal das Nötigste. Sie brachten uns unter wie Tiere. Es war sehr schlimm.

F.: *Also niemand hat sich um euch gekümmert, während ihr dort wart?*

A.: Nein, keiner kümmerte sich. Wir machten sauber. Wenn du wolltest, dass es sauber war, musstest du selbst putzen. Sie waren schlimm. Sie gaben uns kein Wasser, wenn wir durstig waren. Sie boten uns keine Unterstützung oder Erklärungen an.

Î.: *Ce părere ai despre personal? S-au purtat frumos cu tine?*

R.: Nu. Era un loc împruțit. N-am văzut niciun semn de omenie la ei. Nu ne-au dat nici măcar lucrurile de strictă necesitate. Ne-au cazat ca pe niște animale. A fost foarte rău.

Î.: *Deci nu s-a ocupat nimeni de voi cât ați stat acolo?*

R.: Nu, nu s-a ocupat nimeni. Noi făceam curățenie. Dacă voiai să fie curățenie, trebuia să faci curat singur. Erau răi. Nu ne dădeau apă când ne era sete. Nu ne-au oferit sprijin sau explicații.

F.: *Du hast dieses schreckliche Geschehen als eine Reihe von Angriffen beschrieben, die in einem großen Feuer mündeten. Du bist mit Hilfe deines Mannes und anderer Bewohner entkommen, du verstecktest dich im nahegelegenen Park. Aber wann hast du dich wieder in Sicherheit und frei gefühlt?*

A.: Nach vielen Stunden.

F.: *Kam jemand, um dich von dort wegzuholen?*

A.: Ich erinnere mich gerade nicht. Ich hatte eine Panikattacke. Ich erinnere mich also nicht richtig. Ich hatte die Kinder und meinen Mann bei mir. Das war alles, was mich interessierte. Mit der Zeit begriff ich, was passiert war, und ich verstand, dass wir nun in Sicherheit waren.

Î.: *Ai descris acest eveniment nefericit ca pe o sumă de atacuri care au culminat cu un mare incendiu. Ai scăpat cu ajutorul soțului tău și al celorlalți rezidenți, te-ai adăpostit în parcul din apropiere. Dar când te-ai simțit în siguranță și liberă?*

R.: După multe ore.

Î.: *A venit cineva să te ia de acolo?*

R.: Nu-mi aduc aminte acum. Am avut un atac de panică. Deci nu-mi aduc aminte clar. Îi aveam alături pe copii și pe soțul meu. Asta era tot ce mă interesa. Cu timpul, am procesat cele întâmplate și am înțeles că suntem în siguranță.

F.: *Du wusstest nicht, was geschehen war, wegen des heftigen Schocks, den du erlitten hattest?*

A.: Wie gesagt, ich stand sehr unter Stress und war panisch.

F.: *Und hat dir und deiner Familie letztendlich jemand geholfen?*

A.: Nein. Wir bekamen keinerlei Hilfe oder Unterstützung. Ich weiß, wir waren im Park, mein Mann hatte mich und die Kinder dorthin gebracht. Auch andere Mütter mit ihren Kindern waren da und wir merkten, wie wir uns langsam beruhigten. Erst nach etwa einer Stunde gab man uns Wasser. Vielleicht sind das die Anwohner gewesen. Denn das Heimpersonal half uns überhaupt nicht. Von Anfang an bis zu dieser kritischen Situation gab es von ihrer Seite keine freundliche Geste oder ein Zeichen des Respekts.

Î.: *Nu ți-ai dat seama de cele întâmplate din cauza șocului puternic prin care ai trecut?*

R.: Cum spuneam, eram foarte stresată și panicată.

Î.: *Până la urmă, v-a ajutat cineva pe tine și pe ai tăi?*

R.: Nu. N-am primit niciun ajutor sau sprijin. Îmi amintesc că eram în parc, unde ne-a dus soțul meu pe mine și pe copii. În jur erau multe alte mame cu copiii lor, și am simțit că ne liniștim. Abia după vreo oră am primit niște apă. Poate că erau localnici. Pentru că personalul de la centru nu ne-a ajutat deloc. De la bun început și până în acea situație critică, n-au făcut niciun gest de amabilitate sau de respect față de noi.

F.: *Weißt du, dass es ein Foto von damals gibt? Ein deutscher Journalist fing genau diesen Moment ein.*

A.: Da waren viele Fotografen. Vielleicht auch Touristen?

F.: *Kennst du das Foto? Es war groß in der Öffentlichkeit. Heute hast du die Gelegenheit, es noch mal zu sehen. Schau hier.*

A.: Ich habe es schon mal gesehen.

F.: *Kannst du es in die Kamera halten? Hier bist du mit deinen beiden Kindern. Wie fühlst du dich, wenn du es anschaust? Was geht dir durch den Kopf, wenn du diesen Moment wieder siehst?*

A.: Es tut mir leid um mich und meine Kinder ... Ich bin traurig.

Î.: *Știi că există o fotografie de atunci? Un jurnalist german a surprins chiar acel moment.*

R.: Erau mulți fotografi acolo. Poate că erau și turiști?

Î.: *Știi fotografia? A fost publicată pe scară largă. Astăzi ai ocazia să o vezi din nou. Iată-o.*

R.: Am mai văzut-o.

Î.: *Poți s-o întorci spre cameră? Aici ești tu cu cei doi copii ai tăi. Cum te simți când te uiți la ea? Ce-ți trece prin minte când vezi acest moment surprins de fotograf?*

R.: Îmi pare rău de mine și de copiii mei... Sunt tristă.

F.: *Du musst weinen.*

A.: Ja. Aber ich danke Gott, dass er mir geholfen hat. Ich bin dankbar, dass wir leben, dass wir rechtzeitig von dort herauskamen und dass wir jetzt ein ruhiges Leben führen.

F.: *Nachdem die Busse zum Park gekommen waren und ihr alle von diesem schrecklichen Ort in eine provisorische Unterkunft in einer anderen Stadt gebracht worden wart, wie hast du dich da gefühlt?*

A.: Besser.

Î.: *Îți vine să plângi.*

R.: Da. Dar îi mulțumesc lui Dumnezeu că m-a ajutat. Sunt recunoscătoare că suntem în viață, că am scăpat la timp de acolo și că avem o viață liniștită acum.

Î.: *După ce au venit autobuzele lângă parc și ați fost transportați din acel loc al groazei într-o tabără provizorie, în alt oraș, cum te-ai simțit?*

R.: Mai bine.

F.: Die Bedingungen waren besser? Könntest du mit ein paar Worten beschreiben, wie es dort war?

A.: Sie brachten uns in eine Stadt namens Neubrandenburg. Ringsum war Wald. Sie boten uns eine Unterkunft an. Es war ruhig und friedlich, ich habe mich dort wohl gefühlt. Dieses Mal waren die Angestellten Gott sei Dank freundlich.

F.: Wie lange bis du nach all diesen Ereignissen noch in Deutschland geblieben?

A.: Fast zwei Jahre. Ungefähr ein Jahr und acht Monate.

F.: Wie ging dein Leben und das deiner Familie zu Hause in Rumänien weiter? Wie habt ihr euch euer Leben wieder aufgebaut?

A.: Es war gut, dass wir nach Hause nach Rumänien zurückgekehrt sind. Sehr gut.

F.: Könntest du beschreiben, was dieses angenehme Gefühl der Rückkehr nach Rumänien für dich bedeutet hat? Hast du dich freier gefühlt?

A.: Ehrlich gesagt, ich weiß nicht, ob ich auf diese Frage richtig antworten kann.

Î.: Erau condiții mai bune? Ai putea să descrii în câteva cuvinte cum era acolo?

R.: Ne-au mutat într-un oraș numit Neubrandenburg. Jur împrejur era o pădure. Ne-au oferit cazare. Erau liniște și pace, m-am simțit bine acolo. De data asta, slavă Domnului, angajații au fost prietenoși.

Î.: Cât timp ai mai stat în Germania după toate evenimentele acestea?

R.: Aproape doi ani. Cam un an și opt luni.

Î.: Cum a continuat viața ta și a familiei tale acasă, în România? Cum v-ați refăcut viața?

R.: A fost bine că ne-am întoars acasă, în România. Foarte bine.

Î.: Ai putea să descrii ce a însemnat pentru tine acest sentiment plăcut al întoarcerii în România? Te-ai simțit mai liberă?

R.: Sincer, nu știu cât de clar pot să răspund întrebarea asta.

F.: *Wie blickst du zurück auf das, was im August 1992 passiert ist? Was ist das Erste, woran du denkst?*

A.: Ich habe auch angenehme Gefühle. Ich bin froh, dass ich in Deutschland meine Erfahrungen gemacht habe. Auf der anderen Seite kommt plötzlich eine Traurigkeit bei der Erinnerung an die Schwierigkeiten, die ich ertragen habe. Ich erinnere mich an den Stress.

F.: *Also, du freust dich, dass du an einem besseren Ort warst: In einem freundlichen, schönen Land. Und wenn du an den Brand und die Flammen denkst, dann freust du dich nicht mehr?*

A.: Ich war sehr enttäuscht. Auch wenn ich mich erholt habe und wieder gesund bin, diese Erinnerungen werde ich nie mehr los.

Î.: *Cum privești înapoi la ce s-a întâmplat atunci, în august 1992? Care e primul lucru care-ți vine în minte?*

R.: Mă încercă și sentimente plăcute. Mă bucur că am trecut prin experiența asta în Germania. Pe de altă parte, mă cuprinde brusc o tristețe la amintirea greutăților pe care le-am îndurat. Mi-amințesc stresul.

Î.: *Adică te bucuri că ai fost într-un loc mai bun: o țară prietenoasă, frumoasă. Iar când îți amintești incendiul, flăcările, nu te mai bucuri?*

R.: Am fost foarte dezamăgită. Chiar dacă m-am vindecat și mi-am revenit, n-o să scap niciodată de amintirile astea.

F.: *Könntest du diese Erfahrung mit ein paar Worten beschreiben? Manche Zeugen sagen, die Angriffe hätten damit nicht aufgehört, sondern wären weitergegangen. Erinnerst du dich an so etwas?*

A.: Was mich betrifft, habe ich dort, wo ich hingefahren und untergebracht wurde, keine Angriffe mehr erlebt. Ich weiß nicht, was anderswo passiert ist. Aber dort war das Personal aufmerksamer, der Ort war besser gesichert. Ich habe mich sicherer gefühlt.

F.: *Nach allem, was dir und vielen anderen passiert ist, wenn du jetzt die verantwortlichen Personen und die Behörden von Rostock treffen würdest, was würdest du ihnen sagen?*

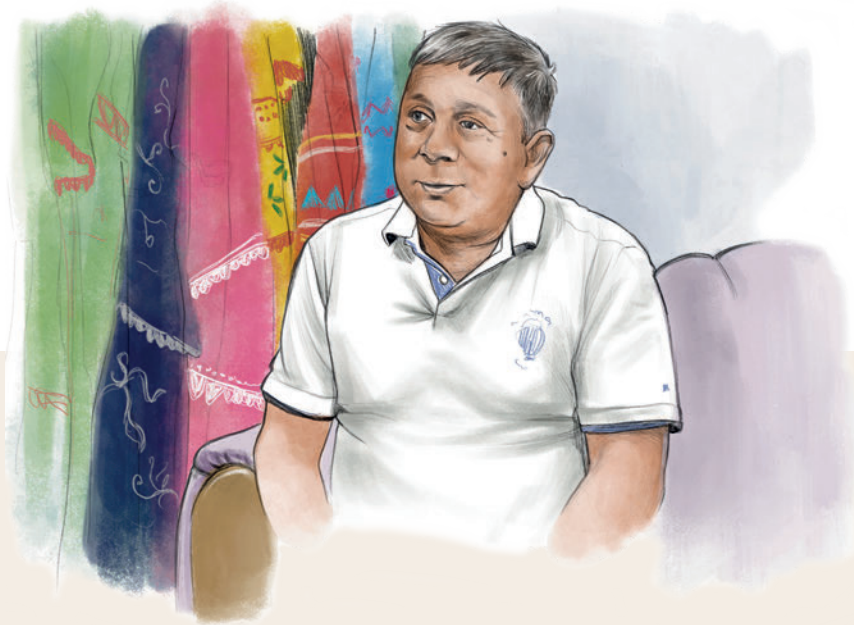
A.: Ich weiß nicht, was ich auf diese Frage antworten soll.

Î.: *Ai putea descrie experiența asta în câteva cuvinte? Unii martori afirmă că atacurile nu s-au oprit acolo, ci au continuat. Îți amintești așa ceva?*

R.: În ce mă privește, unde am fost eu mutată și cazată n-am mai avut parte de niciun atac. Nu știu ce s-a întâmplat în alte locuri. De data asta, personalul a fost mai atent, locul era mai securizat. M-am simțit mai în siguranță.

Î.: *După tot ce ți s-a întâmplat ție și multor alora, dacă te-ai întâlni cu persoanele responsabile și cu autoritățile de la Rostock, ce le-ai spune?*

R.: Nu știu ce să răspund la întrebarea asta.

***„Ich habe meiner Familie geholfen,
wir entkamen auf eigene Faust“***

Interview mit Marian Dumitru, Juli 2022

Marian Dumitru leitet den Rom*nja-Markt in Craiova. Er arbeitet auch mit der örtlichen Verwaltung zusammen, um die Rom*nja-Community, insbesondere Händler*innen und landwirtschaftliche Erzeuger*innen, zu vertreten. Er hat diese Aufgabe auf Empfehlung von Romeo Tiberiade übernommen.

***„Eu mi-am ajutat familia,
am scăpat singuri“***

Interviu cu Marian Dumitru, iulie 2022

Marian Dumitru conduce târgul romilor de la Craiova. Colaborează și cu administrația locală, reprezentând comunitatea romă, în special pe comercianți și pe producătorii agricoli. Și-a asumat această sarcină la recomandarea lui Romeo Tiberiade.

Frage: *Kehren wir zurück in die Zeit vor der Revolution und beschreiben wir Ihr Leben in Rumänien zu dieser Zeit.*

Antwort: Es war schwer, vor allem für Familien mit einer größeren Anzahl von Mitgliedern, denn die Löhne waren minimal. Sie reichten nicht, um alles abzudecken, was man im Haushalt brauchte. Die einzige Möglichkeit, die Kinder großzuziehen und für sie zu sorgen, war, möglichst viel zu sparen und die Ausgaben zu reduzieren. Um der schwierigen Lage Herr zu werden, mussten wir sehr viel arbeiten, auch zwanzig Stunden am Tag ohne zufriedenstellende Bezahlung.

F.: *Was hat Sie dazu veranlasst, Rumänien zu verlassen?*

A.: Wir dachten, dort in Deutschland gäbe es einen besseren Ort, wo wir arbeiten könnten und angemessene Löhne dafür bekämen. Wir

Întrebare: *Să ne întoarcem în timp, în perioada dinainte de revoluție, și să descriem viața dumneavoastră în România la vremea aceea.*

Răspuns: A fost greu, mai ales pentru familiile cu un număr mai mare de membri, deoarece salariile erau mizerabile. Nu erau suficiente pentru a asigura tot ce era necesar în casă. Singura posibilitate de a ne crește copiii și de a avea grijă de ei era să economisim cât mai mult și să reducem costurile. Pentru a face față situațiilor dificile, eram nevoiți să muncim foarte mult, chiar și douăsprezece ore pe zi, fără un salariu satisfăcător.

Î.: *Ce v-a determinat să părăsiți România?*

R.: Ne-am gândit că acolo, în Germania, există un loc mai bun, unde am putea lucra și obține salarii mai echitabile. Speram la

hofften auf mehr Verdienst, der uns erlauben würde, unsere Kinder in sicherer Umgebung aufwachsen zu lassen und zugleich neue Schritte zu tun, um ein besseres Leben zu führen. Wir waren sehr arm, wir hatten nur ein einziges Zimmer für uns und unsere Kinder. Deutschland war sehr anders als Rumänien, aber wir trafen auf dieselbe Haltung bei den Menschen, sie waren reserviert, nicht sehr offen und gastfreundlich. Wir dachten, dass sie vielleicht nur am Anfang so wären und dass sie sich noch ändern würden. Aber sie blieben misstrauisch, was uns anging.

F.: *Sie haben sich in Rumänien nicht angenommen gefühlt und dasselbe passierte auch in Deutschland.*

A.: Genau. Auch hier haben wir uns nie angenommen gefühlt.

câștiguri mai bune, care să ne permită să ne creștem copiii în mediu mai sigur și totodată să facem pași noi pentru a trăi mai bine. Eram foarte săraci, aveam doar o singură cameră pentru noi și copiii noștri. Germania era foarte diferită de România, dar ne-am lovit de aceeași atitudine din partea oamenilor, care erau rezervați, nu foarte deschiși și primitivi. Ne-am gândit că poate erau așa doar la început și că aveau să se mai schimbe. Dar au rămas suspicioși în ce ne privea.

Î.: *Nu v-ați simțit bine primit în România, iar același lucru s-a întâmplat și în Germania.*

R.: Exact. Nici aici nu ne-am simțit vreodată bine primiți.

F.: *Ich denke, es war eine schwere Entscheidung, Rumänien zu verlassen.*

A.: Es war äußerst schwer.

F.: *Was ließen Sie zurück?*

A.: Vor allem ließen wir unsere alten Eltern zurück. Wir hatten nicht die finanziellen Mittel sie mitzunehmen. Wir verließen unser bescheidenes Haus in der Hoffnung, wenn wir ein paar Jahre in Deutschland arbeiten würden, könnten wir mit Ersparnissen zurückkommen und es reparieren, und unsere Kinder würden hier dann in sicherer Umgebung aufwachsen.

Î.: *Cred că a fost o decizie grea să părăsiți România.*

R.: A fost extrem de greu.

Î.: *Ce ați lăsat în urmă?*

R.: În primul rând, ne-am lăsat singuri părinții bătrâni. Nu aveam mijloace financiare pentru a-i aduce cu noi. Ne-am părăsit casa noastră modestă, în speranța că, lucrând câțiva ani în Germania, ne vom întoarce cu economii pentru a o repara, iar copiii vor crește aici într-un mediu mai sigur.

F.: *Wie war die Reise von Rumänien nach Rostock? Wie lang war sie? Könnten Sie die Schwierigkeiten beschreiben, die Ihnen begegneten?*

A.: Soweit ich mich erinnere, nahmen wir die Route in der Nähe von Russland. Die Grenzer bedrohten uns mit Waffen. Vielleicht war es die Schuld des Fahrers, der glaubte, wenn er ihnen zwei Flaschen Alkohol geben würde, würden sie uns über die Grenze lassen. Mit Gottes Wille gelang es uns, sicher rüberzukommen und wir erreichten Deutschland. Ein Schleuser begleitete uns, er half uns, illegal über die Grenze zu gelangen. Der erste Halt war ein kleiner Park, wo wir bis zum nächsten Tag warteten, wir reisten ja illegal. Dann ging es weiter: Wir durchquerten etwa sechs oder sieben Kilometer zu Fuß einen Wald. Wir waren eine gemischte Gruppe, auch Ältere. Die Jungen halfen immer den Älteren, selbst wenn sie ihre Kinder dabei im Arm hielten. Es war sehr schwer und ermüdend. Am Ende der Route warteten wir auf den

Î.: *Cum a fost călătoria din România până la Rostock? Cât de lungă a fost? Ați putea descrie dificultățile pe care le-ați întâmpinat?*

R.: Din câte îmi amintesc, am luat-o pe ruta din apropierea Rusiei. Grănicerii ne-au amenințat cu armele. Poate că a fost vina șoferului, care a crezut că, dacă le dădea două sticle de alcool, ei ne-ar fi lăsat să trecem granița. Cu voia lui Dumnezeu, am reușit să trecem în siguranță și am ajuns în Germania. Ne-a condus o călăuză, care ne-a ajutat să trecem granița ilegal. Prima oprire a fost într-un mic parc, unde am așteptat până a doua zi, deoarece călătoream ilegal. Apoi ne-am continuat drumul: am traversat o pădure, vreo 6–7 km pe jos. Eram un grup mixt, inclusiv oameni în vârstă. Cei tineri îi ajutau mereu pe bătrâni, chiar dacă ei își țineau în brațe copiii. A fost foarte greu și obositor. La capătul rutei, am

năchsten Schleuser. Wer Angehörige hatte, die dort lebten, konnte Verbindung zu ihnen aufnehmen und sie um Hilfe bitten. Wir waren uns des Risikos bewusst. Wir hatten Gerüchte über Erschießungen an der Grenze gehört, wir waren ängstlich. Dann fanden wir einen geschützten Ort im Wald, wo wir darauf warteten, abgeholt zu werden. Um die Autos zu erreichen, mussten wir bis zur Sicherheitszone kriechen, ohne ein Geräusch zu machen. Danach quetschten sie uns zu jeweils siebt oder acht in die Autos. Sie brachten uns direkt zur Unterkunft, wo wir das Recht hatten, um Asyl zu bitten.

F.: *Wie war dieser Ort in Rostock, wo Sie ankamen? Wie haben Sie sich als Asylbewerber gefühlt?*

A.: Vor allem ließen sie uns erstmal rein. Als wir ankamen, so müde und schmutzig, da war es schon fast Morgen. Sie teilten uns mit, am

așteptat următoarea călăuză. Cei care aveau rude stabilite acolo puteau să ia legătura cu ele și să le ceară ajutorul. Eram conștienți de riscuri. Auziserăm zvonuri despre împușcături la graniță, eram speriați. Am găsit un loc ferit din pădure, unde am așteptat până au venit să ne ia. Pentru a ajunge la mașini, a trebuit să ne târâm spre zona sigură fără să facem zgomot. Apoi ne-au înghesuit în mașini, câte șapte, opt inși în fiecare. Ne-au dus direct la tabără, unde aveam dreptul să facem cerere de azil.

Nachmittag müssten wir im Rahmen des Registrierungsvorgangs ein paar Fragen beantworten. Wir entdeckten ungefähr 100 Meter weit weg einen kleinen Laden, ich ging hinein, um für die Kinder etwas Essen zu kaufen. In diesem Moment sah ich zum ersten Mal Menschen, deren Gesichter mit Schals verumumt waren, die Arme waren bunt und sie trugen ein Abzeichen, das dem der Nazis ähnelte. Sie sagten etwas zu mir. Ich habe nicht verstanden, was es war, aber ich musste kein Deutsch können, um zu merken, wie überheblich und boshaft sie waren. Vielleicht haben sie mich auch beschimpft. Im Lager stellten sie jeden Tag andere Fragen. Es ging immer so weiter und sie fragten immer wieder: Warum hast du dein Land verlassen?

Î.: *Cum era locul din Rostock unde ați ajuns? Cum v-ați simțit în calitate de azilant?*

R.: În primul rând, ne-au lăsat să intrăm. Când am ajuns noi, oboșiți și murdari, era aproape dimineață. Ne-au spus că după-amiază trebuia să răspundem la niște întrebări în cadrul demersurilor de înregistrare. Am zărit un magazinaș la vreo sută de metri distanță, m-am dus acolo să cumpăr ceva de mâncare pentru copii. În acel moment, am văzut prima oară niște oameni care aveau fețele acoperite cu eșarfe și mâinile vopsite și care purtau o emblemă asemănătoare cu cea a naziștilor. Mi-au zis ceva. Nu am înțeles ce, dar nici nu era nevoie să vorbesc germana ca să le simt aroganța și răutatea. Poate că m-au și înjurat. În tabără, puneau azi o întrebare, mâine alta. Au continuat în acest ritm, întrebând încontinuu: de ce ai plecat din țara ta?

F.: *Haben Sie eine schöne, positive Erinnerung an die Zeit, die Sie in Rostock verbracht haben?*

A.: Etwas Schönes? Es war nicht schön. Ich kann auch nicht behaupten, dass es eine schreckliche Erfahrung war, aber alles stand Kopf, so nahm ich es wahr. Wir verstanden uns nicht, bis dann ein junger Mann kam, der Deutsch konnte und uns die Kontaktaufnahme zum Personal erleichterte. Ich bin nicht sicher, ob er wie wir war oder ihr Angestellter. Ich wusste nicht, was sie mit uns vorhatten.

F.: *Was kommt Ihnen in den Kopf, wenn Sie daran denken, was Sie in Rostock erlebt haben? Können Sie in ein paar Worten zusammenfassen, an was Sie sich erinnern?*

Î.: *Aveți vreo amintire frumoasă, pozitivă din timpul șederii la Rostock?*

R.: Ceva frumos? Nu a fost frumos. Nu pot să spun nici că a fost o experiență oribilă, dar totul era cu susul în jos, așa am simțit. Nu ne înțelegeam între noi, până când a venit un tânăr, care știa limba germană și ne-a facilitat legătura cu personalul. Nu sunt sigur dacă era la fel ca noi sau era angajatul lor. Nu știam ce au de gând cu noi.

Î.: *Ce vă vine în minte când vă gândiți la ceea ce ați trăit la Rostock? Puteți descrie în câteva cuvinte ce vă amintiți?*

A.: Mir fällt es schwer, mich daran zu erinnern, was passiert ist. Ich war Vater von fünf Kindern. Ich gewöhnte mich schnell an die Aggressivität und Arroganz uns gegenüber. Kurz vor der ersten Befragung, mit der unser Status abgesichert werden sollte, dem dann die Erlaubnis zum Umzug hätte folgen können, begann der Lärm. Es war ein schwacher Lärm, der sowohl von außen als auch von innen kam. Ich verstand nicht, was sie sagten, aber ich sah Flammen. Viele Flammen. Flaschen, zerbrochenes Glas und Feuer. Ich und meine Familie wollten raus, ohne weiter nach den anderen zu sehen, sie waren hinter uns zurückgeblieben. Es waren sehr viele Menschen, Roma und Rumänen. Aber die Haupteingänge waren abgeschlossen. Wer hatte das getan? Nach ein paar Sekunden waren wir gezwungen, die Türen einzuschlagen, uns mit ganzer Kraft gegen sie zu werfen und die Scheiben einzuschlagen. Inzwischen war die Polizei da. Die meisten Polizisten blieben ruhig, ohne etwas zu tun, und nur ein paar machten sich auf, uns raus in den Park

R.: Mi-e greu să rememorez ce s-a întâmplat. Eram tatăl a cinci copii mici. M-am familiarizat repede cu agresivitatea și aroganța lor față de noi. Puțin înainte de ultimul interviu, cel care trebuia să ne asigure un statut și, în cele din urmă, să ne permită să ne mutăm, au început zgomotele. Era un zgomot slab, care venea atât din afară, cât și dinăuntru. Nu pricepeam ce spun, dar am văzut flăcări. Multe flăcări. Sticle, sticlă spartă și foc. Eu și familia mea am vrut să ieșim, fără să ne mai uităm la ceilalți, care rămăseseră în urmă. Erau foarte mulți, romi și români. Dar ușile principale erau încuiate. Cine ar fi putut face asta? După câteva secunde, am fost nevoiți să spargem ușile, să ne împingem în ele cu toată forța și să le spargem geamurile. Între timp, a apărut poliția. Cei mai mulți polițiști au rămas calmi, fără să facă nimic, și doar câțiva au avut grijă să ne escorteze și să ne mute afară, în parcul din apropiere. Am stat acolo o vreme să ne liniștim după ce ne-am regăsit

zu begleiten, der dort in der Nähe lag. Da blieben wir eine Weile, um uns zu beruhigen. Nachdem wir wieder zu uns gekommen waren, schlossen wir uns mit unseren Leuten zusammen. Ich habe meine Kinder und meine Frau aus den Flammen retten müssen.

F.: Sind Sie allein dort rausgekommen?

A.: Ich habe meiner Familie geholfen, wir entkamen auf eigene Faust. Gleich nach dem Angriff kamen unsere Leute, Verwandte und Mitglieder unserer Community, Roma, sie kamen und halfen uns, als sie von den Angriffen erfuhren, viele kamen mit dem Auto. Aber sie hatten Angst, sich uns und der Umgebung zu nähern, denn es waren sehr viele Angreifer; außerdem waren da noch eine Menge Passanten, Einwohner und Polizisten. Als ich mich von einem geschützten Ort aus umsah, bemerkte ich, wie viele Angreifer es waren. Aber die Polizei hatte ihnen nichts entgegensetzen.

și ne-am regrupat cu cei apropiați. A trebuit să-mi salvez soția și cei cinci copii din foc.

Î.: Ați scăpat de acolo pe cont propriu?

R.: Eu mi-am ajutat familia, apoi am scăpat singuri. Imediat după atacuri, oamenii noștri, rude și membri ai comunității noastre, romi, au venit să ne ajute când au aflat de atacuri, mulți dintre ei au venit cu mașina. Dar le-a fost frică să se apropie de noi, de zonă, pentru că erau foarte mulți atacatori; în plus, erau și o mulțime de trecători, localnici și polițiști. Când m-am uitat în jur, dintr-un loc mai ferit, am văzut că erau foarte mulți [atacatori]. Dar poliția nu le putea face față.

F.: Haben Sie nach diesem Angriff irgendeine Unterstützung bekommen?

A.: Von der Polizei? Ja, sie halfen uns, aber man sah, dass einige von ihnen Angst hatten. Zum Beispiel zitterte einer der Offiziere, während er uns fragte, ob wir Verwandte oder Freunde hätten, die uns von dort abholen könnten: „Wenn ihr die Möglichkeit habt, wegzufahren, dann fahrt besser.“ Ein Freund lud uns ins Auto, wir drängten uns zu zehnt da rein. Ich sah, dass auch er Panik hatte, und weil ich die Stadt nicht kannte, sagte er, er würde fahren. Er fuhr, ohne anzuhalten und wir gelangten auf eine Landstraße. Wenn ich heute nochmal dort hinfahren würde, wüsste ich nicht, wo lang. Wir waren irgendwann ziemlich weit entfernt. Mein Freund ließ einen Teil der Passagiere aussteigen und fuhr weiter, bis wir alle ausgestiegen waren, wo wir hinwollten. Die Angst, die Angst war nicht verschwunden, wir konnten nicht mal schlafen.

Î.: Ați primit vreun sprijin după aceste atacuri?

R.: De la poliție? Da, ne-au ajutat, dar se vedea că unii dintre ei sunt speriați. De exemplu, unul din ofițeri tremura în timp ce ne întreba dacă avem rude sau prieteni care să ne ia de acolo: „Dacă aveți posibilitatea să plecați de aici, mai bine plecați.“ Un prieten ne-a luat în mașina lui, eram peste zece inși înghesuți înăuntru. L-am văzut și pe el panicat și, cum eu nu știam orașul, a zis că o să conducă el. A condus fără oprire, și am ajuns pe un drum de țară. Dacă aș mai merge azi acolo, n-aș ști pe unde s-o iau. Eram destul de departe la un moment dat. Prietenul meu a lăsat să coboare o parte din pasageri și a continuat să conducă până am coborât cu toții unde voiam să coborâm. Frica, frica nu a dispărut, nici măcar nu puteam să dormim.

F.: *Wie haben Sie und Ihre Familie es geschafft, Ihr Leben nach den Angriffen fortzusetzen?*

A.: In Deutschland? Wir hatten Glück, dass wir an einen Ort weit entfernt von Rostock kamen. Nach fast einer Woche fand ich eine Zuflucht in einer Gegend, die wie ein Wald war. Der Ort war wie ein Aufnahmelager. Als sie mich und meine Familie dort zuwiesen, nahmen sie einen 300 Kilometer von Rostock entfernten Ort. Nach kurzer Zeit hörte ich, dass die Angreifer sich wieder näherten. Von einem Tag auf den anderen kamen sie näher; sie steckten andere Orte in Brand und die Ironie war, dass sie nur Orte mit Roma im Visier hatten. An jedem Ort, an dem Roma wohnten, gab es täglich solche Nachrichten: „Sie haben angezündet, angegriffen, haben uns verfolgt.“ Wir blieben noch fünf, sechs Monate, bis wir es eines Tages nicht mehr aushielten. Wie brachen auf ... und es gibt da einen Spruch: So wie wir fortgingen, so kamen wir wieder heim.

Î.: *Cum ați reușit dvs. și familia dvs. să vă continuați viața după atacuri?*

R.: În Germania? Am avut noroc că am ajuns într-un loc departe de Rostock. După aproape o săptămână, mi-am găsit refugiu într-o zonă asemănătoare unei păduri. Locul era amenajat ca o tabără de primire. Când ne-au mutat pe mine și pe ai mei, au ales un loc aflat la aproape 300 km de Rostock. În scurt timp, am auzit că atacatorii se apropiau din nou. De la o zi la alta, erau din ce în ce mai aproape; au incendiat alte locuri, iar ironia face că vizau doar așezările de romi. În fiecare zonă populată de romi, circulau zilnic astfel de știri: „Au incendiat, au atacat, au venit după noi“. Am mai rămas cinci, șase luni, până când, într-o zi, n-am mai suportat. Am plecat. Am plecat ... și e o vorbă: la fel cum am plecat de acasă, tot așa m-am întors.

F.: *Sind Sie nach Rumänien zurückgekehrt?*

A.: Ja, ich ging zurück. Ich konnte nicht mehr bleiben. Ich hatte Angst um meine Kinder.

F.: *Wie war Ihr Leben in Rumänien nach all dem, was passiert war?*

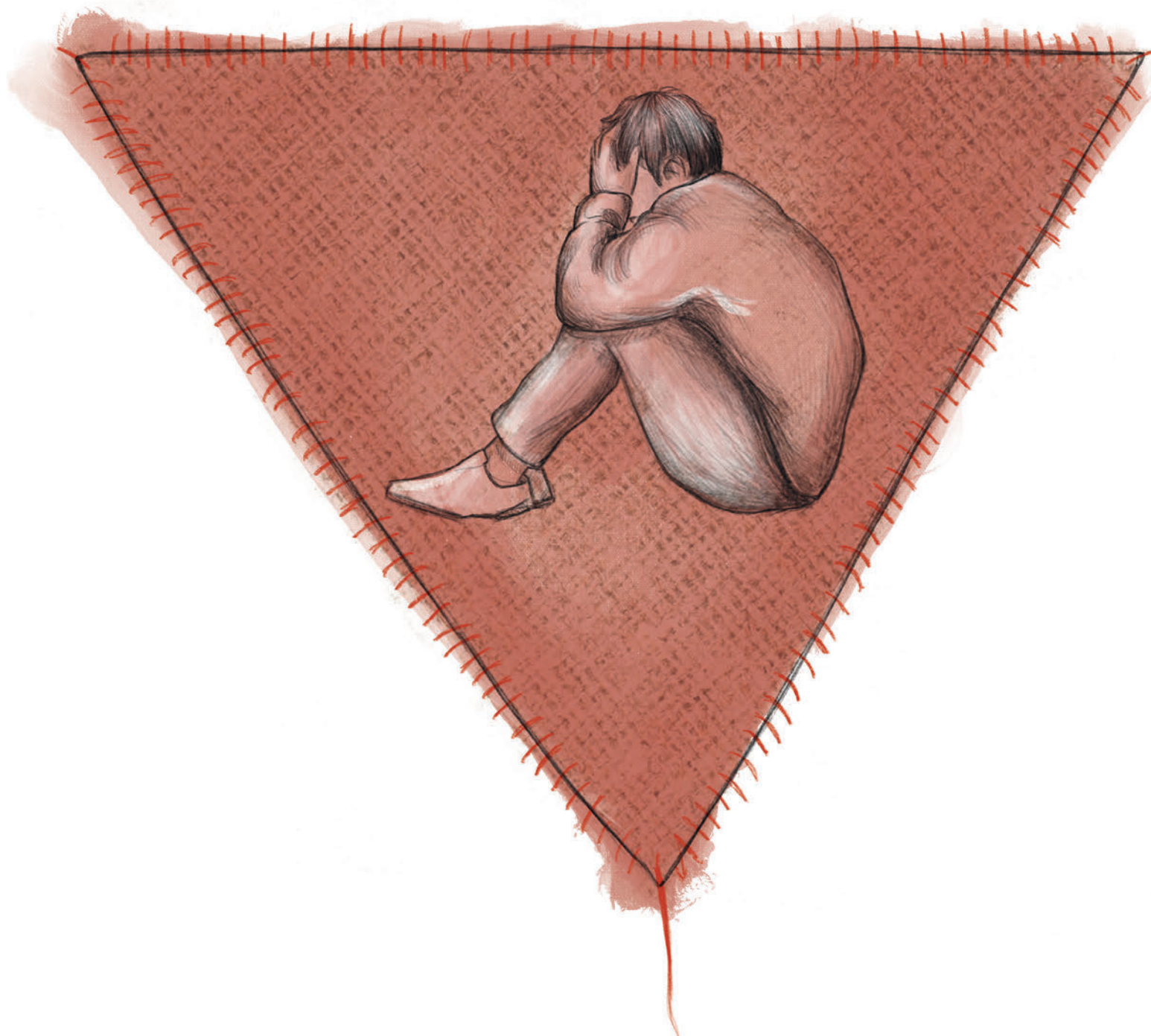
A.: Etwas schlimmer als vorher. Zum Beispiel gab es die Fabrik nicht mehr, in der ich gearbeitet hatte. Alles war immer mehr in Auflösung begriffen. Ich konnte nichts tun, ich konnte keine Anstellung finden, außer als Arbeiter in einem Park, zu einem miserablen Lohn. Mit diesem Lohn konnte ich nicht mal zwei Personen über die Runden bringen.

Î.: *V-ați întors în România?*

R.: Da, m-am întors. Nu mai puteam să stau acolo. Mi-era prea frică pentru copiii mei.

Î.: *Cum a fost viața dvs. în România, după toate cele întâmplate?*

R.: Puțin mai rău decât înainte. De exemplu, fabrica la care lucram nu mai exista. Și, încet-încet, totul a început să se destrame. Nu aveam ce să fac, nu puteam să mă angajez decât ca muncitor în parc, pe un salariu de mizerie. Cu acel salariu, nu puteam să întrețin nici măcar două persoane.

F.: *Wie denken Sie jetzt über die Erfahrung, die Sie in Deutschland gemacht haben?*

A.: Was soll ich sagen? Ich bin bis zur zehnten Klasse in die Schule gegangen. Ich habe über den Zweiten Weltkrieg gelesen und weiß, was passiert ist und was sie den Roma angetan haben. Wenn ich an diese Ereignisse denke, dann glaube ich, dass sie uns dasselbe antun wollten. In mir sind noch immer Angst und Verachtung, und wenn ich es könnte, würde ich sie verklagen. Ich würde vor Gericht gehen und würde sie des Hasses anklagen. Eines immensen Hasses ...

F.: *Wie geht es Ihnen heute, wenn jemand Interesse an diesen alten, fast vergessenen Erinnerungen zeigt?*

Î.: *Cum vă gândiți acum la experiența prin care ați trecut în Germania?*

R.: Ce pot să spun? Am mers la școală până în clasa a X-a. Am citit despre al Doilea Război Mondial și știu ce s-a întâmplat și ce le-au făcut romilor. Dacă mă gândesc la incidente, cred că au vrut să ne facă același lucru și nouă. Am rămas cu o teamă și cu un dispreț în mine, iar dacă aș avea cum, i-aș da în judecată. Aș merge la tribunal și i-aș acuza de ură. O ură colosală...

Î.: *Cum vă simțiți azi când cineva se arată interesat de aceste amintiri vechi, aproape uitate?*

A.: Dieses Interesse freut mich. Ich freue mich und wünsche mir, dass diese Geschichte möglichst viele Menschen erreicht. Vielleicht würden dann mehr Maßnahmen ergriffen, damit dieser Hass aufhört. Es ist empörend, dass dieselben Menschen wie damals denselben Menschen wie damals dasselbe wie damals antun. Ich will, dass diese Geschichte auch außerhalb Europas sichtbar wird, dass man sieht, was Menschen einander antun.

F.: *Was würden Sie den Menschen in Rostock gerne sagen?*

A.: Ich will alle ermutigen, sich zu erinnern, und wenn sie die Gelegenheit haben, darüber zu reden, was damals passiert ist. Vielleicht haben sie eine andere Sichtweise, oder vielleicht war ihre Erfahrung schlimmer.

R.: Acest interes mă bucură. Mă bucur și aș vrea ca povestea asta să ajungă la cât mai mulți oameni. Poate că în felul acesta se vor lua mai multe măsuri și poate că ura va dispărea. E revoltător că aceiași oameni le fac același lucru acelorași oameni. Vreau ca povestea asta să fie vizibilă și în afara Europei și să se vadă ce pot să le facă unii oameni altora.

Î.: *Ce ați dori să le spuneți oamenilor din Rostock?*

R.: Vreau să-i încurajez pe toți să-și amintească și, dacă au ocazia, să vorbească despre ce s-a întâmplat atunci. Poate că au perspective diferite sau poate că experiența lor a fost mai dură.

F.: *Wie hat dieses Erlebnis Sie verändert?*

A.: Es hat mich verändert. Es hat bewirkt, dass ich in meinem Land bleiben will, was auch immer passiert. Es hat bewirkt, dass ich hart arbeitete, um meine Kinder nach Möglichkeiten aufwachsen zu lassen. Das ist besser, als das Leben aller aufs Spiel zu setzen. Seither habe ich das Land nicht mehr verlassen. Ich habe bis zum jetzigen Zeitpunkt so viel gearbeitet, wie ich nur konnte.

F.: *Zum Abschluss dieses Interviews wage ich zu fragen: Glauben Sie, dass sich das, was vor dreißig Jahren passiert ist, wiederholen könnte?*

A.: Die Tatsache, dass wir keine fünfzig Jahre nach dem Zweiten Weltkrieg etwas Derartiges erlebt haben, zeigt, dass solche Gewalttaten

Î.: *Cum v-a schimbat experiența asta?*

R.: M-a schimbat. M-a făcut să vreau să rămân pe pământul meu, orice ar fi. M-a făcut să muncesc mai mult ca să-mi cresc copiii, așa cum m-am priceput. E mai bine așa decât să pui în pericol viața tuturor. De atunci, nu am mai plecat din țară. Am rămas acasă. Am muncit cât am putut până la vârsta asta.

Î.: *Pentru a încheia acest interviu, îndrăznesc să vă întreb: credeți că ceea ce s-a întâmplat acum treizeci de ani s-ar putea repeta?*

R.: Faptul că noi am pățit așa ceva la nici cincizeci de ani de la al Doilea Război Mondial arată că asemenea violențe se pot repeta. De la cel de-al Doilea Război Mondial până în 1992 sunt doar cincizeci de ani. Se poate întâmpla din nou. Poate că acest popor, ger-

sich wiederholen können. Vom Zweiten Weltkrieg bis 1992 sind es nur fünfzig Jahre. Es kann wieder passieren. Vielleicht hat dieses Volk, die Deutschen, tiefgreifende Gründe, was uns betrifft, einen tiefsitzenden Hass gegen die Roma. Nicht gegen Rumänen, sondern gegen die Roma.

F.: *Möchten Sie noch etwas hinzufügen?*

A.: Ich will, dass alle Roma ihre Rechte einfordern, damit wir alle ein würdigeres Leben führen können. Wenn nicht für uns, dann wenigstens für die nachkommenden Generationen.

manii, are motive mai profunde în ce ne privește, o ură mai profundă față de romi. Nu față de români, ci față de romi.

Î.: *Mai doriți să adăugați ceva?*

R.: Vreau ca toți romii să-și ceară drepturile, pentru ca noi toți să ducem o viață mai demnă. Dacă nu pentru noi, măcar pentru noile generații.

„Noch nie ist jemand gekommen, um mich etwas zu fragen“

Interview mit Leonora Dumitru, Juli 2022

Leonora Dumitru ist Marians Frau und wird auch Shukarina genannt. Mit ihrem Mann und den beiden Töchtern arbeitet sie auf dem Markt in Craiova. Sie verkaufen dort und lieben ihre Arbeit. Beide Töchter sind Fahrerinnen, was bei der Lagerung und Auslieferung der Waren eine große Hilfe ist.

Die Familie hat hart gearbeitet, um sich ein Leben in Craiova aufzubauen, wo sie jetzt ein Haus und einen Garten besitzt. Sie sind stolz darauf, in ihrer Heimatstadt geblieben zu sein, anstatt ins Ausland zu ziehen. Sie unterstützen lokale Initiativen für die Rom*nja-Gemeinschaft und sind gespannt auf weitere Fortschritte.

„Nimeni nu a venit vreodată să mă întrebe ceva“

Interviu cu Leonora Dumitru, iulie 2022

Leonora Dumitru, numită și Șukarina, este soția lui Marian. Împreună cu soțul ei și cu cele două fiice, lucrează la târgul din Craiova. Sunt comercianți acolo și își iubesc munca. Ambele fiice sunt șoferițe, lucru de mare ajutor în stocarea și livrarea mărfurilor.

Cei doi soți împreună cu ficele lor au muncit din greu pentru a-și face un rost la Craiova, unde dețin acum o casă și o grădină. Sunt mândri că au rămas în orașul natal, în loc să plece în străinătate. Susțin o serie de inițiative locale în favoarea comunității rome și așteaptă cu nerăbdare noi progrese.

Frage: Wie würden Sie Ihr Leben in Rumänien vor der Revolution und kurz danach beschreiben?

Antwort: Gleich nach der Revolution verließen wir Rumänien auf der Suche nach einem besseren Leben, denn während der kommunistischen Zeit haben wir dort schwierige und schlimme Verhältnisse gehabt. Wir wollten nach Deutschland, weil wir auf ein besseres und sichereres Leben hofften, vor allem für unsere Kinder.

F.: Das war der Grund, warum Sie aus Rumänien weggegangen sind?

A.: Ja. In Rumänien führten wir ein Leben voller Unsicherheiten. Wir gingen nach Deutschland, weil wir uns eine bessere Zukunft wünschten.

Întrebare: Cum ați descrie viața dumneavoastră în România înainte de revoluție și imediat după?

Răspuns: Imediat după revoluție, am plecat din România în căutarea unei vieți mai bune, pentru că acolo, în perioada comunistă, avuseserăm parte de condiții dificile și dure. Voiam să ajungem în Germania, pentru că speram la o viață mai bună, mai liniștită și mai sigură, mai ales pentru copiii noștri.

Î.: Acesta a fost motivul pentru care ați plecat din România?

R.: Da. În România, duseserăm o viață plină de riscuri. Am plecat în Germania pentru că ne doream un viitor mai bun.

F.: Wie war die Fahrt von Craiova nach Deutschland? Ich nehme an, dass Sie aus Craiova losgefahren sind.

A.: Wir fuhren in Craiova los. Wir nahmen den Zug und hielten zuerst in Ungarn.

F.: Was passierte dann?

A.: Unser Ziel war Rostock.

F.: Erinnern Sie sich, wie lang die Reise dauerte?

A.: Sie dauerte über zwei Tage.

Î.: Cum a fost călătoria de la Craiova spre Germania? Presupun că ați plecat din Craiova.

R.: Am plecat din Craiova. Am mers cu trenul și ne-am oprit mai întâi în Ungaria.

Î.: Ce s-a întâmplat apoi?

R.: Destinația noastră finală era Rostock.

Î.: Vă amintiți cât a durat drumul?

R.: Drumul a durat două, trei zile.

F.: *Erinnern Sie sich an die Ankunft in Rostock?*

A.: Als wir dort ankamen, nahmen sie uns zur Registrierung auf. Ich ließ mich mit meinen Kindern alleine eintragen. Alle meine Kinder waren bei mir. Wir hatten uns kaum registrieren lassen, als eines Tages eine Gruppe maskierter Leute unseren Wohnblock stürmte. Wir sahen, dass sie Naziembleme trugen. Sie warfen mit Brandsätzen, um die komplette Etage in Brand zu stecken. Sie schlossen die Türen ab. Und wir steckten innen fest. Rostock stand in Flammen. Viele Männer aus unseren Gruppen, auch mein Mann, kamen uns zu Hilfe, sie traten die Türen ein. Das war unsere einzige Chance, nach draußen zu kommen. Auch die Polizei kam. Die Polizisten schauten in die Flammen, taten aber nicht allzu viel. Rostock stand in Flammen und wir versuchten zu entkommen. Wir wollten uns verstecken, aber wir hatten Angst, uns in der Menge aus den Augen zu verlieren.

Î.: *Vă amintiți sosirea la Rostock?*

R.: Când am ajuns în acolo, ne-au primit pentru înregistrare. M-am înscris singură, cu copiii mei. Toți copiii mei erau cu mine. Abia ne înregistraserăm, când, într-o zi, un grup de oameni mascați au dat buzna în blocul nostru. Ne-am dat seama că purtau însemne naziste. Au aruncat cu sticle incendiare, ca să dea foc la tot etajul. Au încuiat ușile. Și am rămas blocați înăuntru. Rostockul era în flăcări. Mulți bărbați din grupurile noastre, inclusiv soțul meu, au venit să ne ajute, să spargă ușile. Era singura noastră posibilitate de a fugi afară. A venit și poliția. Dar polițiștii se uitau la flăcări fără să facă mare lucru. Rostockul era în flăcări, iar noi ne chinuiam să găsim o ieșire. Am vrut să ne ascundem, dar ne era frică să nu ne pierdem unii de alții în mulțime.

F.: *Wie lange waren Sie schon in Rostock, als diese unglücklichen Ereignisse stattfanden?*

A.: Die Angriffe begannen etwa einen Tag, nachdem wir angekommen und registriert worden waren. Ausgerechnet als wir ankamen, hatten sie beschlossen, das Gebäude anzuzünden.

F.: *Mal abgesehen von den Angreifern, wie fanden Sie das Verhalten des Personals dort? Wie waren die Angestellten?*

A.: Ich weiß nicht, wie ich sie beschreiben soll, manche behandelten uns schlecht, andere waren freundlich.

Î.: *De cât timp erați la Rostock când au avut loc aceste evenimente nefericite?*

R.: Atacurile au început cam la o zi după ce am ajuns și ne-am înregistrat. Chiar când am ajuns noi, ei au decis să dea foc clădirii.

Î.: *Abstracție făcând de atacatori, cum vi s-a părut comportamentul personalului din acel loc? Cum erau angajații?*

R.: Nu știu cum să-i descriu, unii s-au purtat urât cu noi, alții au fost amabili.

F.: *Sie sagten, das Erste, was Ihnen in den Sinn kommt, wenn Sie an Rostock denken, wäre Feuer. Warum?*

A.: Ja. Feuer. Die Kinder waren noch klein, ich war verzweifelt. Wir waren gerade erst angekommen, wir hatten unser ganzes Leben zurückgelassen in der Hoffnung, ein besseres Leben zu finden, aber dann passierte dieses Unglück. Wir waren in einem kritischen Moment gekommen.

F.: *Wie haben Sie das überwunden? Hat Ihnen später jemand geholfen?*

A.: Uns hat niemand geholfen außer unseren eigenen Leuten. Während wir eingeschlossen waren, warfen sie immer weiter mit Brandsätzen.

Î.: *Ați spus că primul lucru care vă vine în minte când vă gândiți la Rostock este focul. De ce?*

R.: Da. Focul. Copiii erau foarte mici, iar eu eram disperată. Abia veniserăm acolo, ne lăsaserăm toată viața în urmă, în speranța că vom găsi o viață mai bună, dar, din păcate, s-a întâmplat nenorocirea asta. Am ajuns într-un moment critic.

Î.: *Cum ați depășit momentul? V-a ajutat cineva ulterior?*

R.: Nu ne-a ajutat nimeni în afară de oamenii noștri. În timp ce noi eram încă blocați înăuntru, ei tot aruncau cu sticle incendiare.

F.: *Also haben Sie sich selbst gerettet?*

A.: Die Männer haben die Türen eingetreten, sie wendeten Gewalt an. Es waren viele aus unserer Community, über hundert Familien.

F.: *Was taten die Angestellten des Zentrums?*

A.: Als sie kamen, war es Nacht. Sie kamen ziemlich spät. Rostock stand schon in Flammen, als die Polizei und wichtige Leute aus der Stadt ankamen.

F.: *Haben Sie nach den Angriffen irgendeine Unterstützung erhalten?*

A.: Am Ende des Tages, als sie versuchten, uns zusammen zu holen,

Î.: *Deci v-ați salvat pe cont propriu?*

R.: Bărbații au spart ușile, au folosit forța. Erau mulți din comunitatea noastră, peste o sută de familii.

Î.: *Ce-au făcut angajații centrului?*

R.: Când au venit ei, era noapte. Au venit destul de târziu. Rostockul era deja în flăcări când au venit poliția și persoane importante din oraș.

Î.: *Ați primit vreun sprijin după atacuri?*

R.: La sfârșitul zilei, când au încercat să ne adune, majoritatea familiilor plecaseră deja, se ascuseseră, iar autoritățile nu le-au găsit.

war die Mehrheit der Familien schon weg, sie hatten sich versteckt und die Behörden fanden sie nicht mehr.

F.: *Wenn wir die Attentate mal beiseitelassen, könnten Sie erzählen, wie Sie und Ihre Familie es geschafft haben, Ihren Aufenthalt in Deutschland weiterzuführen und zu planen?*

A.: Wir fahren los und konnten an einen anderen Ort, in eine andere Stadt. Wir zogen um. Wir hatten eine neue Wohnung, wir waren aus Rostock geflohen. Wir waren in einer neuen Stadt.

F.: *Wie lange waren Sie insgesamt in Deutschland?*

A.: Fast ein Jahr.

Î.: *Dacă ne îndepărtăm puțin de atentate, ați putea povesti cum ați reușit dvs. și familia dvs. să vă planificați și să vă continuați șederea în Germania?*

R.: Am plecat și am reușit să ajungem în altă așezare, în alt oraș. Ne-am mutat acolo. Aveam o casă nouă, pentru că fugiserăm din Rostock. Eram într-un oraș nou.

Î.: *În total, cât timp ați petrecut în Germania?*

R.: Aproape un an.

F.: *Wenn Sie heute daran denken, was fühlen Sie hinsichtlich dieser Erfahrung?*

A.: Das waren furchtbare Augenblicke. Wenn ich mich an diese Momente erinnere, wie ich sie damals durchlebt habe, dann merke ich, dass ich Terror erlebt habe.

F.: *Haben Sie schon mal darüber geredet? Hat sich jemals jemand interessiert daran gezeigt?*

A.: Noch nie ist jemand gekommen, um mich etwas zu fragen. Es sind nie welche von den wichtigen Leuten gekommen, um mich etwas zu fragen. Ich war es gewohnt, meinen Kindern zu erzählen, was ich durchgemacht habe, wie wir gekämpft haben, wie sie uns behandelten, sie sollten verstehen, wie es uns damals ergangen ist.

Î.: *Dacă vă gândiți la ziua de azi, ce simțiți în lumina acestei experiențe?*

R.: Au fost clipe oribile. Când îmi amintesc momentele pe care le-am trăit atunci, simt că am trecut prin teroare.

Î.: *Ați vorbit vreodată despre asta? S-a arătat cineva interesat de povestea asta?*

R.: Nimeni nu a venit vreodată să mă întrebe ceva. N-au venit niciodată oameni importanți să mă întrebe ceva. Obişnuiam să le spun copiilor prin ce am trecut, cum ne-am zbatut, cum ne-au tratat, ca să înțeleagă cum eram noi înainte.

F.: Was glauben Sie, warum diese Menschen Sie so schlecht behandelt haben? Warum haben Sie das getan?

A.: Ich weiß nicht. Vielleicht waren sie Teil einer völlig andersartigen Gruppe. Ich kann es mir nicht erklären. Vielleicht waren es Hitler-Anhänger. Vielleicht waren das diese Sorte Menschen, die Roma hassen oder alle Menschen, die in ihr Land kommen. Ich verstehe nicht, warum sie das getan haben.

F.: An jenem Tag waren Sie, Ihre Familie und die anderen dem Tod sehr nahe, Ihren Erzählungen nach. Was hätten die anderen tun können, um Sie zu unterstützen?

A.: Ich hätte mir gewünscht, sie hätten sich um uns gekümmert, so wie es sich gehört, sie hätten uns geschützt und das verhindert, was dann geschah.

Î.: De ce credeți că acei oameni au fost răi cu dvs.? De ce au făcut asta?

R.: Nu știu. Poate făceau parte dintr-un grup total diferit. Nu-mi explic. Poate erau oamenii lui Hitler. Poate sunt doar acel gen de oameni care-i urăsc pe romi sau orice oameni care intră în țara lor. Nu înțeleg de ce au făcut ce au făcut.

Î.: În ziua aceea, dvs., familia dvs. și ceilalți ați fost foarte aproape de moarte, din ce povestiți. Ce ar fi putut face ceilalți pentru a vă veni în sprijin?

R.: Mi-aș fi dorit să ne ia în grija lor cum se cuvine, să ne protejeze și să prevină ce s-a întâmplat.

F.: Wenn wir uns vorstellen, wir stehen jetzt vor denen aus Rostock, was würden Sie ...

A.: Daran will ich gar nicht denken. Ich möchte dort nicht noch einmal sein und daran denken, was wir erlitten haben. Ich will diese Menschen nicht mehr sehen, das würde bedeuten, wieder in die Flammen zu sehen. Es waren Hunderte von Angreifern, die in unseren Wohnblock eingedrungen sind, nicht nur zwei oder drei. Es waren Hunderte, mit Autos, mit Brandsätzen und Flaschen. Sie umzingelten uns, das ganze Gebäude. Rostock gehörte ihnen.

Î.: Să ne imaginăm că vă aflați acum în fața celor de la Rostock, ce ați ...

R.: Nici nu vreau să mă gândesc. N-aș vrea să fiu din nou acolo, având în vedere tot ce am îndurat. Nu vreau să-i mai văd pe acei oameni, ar însemna să văd iar flăcările. Au fost sute de atacatori care au pătruns în blocul nostru, nu doar doi, trei. Au fost sute, cu mașini, cu sticle. Ne-au încolțit, au înconjurat întreaga clădire. Rostockul era al lor.

F.: *Aber was würden Sie den Angestellten von damals sagen und dem Personal von heute in Rostock?*

A.: Ich würde ihnen sagen, sie sollten andere Menschen nicht mehr schlecht behandeln, sondern im Gegenteil so viel helfen, wie sie können, vor allem denen, die in ihr Land kommen, denn niemand geht freiwillig von zu Hause weg. Sie gehen, weil sie ihre Kinder mit guter Bildung, in Würde und Sicherheit aufwachsen lassen wollen. Sie gehen für ein besseres Leben fort.

F.: *Wollen Sie uns sagen, was Sie damals als Mutter und junge Frau gefühlt haben, als Sie die Reise ins Unbekannte angetreten hatten?*

A.: Damals waren meine Kinder klein, meine einzige Sorge war, sie zu beschützen, so gut ich konnte, damit ihnen nichts Schlimmes passierte.

Î.: *Dar ce le-ați spune angajaților de atunci și personalului de azi de la Rostock?*

R.: Le-aș spune să nu se mai poarte urât cu alți oameni, ci, dimpotrivă, să ajute când pot, mai ales pe cei care ajung în țara lor, pentru că nimeni nu pleacă de bună voie de acasă. Pleacă pentru că vor să-și crească copiii, să le ofere acces la o educație mai bună, să-i ajute să crească demn și în siguranță. Pleacă pentru o viață mai bună.

Î.: *Ați vrea să ne spuneți ce ați simțit atunci în calitate de mamă și de femeie tânără plecată într-o nouă călătorie?*

R.: Atunci toți copiii mei erau mici, singura mea grijă era să-i protejiez cât de bine puteam, ca să nu li se întâmple nimic rău.

F.: *Wie alt waren die Kinder damals?*

A.: Die ältere Tochter war fast zwölf und die kleine dreieinhalb.

F.: *Erinnern sie sich, was passiert ist?*

A.: Sie waren zu klein, um sich zu erinnern. Die Kleine war erst dreieinhalb.

F.: *Wie war Ihre Situation, als sie zurück nach Rumänien kamen?*

A.: Als wir nach Rumänien kamen, verstanden wir, dass wir zwar für ein besseres Leben fortgegangen waren, aber so lange man nicht arbeitet, hat man dort nichts gewonnen.

Î.: *Câți ani aveau copiii la vremea aceea?*

R.: Fata cea mare avea aproape doisprezece ani, iar cea mai mică trei ani și jumătate.

Î.: *Își amintesc ce s-a întâmplat?*

R.: Erau prea mici ca să-și mai amintească. Băiatul cel mai mic avea trei ani și jumătate.

Î.: *Cum a fost viața și situația dvs. când ați ajuns înapoi în România?*

R.: Când am ajuns în România, am tras concluzia că plecaserăm pentru o viață mai bună, dar atâta timp cât nu muncești, n-ai nimic de câștigat acolo.

F.: *Möchten Sie noch etwas hinzufügen, was Ihnen im Zusammenhang mit dieser Zeit wichtig erscheint? Zum Beispiel, haben Sie andere Roma aus ihrer Community getroffen, die sich in derselben Lage befanden?*

A.: Ich habe viele Menschen getroffen, und nicht nur aus unserer Gegend hier um Craiova. Dort traf man auf Menschen von überall, aber der Grund war für alle derselbe: Sie waren von zu Hause fort, weil sie nicht mehr überleben konnten, sie konnten es sich nicht mehr leisten, sie konnten den Schwierigkeiten nicht mehr standhalten. Alle wünschten sich ein besseres Leben. Zum Beispiel gibt es jetzt viele Familien, die noch in Deutschland sind, deren Kinder dort aufgewachsen sind. Dort sind sie geschützter.

Î.: *Doriți să mai adăugați ceva ce vi se pare important în legătură cu acea perioadă? De exemplu, ați întâlnit alți romi din comunitatea dvs. care se aflau în aceeași situație?*

R.: Am întâlnit mulți oameni, nu numai din regiunea noastră, de lângă Craiova. Acolo găseai oameni din toate regiunile, dar motivul era același pentru toți: plecaseră de acasă pentru că nu mai puteau supraviețui, nu-și mai permiteau, nu mai puteau face față greutăților. Cu toții își doreau o un trai mai bun. De exemplu, acum există multe familii care sunt încă în Germania și care și-au crescut copiii acolo. Acolo sunt mai protejați.

F.: *Wie fühlen Sie sich jetzt, wo jemand Interesse daran hat, was Ihnen damals passiert ist, und mit Ihnen ein Interview führt?*

A.: Damit geht es mir gut. Ich freue mich, dass die Menschen sich für unser Leben interessieren und dass sie etwas aufzeigen wollen, dass sie mit uns zusammenarbeiten wollen, um uns zu unterstützen. Ich glaube, sie wollen uns helfen. Denn es gibt auch heute viele Familien, die in schwerer Armut leben.

Î.: *Cum vă simțiți azi când cineva se arată interesat de ceea ce vi s-a întâmplat și când vi se ia un interviu?*

R.: Mă simt bine în privința asta. Mă bucur să văd că oamenii se interesează de viața noastră și că vor să arate ceva, că vor să colaboreze cu noi pentru a ne susține. Cred că vor să ne ajute. Pentru că și azi sunt multe familii care trăiesc într-o sărăcie lucie.

F.: *Welche Auswirkung hat die Angst auf Ihr Leben gehabt?*

A.: Ich will nie mehr die Angst und die Panik von damals fühlen und wünsche niemandem, das zu erleben, was ich in Rostock mit meinen Kindern durchmachen musste. Es war wie die Hölle und ich fühlte mich, als wäre ich in der Hölle. Wir schafften es gerade noch so, zu entkommen, von diesem Ort wegzukommen, um unsere Kinder zu schützen. Ich hörte nur noch verzweifelte Schreie, ich weiß nicht, wie ich es beschreiben soll – alles war ein Horrorszenario. Wir haben gekämpft, um zu entkommen.

F.: *Wir danken Ihnen für die Zeit, die Sie für dieses Interview aufgebracht haben. Auch wenn es Ihnen schwergefallen ist zu erzählen, Ihre Antworten waren sehr eindrucksvoll.*

A.: Ich danke Ihnen auch.

Î.: *Ce impact a avut frica asta asupra vieții dvs.?*

R.: Nu vreau să mai simt niciodată frica și panica de atunci și nu doresc nimănui să treacă vreodată prin ce am trecut eu, cu copiii mei, la Rostock. Totul semăna cu iadul și simțeam că sunt în iad. Abia am reușit să ieșim, să plecăm din locul ăla, ca să ne protejăm copiii. Nu auzeam decât țipete disperate, nu știu ce să mai spun – totul era o scenă de groază. Ne-am luptat să ieșim, să scăpăm.

Î.: *Vă mulțumim pentru timpul acordat acestui interviu. Chiar dacă v-a fost greu să povestiți, răspunsurile dvs. au fost foarte convingătoare.*

R.: Vă mulțumesc și eu.

*Post von den Organisator*innen der Konferenz „Dikh He Na Bister“ auf Instagram, 2024 /*

Imagine postată pe Instagram de organizatorii conferinței Dikh He Na Bister, 2024

„Wir holen uns die Sonnenblume jetzt zurück“

Rede aus dem August 2024

Diese Rede hielt Izabela Tiberiade anlässlich der Feierlichkeiten zum Europäischen Holocaust-Gedenktag für Sinti und Roma in Krakow. 80 Jahre zuvor, am 2. August 1944, wurden die letzten verbleibenden Gefangenen aus dem Abschnitt B II e des Vernichtungs- und Konzentrationslagers Auschwitz-Birkenau geholt, um ermordet zu werden. Die Sinti*zze und Rom*nja hatten zuvor erbitterten Widerstand geleistet.

„Acum, noi vrem să ne luăm floarea-soarelui înapoi“

Discurs din august 2024

Izabela Tiberiade a ținut acest discurs în cadrul festivităților organizate la Cracovia cu prilejul zilei europene de comemorare a holocaustului asupra populației de etnie sinti și romă. Acum optzeci de ani, la 2 august 1944, ultimii prizonieri în viață au fost evacuați din sectorul B II e al lagărului de concentrare și exterminare Auschwitz-Birkenau, pentru a fi uciși. Până atunci, etnicii sinti și romi opuseseră o rezistență acerbă.

In Rumänien war während des Zweiten Weltkriegs die mit dem nationalsozialistischen Deutschland verbündete Militärdiktatur Ion Antonescus an der Macht. Unter seiner Herrschaft wurden mehr als 25.000 Rom*nja nach Transnistrien deportiert und mindestens die Hälfte von ihnen ermordet. Craiova war ein wichtiger Ausgangspunkt für diese Deportationen und den folgenden Genozid.

Dass der 2. August seit 2015 ein europäischer Gedenktag ist, geht auf jahrzehntelange politische Kämpfe zurück. Heute findet neben offiziellen Gedenkfeierlichkeiten alljährlich die Jugendkonferenz „Dikh He Na Bister“ statt, an der hunderte Rom*nja und Nicht-Rom*nja teilnehmen.

În România, era la putere dictatura militară a lui Ion Antonescu, aliată cu Germania nazistă. În timpul regimului Antonescu, au fost deportați în Transnistria peste 25 000 de romi, dintre care cel puțin o jumătate au fost uciși. Craiova a fost un important punct de plecare pentru aceste deportări și pentru genocidul care a urmat.

Faptul că în 2015 data de 2 august a devenit zi europeană de comemorare este rezultatul a decenii întregi de lupte politice. Astăzi, pe lângă festivitățile oficiale de comemorare, are loc anual și conferința de tineret Dikh He Na Bister, la care participă sute de romi și de neromi.

Der vorliegende Text ist eine übersetzte sowie inhaltlich und sprachlich leicht überarbeitete Fassung der Rede.

*Die Sonnenblume ist ein wichtiges Symbol für die Rom*nja. Die große Romni Cejka Stoika, Überlebende des Holocaust, Aktivistin und Künstlerin, verwendet dieses Symbol in ihren Bildern und Texten. Und dieses Jahr, anlässlich des 80. Jahrestages des 2. August 1944, ehren wir Cejka Stoika bei Dikh He Na Bister mit der Sonnenblume. Oder, wie Cejka Stoika sie nennt, der Blume der Roma. Die Arbeit mit dem Symbol der Sonnenblume begann vor einigen Jahren als Teil einer lokalen Initiative in Craiova, die die Interessen der Rom*nja-Überlebenden des Genozids in Transnistrien und des Pogroms in Rostock-Lichtenhagen vertritt. Die Initiative der Betroffenen aus Craiova kämpft für die Anerkennung des Pogroms und für moralische und juristische Wiedergutmachung.*

Textul de mai jos este o versiune tradusă și ușor adaptată – atât în ce privește conținutul, cât și exprimarea – a discursului ei.

Floarea-soarelui este un simbol important pentru romi. Marea Cejka Stoika, supraviețuitoare a Holocaustului, activistă și artistă romă, utilizează acest simbol în tablourile și în textele ei. În anul acesta, cu prilejul celei de-a optzecea aniversări a zilei de 2 august 1944, îi aducem, la conferința Dikh He Na Bister, un omagiu Cejkăi Stoika, apelând la floarea-soarelui. Sau, cum o numește Cejka Stoika, floarea romilor. Am început să lucrăm cu simbolul florii-soarelui acum câțiva ani, când am demarat la Craiova o inițiativă locală ce reprezintă interesele supraviețuitorilor romi ai genocidului din Transnistria și ai pogromului din Rostock-Lichtenhagen. Această inițiativă a victimelor din Craiova luptă pentru recunoașterea pogromului și pentru reparații morale și juridice.

*Das Pogrom in Rostock war eines der größten rassistischen Pogrome nach dem Ende des Zweiten Weltkriegs. Ein rassistischer Mob griff das Sonnenblumenhaus in der deutschen Stadt Rostock-Lichtenhagen an. Die Angriffe im August 1992 trafen Rom*nja-Familien aus Craiova und ganz Rumänien, die als Asylsuchende gemeinsam mit vietnamesischen Vertragsarbeiter*innen im Gebäude untergebracht waren. Tausende von Menschen standen daneben. Sie sahen zu und klatschten, als das Gebäude in Brand gesetzt wurde. Die Angegriffenen mussten sich selbst retten, ohne die Hilfe der Polizei oder der Feuerwehr. Die Antwort des gerade wiedervereinigten Deutschlands auf die Angriffe waren Massenabschiebungen und die Verschärfung der Einwanderungsgesetze.*

Pogromul de la Rostock a fost unul dintre cele mai mari pogromuri rasiste comise după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. O mulțime organizată și furioasă a atacat „Blocul cu floarea-soarelui” din cartierul Lichtenhagen al orașului german Rostock. Atacurile din august 1992 au afectat membrii unor familii rome de la Craiova și din toată România, care, în calitate de solicitanți de azil, erau cazați în acest imobil, împreună cu muncitori contractuali vietnamezi. Mii de oameni se aflau pe margine. Au rămas să privească și să aplaude când imobilul a fost incendiat. Neputându-se baza pe ajutorul polițiștilor sau al pompierilor, cei atacați au fost nevoiți să se apere singuri. Răspunsul Germaniei proaspăt reunificate la aceste atentate au fost expulzări în masă și înăsprirea legilor în materie de imigrație.

Die Bilder der brennenden Sonnenblume gingen um die ganze Welt. Dennoch waren danach verschärfte Asylgesetze und rassistische Gewalt an der Tagesordnung. Für die Betroffenen gab es keine Unterstützung oder Entschuldigung. Neonazis und Faschisten haben die Sonnenblume genutzt, um zu provozieren und ihren Rassismus zu verbreiten. Wir holen uns die Sonnenblume jetzt zurück. Als Mahnung, dem Widerstand durch Erinnerung und Gedenken Raum zu geben und voranzugehen, um für Gerechtigkeit, Wahrheit und Versöhnung zu kämpfen.

Es gibt einen sehr wichtigen Punkt bei diesem Ereignis: Alle betroffenen rumänischen Rom*nja waren entweder Überlebende des Rom*nja-Genozids oder Angehörige von Überlebenden in der zweiten Generation. Meine Frage ist, wie würde dieses Wissen das Narrativ des Pogroms und die Politik in Deutschland verändern?

Imaginile cu floarea-soarelui în flăcări au făcut înconjurul lumii. Cu toate acestea, ulterior, îndeplinirea legilor privind azilul și violența rasială au fost la ordinea zilei. Persoanele afectate de pogrom beneficiat de niciun fel de susținere și n-au primit scuze oficiale. Neonaziștii și fasciștii s-au folosit de floarea-soarelui pentru a se deda provocărilor și pentru a-și populariza rasismul. Acum, noi vrem să ne luăm floarea-soarelui înapoi. În semn de avertisment, pentru a face loc rezistenței prin rememorare și comemorare și pentru a continua lupta în folosul dreptății, al adevărului și al reconcilierii.

Există un punct foarte important în ce privește acest eveniment: toți romii români afectați au fost fie supraviețuitori ai genocidului împotriva romilor, fie rude ale supraviețuitorilor din a doua generație. Întrebarea pe care o pun sună astfel: cum ar schimba

Können wir das Narrativ so verändern, dass die Deportationen nach Transnistrien als Genozid anerkannt werden?

Die Perspektiven und Stimmen der Betroffenen waren in den letzten dreißig Jahren nicht Teil des Gedenkens an das Pogrom in Lichtenhagen. Aber im Jahr 2022, zum 30. Jahrestag, haben wir es mit der Initiative geschafft, das Narrativ und die Stimmen der betroffenen Rom*nja sichtbar zu machen. Wir haben es sowohl geschafft, Organisationen in Deutschland zu aktivieren, als auch Verbindungen zu Organisationen in Rumänien herzustellen.

Die Forderungen und Anliegen der Betroffenen haben dadurch die engen Mauern Craiovas verlassen und eine größere Zuhörerschaft erreicht. Sie haben das Potenzial und die Stärke, nachhaltige Lösungen zu ermöglichen. Ihre akutesten Sorgen sind der Rassismus,

această cunoaștere narațiunea despre pogrom și politica din Germania? Putem oare să transformăm narațiunea, în așa fel încât deportările în Transnistria să fie recunoscute oficial drept genocid?

Perspectivile și vocile victimelor n-au făcut parte, în ultimii treizeci de ani, din demersul de comemorare a pogromului din Lichtenhagen. Dar în anul 2022, la a treizecea sa aniversare, am reușit, grație inițiativei noastre, să facem să se audă povestea și vocile romilor afectați. Am reușit nu doar să activăm organizații din Germania, ci și să stabilim legături cu organizații din România.

Revendicările și doleanțele celor afectați au depășit astfel îngustele ziduri ale Craiovei, găsind răsunset internațional. Ele au potențialul și forța de a face posibile soluții pe termen lung. Grijele cele mai

der Antiziganismus und das anhaltende Leiden vom Zweiten Weltkrieg an über den Sozialismus zum Post-Sozialismus.

*Ich bin hier, um für die Rom*nja zu sprechen, für Bürger Rumäniens. Anstatt ihnen eine Stimme zu geben, wurde ihnen Schweigen als Sprache beigebracht. Und ich bin hier, um die vom Pogrom betroffenen Rom*nja-Communitys zu vertreten und um die langen dreißig Jahre der fehlenden Anerkennung, Erinnerung und Wiedergutmachung auszugleichen.*

Wenn es darum geht, Allianzen zwischen Ländern zu bilden, um bedeutende Fälle von Rassismus aufzuarbeiten, gibt es eine Menge Lehren, die wir aus diesem Ereignis ziehen können. Sowohl Deutschland als auch Rumänien sind mit dem Ereignis nicht angemessen umgegangen. Wir fragen uns häufig: Welche Bedeutung

acute ale victimelor sunt rasismul, antițigănistul și faptul că aceste atitudini n-au dispărut, în ciuda suferințelor continue îndurate de romi în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în perioada socialistă și, mai departe, în postsocialism.

Mă aflu aici ca să vorbesc pentru romi, pentru acești cetățeni ai României. În loc să le fie oferită o voce, ei au fost învățați să vorbească limba tăcerii. Mă aflu aici pentru a reprezenta comunitățile rome afectate de pogrom și pentru a contrabalansa cei trezeci de ani lungi în care a domnit absența recunoașterii, a memoriei și a reparațiilor.

Când e vorba de a construi alianțe între țări în scopul reevaluării critice a unor cazuri importante de rasism, există o mulțime de învățăminte pe care le putem trage din acest eveniment. Nici Ger-

hat das Pogrom für uns als Community? Welche Bedeutung hat es für uns als Gesellschaft? Viele Ereignisse in der Geschichte zeigen uns, wie leicht es passiert, sich auf die Täter zu konzentrieren und die Betroffenen zu vergessen. Wenn wir in die Zeit nach 1945 schauen, müssen wir anerkennen, dass sich das System nicht vollständig geändert hat, weder in Deutschland noch in Rumänien. Stattdessen sehen wir eine Kontinuität der Verbreitung von Antiziganismus in der gesellschaftlichen Einstellung, bei politisch Verantwortlichen und in Institutionen.

Wir brauchen Erinnerung, Anerkennung und Veränderungen auf institutioneller Ebene. Wir brauchen eine politische Vereinbarung zwischen Deutschland und Rumänien, die die Auswirkungen des Pogroms anerkennt. Hinter uns liegt ein langer Kampf für Gerechtigkeit und die Anerkennung des Roma-Genozids.

mania, nici România nu l-au tratat cum se cuvine. Ne întrebăm adesea: ce semnificație are pogromul pentru noi, pentru comunitatea noastră? Ce semnificație are pentru noi ca societate? Multe evenimente istorice ne arată ce ușor este să te concentrezi asupra făptașilor și să neglijezi victimele. Dacă ne uităm la perioada de după 1945, constatăm că sistemul nu s-a schimbat cu totul, nici în Germania, nici în România. Dimpotrivă, vedem o continuitate a propagării antițigănistului în democrații, în rândul responsabililor politici și al instituțiilor.

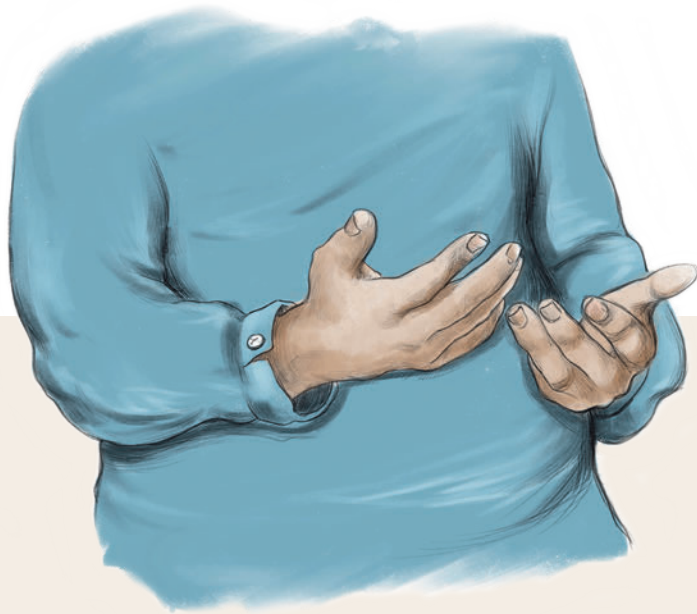
Avem nevoie de memorie, de recunoaștere și de transformări la nivel instituțional. Avem nevoie de un acord politic româno-german, prin intermediul căruia să fie recunoscute oficial efectele pogromului. Avem în urma noastră o lungă luptă pentru dreptate și pentru recunoașterea genocidului împotriva romilor.

Wir brauchen denselben Kampf für das Pogrom in Rostock. Es ist an der Zeit, Bündnisse einzugehen und miteinander zu reden anstatt übereinander. Vielen Dank!

Avem nevoie de o luptă similară pentru pogromul de la Rostock. E timpul să formăm alianțe și să vorbim unii cu alții, nu unii despre alții. Mulțumesc mult!

Interviews mit Zeitzeug*innen aus Alexandria

Interviuri cu martori contemporani din Alexandria

„Wir gingen, weil wir arm waren, aus Not“

Interview mit R.I., März 2022

R.I. ist ein Rom aus Rumänien, genauer gesagt, aus Alexandria. Er stammt von den Silberschmieden ab und sagt er hätte sein ganzes Leben lang „am Werkzeug“ gearbeitet. Auf die Frage nach seinem Alter antwortet er, er sei „paarundsiebzig“. Er erzählt detailliert von dem, was er erlebt hat, legt großen Wert auf die Familie und generell auf die Gemeinschaft. Er kennt jeden und ist in der ganzen Gemeinschaft der Silberschmiede von Alexandria bekannt. I. sagt lächelnd, die Silberschmied-Rom*nja wären in andere Städte in Rumänien gegangen, aber er würde sie kennen, weil sie alle aus Alexandria kämen. Er sagt außerdem, er hätte auch eine Arbeitsstelle beim Staat gehabt, aber

„Am plecat pentru că eram săraci, de nevoie“

Interviu cu R.I., martie 2022

R.I. este un bărbat rom din România, mai exact din Alexandria. Se trage din neamul argintarilor și spune că a lucrat „pe scule“ toată viața lui. Întrebat ce vârstă are, spune că are șaptezeci și ceva. Povestește cu lux de amănunte întâmplările prin care a trecut și pune mult preț pe familie și pe comunitat. Cunoaște pe toată lumea și este cunoscut de toată comunitatea de romi argintari din Alexandria. I. spune zâmbind că romii argintari au plecat spre alte orașe din țară și că îi cunoaște pentru că sunt toți din Alexandria. Mai spune că a lucrat și la stat, dar că meseria lui de suflet a rămas aceea de argintar, meserie care îi permite

seine Leidenschaft wäre die des Silberschmiedes geblieben, ein Handwerk, das ihm erlaube, mit Menschen in Kontakt zu treten und seine von alters her überkommenen Kenntnisse anzuwenden.

Frage: *Bitte erzähle mir, wie dein Leben hier in Rumänien war, bevor du gegangen bist? Was hat dich dazu gebracht zu gehen?*

Antwort: Ich sag euch, wie es war. Wir waren arm und wollten etwas tun, wir wollten besser leben. Miron's Sohn ging vor uns und vor den anderen weg und er sagte uns, dass man da gut leben könnte.

F.: *Wie lautet dein offizieller Name, Onkel?*

A.: R.I. ist mein Name.

să interacționeze cu oamenii și să pună în aplicare cunoștințele moștenite de la bătrânii lui.

Întrebare: *Te rog să-mi spui cum a fost viața ta aici, în România, înainte să pleci? Ce te-a făcut să pleci?*

Răspuns: Să vă spun cum a fost. Eram săraci și voiam să facem ceva, să trăim mai bine. Fiul lui Miron a plecat înaintea noastră și a altora și ne-a spus că acolo se trăiește mai bine.

Î.: *Care e numele tău oficial, unchiule?*

R.: R.I. este numele meu.

F.: *Und als du da ankamst, haben sie dir einen anderen Namen gegeben?*

A.: Ich habe meinen Namen behalten. Warum? Ich erzähl dir, warum. Als wir über die Grenze gingen, hat uns „Möwe“ rübergebracht, wie gesagt, es war Nacht, ein „Führer“. Ja, er war aus Severin, ein Rom, E's Enkel. Na gut, als wir uns da trafen und wir rüber sollten, habe ich niemandem vertraut, egal, wer da gekommen wäre. Aber wir mussten rüber. Wir waren arm, müde, hungrig. Und wir fanden die Möglichkeit mit diesem jungen Rom. Und er sagte: Egal, was ist, wir gehen rüber. Und wir gingen gegen 12 rüber, ihm nach, wir gingen über die Grenze.

F.: *In Rumänien?*

A.: Nein, in Polen. In Szczecin.

Î.: *Și când ai ajuns acolo ți-au dat alt nume?*

R.: Mi-am păstrat numele. De ce? Lasă-mă să-ți spun de ce. Când am trecut granița, „pescărușul“ ne-a trecut, după cum am spus, noaptea, „călăuza“. Da, era din Severin, rom, nepotul lui E. Ei bine, când ne-am întâlnit acolo și trebuia să trecem, eu nu aveam încredere în nimeni, indiferent cine venea. Dar trebuia să trecem. Eram săraci, obosiți, flămânzi. Și am găsit ocazia cu băiatul ăsta rom. Și ne-am spus: orice ar fi, o să trecem. Și am trecut pe la 12, așa, cu el, am trecut granița.

Î.: *În România?*

R.: Nu, în Polonia. La Szczecin.

F.: Wann bist du weg?

A.: In den 1990er-Jahren, im August. Wir haben dort sehr lange gewartet, niemand wollte uns helfen, rüberzukommen. Nach acht, neun Tagen fanden wir diesen Romajungen, der uns über die Grenze brachte, wir waren sehr niedergeschlagen, weil mein Junge krank war, er war im Krankenhaus in Bukarest gewesen, er war dort fünf Monate lang behandelt worden. Als er die Polizisten mit den Pistolen sah, mit Taschenlampen – wir sind nicht übers Wasser, wir sind zu Land über die Grenze, am Wald entlang – da fürchtete er sich und von dem Schrecken wurde er noch kränker. Dieser junge Rom half uns über die Grenze, und anstatt in das Auto zu steigen, das uns nach Deutschland bringen sollte, stiegen wir in einen anderen Wagen mit einem anderen „Führer“. Wir warteten auf unsere „Führer“, die uns über die Grenze brachten, und endlich, mit Hängen und Würgen, sind wir an-

gekommen. Als wir angekommen waren, brachten sie uns da hin, wo sie Leute kannten, und die baten sie, uns nach Rostock zu bringen.

F.: Wusstest du irgendetwas über Rostock? Hattest du von dieser Stadt schon mal gehört?

A.: Wie denn? Dort war das Heim, wo man uns befragte. Aber ich wusste nichts über Rostock. Was für mich zählte, war, dass ich nach Deutschland kam. Ich kam dort an, aber freute mich an nichts mehr, als ich sah, wie krank mein Kind war.

F.: Wie viele wart ihr?

A.: Ich, mein Sohn, mein Schwiegersohn C., meine Tochter, die andere Tochter und die Kleine. Wir waren sechs. Und es gab auch noch

Î.: Când ai plecat?

R.: În anii 1990, în august. Am așteptat foarte mult acolo, nimeni nu voia să ne ajute să trecem. După opt, nouă zile, găsim acest băiat rom, care ne-a trecut granița, și eram foarte necăjiți, pentru că băiatul meu era bolnav, era internat la spital, în București, a făcut tratament timp de cinci luni. Când i-a văzut pe polițiști cu pistoale, cu lanterne – noi n-am trecut pe apă, am trecut pe pământ, pe lângă pădure –, s-a speriat și, de la sperietură, s-a îmbolnăvit și mai tare. Băiatul acela rom ne-a ajutat să trecem granița, și în loc să intrăm în mașina care trebuia să ne ducă în Germania, am intrat în altă mașină, cu alt „ghid“. I-am așteptat pe „ghizii“ noștri, care ne-au trecut granița, și, în cele din urmă, cu chiu, cu vai, am ajuns. Când am ajuns, ne-au dus acolo unde știau ei, la oamenii pe care-i cunoșteau, și i-au rugat să ne ducă la Rostock.

Î.: Știi ceva despre Rostock? Ai auzit de orașul ăsta înainte?

R.: De unde? Acolo era tabăra, unde ne-au luat interviurile. Dar nu știam nimic despre Rostock. Ce conta pentru mine era să ajung în Germania. Am ajuns acolo, dar nu mă mai bucuram de nimic când l-am văzut pe copilul meu bolnav.

Î.: Câți erați?

R.: Eram eu, fiul meu, ginerele meu, C., fata mea, altă fată și fetița. Eram șase. De asemenea, era și cumnatul meu, altul, F. – ăștia eram. Am ajuns acolo, în tabără, fiul meu era bolnav, trebuia să-i aduc medicamente, să-l aduc la spital, nu știam nimic. Foarte greu și foarte dur. Am gasit niște romi din Piatra Neamț, oameni din familia lui Niculai a lu' Lina. Și au văzut în ce necaz eram din

meinen Schwager, den anderen, F. – das wars. Wir kamen dort an in dem Heim, mein Sohn war krank, ich musste ihm Medikamente besorgen, ihn ins Krankenhaus bringen, ich kannte mich nicht aus. Sehr schwer und sehr schlimm. Wir trafen ein paar Roma aus Piatra Neamt, Leute aus Niculais und Linas Familie. Und sie sahen, wie unglücklich wir waren wegen meines Sohnes.. Sie gaben mir 50 „Irgendwas“ und begleiteten mich, weil sie die Sprache konnten. Sie waren älter und wechselten von einem „Asyl“ zum nächsten, um Geld zu bekommen. In mehreren Heimen. Und sie gaben mir 50 Mark, gingen mit mir in die Apotheke und wir kauften Medikamente, die mein Sohn genommen hatte, als er noch zu Hause war, in Rumänien. Ich sagte ihnen, welche Medikamente er vorher gehabt hatte, und sie gaben mir ihre Medikamente.

pricina fiului meu. Mi-au dat 50 de „nu știu ce“ și au venit cu mine, pentru că ei vorbeau limba. Erau mai în vârstă și treceau dintr-un „azil“ în altul ca să ia bani. În mai multe tabere. Și mi-au dat 50 de mărci, au mers cu mine la farmacie și am cumpărat niște medicamente pe care le lua fiul meu când eram acasă, în România. Le-am spus eu ce medicamente lua înainte, iar ei mi-au dat medicamentele lor.

F.: *Wie wohntet ihr dann? War das eine Wohnung?*

A.: Nein, gar nicht. Wir waren draußen, wir warteten, dass sie uns aufriefen und die Papiere gaben.

F.: *Ihr seid in Rostock angekommen?*

A.: Ja, und wir lebten draußen.

F.: *Sie haben dir keine Unterkunft angeboten?*

A.: Nein, sie haben uns nichts gegeben. Nur am Anfang.

Î.: *În ce condițiile locuiți? Era un apartament?*

R.: Nu, nimic. Stăteam afară, așteptam să ne cheme, să ne dea acte.

Î.: *Ați ajuns la Rostock?*

R.: Da, și stăteam afară.

Î.: *Nu ți-au oferit un adăpost?*

R.: Nu, nu ne-au dat nimic. Doar la început.

F.: *Ihr wart also unter freiem Himmel.*

A.: Ja, unter dem Sternenhimmel, unter dem Vordach des Wohnblocks, wirklich schrecklich.

F.: *Wie viele Tage habt ihr so gelebt?*

A.: Ich glaube, vier Tage lang, bis A. aus Polen kam.

F.: *Waren noch mehr Leute dort?*

A.: Ja.

F.: *Woher kamen sie?*

A.: Aus der ganzen Welt.

F.: *Erzähl uns, wie es war, bis du einen Ort hattest, an dem du wohnen konntest.*

A.: Als wir ankamen, um die Fragen zu beantworten, also nachdem unser Junge, mein Schwiegersohn aus Polen kam, hatten wir das Glück, dass wir zusammen untergebracht wurden. Denn wenn jemand dort nicht mit „seiner Truppe“ ging, dann ließen sie ihn nicht mit seiner Familie ins selbe Heim, er wurde getrennt untergebracht. Aber als mein Schwiegersohn kam, dachten wir, dass sie uns alle zusammen unterbringen würden. Und weil mein Sohn krank war und ins Krankenhaus musste, registrierten sie uns unter unserem Namen. Sie

Î.: *Deci erai sub cerul liber.*

R.: Da, sub stele, sub streășina blocurilor, foarte, foarte greu.

Î.: *Câte zile ai stat așa?*

R.: Cred că am stat patru zile, până când a venit A. din Polonia.

Î.: *Mai erau oameni acolo?*

R.: Da, erau.

Î.: *De unde erau?*

R.: Din toată lumea.

Î.: *Spune-ne cum a fost până când ai avut unde să locuiești.*

R.: Când am ajuns, ca să dăm interviul, după ce a venit din Polonia băiatul nostru rom, ginerele meu, am avut norocul să fim puși împreună. Pentru că acolo, dacă cineva nu mergea cu „echipa lui“, nu-l puneau cu familia în aceeași tabără, era pus separat. Dar, când a venit ginerele meu, așteptam să ne pună împreună pe toți. Și, fiindcă băiatul meu era bolnav și trebuia să meargă la spital, ne-au înregistrat cu numele nostru. Ne-au făcut și alte acte. Am ajuns și la interviu. Aici, au angajat traducători.

stellten uns auch noch andere Papiere aus. Wir kamen mit den Befragungen dran. Sie hatten dafür Dolmetscher angestellt.

F.: Haben sie dich gefragt, warum du weggegangen bist? Was hast du ihnen gesagt?

A.: Wir sind gegangen, weil wir arm waren, aus Not, wir sind gekommen, um zu bleiben, um hier zu leben.

F.: Habt ihr ihnen gesagt, dass ihr Roma seid?

A.: Ja, sicher.

F.: War das wichtig, dass du sagtest, du wärst Rom? Haben sie gefragt?

A.: Nein. Wir waren dort von überall her.

F.: Sprachen sie über Diskriminierung? Über Rassismus?

A.: Nein.

F.: Und nach der Befragung?

A.: Danach, bis wir in die „Pension“ konnten, kamen die Punker und wollten uns anzünden.

Î.: Te-au întrebat de ce ai plecat? Ce le-ai spus?

R.: Am plecat pentru că eram săraci, de nevoie, am venit să rămânem, să trăim aici.

Î.: Le-ați spus că sunteți romi?

R.: Da, desigur.

Î.: A fost important să spui că ești rom? Au întrebat?

R.: Nu. Eram acolo din toată lumea.

Î.: Au vorbit despre discriminare? Despre ură rasială?

R.: Nu.

Î.: Și după interviu.

R.: După aceea, până la „pensiune“, au venit punkiștii să ne dea foc.

Î.: Erai în camera ta?

R.: Ce cameră? Nu, eram afară. Când a început totul, eram afară, încă nu ne trimiseseră la „pensiune“.

F.: *Warst du in deinem Zimmer?*

A.: Welches Zimmer? Nein, ich war draußen. Als alles anfing, war ich draußen, sie hatten uns noch nicht in die „Pension“ gebracht.

F.: *Weißt du, warum ich frage? Ich denke, wer in den Zimmern war, war geschützt.*

A.: Ja, im ersten Augenblick, aber sie holten sie raus, sie hatten Angst, dass mit Flaschen geworfen würde. Das Hochhaus, in das wir für das Gespräch geholt worden waren, stand in Flammen.

F.: *Und du warst neben dem Wohnblock?*

A.: Ja, neben dem Block.

Î.: *Știi de ce? Mă gândesc că cei care erau în camere erau mai protejați.*

R.: Da, în primele momente, dar i-au scos, le-a fost frică să nu arunce cu sticle, blocul în care ne-au chemat să dăm interviul era în flăcări.

Î.: *Și tu erai lângă bloc?*

R.: Da, lângă bloc.

Î.: *Și i-ai văzut pe oameni?*

R.: Pe toți cei care au ieșit.

F.: *Und du hast die Menschen gesehen?*

A.: Alle, die rausgekommen sind.

F.: *Als die Punker kamen, hast du sie gesehen, hast du mit ihnen gesprochen?*

A.: Das waren Neonazis, die den Wohnblock angesteckt haben, in dem ich das Gespräch gehabt hatte. Sie haben alles angezündet.

F.: *Kamen sie nicht, um mit euch zu reden?*

A.: Nein. Sie kamen und taten, was sie getan haben.

Î.: *Când au venit punkiștii, i-ai văzut, ai vorbit cu ei?*

R.: Er waren neonaziști cei care au incendiat blocul unde am dat eu interviul. Au incendiat totul.

Î.: *Nu au venit să vorbească cu voi?*

R.: Nu. Au venit și au făcut ce-au făcut.

Î.: *Erau mulți?*

R.: Eu mai știu? Er waren mulți. Er waren pe motociclete. Vreo 50–60 de oameni. Er waren periculoși cu motocicletele lor. Au incendiat apartamentul.

F.: *Waren es viele?*

A.: Weiß ich nicht mehr genau. Es waren viele. Sie waren auf Motorrädern. Vielleicht 50 bis 60 Leute. Sie waren gefährlich mit ihren Motorrädern. Sie haben die Wohnung angezündet.

F.: *Sind sie tags oder nachts gekommen?*

A.: Sie kamen am Tag. Gegen 2 oder 3 Uhr nachmittags.

F.: *Und kamen sie nur ein Mal oder mehrere Male?*

A.: Sie kamen ein Mal, danach griff man ein. Sie taten ihre Arbeit, zündeten alles an, sie taten, was sie getan haben und waren weg.

Î.: *Au venit ziuă sau noaptea?*

R.: Au venit ziuă. Pe la 2–3 după-masă.

Î.: *Și au venit doar o dată sau de mai multe ori?*

R.: Au venit o dată, apoi s-au luat măsuri. Și-au făcut treaba, au dat foc la tot, au făcut ce-au făcut și au plecat.

Î.: *A venit poliția?*

R.: Da, desigur. Au venit santinelele, polițiștii.

F.: *Ist die Polizei gekommen?*

A.: Ja sicher. Die Wache kam, die Polizisten.

F.: *Wie hat dich das, was dort passiert ist, später beeinflusst?*

A.: Ja, merkst du es jetzt nicht? Ich habe dir am Anfang gesagt, wenn ich gewusst hätte, was passieren würde, ich wäre nicht dorthin gefahren. Aber so sollte es sein.

F.: *Hattest du Angst um dein Leben?*

A.: Selbstverständlich, da waren Leute, die schrien, weinten, es war sehr schlimm, was da passierte.

Î.: *Cum te-a afectat ceea ce s-a întâmplat acolo?*

R.: Păi, nu-ți dai seama acum? Ți-am spus de la început că, dacă aș fi știut ce urma să se întâmple, nu m-aș fi dus acolo. Așa a fost să fie.

Î.: *Ți-a fost frică pentru viața ta?*

R.: Bineînțeles, erau oameni care țipau, plângeau, a fost foarte greu ce a fost acolo.

Î.: *Atacul a durat câteva ore, nu?*

R.: A durat câteva ore.

F.: Der Angriff dauerte ein paar Stunden, oder?

A.: Es dauerte ein paar Stunden.

F.: Was passierte in diesen Stunden?

A.: Sie warfen Brandsätze, sie lachten wie Mörder.

F.: Schien es dir, als wären sie gekommen, um Menschen zu ermorden?

A.: Sicher.

F.: Oder bloß, um euch zu erschrecken?

A.: Nein, es war eine Katastrophe, ein Unglück, sehr schlimm, die Angst.

F.: Hast du jemanden gesehen, der wegen dem, was passierte, gestorben ist?

A.: Nein, das habe ich nicht gesehen. So etwas habe ich nicht gesehen. Aber da waren Schreie, Weinen, große Angst.

F.: Das hat dich, dich und deine Kinder, noch lange danach mitgenommen?

A.: Nachdem sie da gewesen waren, weil ich nicht mehr wusste, was ich mit meinem Jungen tun sollte, dessen Zustand sich immer weiter verschlechterte.

Î.: Ce s-a întâmplat în acele ore?

R.: Aruncau cu sticle incendiare, râdeau ca niște ucigași.

Î.: Ți s-a părut că veniseră să omoare oameni?

R.: Desigur.

Î.: Sau doar să vă sperie?

R.: Nu, a fost un dezastru, nenorocire, foarte greu, frică.

Î.: Ai văzut pe cineva care a murit din cauza a ce s-a întâmplat?

R.: Nu, nu am văzut. Eu nu am văzut așa ceva. Dar au fost țipete, plânsete, o mare frică.

Î.: Asta te-a afectat, pe tine și pe copiii tăi, mult timp după aceea?

R.: După ce au venit, pentru că nu mă mai descurcam cu băiatul meu, a cărui stare era tot mai proastă.

F.: *Er hatte das Erlebnis an der Grenze hinter sich.*

A.: Ja, das hatte er hinter sich, und er war verängstigt, und gleich danach, gleich am nächsten Tag haben sie uns Gott sei Dank geholt und weggebracht. Sie brachten uns in ein Dorf mit dem Namen Ziegendorf, ich werde diesen Namen mein Leben lang nicht vergessen, viele Kilometer von Rostock entfernt, in der Nähe eines Städtchens, wo wir Einkaufen gingen – Parchim. Wir schliefen nur eine Nacht in dem Dorf und gleich am nächsten Tag überfielen uns die Punker wieder. Ich war dort und der Rom A., meine Tochter M., meine Frau C. und L., ihre Tochter, sie hatte ein kleines Kind. Als die Punker kamen, passierte dasselbe wieder – sie warfen die Fensterscheiben mit Ziegeln ein, mit Brandsätzen, mit den Sofas, die gleich davorstanden, sie warfen damit auf uns – es war eine Katastrophe, ehrlich.

Î.: *Trecuse prin experiența de la graniță.*

R.: Da, trecuse prin asta și era speriat, imediat după aceea, cu ajutorul lui Dumnezeu, chiar a doua zi, ne-au chemat și ne-au repartizat. Ne-au repartizat într-un sat numit Ziegendorf, n-o să uit cât oi trăi numele ăsta, la mulți kilometri de Rostock, aproape de un orășel unde făceam cumpărături – Parchim. Am dormit doar o noapte în sat și, chiar a doua zi, au venit punkiștii peste noi. Acolo eram eu, era acel rom, A., erau fiica mea, M., soția mea, C., și L., fata ei, avea copil mic. Când au venit punkiștii, s-a întâmplat același lucru – au spart geamurile cu cărămizi, cu sticle incendiare, cu canapelele care erau chiar în față, au aruncat cu ele în noi – a fost un dezastru, jur.

F.: *Was hast du hier und auch in Rostock getan, um dein Leben und das deiner Familie zu retten?*

A.: Unser Glück war, dass ich auf dem Fußboden saß, ich spielte mit meiner Enkelin, als sie mit den Ziegeln warfen. Sie warfen einen großen Ziegelstein, der durch die Scheibe flog und die Wand traf. Es war unser Glück, dass er uns nicht verletzte, weder mich noch die Kleine. Nachdem sie alles angezündet hatten, nachdem sie ein Trümmerfeld hinterlassen hatten, in dem Zentrum, wo wir hingebacht worden waren, kam die Frau des Pfarrers und nahm uns zu sich nach Hause. Sie benutzte ein Lexikon, um mit mir zu kommunizieren, damit wir uns einigermaßen verstanden, und sie behielt uns bis zwei Uhr nachts bei sich zu Hause. Um diese Uhrzeit, sie hatte Angst, dass die Nazis sie auch überfallen könnten, nahm uns der Pfarrer in seinem Auto mit, einem Trabant, und brachte uns ungefähr 20 Kilometer weit weg

Î.: *Ce ai făcut, aici, dar și la Rostock, ca să-ți salvezi viața și pe cea a familiei tale?*

R.: Norocul nostru a fost că, atunci când au aruncat cu cărămizile alea, eu eram cu fetița pe podea, mă jucam cu nepoata mea. Au aruncat cu o cărămidă mare, care a trecut prin geam și a ajuns în perete. A fost norocul nostru că nu ne-a rănit, nici pe mine, nici pe fetiță. După ce au dat foc la tot, după ce au lăsat un dezastru în urma lor, la centrul unde fuseserăm repartizați, a venit nevasta preotului și ne-a luat acasă la ea. Folosea un dicționar ca să comunice cu mine, ca să ne înțelegem cât de cât, și ne-a ținut acasă la ea până la 2 noaptea. La ora aceea, se temea să nu intre și peste ea naziștii, ne-a luat preotul cu mașina lui, un Trabant, și ne-a dus cale de vreo 20 de km, până la o biserică, ca să fie sigur că nu o să intre nimeni peste noi. Am stat acolo până la

zu einer Kirche, damit er sicher sein konnte, dass niemand uns überfiel. Dort blieben wir bis 5 Uhr morgens oder halb sechs, danach kam wieder der Pfarrer und brachte uns zum Zentrum. Nach Parchim, wo sie uns Papiere für den Ort ausstellten, wo die Tzigani waren. Sie brachten uns da hin, wo mehrere Tzigani waren.

F.: Hatte deine Familie damals Vertrauen in die Deutschen?

A.: Wir konnten nichts tun. Wir nahmen alle Risiken auf uns, ich habe die Angst gesehen, das Leid, ich habe gesehen, was passieren kann.

F.: Wolltest du in diesem Augenblick zurück nach Rumänien?

A.: War das noch wichtig? Ich wollte nur überleben und nach Hause, Ruhe und Frieden. Einen anderen Wunsch hatte ich nicht, ich wollte

5 dimineața, 5 și jumătate, după care a venit iar preotul și ne-a dus la centru. La Parchim, să ne facă acte pentru localitatea unde erau țiganii. Să ne mute unde erau mai mulți țigani.

Î.: Familia ta a avut încredere în nemți, atunci?

R.: Nu aveam ce să facem. Ne-am asumat toate riscurile, am văzut frica, suferința, am văzut ce se poate întâmpla.

Î.: Ai vrut să te întorci în România în acele momente?

R.: Avea vreo importanță? Voiam doar să scap cu viață și să mă întorc acasă, la liniște și pace. N-aveam altă dorință, voiam doar să mă întorc acasă și să-mi fie bine.

nur nach Hause zurück und dass es mir gut ging.

F.: Haben du und deine Familie nach dem, was passiert ist, noch gelitten? Hat diese Erfahrung Spuren hinterlassen?

A.: Ja, sie hat Spuren hinterlassen: Der Stress, die Angst sind geblieben. Meine Frau ist wegen der Angst krank geworden und mein Sohn ist noch kränker geworden und ich habe ihn ins Krankenhaus gebracht. Wir waren in der DDR.

F.: Wie lange bist du noch in Deutschland geblieben?

A.: Ich bin noch eine Weile geblieben. Sie hatten uns dahin gebracht, wo die Tzigani waren.

Î.: Tu și familia ta ați suferit de pe urma celor întâmplate? Te-a marcat experiența asta?

R.: Da, ne-a marcat: am rămas cu un stres, cu o frică. Soția mea s-a îmbolnăvit din cauza fricii, iar fiul meu s-a îmbolnăvit și mai tare, și l-am dus la un spital. Cel mai mare spital din zonă. Eram în R.D.G.

Î.: Cât timp ai mai rămas în Germania?

R.: Am mai rămas un timp. Ne-au mutat unde erau țiganii.

F.: *Da hast du also gelebt.*

A.: Ich lebte dort ungefähr ein Jahr. Ich lebte dort, aber ich wünschte mir sehr, nach Hause nach Rumänien zurückzukehren. Ich hielt es nicht mehr aus. Aber ich blieb wegen meiner Tochter M., die war schwanger. Sie hat dort entbunden, sie hat einen Jungen bekommen.

F.: *Dachtest du, die Krankenhäuser wären besser für deinen Jungen?*

A.: Ja, so ist es, darum bin ich hier weg, damit mein Sohn eine bessere Behandlung bekäme. Aber die Ärzte benutzten dieselben Medikamente, die wir hier in Alexandria auch hatten; Dr. Costea gab uns dieselben Medikamente.

Î.: *Deci ai stat acolo.*

R.: Am stat acolo cam un an. Am stat acolo, dar îmi doream foarte mult să mă întorc acasă, în România. Nu mai suportam. Dar am rămas din cauza fiicei mele, M., care era însărcinată. A născut acolo, a făcut un băiat.

Î.: *Ai crezut și că spitalele sunt mai bune pentru băiatul tău?*

R.: Da, așa e, de-asta am plecat de aici, pentru ca fiul meu să fie tratat cât mai bine. Dar medicii foloseau aceleași medicamente pe care le aveam și noi aici, în Alexandria; doctorul Costea ne dădea aceleași medicamente.

F.: *Warum, glaubst du, haben die Punker getan, was sie getan haben?*

A.: Weil sie uns nicht leiden konnten, sie glaubten, wir wären dorthin gekommen, um ihnen die Arbeitsplätze weg zu nehmen. Diskriminierung ...

F.: *Und sie haben versucht, euch zu erschrecken, damit ihr geht?*

A.: Um uns dazu zu bringen, das Land zu verlassen. Es stimmt, dass unsere Leute auch schlimme Dinge taten. Sie stahlen Schweine, stahlen Kühe, stahlen Tiere.

Î.: *De ce crezi că punkiștii au făcut ce au făcut?*

R.: Pentru că nu ne puteau suferi, credeau că veniserăm acolo să le luăm locurile de muncă. Discriminare ...

Î.: *Și au încercat să vă sperie, ca să plecați?*

R.: Ca să ne facă să ieșim din țară. E drept că oamenii noștri făceau și lucruri rele. Furau porci, furau vaci, furau animale.

Î.: *Când a fost asta? În zilele în care ai fost tu acolo?*

R.: Când eram în acel centru. S-au întâmplat și catastrofe. Românii noștri ...

F.: Wann war das? Während der Zeit, in der du dort warst?

A.: Als ich in diesem Zentrum war. Es sind Katastrophen passiert. Unsere Rumänen ...

F.: Aber in den fünf Tagen, in denen du dort warst, vor der Befragung, was habt ihr da gegessen?

A.: Nichts. Wir liehen uns etwas. Da war dieser Rom aus Piatra Neamț, der uns geholfen hat, unsere Frauen durchsuchten den Müll.

F.: Ihr seid nicht klauen gegangen?

A.: Nein, das war nicht unsere Sache. Es gab auch Roma, die klauten, wir nicht. Wir hatten das nicht im Blut. Wir hatten unser Handwerk,

Î.: Dar în cele cinci zile în care ai stat acolo, înainte de interviu, ce mâncați?

R.: Nimic. Ne împrumutam. Era acel rom din Piatra Neamț care ne-a ajutat, soțiile noastre căutau prin gunoaie.

Î.: Nu v-ați dus să furați?

R.: Nu, asta nu era treaba noastră. Erau și romi care furau, noi nu. Nu am avut asta în sânge. Aveam meseria, ocupația noastră. Acel rom din Alexandria a fost repartizat în sat și se ducea să-și vadă familia, care venise din România. Soția lui era din Craiova, știi?

unsere Beschäftigung. Dieser Rom aus Alexandria war in ein Dorf zugewiesen worden und kam vorbei, seine Familie besuchen, die aus Rumänien gekommen war. Seine Frau war aus Craiova, weißt du?

F.: Wie hieß sie?

A.: I. Als sie kamen, bereiteten sie Fleisch und Brot zu. Und weil der mich kannte, gaben sie mir für meine Familie zu essen, damit wir überlebten. Nachdem sie die Befragung durchgeführt hatten, gaben sie uns 10 „Irgendwas“. Ich kaufte Fleisch, Brot. Für den Tag. Als sie uns in dieses Zentrum brachten, gaben sie uns 20 „Irgendwas“, damit wir etwas hätten, bis wir das Einkommen vom Staat bekämen. Ich habe viele Dinge vergessen.

Î.: Care era numele ei?

R.: I. Când au venit, pregăteau carne, pâine. Iar pentru că tipul ăla mă cunoștea, mi-au dat de mâncare pentru familia mea, ca să supraviețuim. După ce ne-au luat interviul, ne-au dat 10 „nu știu ce“. Am cumpărat carne, pâine. Pentru ziua aceea. Când ne-au dus la acel centru, ne-au dat 20 de „nu știu ce“, ca să avem pâină primeam veniturile de la stat. Am uitat multe lucruri.

F.: *Welche Art Menschen waren dort? Man sagt, dort wären viele Vietnamesen gewesen.*

A.: Ich habe keine gesehen. Es waren nicht viele. Da waren unsere Roma, Nicht-Roma. Wir waren alle dort. Ein Teil von uns hatte die Befragung und ging raus, wir wurden 15 oder 20 Kilometer weit weg geschickt. Ich hatte keine Befragung.

I.: *Ce fel de oameni erau acolo? Se spune că erau mai mulți vietnamezi.*

R.: Eu nu i-am văzut. Nu erau mulți. Erau romii noștri, ne romi. Eram toți acolo. O parte din noi am dat interviul și am ieșit, am fost trimiși la 15–20 km distanță. Eu nu am dat interviu.

„Da war ein großes Gebäude, sehr groß, und mehr als die Hälfte davon war niedergebrannt“

Interview mit M.I., August 2022

M.I. ist eine starke und zugleich sensible Frau, der es keinesfalls leicht fiel, ihre Erfahrungen mitzuteilen, die sie gemeinsam mit ihrer Familie während der Reise von Rumänien nach Rostock machte und als sie dann dort war. Sie sagt, sie wären für ein besseres Leben fortgegangen, aber hätte sie gewusst, was sie erwartet, selbst wenn das bessere Leben dann wahr geworden wäre – sie hätte nie daran gedacht, ihr Land zu verlassen. Gegenwärtig ist sie noch immer sehr in das Familienleben eingebunden und sie mag es nicht, der jüngeren Generation der Familie zu erzählen, was 1992 in Deutschland passierte, als ihre Tochter noch ein Baby war.

„Era o clădire mare, foarte mare, și mai mult de jumătate din ea a fost arsă“

Interviu cu M.I., august 2022

M.I. este o femeie puternică și sensibilă deopotrivă, și nu i-a fost deloc ușor să împărtășească evenimentele prin care a trecut, în timpul călătoriei sale din România la Rostock, dar și odată ajunsă acolo, împreună cu familia ei. Spune că au plecat pentru o viață mai bună, dar că – dacă ar fi știut ce îi așteaptă, chiar dacă acea viață mai bună s-ar fi materializat – nici nu s-ar fi gândit să plece din țară. În prezent, este la fel de implicată în viața de familie și nu-i place să le vorbească noilor generații din familia ei despre ce s-a întâmplat în anul 1992, în Germania, când fetița ei era doar un bebeluș.

Frage: *Ich weiß, dass viel Zeit vergangen ist, aber lass uns schauen, an was du dich erinnerst. Sag mir bitte, was du noch vom Rumänien der kommunistischen Zeit weißt. Wie war dein Leben in Rumänien?*

Antwort: Ich war damals ein Kind. Es war eine schwere Zeit, die Zeit der Rationierungen, der abgestellten Stromversorgung.

F.: Warst du noch in der Schule oder hast du schon gearbeitet?

A.: Ich fuhr mit meinen Eltern durch die Dörfer, sie verkauften und ich war bei ihnen. Es war eine schwierige Zeit. Ich spürte die Beschränkungen auch, soweit ich mich erinnere, denn das Brot war portioniert, wir hatten keinen Strom, nur zugeteilten Strom. Es gab feste Zeiten, wann wir Strom hatten und wann nicht. Alles war eingeteilt, angefangen von der Nahrung.

Întrebare.: *Știu că a trecut multă vreme, dar hai să vedem ce îți amintești. Spune-mi te rog ce îți mai aduci aminte din România, din perioada comunismului? Cum era viața ta în România?*

Răspuns: Eram copil pe vremea aceea. A fost o perioadă grea, a fost perioada rațiilor, a tăierilor de curent.

Î.: Erai la școală sau lucrai deja?

R.: Mergeam cu părinții mei prin sate, ei vindeau, iar eu stăteam pe lângă ei. A fost o perioadă grea. Am resimțit acele restricții, din câte îmi amintesc, pentru că pâinea era porționată, nu avem lumină, doar lumină raționalizată. Erau ore fixe când aveam lumină și ore când nu aveam. Totul era porționat, începând cu mâncarea.

F.: Wie lebten die Silberschmiede während dieser Zeit? Du sagtest, sie verkauften Dinge. Durften sie das?

A.: Ja, das durften sie, nicht alles, aber manche Dinge schon. Wenn man nett mit ihnen redete, wenn man ihnen etwas gab, ja, dann durften sie.

F.: Arbeiteten sie mit Silber?

A.: Ja, mit Silber. Wir hatten einen schönen Beruf, wir verdienten Geld; ich rede von meinen Eltern, denn ich habe als Kind nicht gearbeitet, ich war nur bei ihnen.

F.: Konnte man von diesem Beruf leben oder war es schwierig im Vergleich zu der Zeit nach der Revolution?

Î.: Cum trăiau argintarii în acea perioadă? Ai spus că vindeau lucruri. Aveau voie să facă asta?

R.: Da, aveau voie, nu orice, doar unele lucruri. Dacă vorbeai frumos cu ei, dacă le lăsași și ceva, da, aveau voie.

Î.: Lucrau cu argint?

R.: Da, cu argint. Aveam o meserie frumoasă, câștigam bani frumoși; vorbesc de părinții mei, pentru că eu nu lucram în copilărie, doar stăteam pe lângă ei.

A.: Es war nicht leicht. Die Leute lebten als Silberschmiede – sie waren arm, immer unterwegs, gingen von Haus zu Haus, sie konnten es sich nicht erlauben, im Hotel zu schlafen. Sie mussten für die Leute arbeiten, nett mit ihnen reden, damit sie sie in ihren Häusern schlafen ließen. Wir waren immer unterwegs, Tag und Nacht. Wir blieben nie lange Zeit am selben Ort – wir blieben zwei, drei Tage in einem Dorf, dann fuhren wir ins nächste.

F.: *Ich weiß, dass es in der kommunistischen Zeit verboten war, mit Gold zu arbeiten, machmal sogar mit Silber.*

A.: Ja.

F.: *Wie gelang es den Silberschmieden trotzdem mit Gold und Silber zu arbeiten?*

Î.: *Se putea trăi din acea meserie sau era greu în comparație cu perioada de după revoluție?*

R.: Nu era ușor. Oamenii duceau o viață de argintari – erau săraci, pe drumuri, umblau din casă în casă, nu-și permiteau să doarmă la hotel. Trebuiau să lucreze pentru acei oameni, să le vorbească frumos pentru ca ei să-i lase să doarmă în casele lor. Eram mereu pe drumuri, ziua și noaptea. Nu rămâneam niciodată mult timp în același loc – stăteam câte două, trei zile într-un sat, apoi ne mutam în altul.

Î.: *Știu că în perioada comunistă era interzis să lucrezi cu aur și, uneori, chiar și cu argint.*

R.: Da.

A.: Sie taten es heimlich. Sie redeten mit den Leuten, die sollten es niemandem sagen und waren einverstanden – sie brauchten ja Ehe- ringe, wie heute auch, aber jetzt ist Freiheit. Sie arbeiteten heimlich. Sie baten die Leute, ihnen Silbermünzen zu bringen und es geheim zu halten, sie sollten sagen, es wäre etwas anderes. Und die Leute waren einverstanden, sie hatten keine andere Wahl.

F.: *Ich weiß, dass die Polizei kam, um in den Häusern der Silberschmiede Durchsuchungen zu machen. Wie war die Situation deiner Familie nach der Revolution, also in den 90ern? Ihr wart in Alexandria.*

A.: Ja, wir waren damals in Alexandria und jetzt sind wir immer noch in Alexandria. Ich habe einen Bruder und eine Schwester. Wir sind drei Geschwister.

Î.: *Cum reușeau argintarii totuși să lucreze cu aur și cu argint?*

R.: Se ascundeau. Vorbeau cu oamenii să nu spună nimănui, ei acceptau – aveau nevoie de verighete, ca și în ziua de azi, dar acum e libertate. Ei lucrau în secret. Îi rugau pe oamenii care aduceau monedele de argint să păstreze secretul, să spună că este altceva. Iar aceștia acceptau, pentru că nu aveau altă soluție.

Î.: *Știu că venea miliția acasă, să facă percheziții în casele argintarilor. Care era situația familiei tale după revoluție, adică în anii '90? Erați la Alexandria.*

R.: Da, eram la Alexandria atunci și tot la Alexandria suntem și azi. Am un frate și o soră. Suntem trei frați.

F.: *Deine Eltern versuchten, ihr Handwerk weiter auszuüben?*

A.: Ja, sie hatten nichts anderes – das war ihr Broterwerb, sie hatten dieses Handwerk geerbt. Unsere Silberschmiede konnten nichts anderes als Ringe und Ohrringe zu fertigen, und sie lebten davon, so ernährten sie ihre Kinder, die Familie. Das war unsere Art zu leben – neue Orte zu suchen, an denen wir die Ware verkaufen konnten, um zu leben.

F.: *Wie habt ihr es geschafft, eure Tätigkeit nach dem Fall des Kommunismus fortzuführen? War es gleich, tauchten Veränderungen auf?*

A.: Ja, die Dinge änderten sich. Ich kann sagen, es war besser. Es war Freiheit. Es gab nicht mehr so viele Verbote – nicht mit Gold zu arbeiten oder mit Silber. Es gab mehr Freiheit. Sie verdienten besser, weil sie keine Angst mehr haben mussten.

Î.: *Părinții tăi au încercat să-și practice în continuare meseria?*

R.: Da, nu aveau altceva – era modul lor de a-și câștiga pâinea, au moștenit meseria asta. Argintarii noștri nu știau să facă altceva decât inele, cercei, și trăiau din asta, așa își hrăneau copiii, familia. Era modul nostru de viață – să căutăm locuri noi în care să ne vindem marfa, să trăim.

Î.: *Cum ați reușit să vă continuați activitatea după căderea comunismului? A fost la fel, au apărut schimbări?*

R.: Da, lucrurile s-au schimbat. Aș putea spune că a fost mai bine. Era libertate. Nu mai erau așa multe constrângeri – să nu lucrezi cu aur, cu argint. Era mai multă libertate. Câștigau mai bine pentru că nu mai erau cu frica-n sân.

F.: *Ließ die Polizei die Silberschmiede arbeiten, wo sie wollten?*

A.: Nicht ganz überall, aber doch, sie konnten arbeiten – falls sie auf einen anständigen Polizisten trafen. Sie hatten eine Berechtigung, sie zahlten an den Staat. Also hatten sie an bestimmten Orten die Erlaubnis, ihre Zeitung auf der Erde auszubreiten, dann holten sie alles, was sie in den Koffern hatten, um zu arbeiten, und gingen ans Werk – Ringe, Ohrringe, Schmuck.

F.: *Hatte sich die Einstellung der Rumänen gegenüber den Roma verändert oder war sie noch genauso?*

A.: Soweit ich mich erinnere, war sie ziemlich dieselbe.

Î.: *Poliția îi lăsa pe argintari să lucreze oriunde voiau?*

R.: Nu chiar oriunde, dar da, puteau să lucreze – dacă întâlneau un polițist de treabă. Aveau autorizație, plăteau dări la stat. Așa că, în anumite locuri, aveau voie să-și întindă ziarul pe pământ, scoteau tot ce aveau în valize ca să lucreze, să-și facă treaba – inele, cercei, bijuterii.

Î.: *Se schimbă atitudinea românilor față de romi sau era la fel?*

R.: Din câte îmi amintesc, era cam la fel.

F.: *Waren sie nicht freundlicher?*

A.: Es gibt solche und solche. Manche waren freundlich, andere unfreundlich, diskriminierend, sie traten mit den Füßen nach der Zeitung unserer Eltern, nach ihrer Arbeit. Andere halfen uns, weil wir arbeiteten, wir klauten nicht. Wir waren aufrichtig – meine Eltern sagten ihren Kunden von Anfang an, was es kosten würde. Wenn die mit dem Preis einverstanden waren, fuhren meine Eltern mit der Arbeit fort, wenn nicht, dann nicht.

F.: *Wann hast du beschlossen, nach Deutschland zu gehen?*

A.: Gleich nach der Revolution. Einige von unseren Familien waren schon aufgebrochen, sie machten den Anfang – Silberschmiedfamilien, und wir folgten ihnen. Damals waren erst zwei oder drei Familien fort-

gegangen. Mein Vater entschied sich, der Armut ein Ende zu setzen und ebenfalls nach Deutschland zu gehen, wo die anderen hin waren, er wollte auch tun, was sie taten.

F.: *Telefoniertet ihr mit denen, die schon in Deutschland waren?*

A.: Telefone, wie wir sie jetzt haben, gab es damals nicht, aber wir bekamen Nachrichten durch andere. Wir wollten auch gehen und wir informierten uns bei ihren Familien – wie es wäre, ob sie es geschafft hätten. Wir hatten gehört, wenn man nach Deutschland käme, bekäme man Unterkunft, Sozialhilfe, also beschloss mein Vater, dass wir auch gehen sollten. Wir wünschten uns eine Wohnung, ich hatte gerade geheiratet, mein Vater wollte mir helfen – aber in Rumänien hatten wir nicht die Möglichkeiten, von denen wir gehört hatten, dass es sie in Deutschland gäbe.

Î.: *Nu erau mai prietenoși?*

R.: Sunt oameni și oameni. Unii erau prietenoși, alții neprietenoși, discriminatorii, care dădeau cu piciorul în ziarul părinților noștri, în munca lor. Alții ne ajutau pentru că munceam, nu furam. Am fost corecți – părinții mei le spuneau clienților cât îi costă încă de la început. Dacă aceștia erau de acord cu prețul, părinții mei continuau să lucreze, dacă nu, nu.

Î.: *Când ai decis să pleci în Germania?*

R.: Imediat după revoluție. Câțiva din familia noastră pleaseră deja, ei au început – niște familii de argintari, iar noi i-am urmat. Pe atunci, doar două, trei familii plecaseră. Tatăl meu a hotărât să

termine cu sărăcia și să plece și el în Germania, unde plecaseră ceilalți, să facă și el ce făceau ei.

Î.: *Vorbeați la telefon cu cei care se aflau deja în Germania?*

R.: Nu existau telefoanele pe care le avem acum, dar primeam vești de la ceilalți. Voiam să plecăm și noi și ne informam de la familiile lor – cum e, dacă au trecut. Auziserăm că, dacă ajungeai în Germania, primeai cazare, ajutor social, așa că tata a decis să plecăm și noi. Ne doream un cămin, eu tocmai mă căsătorisem, voia să mă ajute și tata – dar în România nu aveam posibilitățile care auzisem că existau în Germania.

F.: *Ich weiß, in dieser Zeit waren die Kosten für die Ausreise einer Familie sehr hoch. Wie habt ihr euch dieses Geld beschafft?*

A.: Mein Vater hatte einen Renault, den er damals verkaufte, er nahm mich und meinen Bruder, meine Mutter und meinen Mann, und wir gingen zusammen weg, dann kamen wir dort an. Zuerst in Polen, ich weiß nicht mehr genau, wir kamen mit dem Zug an.

F.: *Mit welchen Gedanken bis du fortgegangen?*

A.: Wir sind mit dem Zug von Alexandria losgefahren. Ich erinnere mich nicht mehr, bis wohin wir mit diesem Zug kamen. Vielleicht bis Russland. Ab Russland weiß ich nicht mehr, wie wir gefahren sind, wir haben eine Nacht im Hotel verbracht – mein Vater mietete ein Zimmer – und am Morgen sind wir weiter. Ich erinnere mich nicht mehr wie, vielleicht

Î.: *Știu că, în acea perioadă, costurile pentru plecarea unei familii erau foarte mari. Cum ați făcut rost de bani?*

R.: Tata avusese o mașină Renault pe care a vândut-o în acea perioadă, ne-a luat pe mine și pe fratele meu, pe mama și pe soțul meu și am plecat împreună, am ajuns acolo. Mai întâi în Polonia, nu mai știu exact, am ajuns acolo cu trenul.

Î.: *Cu ce gânduri ai plecat?*

R.: Am plecat din Alexandria cu trenul. Nu-mi amintesc până unde am mers cu acel tren. Poate până în Rusia. Din Rusia, nu mai știu ce am luat, am dormit o noapte la hotel – am luat tata o cameră –, iar dimineața am plecat. Nu-mi amintesc ce am luat, poate un autobuz. Nu aveam bani, eram foarte săraci, eram cu copilul în

mit dem Bus. Wir hatten kein Geld, wir waren sehr arm, ich trug das Kind im Arm, mein Mann hatte seine Jacke verkauft. Er hatte eine Zaid-Jacke, ich glaube so hieß sie, und er verkaufte sie da in Rusia auf dem Bahnhof. Mit dem Geld kaufte er Nahrung für das Kind und die Busfahrkarten. Ich weiß noch, dass wir in Polen ankamen und dort warteten, bis ein Junge kam, mit dem wir über die Grenze gingen.

F.: *Wir lange bleibt ihr dort, bis ihr über die Grenze konntet?*

A.: Nicht lange. Wir hatten wirklich Glück, dass wir es in Polen nicht so schwer hatten. Andere – das hatte ich von Rumänen gehört, von Tzigani, da waren viele – andere waren dort über Monate, die Behörden ließen sie nicht weiter, sie versuchten es immer wieder. Wir konnten rüber. Wir kamen morgens an und am Abend überquerten wir die Grenze. An dem Tag, an dem wir ankamen, warteten wir, bis es Nacht wurde, dann kam

brațe, soțul meu și-a vândut geaca. Avea o jachetă Zaid, cred că așa-i zicea, și a vândut-o acolo, în Rusia, în gară. Cu banii primiți, a cumpărat ceva de mâncare pentru copil și bilete de autocar. Mai știu că am ajuns în Polonia și am stat acolo până când a venit un băiat după noi, cu care am trecut granița.

Î.: *Cât timp ați rămas acolo, până să treceți granița?*

R.: Nu mult timp. Am avut așa un noroc să nu ne chinuim în Polonia. Alții – din câte auzisem de la români, țigani, erau mulți acolo – alții erau acolo de luni de zile, autoritățile nu-i lăseau să treacă, încercau iar și iar. Noi am trecut. Am ajuns dimineața, iar seara am trecut granița. În ziua în care am ajuns, am așteptat . să se facă noaptea, și a venit după noi un băiat, cu care am trecut granița. Era un copil. Nu cred că avea mai mult de 15–16 ani.

ein Junge, mit dem wir über die Grenze sind. Er war noch ein Kind. Ich glaube nicht, dass er älter als 15 oder 16 war. Er sagte, er hätte die Strecke schon öfter gemacht. Wir glaubten ihm, wir wussten es nicht. Mein Vater sagte zu ihm: „Du bist ein Kind. Wie kommt es, dass du schon einmal über die Grenze bist? Wen hast du vorher schon rübergeführt?“ Er sagte, er hätte Gruppen von Menschen rübergebracht, er wäre mutig und wüsste den Weg. Und er führte auch uns rüber, illegal.

F.: Habt ihr diesen Jungen gefunden, euren Führer, oder hat er euch gefunden?

A.: Er kam in eine Bar, in der wir saßen, und er fing an uns zu erzählen, wie mutig er wäre. „Was wollt ihr machen? Wollt ihr nach Deutschland?“ „Ja“, sagten wir, „da wollten wir hin.“ „Ich kann euch hinführen.“ „Wie das?“ Mein Vater sah, dass er noch ein Kind war. „Wie willst du

Ne-a spus că mai făcuse trasee din astea. Noi l-am crezut, nu știam. Tata i-a spus: „Ești un copil. Cum de ai mai făcut trasee? Pe cine ai mai trecut înainte?“ A zis că a mai trecut grupuri de oameni, că e curajos și știe drumul. Deci ne-a trecut și pe noi, ilegal.

Î.: Voi l-ați găsit pe acest băiat, călăuza voastră, sau v-a găsit el pe voi?

R.: A intrat într-un bar, unde eram noi, și a început ne să spună cât de curajos e el. „Ce vreți să faceți? Vreți să mergeți în Germania?“ „Da, am spus noi, acolo vrem să mergem.“ „Pot eu să vă duc acolo.“ „Cum așa?“ Tata a văzut că era doar un copil. „Cum să ne ajuți tu?“ „Am mai făcut treaba asta. Sunt aici de mult timp, am trecut sute de oameni în Germania.“ Eram disperăți, așa că am fost

uns denn helfen?“ „Ich hab das schon mal gemacht. Ich bin schon lange hier, ich habe Hunderte von Menschen nach Deutschland geführt.“ Wir waren verzweifelt, also willigten wir ein. Und wir kamen rüber. Wir wussten nicht, dass er noch nie eine andere Person von Polen nach Deutschland rübergebracht hatte, noch nie.

F.: Verlangte er Geld von euch?

A.: Ja, und wir gaben ihm Geld.

F.: Wo seid ihr rüber? Und wie?

A.: Von Polen nach Deutschland sind wir zu Fuß gegangen.

de acord. Și am trecut. Nu știam că el nu mai trecuse nicio altă persoană, niciodată, din Polonia în Germania.

Î.: V-a cerut bani?

R.: Da, și i-am dat bani.

Î.: Pe unde ați trecut? Și cum?

R.: Din Polonia în Germania am trecut pe jos.

F.: *War da ein Fluss oder ein Wald an der Grenze?*

A.: Da war ein Wald. Mit meiner neun Monate alten Tochter auf dem Arm durch den Wald. In der einen Hand hielt ich das Milchfläschchen. Ich sagte mir: Wenn sie weint, dann gebe ich ihr schnell Milch. Wir waren verzweifelt, ich werde diese Momente mein Leben lang nicht vergessen. Diese Angst, dieser Kampf, was für eine schlimme Zeit! Schrecklich – nachts durch den Wald. Albert sagte, ich sollte ihm das Kind geben, er würde es halten. Nein, sagte ich, wenn sie anfängt zu weinen, kann ich sie schneller beruhigen. Du weißt nicht, wie das geht. Und einmal bin ich in einen Baum geklettert und konnte nicht mehr runter. Mein Mann kehrte um, als er merkte, dass ich nicht mehr bei ihnen war und half mir runter. Ich konnte ja nicht nach ihnen rufen, als ich sah, dass ich nicht mehr runter kam. Ich hatte Angst, jemand könnte kommen und uns zwingen, umzudrehen. Und es ging nicht nur

darum, dass man uns zur Umkehr zwang. Ich hatte gehört, sie hätten uns auch erschießen können – sie hätten nicht gesehen, dass wir Menschen sind und hätten uns für Tiere gehalten, sie hätten uns erschossen. Das hatte ich gehört, dass sie Menschen töteten.

F.: *Kennst du denn jemanden, der gestorben ist?*

A.: Ich hatte das gehört. Es gab Gerüchte, dass sie Menschen erschossen unter dem Vorwand, sie hätten nicht gewusst, dass es Menschen sind, dass sie überzeugt gewesen wären, es wären Tiere. Aber sie schossen nicht absichtlich, um sie zu töten.

Î.: *Era vreun râu sau o pădure la graniță?*

R.: Era o pădure. Cu fetița de 9 luni în brațe, prin pădure. Într-o mână țineam biberonul cu lapte. Îmi spuneam singură: dacă plânge, îi dau repede niște lapte. Eram disperată, n-o să uit clipele alea cât oi trăi. Ce frică, ce luptă, ce perioadă grea! Îngrozitor – noaptea prin pădure. Albert îmi spunea să-i dau copilul să-l țină și el. Nu, i-am spus eu, dacă începe să plângă, eu pot s-o liniștesc mai repede. Tu nu te pricepi. Și la un moment dat m-am suit într-un copac și n-am mai putut să mă dau jos. Soțul meu s-a întors când a văzut că nu mai sunt cu ei și m-a coborât el. Nu puteam să strig la ei când am văzut că nu mai pot să mă dau jos. Mi-a fost teamă să nu vină cineva și să ne oblige să ne întoarcem. Și nu era vorba numai că ne-ar fi obligat să ne întoarcem, dar am auzit că ne-ar fi împușcat – n-ar fi văzut că suntem

oameni și, crezând că suntem animale, ne-ar fi împușcat. Așa auzisem, că omorau oameni.

Î.: *Dar știi pe cineva care a murit?*

R.: Auzisem. Se zvonea că împușcă oameni sub pretextul că nu știau că sunt oameni și că erau convinși că sunt animale. Dar nu trăgeau intenționat ca să-i omoare.

F.: *Dieser Führer hat nur deine Familie über die Grenze gebracht oder auch andere Menschen?*

A.: Es gab noch zwei Familien. Wir kamen ans Ziel, nach Rostock, und von dort aus ging jeder seiner Wege.

F.: *Von diesem Wald seid ihr direkt nach Rostock gekommen?*

A.: Nein, wir kamen in einen Ort, ich weiß nicht mehr, wie er hieß. Zur Familie von diesem Jungen – sie behielten uns einen halben Tag da. Es sollte jemand anderes mit einem Auto kommen, um uns nach Rostock zu bringen, um uns an das Zentrum zu „übergeben“. Wir überqueren die Grenze mit schrecklicher Angst. Als wir ankamen, waren wir sehr verstört, wir standen auf der Straße. Die Deutschen, die uns so sahen, hielten an, um zu schauen, wer wir waren und was wir da taten.

Î.: *Călăuza aceea a trecut granița doar familia ta sau și alți oameni?*

R.: Mai erau două familii. Am ajuns la destinație, la Rostock, iar de acolo fiecare și-a urmat traseul lui.

Î.: *Din pădurea aceea ați ajuns direct la Rostock?*

R.: Nu, am ajuns într-o localitate, nu mai știu cum se numește. La familia aceluia băiat – ne-au ținut acolo o jumătate de zi. A trebuit să vină altcineva cu o mașină să ne ducă la Rostock, să ne „predea“ centrului. Am trecut granița cu chin, cu frică. Când am ajuns, speriați, am rămas pe drum. Nemții, când ne-au văzut, s-au oprit să vadă cine suntem și ce facem. S-au speriat și ei când ne-au văzut așa, pe drum, iar noi am urcat în mașinile lor, crezând că

Sie erschrecken sich auch, als sie uns so auf der Straße sahen, und wir stiegen in ihre Autos, wir glaubten, das wären die Autos, von denen der Junge gesprochen hatte, die uns am Ausgang des Waldes erwarten sollten. Und wir stiegen in die Autos. Sie hatten angehalten, als sie sahen, wie wir aus dem Wald kamen. Der Junge sagte, wir sollten aussteigen, das wären nicht unsere Autos, das wären die Autos der Deutschen. Wir stiegen erschrocken aus. Andere Autos kamen, die Autos von diesem Jungen, dann fahren wir weg. Sie brachten uns hin – ich weiß nicht, sie waren seine Familie, seine Freunde. Und wir blieben bis spät abends dort. Ein anderes Auto sollte kommen und uns mitnehmen.

sunt mașinile de care vorbise băiatul și care ne așteptau la ieșirea din pădure. Și urcăm noi în mașini. S-au oprit când ne-au văzut ieșind din pădure. Băiatul ne-a spus să coborâm din mașini pentru că nu sunt mașinile noastre, sunt mașinile nemților. Am coborât din mașini, sperați. Au venit alte mașini, mașinile băiatului aceluia, și am plecat. Ne-a dus acolo – nu știu, erau familia lui, prietenii lui. Și am stat acolo până târziu. Urmau să vină alte mașini să ne ia.

F.: *Erinnerst du dich nicht an den Namen der Stadt, in der die Familie dieses Jungen lebte?*

A.: Nein, ich erinnere mich nicht. Es war sehr schwer für uns! Mein Mann ging mit dem Jungen fort, um die Autos zu holen. Und er ging mit, er glaubte ihm. „Komm mit mir. Ich sage meinen Leuten Bescheid, dann holen wir die Autos und fahren zum Asyl.“ Mein Mann hatte Vertrauen in ihn und lief mit ihm los, die Autos zu holen. Und dort wurde mein Mann von Deutschen angehalten. Sie hielten ihn dort zwei, drei Tage fest, ich weiß nicht genau, vielleicht war es länger. Die Polizei hielt ihn an, um ihn zurück nach Polen zu bringen.

Î.: *Nu-ți amintești numele orașului în care trăia familia aceluia băiat?*

R.: Nu, nu-mi amintesc. Ne-a fost foarte greu! Soțul meu a plecat cu băiatul ăsta să aducă mașinile. Și s-a dus, că l-a crezut. „Vino cu mine. O să-mi anunț oamenii că ești aici, apoi luăm mașinile și mergem la azil.“ Soțul meu a avut încredere în el și a plecat cu el să aducă mașinile. Și acolo, soțul meu a fost oprit de nemți. L-au ținut acolo două, trei zile, nu-mi amintesc, poate mai mult. L-a oprit poliția, să-l ducă înapoi în Polonia.

F.: *Und dann bist du schließlich nach Rostock gekommen?*

A.: Ja, die Autos kamen, wir fuhren ab, dann lebten wir da auf dem Platz, ein oder zwei Tage, zwei Tage und eine Nacht, vielleicht länger, ich weiß nicht mehr.

F.: *Was heißt das, ihr habt auf dem Platz gelebt?*

A.: Da war eine große Grünfläche vor dem Asyl – wir konnten nicht in die Zimmer, weil alles belegt war. Ein Bus sollte kommen und sie holen – wir sind auch mit dem Bus weggefahren – der sollte sie zum Zielort bringen, ich weiß nicht, wie ich es erklären soll. Es gab Dörfer, Städte. Ich erinnere mich nicht mehr. Wir haben dort gewartet, bis sie uns reinließen, um unsere persönlichen Daten aufzunehmen.

Î.: *Și ai ajuns la Rostock până la urmă?*

R.: Da, au venit mașinile, am plecat, am stat acolo, pe *Platz*, una sau două zile, două zile și o noapte, poate mai mult, nu-mi amintesc.

Î.: *Ce înseamnă că ați stat pe Platz?*

R.: Era un câmp mare și verde în fața azilului – n-am putut să intrăm în camere deoarece totul era ocupat. Trebuia să vină cu autocarul să-i ia – am plecat și noi cu autocarul – să-i ducă la destinație, nu știu cum să explic. Erau sate, orașe. Nu mai țin minte. Noi am stat acolo până ne-au dus să ne cazeze, ca să ne poată lua datele personale.

F.: *Wie viele Tage habt ihr auf diesem Platz verbracht, bis sie euch zum Gespräch holten?*

A.: Wir waren zwei Tage und zwei Nächte auf dieser Wiese, soweit ich mich erinnere. Wir waren sehr sehr viele.

F.: *Aus welchen Ländern stammten die anderen?*

A.: Aus der ganzen Welt, Roma. Von unserer Gemeinschaft der Silberschmiede waren wir die einzigen – es wäre gut gewesen, hätten wir noch jemanden bei uns gehabt. Sie waren aus der ganzen Welt. Wir warteten dort, wir schliefen dort. Wir hatten nichts zu essen, wir hatten nichts, meine Mutter ging in den Müllkörben suchen, um uns etwas zu essen zu bringen. Wir haben also sowas gegessen. Nicht mal die Müll-eimer waren wie in Rumänien, sie waren viel besser. Meine Mutter

Î.: *Câte zile ați stat pe acel Platz până v-au luat să stea de vorbă cu voi?*

R.: Am stat două zile și două nopți pe câmpul verde, din câte-mi amintesc. Eram foarte, foarte mulți.

Î.: *Din ce țări erau ceilalți?*

R.: Din toată lumea, romi. Din comunitatea noastră de argintari, eram singurii – ar fi fost bine să mai fi fost cineva cu noi. Erau din toată lumea. Am stat acolo, am dormit acolo. Nu aveam ce mânca, nu aveam nimic, mama s-a dus să caute în coșurile de gunoi să ne dea ceva de mâncare. Deci am mâncat de acolo. Nici pubelele nu erau ca în România, erau mult mai bune. Mama ne-a adus de mâncare în cele două zile și două nopți.

brachte uns Essen in diesen zwei Tagen und zwei Nächten.

F.: *Ist in diesen Tagen etwas Ungewöhnliches passiert?*

A.: Nein, niemand hat hässlich mit uns gesprochen, niemand tat uns etwas. Wir warteten, sie erklärten uns, was passierte: Wir sollten draußen bleiben, weil es keine Zimmer mehr gab. Sobald etwas frei würde, könnten wir rein. Und so weiter.

F.: *Hattest du in diesen zwei Tagen das Gefühl, du wärst an einem sicheren Ort?*

A.: Nein, das hatte ich nicht, aber wir hatten keine Wahl, wir wussten nicht, was wir tun sollten, wir hatten Angst.

Î.: *S-a întâmplat ceva neobișnuit în acele zile?*

R.: Nu, nimeni nu ne-a vorbit urât, nimeni nu ne-a făcut nimic. Am așteptat, ne-au explicat ce se întâmplă: că trebuie să stăm afară pentru că nu mai sunt camere. Imediat ce se va elibera ceva, vom intra noi. Și tot așa.

Î.: *Ai simțit că ești într-un loc sigur în acele două zile?*

R.: Nu, nu eram, dar nu aveam de ales, nu știam ce să facem, ne era frică.

F.: *Ihr habt draußen geschlafen, oder?*

A.: Ja. Wir hatten kein Geld für Essen, wir hatten nichts.

F.: *Habt ihr unter freiem Himmel geschlafen?*

A.: Unter dem Sternenhimmel. In der letzten Nacht hat es angefangen zu regnen. Ich wusste nicht, wo mein Mann war. Ich habe den Tag verflucht, an dem wir fortgegangen sind, denn uns ging es wirklich erbärmlich dort. Wir verkrochen uns irgendwo. Ich hielt die Kleine im Arm. Wir krochen zum Schutz vor dem Regen unter das Vordach eines Wohnblocks. Ich, Vater, Mutter und mein Bruder. Und während wir da unter dem Vordach waren, sagt mein Vater: „Guck, da ist mein Schwiegersohn.“ Da war eine Brücke. Ich habe ihn auch gesehen. Meine Mutter hat gesagt: „Ruhe, Mann, wie kannst du ihn sehen und wir nicht?“ „Guck

doch, er ist es, alle stehen in Gruppen, nur er ist alleine.“ Und so war es, er war es. Er war an diesem Abend gekommen, er schlief mit uns unter diesem kleinen Balkon und am nächsten Tag kamen wir zum Asyl, zu diesem Wohnblock oder wie das heißt.

F.: *Ihr seid also dort hingekommen und hattet eine Befragung. Wo habt ihr in der folgenden Nacht geschlafen?*

A.: Wir haben in diesem Wohnblock geschlafen, in diesem Gebäude, wo die Punker dann Feuer legten.

F.: *Bevor oder nachdem ihr dort hinkamt?*

A.: Genau an dem Abend. Es war ein großes Gebäude, sehr groß, und mehr als die Hälfte davon war niedergebrannt.

Î.: *Ați dormit afară, nu-i așa?*

R.: Da. Nu aveam bani de mâncare, nu aveam nimic.

Î.: *Ați dormit sub cerul liber?*

R.: Sub stele. În ultima noapte, a început să plouă. Nu știam unde e soțul meu. Am blestemat ziua în care am plecat, pentru că eram ca vai de noi acolo. Ne-am adăpostit undeva. Țineam fetița în brațe. Ne-am adăpostit de ploaie sub streșina unui bloc. Eram eu, tata, mama și fratele meu. Iar în timp ce stăteam sub streșină, tata zice: „Uite-l pe ginere-miu“. Era un pod acolo. L-am văzut și eu. Mama a zis: „Taci, mă, cum de-l vezi tu și noi nu?“ „Uite-l, el e, toți sunt grupați, numai el e singur.“ Și așa era, el era. A venit în

seara aia, a dormit cu noi sub balconușul ăla, iar a doua zi am ajuns la azil, la blocul ăla sau cum i-o spune.

Î.: *Deci ați ajuns acolo și ați avut un interviu. Unde ați dormit în noaptea următoare?*

R.: Am dormit în blocul ăla, în clădirea aia, unde au dat foc punkiștii.

Î.: *Înainte sau după ce ați intrat voi acolo?*

R.: Chiar în seara aia. Era o clădire mare, foarte mare, și mai mult de jumătate din ea a luat foc.

F.: Ist das Feuer bis ins Zimmer gedrunken, in dem ihr untergebracht wart?

A.: Nein, tat es nicht.

F.: Erzähl mir bitte mehr von diesem Abend. Du sagtest, ihr hättet keine Probleme gehabt, so lange ihr draußen wart.

A.: Ich erinnere mich nicht, dass wir mit irgendwem Probleme gehabt hätten.

F.: Und danach?

A.: Wir nannten unseren Namen und am Morgen saßen wir in den Bussen, und sie fuhren uns zu einem Heim, ich weiß nicht, was es war, aber es hatte Gitter, und die Türen waren nicht normal, sondern Eisentüren.

Î.: Focul n-a ajuns în camera în care erați cazați voi?

R.: Nu, n-a ajuns.

Î.: Spune-mi te rog mai multe despre acea seară. Ziceai că n-ați avut nicio problemă cât ați stat afară.

R.: Nu mi-amintesc să fi avut probleme cu nimeni.

Î.: Și după?

R.: Ne-am dat numele, iar dimineața eram în autobuze, și ne-au dus la o tabără, nu știu ce era, dar avea gratii, iar ușile nu erau obișnuite, erau uși de fier.

F.: Glaubst du, sie haben euch dort weggebracht, weil die Punker an diesem Abend kommen wollten oder war das Vorgehen eben so?

A.: Ich erinnere mich nicht mehr, aber ich glaube, so war das Vorgehen.

F.: Ihr seid dort nicht länger als eine Nacht geblieben, oder?

A.: Wir blieben zwei oder drei Nächte und wurden sehr schlecht behandelt. Sie gaben uns nur Schmelzkäse zu essen, wir hatten kein Geld, es war sehr sehr schwer.

F.: In der Nacht, in der die Punker kamen, ich nehme an, du hast schreiende, weinende Menschen gehört.

A.: Ja, ich habe Lärm gehört. Wir haben uns eingeschlossen in ...

Î.: Crezi că v-au luat de acolo pentru că au venit punkiștii seara sau asta era procedura?

R.: Nu-mi mai amintesc, dar cred că asta era procedura.

Î.: N-ați rămas acolo mai mult de-o noapte, nu?

R.: Am rămas două sau trei nopți și am fost tratați foarte prost. Ne dădeau să mâncăm numai brânză topită, n-aveam bani, a fost foarte, foarte greu.

Î.: În noaptea în care au venit punkiștii, presupun că ai auzit oameni țipând, plângând.

R.: Da, am auzit zgomot. Ne-am închis în ...

F.: *Was dachtest du, was passierte? Wusstest du, wer sie waren, warum sie gekommen waren?*

A.: Nein, nein, das habe ich nicht gewusst. Wir hatten große Angst und haben uns dort in diesem Zimmer eingeschlossen. Ich erinnere mich an nichts anderes mehr. Ich weiß nur, dass wir große Angst hatten, wir hielten still, wir hatten Angst, dass jemand in unser Zimmer kommen könnte.

F.: *Du wusstest nicht, wer sie waren, warum sie das taten und was sie wollten?*

A.: Nein. Ich persönlich wusste das nicht.

Î.: *Ce credeai că se întâmplă? Știai cine sunt, de ce au venit?*

R.: Nu, nu, nu am știut. Ne era foarte frică și ne-am închis acolo, în camera aia. Nu-mi mai amintesc altceva. Tot ce știu e că ne-a fost frică, am făcut liniște, ne-a fost frică să nu vină cineva în camera noastră.

Î.: *Nu știai cine sunt, de ce fac asta și ce vor?*

R.: Nu. Eu, personal, nu știam.

F.: *Vorher wurde nichts darüber gesagt ...*

A.: Nein. Nein, denn wir waren sehr müde, totmüde, wir waren seit über einer Woche unterwegs. Als wir drin waren, haben wir die Türen zu gemacht und ...

F.: *Du sagtest, nach zwei oder drei Tagen holte euch ein Bus ab und brachte euch in ein Heim. Oder wohin?*

A.: Ein Heim, ja. Sie steckten uns in ein Zimmer mit Doppelstockbetten aus Eisen, dort blieben wir zwei oder drei Nächte, dann nahmen sie uns wieder mit.

Î.: *Nu s-a discutat nimic înainte ...*

R.: Nu. Nu, pentru că eram foarte obosiți, morți de oboseală, eram pe drumuri de mai bine de-o săptămână. Când ne-am văzut înăuntru, am închis ușile și ...

Î.: *Spuneai că, după două sau trei zile, v-a luat un autocar și v-a dus la o tabără. Sau unde?*

R.: O tabără, da. Ne-au băgat într-o cameră, cu paturi supraetajate, din fier, am stat acolo două sau trei nopți, apoi ne-au luat iar.

F.: Waren auch andere Familien an diesem Ort?

A.: Ja, das Asyl war voller Menschen. Danach haben sie uns geholt, haben uns in einen Bus gesteckt und uns in ein Dorf gebracht. Da haben sie uns eine Wohnung gegeben. In diesem Haus waren wir und eine andere Familie. Aber die anderen, diese Familie, kamen, haben es sich angesehen – ich glaube, sie kannten den Ort – und wollten nicht dort bleiben, sie waren wieder weg. Nur wir blieben dort. Wir lebten am Rand des Dorfes, auf freiem Feld, in einem Haus aus Spanplatten. Dort wohnten wir. Wir wussten nicht, dass wir das Recht hatten abzulehnen, wir dachten, dass es so sein müsste. Die anderen sahen, wo sie waren, nämlich auf dem Feld, und sie fuhren wieder, weil sie nicht alleine waren. Ich nehme an, dass sie nicht alleine waren. Wir blieben. Wir blieben zwei oder drei Wochen, einen Monat, ich weiß es nicht mehr. Mein Bruder wurde krank, er hatte einen Schock wegen der

Angst – er hatte das von dieser Nacht, als wir durch den Wald sind, es ging ihm schlecht und etwas passierte mit ihm, auf emotionaler Ebene, und mein Vater ging mit ihm ins Krankenhaus. Er ging zum Rathaus, ich weiß auch nicht.

F.: Dachtest du, dass ihr dort für immer bleibt?

A.: Ich glaube, sie hätten uns für immer dort gelassen, wenn die Punker nicht gekommen wären.

F.: Die Punker kamen auch dort?

A.: Ja. Ich hatte nicht gedacht, dass sie uns dort nochmal wegholen würden. Das war unser Ort.

Î.: Erau și alte familii în acel loc?

R.: Da, azilul era plin de lume. Dup-aia ne-au chemat, ne-au băgat într-un autobuz și ne-au dus într-un sat. Acolo, ne-au dat o casă. În casa aia eram noi și altă familie. Dar ceilalți, familia aia, au ajuns, au văzut – cred că știau locul – și n-au vrut să rămână acolo, au plecat. Am rămas doar noi. Eram la marginea satului, în câmp deschis, într-o casă din placaj. Am stat acolo. Nu știam că avem dreptul să refuzăm, ne-am gândit că așa trebuie să fie. Ceilalți, pentru că nu erau singuri, când s-au văzut acolo, pe câmp, au plecat. Presupun că nu erau singuri. Noi am rămas. Am stat două sau trei săptămâni, o lună, nu mai țin minte. Fratele meu s-a îmbolnăvit, a avut un șoc din cauza fricii – i s-a tras de la noaptea aia, când am trecut prin pădure, i-a fost rău și s-a întâmplat ceva

cu el, la nivel emoțional, iar tata s-a dus cu el la spital. S-a dus la primărie, nu știu.

Î.: Credeai că o să rămâneți acolo pentru totdeauna?

R.: Cred că ne-ar fi lăsat acolo pentru totdeauna dacă n-ar fi venit punkiștii.

Î.: Punkiștii au venit și acolo?

R.: Da. Nu credeam că o să ne mai scoată vreodată de-acolo. Era locul nostru.

F.: *Wie lange nachdem sie euch in das Sperrholzhaus gebracht hatten, kamen die Punker wieder?*

A.: Ich glaube, wir waren seit einem Monat dort. Und eines Abends, während ich gerade kochte, kamen sie. Sie sahen uns, aber wir sahen sie nicht. Sie kamen und fingen an, mit Steinen zu werfen – wenn uns einer dieser Steine getroffen hätte, wären wir tot gewesen. Meine Tochter war sehr klein, sie spielte drinnen auf dem Boden. Zum Glück hatte mein Vater sie auf dem Arm, als sie einen Stein warfen – sonst wäre sie gestorben. Sie brüllten. Wir dachten, wir würden sterben, das wäre unser Ende.

F.: *Wusstest du, warum sie das taten?*

A.: Nein, das wusste ich nicht. Wir hatten Angst, wir waren entsetzt. Wir waren verzweifelt und glaubten nicht, dass wir mit dem Leben davon kämen.

Î.: *La cât timp după ce v-ați mutat în casa de placaj au venit iar punkiștii?*

R.: Cred că eram de-o lună acolo. Și într-o seară, în timp ce găteam ceva, au venit. Ei ne vedeau pe noi, dar noi nu i-am văzut. Au venit și au început să arunce cu bolovani – dacă ne lovea o piatră de-a-ia, eram morți. Fetița era foarte mică, se juca pe jos, înăuntru. Din fericire, tata a luat-o în brațe când au aruncat cu o piatră – altfel, ar fi murit. Ei urlau. Ne-am gândit că o să murim, că s-a sfârșit cu noi.

Î.: *Știi de ce fac asta?*

R.: Nu, nu știam. Eram foarte speriați, îngroziți. Eram disperați și nu credeam că mai scăpăm cu viață.

F.: *Wenn du die Tatsachen mal von außen betrachtest, glaubst du, es hat sich gelohnt, in Deutschland all das durchzustehen?*

A.: Jetzt würde ich es nicht mehr wagen, ich würde das nicht mehr aushalten können, aber damals ... ich war jung, ich hatte ein kleines Kind. Und ich dachte nicht, dass uns so etwas erwartet. Ich glaubte, dass wir für etwas besseres, eine bessere Zukunft dort leben würden, für ein besseres Leben. Ich wusste nicht, was wir zu ertragen hätten.

F.: *Auf welche Weise hat dieses Erlebnis dein Leben beeinflusst? Hat das Erlittene Spuren hinterlassen?*

A.: Es tut mir leid, dass ich dort war, es war eine sehr schwere Zeit für uns.

Î.: *Dacă ar fi să privești lucrurile la rece, crezi că a meritat să treci prin tot ce-ai trecut în Germania?*

R.: Acum n-aș mai risca, n-aș mai trece prin așa ceva, dar atunci... eram tânără, aveam copil mic. Și nu credeam că o să trecem prin asta. Credeam că trăim pentru ceva mai bun, pentru un viitor mai bun, pentru o viață mai bună. Nu știam ce urma să îndurăm.

Î.: *În ce fel ți-a influențat viața experiența asta? A lăsat urme ceea ce ai îndurat?*

R.: Îmi pare rău că am fost acolo, a fost o perioadă foarte grea pentru noi.

F.: *Bist du jemals nach Deutschland zurückgekehrt?*

A.: Nein, nie.

F.: *Wie lange warst du in Deutschland?*

A.: Ein Jahr. Sie brachten uns da unter und gaben uns Geld. Und danach sagten sie uns, es würde nicht besser mit dem Geld, dass wir nur noch Essen bekämen. Und da kehrten wir zurück. Wir hatten schon vorher angefangen, die Rückreise zu regeln. Ich war schwanger mit meinem Sohn, wir mussten nach Rumänien zurück. Mein Junge kam genau einen Tag, bevor wir losfahren wollten, zur Welt, also blieben wir noch einen Monat, denn das Kind war sehr klein. Und sie sagten, sie würden mich mit dem Flugzeug nach Hause schicken. Wenn man nach Hause wollte, kauften sie einem ein Flugticket. Jetzt erinnere ich mich.

Î.: *Te-ai întors vreodată în Germania?*

R.: Nu, niciodată.

Î.: *Cât ai stat în Germania?*

R.: Un an. Ne-au cazat și ne dădeau bani. Iar după aceea ne-au spus că n-o să mai fie bani, că o să primim doar de mâncare. Și am plecat. Demersurile de plecare le-am început înainte. Eram însărcinată cu băiatul meu, trebuia să ne întoarcem în România. Băiatul a venit pe lume chiar în ajunul zilei în care voiam să plecăm, așa că am mai rămas o lună, deoarece copilul era foarte mic. Și mi-au spus că o să mă trimită acasă cu avionul. Dacă voi ai să te întorci acasă, îți cumpărau bilet de avion. Acum îmi amintesc.

F.: *Du bist also nach Rumänien zurück?*

A.: Ja, nach einem Monat, und erst vor Kurzem bin ich wieder weg, ich lebe seit vier Jahren in England.

F.: *Hast du jemals in der Familie darüber gesprochen, was dort in Deutschland passiert ist?*

A.: Ja, wir reden über diese schwere Zeit, die wir durchgemacht haben, von der Angst und dem Terror. Das ist alles, was uns von damals geblieben ist.

Î.: *Deci te-ai întors în România.*

R.: Da, după o lună, și abia recent am plecat iar, sunt de patru ani în Anglia.

Î.: *Ai vorbit vreodată în familie despre ce s-a întâmplat acolo, în Germania?*

R.: Da, vorbim de perioada grea prin care am trecut acolo, de frică, de teroare. Asta e tot ce ne-a rămas de atunci.

„Sowas vergisst du nicht, solange du lebst“

Interview mit M.I., September 2023

Frage.: *Wir haben schon einmal über Rostock und die Ereignisse gesprochen, die dort stattfanden. Erinnerst du dich, wie alt du damals in Rostock warst?*

Antwort.: Neunzehn. Oder zwanzig, ja, ich war zwanzig Jahre alt. Ich habe mit neunzehn geheiratet und als ich nach Deutschland ging, war meine Tochter neun Monate alt.

F.: *Du warst dann in Rostock und du hast gesehen, unter welchen Umständen du dort ankamst, du wusstest nicht, warum du hinfährst, du wusstest nicht, was du dort vorfindest. Warum, denkst du, ist all das passiert, was in Rostock geschah?*

A.: Ich werde es mit meinen Worten sagen. Ich bin nicht ganz so geschickt im Erzählen. Da war ein großer Platz neben diesem Block, ein großer Wohnblock. Ich sehe ihn deutlich vor mir, so wie ich dich jetzt sehe. Dort waren wir, auf diesem Platz, wir waren sehr viele, Rumänen, Roma, viele Nationalitäten. Man ging in den Block, um in Dörfer oder Städte zugewiesen zu werden, wo gerade Platz war im Asyl. Das war der Begriff, Asyl. Wo freie Zimmer waren, wo man untergebracht wurde. Irgendwann fing alles Feuer. Wir waren wach.

„Așa ceva nu uiți cât trăiești“

Interviu cu M.I., septembrie 2023

Întrebare: *Am mai vorbit despre Rostock și despre evenimentele care au avut loc acolo. Ți-amintești câți ani aveai atunci, la Rostock?*

Răspuns: Nouăsprezece. Sau douăzeci, da, aveam douăzeci de ani. M-am căsătorit la nouăsprezece, iar când am plecat în Germania, fata mea avea nouă luni.

Î.: *Ai ajuns la Rostock, ai văzut contextul, nu știai de ce te duci acolo, nu știai ce-o să găsești acolo. De ce crezi că s-a întâmplat tot ce s-a întâmplat la Rostock?*

R.: O să povestesc cu cuvintele mele. Nu sunt chiar atât de pricepută la povestit. Era un *Platz* mare acolo, lângă blocul ăla, un bloc mare. Îmi amintesc bine, așa cum te văd acum pe tine. Eram acolo, pe *Platz*-ul ăla, eram foarte mulți, români, romi, multe naționalități. Intrai în bloc ca să fii „repartizat“ în sate, orașe, unde era loc, în azil. ăsta e termenul, azil. Unde erau camere libere, ca să fii cazat. Și am intrat. La un moment dat, totul a luat foc. Eram trei.

F.: *Was glaubst du, warum sie das taten?*

A.: Sie haben gesehen, dass wir Ausländer waren und wollten uns etwas antun. Ich glaube, es war für sie egal, was wir waren – Rumänen, Polen oder Franzosen. Sie wollten uns etwas antun. Böse Menschen. Nazis. Das glaube ich.

F.: *Du glaubst also, sie wollten euch etwas antun, weil ihr Ausländer wart.*

A.: Uns etwas Böses antun, das ist ihr Instinkt. So war es.

F.: *Hast du dich gefragt, ob ihr ihnen etwas getan habt?*

A.: Ich wusste, dass wir ihnen nichts getan hatten, aber wer hörte uns schon zu? Gott im Himmel. Wir litten Angst, grauenhaft alles. Mit einem neun Monate alten Kind im Arm. Wir wussten nicht, wie wir entkommen sollten, wohin wir fliehen konnten.

F.: *Hattest du Angst um dein Leben?*

A.: Ja, sicher, um unser Leben, um das meiner Familie. Wir waren dort mit meinen Eltern und meinem Bruder. Mit dem Kind, mit meinem Mann.

Î.: *De ce crezi că au făcut asta?*

R.: Au văzut că suntem străini și au vrut să ne facă rău. Cred că nu conta pentru ei ce eram – români, polonezi sau francezi. Au vrut să ne facă rău. Oameni răi. Naziști. Asta cred eu.

Î.: *Deci crezi că au vrut să vă facă rău pentru că erați străini.*

R.: Să ne facă rău, ăsta e instinctul lor. Așa a fost.

Î.: *Te-ai întrebat dacă le-ați făcut voi ceva?*

R.: Știam că nu le făcuserăm nimic, dar cine să ne asculte pe noi? Dumnezeu din ceruri. Am îndurat frică, groază, toate. Cu un copil de nouă luni în brațe. Nu știam unde să evadăm, unde să fugim.

Î.: *Ți-a fost frică pentru viața ta?*

R.: Da, sigur, pentru viața noastră, pentru familia mea. Eram acolo cu părinții mei, cu fratele meu. Cu copilul, cu soțul.

F.: *Es ging also um Leben und Tod.*

A.: Ja. Der Wohnblock stand in Flammen, fast zur Hälfte. Es war Feuer in dem, was sie warfen. Flaschen, Brandsätze, ich weiß nicht. Wir haben große Angst durchgestanden, und selbst jetzt, wenn wir an diese Ereignisse denken, überkommt uns die Angst. So etwas vergisst du nicht, solange du lebst. Eine Angst, die dableibt, lebenslang. Sie ist geblieben.

F.: *Hast du verstanden, damals oder jetzt, warum all das passierte?*

A.: Sie haben gesehen, dass wir viele Tzigani auf diesem Platz waren. Ich weiß nicht, ich glaube, das war der Grund – wir waren viele Tzigani auf diesem Platz. Wir waren viele, alle Nationen der Welt. Sie wollten uns etwas antun – uns umbringen. Sie legten Feuer. In den Zeitungen wurde über das Ereignis geschrieben, es gab Fotos von dem brennenden Gebäude.

Î.: *Deci era o chestiune de viață și de moarte.*

R.: Da. Blocul era în flăcări, cam jumătate din el. Era foc în ce aruncau ei. Sticle incendiare, nu știu. Am trecut printr-o mare frică, și chiar și acum, când ne gândim la întâmplările acelea, ne copleșește frica. Așa ceva nu uiți cât trăiești. O teamă care rămâne acolo, pe viață. Și a rămas.

Î.: *Ai înțeles, atunci sau acum, de ce s-au întâmplat toate astea?*

R.: Au văzut că suntem mulți țigani pe *Platz*-ul ăla. Nu știu, cred că ăsta a fost motivul – eram mulți țigani acolo, pe *Platz*-ul ăla. Eram mulți, toate națiile lumii. Au vrut să ne facă rău. Nu, nu să ne facă rău – să ne omoare. Au pus foc. A scris în ziar despre incident, au apărut fotografii cu blocul în flăcări.

F.: *Wo?*

A.: Da, in Deutschland. Ich habe später die Zeitung gekauft und es gesehen.

F.: *Aber hier in Rumänien, habt ihr da in der Presse etwas darüber gehört, als ihr zurückkamt?*

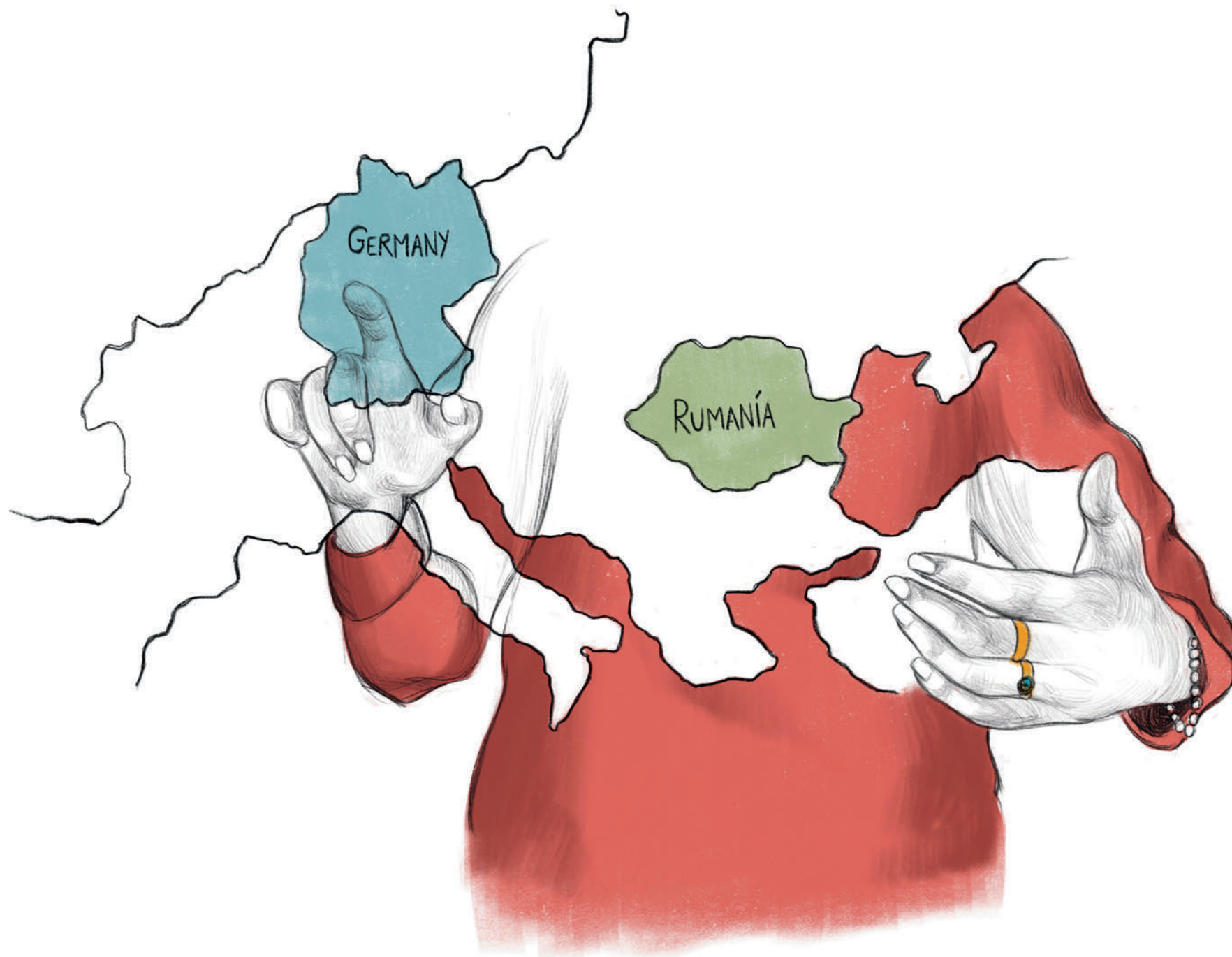
A.: Nein. Wir haben unter uns Roma darüber geredet, was wir erlebt hatten. Meine Onkel waren auch dort. Wir redeten unter uns und auch mit anderen. Und die anderen redeten ihrerseits mit anderen und so weiter. Aber in der Presse, nein, ich habe nicht gehört, dass da etwas erschienen wäre.

Î.: *Unde?*

R.: Acolo, în Germania. Am cumpărat ziarul mai târziu și am văzut.

Î.: *Dar aici, în România, când v-ați întors, ați văzut ceva despre asta în presă?*

R.: Nu. Vorbeam noi, romii, între noi despre ce am îndurat acolo. Unchii mei au fost și ei acolo. Vorbeam noi între noi și vorbeam și cu alții. Și ceilalți vorbeau, la rândul lor, cu alții și așa mai departe. Dar în presă, nu, eu n-am auzit să fi apărut ceva.

F: *Hattest du erwartet, dass so etwas passieren könnte, als du außer Landes gingst? Oder war es völlig unerwartet?*

A: Nein, ich habe nie an so etwas gedacht. Wenn ich das gewusst hätte, hätte ich Rumänien nie verlassen, diese Angst und das Entsetzen vor Augen, das ich erlebt habe. Aber viele von unseren Leuten sind ins Ausland gegangen und wir beschlossen, auch zu gehen, für ein besseres Leben.

F: *Als die Revolution begann, warst du da in Alexandria?*

A: Ja, in Alexandria. Ich war siebzehn.

F: *Hattest du auch damals Angst um dein Leben?*

A: Ja, damals auch.

Î: *Te așteptai să se întâmple așa ceva odată ce ai fi plecat din țară? Sau a fost complet neașteptat?*

R: Nu, nu m-am gândit niciodată la asta. Dacă aș fi știut, n-aș mai fi plecat niciodată din România, având în vedere frica și groaza prin care am trecut. Dar mulți dintre oamenii noștri au plecat și ne-am hotărât și noi să plecăm, pentru o viață mai bună.

Î: *Când a început revoluția, erai la Alexandria?*

R: Da, la Alexandria. Aveam șaptesprezece ani.

Î: *Ți-a fost și atunci frică pentru viața ta?*

R: Da, și atunci.

F: *Wenn du vergleichen solltest, wo hast du dich mehr in Gefahr gefühlt?*

A: Vielleicht hier. Aber dort auch, ich weiß nicht ... Ich konnte die Sprache nicht. Wir waren dem Tode nah in Deutschland. Hier in Rumänien war ich unter meinen Leuten. Also die größere Angst hatte ich dort in Deutschland.

F: *Erzähl mir etwas von deiner Familie. Du sagtest, dein Onkel und Vater waren auch dort. Wie hat dich dieses Erlebnis verändert?*

A: Es war überall Angst, während der ganzen Zeit in Deutschland. Ich habe nur noch in Angst und Schrecken gelebt.

Î: *Dacă ar fi să faci o comparație, unde te-ai simțit mai în pericol?*

R: Poate aici. Dar și acolo, nu știu ... Nu știam limba. Dar moartea era aproape în Germania. Aici, în România, eram printre oamenii mei. Deci frica mai mare a fost acolo, în Germania.

Î: *Spune-mi ceva despre familia ta. Ziceai că unchiul și tatăl tău erau acolo. Cum te-a afectat experiența asta?*

R: A fost frică peste tot, în tot timpul petrecut în Germania. Am trăit cu frică și cu groază.

F.: *Nachdem du nach Rumänien zurückkamst, wie lange hat es gedauert, bis du wieder das Land verlassen hast?*

A.: Über zehn Jahre.

F.: *Soweit ist weiß, gingen nach 1992, 1993 immer mehr Menschen ins Ausland.*

A.: Ich blieb in Rumänien. Und ich bin erst sehr viel später nach Spanien gegangen, erst 2003, meine Schwester war dort, ich bin zu ihr gefahren.

F.: *Also zehn Jahre später. Glaubst du, einer der Gründe, warum du nicht mehr fortgegangen bist, war deine Angst, dass du nicht mehr erleben wolltest, was du dort erlebt hast?*

Î.: *După ce te-ai întors în România, cât a durat până când ai plecat din nou din țară?*

R.: Peste zece ani.

Î.: *Din câte știi, multă lume a început să plece în alte țări după 1992, 1993.*

R.: Eu am rămas în România. Și am plecat în Spania după mult timp, abia în 2003; sora mea era acolo, am plecat la ea.

Î.: *Deci după zece ani. Crezi că unul dintre motivele pentru care nu ai mai plecat este că ți-a fost frică să nu mai treci prin ce ai trecut acolo?*

A.: Ja, ich hatte Angst, ich könnte noch einmal erleben, was ich in Deutschland erlebt habe.

F.: *Du hast mir gesagt, wenn du gewusst hättest, was dich dort erwartet, du wärst für alles Geld der Welt nicht hingefahren.*

A.: Ja, das ist sicher. Ich habe große Angst und Furcht durchgestanden. Ich habe es nicht gewusst.

F.: *Aber die, die vor dir dort waren, haben sie so etwas nicht erlebt?*

A.: Nein, so etwas haben sie nicht erlebt. Damals waren die Telefone nicht wie heute, wir hatten nicht die Möglichkeit, uns anzurufen, um voneinander zu hören.

R.: Da, mi-a fost frică să nu mai trec prin ce am trecut în Germania.

Î.: *Mi-ai spus că, dacă știai ce vei îndura acolo, nu plecai pentru toți banii din lume.*

R.: Da, asta e sigur. Am trecut printr-o mare frică și groază. N-am știut.

Î.: *Dar cei care au fost acolo înaintea ta n-au trecut prin așa ceva?*

R.: Nu, n-au trecut prin așa ceva. Atunci telefoanele nu erau ca acum, nu aveam posibilitatea să ne sunăm, să știm unul de altul.

F.: *Und trotzdem hast du Rostock gewählt. Wusstest du, dass du dort ankommst? Oder wolltest du nur nach Deutschland, egal wohin?*

A.: Ja, ich wollte nach Deutschland. Ich wusste nicht, dass wir nach Rostock kommen.

F.: *Als ihr also aus Rumänien weg seid, war Rostock nicht das Ziel eurer Reise.*

A.: Soweit ich weiß, nicht. Wir wollten irgendwohin nach Deutschland. Wir wussten nichts von Rostock.

F.: *Der Führer hat euch dorthin gebracht, dieser Junge.*

A.: Ja, dieser Junge hat uns hingeführt. Er war noch ein Kind von 13 oder 14 Jahren.

Î.: *Și totuși ai ales Rostockul. Știi că vrei să mergi acolo? Sau doar ai vrut să mergi în Germania, indiferent unde?*

R.: Da, am vrut să merg în Germania. Nu știam că o să ajungem la Rostock.

Î.: *Deci, când ați plecat din România, Rostockul nu era destinația finală.*

R.: Din câte îmi amintesc eu, nu. Voiam să ajungem oriunde în Germania. Nu știam noi de Rostock.

Î.: *V-a dus acolo călăuza, băiatul ăla.*

R.: Da, băiatul ăla ne-a dus acolo. Era doar un copil de 13–14 ani.

F.: *Abgesehen davon, dass du noch immer diese Angst hast, hast du auch dein Vertrauen verloren, in andere Länder zu fahren, dein Glück zu probieren?*

A.: Ich bin hier geblieben. Ich bin nach zehn Jahren wieder gegangen wegen der Bedürfnisse, die ich hatte.

F.: *Kennst du jemanden, der in Deutschland geblieben ist?*

A.: Nein, ich weiß nicht. Die Silberschmiede sind auch weg. Vielleicht sind einige von ihnen zurückgekehrt. Aber alle sind wir weg.

Î.: *Pe lângă că ai rămas cu frica asta, ți-ai pierdut și încrederea de a pleca în alte țări, de a-ți încerca norocul?*

R.: Am rămas aici. Am plecat după zece ani, din cauza nevoilor pe care le aveam.

Î.: *Știi pe cineva care să fi rămas în Germania?*

R.: Nu, nu știu. Argintarii au plecat și ei. Poate că unii dintre ei s-au întors. Dar toți am plecat.

F: *Glaubst du, die nachkommende Generation sollte wissen, was dort passiert ist?*

A: Ich glaube, sie müssen es wissen. Es ist gut, wenn du weißt, wohin du gehst, um Entscheidungen im Wissen um diesen Fall zu treffen. Ich glaube, das wird ihnen helfen. Ich glaube das wirklich. Sie müssen wissen, dass das Böse immer passieren kann, wenn du nicht mal daran denkst.

F: *Wärst du neugierig und würdest nochmal dorthin wollen?*

A: Ja, ich hätte den Mut. Das würde ich mir wünschen. Ich würde mich an diese Zeiten erinnern, an die Gefühle, diese Herausforderung, die schweren Zeiten, die Angst.

Î: *Crezi că noile generații ar trebui să știe ce s-a întâmplat acolo?*

R: Cred că ar trebui să știe. E bine să știi încotro te îndrepti, ca să poți să iei decizii în cunoștință de cauză. Cred că asta îi va ajuta. Chiar cred asta. Ei trebuie să știe că răul se poate întâmpla oricând, pe negândite.

Î: *Ai fi curioasă sau ai vrea să mergi din nou acolo?*

R: Da, aș avea curaj. Mi-aș dori. Mi-aș aminti acele vremuri, sentimentele care m-au încercat, vremurile grele, frica.

F: *Wenn dich morgen jemand vor das besagte Wohnhaus bringen würde, würdest du es wiedererkennen?*

A: Ja, ich würde es wiedererkennen. Diesen Platz, wo ich zwei oder drei Tage verbrachte. Wir haben uns in Polen verirrt, mein Bruder ist krank geworden. Er bekam eine Depression. Und als wir durch den Wald gingen, wurde seine Krankheit schlimmer. Wenn ich mit dir darüber rede, dann merke ich, dass ich eigentlich, nein, ich will nicht dorthin, es war zu schwer für mich.

F: *Wer, glaubst du, ist schuld an diesen Ereignissen? Glaubst du, dass die Personen, die dort waren, Schuld haben, oder die deutsche Gesellschaft im Allgemeinen?*

A: Die deutsche Gesellschaft. Sie sind böse. Das ist ihre Denkart.

Î: *Dacă mâine te-ar duce cineva în fața blocului respectiv, l-ai recunoaște?*

R: Da, l-aș recunoaște. Piața aia, unde am stat două, trei zile. Ne-am rătăcit în Polonia, fratele meu s-a îmbolnăvit. A făcut o depresie. Iar când am trecut prin pădure, i s-a agravat boala. Vorbind cu tine despre asta, îmi dau seama că, de fapt, nu, nu vreau să merg acolo, a fost prea greu pentru mine.

Î: *Cine crezi că e vinovat de toate aceste evenimente? Crezi că de vină sunt persoanele care au fost acolo sau societatea germană în general?*

R: Societatea germană. Sunt răi. E modul lor de a gândi.

F.: *Wenn ein Deutscher in dein Haus käme, würdest du ihn schlecht behandeln, nur weil er Deutscher ist?*

A.: Ich weiß nicht. Ich glaube nicht.

F.: *Also sind sie nicht böse.*

A.: Sie haben eine andere Art zu denken. Ich stelle mir vor, was sie für eine Meinung über uns haben, aber nein, ich würde ihn wie einen Gast behandeln und ihn respektieren. Aber innerlich würde ich wissen, das ist einer von den Menschen, die mir viel Böses angetan haben.

F.: *Eine letzte Frage: Es gab Gruppen von Personen, die auf dich zukamen und mit Brandsätzen geworfen haben, und dir schien es, sie wollten dich umbringen.*

A.: Ja, so ist es, so war es.

F.: *Aber du hast auch Gruppen von Deutschen erwähnt, die dir geholfen haben, zum Beispiel der Priester.*

A.: Ja, sie kamen und holten uns dort heraus und ich glaube, dank ihnen sind wir am Leben. Sie waren sehr gut zu uns!

F.: *Du glaubst also, dank dieser Deutschen bist du heute am Leben?*

A.: Ja, das glaube ich.

Î.: *Dacă ar veni un german în casa ta, l-ai trata prost doar pentru că este german?*

R.: Nu știu. Nu cred.

Î.: *Deci nu sunt răi.*

R.: Au alt mod de a gândi. Îmi imaginez ce părere au despre noi, dar nu, l-aș trata ca pe un oaspete și l-aș respecta. Dar în sinea mea aș ști că e unul dintre oamenii care ne-au făcut mult rău.

Î.: *O ultimă întrebare: erau grupuri de persoane care veneau spre tine și aruncau cu sticle incendiare, iar ție ți se părea că te vor ucide.*

R.: Da, așa e, așa a fost.

Î.: *Dar ai menționat și grupuri de germani care te-au ajutat, de exemplu preotul.*

R.: Da, au venit și ne-au scos de acolo, și cred că datorită lor suntem în viață. Au fost tare buni cu noi!

Î.: *Deci crezi că datorită acelor germani ești azi în viață?*

R.: Da, așa cred.

F.: *Wie sahst du sie? Als böse Menschen? Oder hast du gedacht: Aha, es gibt auch tolle Deutsche?*

A.: Es gibt böse Menschen. Aber es gab auch welche, die uns gerettet haben. Ich weiß nicht, damals hatte ich nicht die Kraft, ihnen irgendwie zu danken, ich konnte die Sprache nicht. Aber was sie alles für uns taten ... Ich weiß nicht ... Gott ... Er hat sie uns geschickt.

Î.: *Cum i-ai privit? Ca pe niște oameni răi? Sau ți-ai spus: uite, există și nemți grozavi?*

R.: Sunt oameni răi. Dar au fost și cei care ne-au salvat. Nu știu, atunci n-am avut putere să le mulțumesc cumva, nu știam limba. Dar cât au făcut pentru noi ... Nu știu ... Dumnezeu ... El i-a trimis acolo.

Drei Tage dauerten die Angriffe auf ehemalige Vertragsarbeiter*innen aus Vietnam und Asylsuchende in Rostock-Lichtenhagen. Die rassistische Gewalt gilt heute als das größte Pogrom der deutschen Nachkriegsgeschichte.

Ein Großteil der betroffenen Asylsuchenden, unter ihnen viele Rom*nja aus Rumänien, wurde nach dem Pogrom abgeschoben oder verließ Deutschland, um rechter Gewalt und schlechten Lebensbedingungen zu entgehen. Ihre Stimmen wurden im Gedenken an das Pogrom in Lichtenhagen lange nicht gehört.

In diesem Band erscheinen erstmals die Berichte von sechs Zeitzeug*innen aus Rom*nja-Communitys im Süden Rumäniens, die als Asylsuchende die rassistische Gewalt in Lichtenhagen erleben mussten. Sie erzählen von der Migration nach Deutschland, der Selbstrettung aus dem brennenden Sonnenblumenhaus und ihren Forderungen für die Gegenwart. Begleitende Aufsätze geben Informationen zum historischen Kontext des Pogroms in Lichtenhagen und ordnen die Erinnerungen ein.

Agresiunile împotriva foștilor muncitori contractuali din Vietnam și a solicitanților de azil au durat trei zile în Rostock-Lichtenhagen. Șirul de violențe rasiale comise atunci sunt considerate astăzi cel mai mare pogrom din istoria postbelică a Germaniei.

După pogrom, o mare parte din solicitanții de azil afectați de atacuri au fost expulzați sau au părăsit Germania pentru a scăpa de violențele de extremă dreapta și de condițiile de viață nedemne. Mult timp, vocile lor nu au fost auzite la comemorările pogromului din Lichtenhagen.

Acest volum reunește pentru prima dată relatările a șase martori și martore din comunitățile rome din sudul României, care, în calitate de solicitanți de azil, au îndurat violențe rasiale în Lichtenhagen. Ei își amintesc emigrarea în Germania, povestesc cum s-au salvat singuri din „Blocul cu floarea-soarelui“ cuprins de flăcări și formulează revendicări pentru prezent. Câteva articole conexe oferă informații despre contextul politic al pogromului din Lichtenhagen și ordonează amintirile martorilor.

